

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

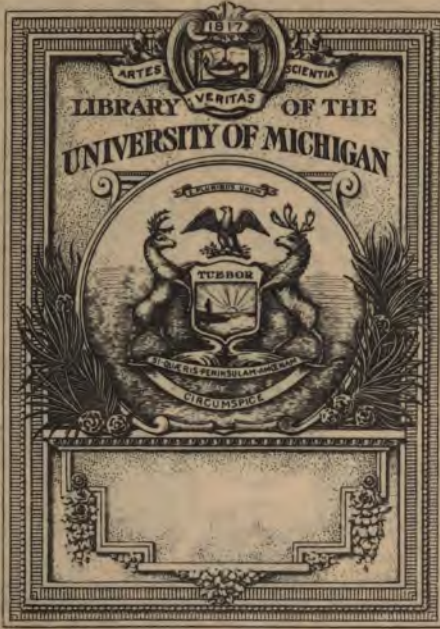
Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

RECEIVED IN EXCHANGE
FROM
U. of M. Law Library

BR
65
.M115
1850

Macarius, Saint, the Elder, of Egypt

MACARII AEGYPTII

EPISTOLAE, HOMILIARUM LOCI, PRECES

AD FIDEM

VATICANI, VINDOBONENSII, BEROLINENSIS, ALIORUM C O D I C U M

PRIMUS EDIDIT

HENRICUS IOSEPHUS FLOSS

SS. THEOL. ET PHIL. DR., IN CONVICTORIO THEOLOGORUM CATHOLICORUM REPETENS, SS. THEOL. IN UNIVERSITATE FRIDERICIA GUILIELMIA RHENANA PRIVATIM DOCENS.

Accedunt :

- I. De Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis quaestiones criticae et historicae.*
- II. Acta Macariorum Aegyptii et Alexandrini ad codd. mss. fidem partim recognita, partim primum edita.*
- III. Tabula in lapide incisa.*

COLONIAE, BONNAE, BRUXELLIS
SUMPTIBUS I. M. HEBERLE (H. LEMPertz)
MDCCL.

BR
65
M115
1850

Bonnac, fermis C. & F. Rügger.

Rev. lib.
Exch.
U. M. Law Library
12 20 1922

Qui Gennadii (de viris illustribus cap. 11) verba haec legit:
„Macarius monachus ille Aegyptius signis et virtutibus clarus
unam tantum ad iuniores professionis suae scripsit episto-
lam, in qua docet, illum perfecte posse Deo servire, qui con-
ditionem creationis suae cognoscens ad omnes semetipsum
inclinaverit labores, et luctando atque Dei adversum omne,
quod in hac vita suave est, auxilium implorando, ad natura-
lem quoque perveniens puritatem, continentiam velut naturae
debitum munus obtinuerit“, ei non fieri potest quin suboriat-
ur suspicio, Macarium Aegyptium doctrinae Pelagianae, e
qua continentia naturae, non donum gratiae sit, quasi facem
praetulisse. Unde Oudinus in Commentariis de scriptoribus
et scriptis ecclesiasticis v. *Macarii tres monachi*, alique,
inter quos Petididierius in libro, qui inscribitur: *Remarques
sur la bibliotheque des auteurs ecclesiastiques de Mr. Du
Pin Paris 1692 T. II p. 198 sqq.*, homilias quoque, quae
Macarii Aegyptii nomine feruntur, puro puto Pelagianismo
infectas esse probare sunt conati. Verum enim epistola a
Petididierio l. l. p. 220 e codice ms. abbatiae s. Vitoni
(s. Vanne) prolata ab ea, quam Gennadius commemorat, et
argumento et toto habitu ita distat, ut eadem cum illa nullo
modo haberi possit. Quam ipsissimam me ante hos aliquot
annos in codice ms. olim Treverensi, quem Dr. Binterim v.
cl. pretio emptum nuper Bollandistis in Belgia dono dedit,
detexisse eo magis gaudeo, quod eam ne levissima quidem
eiusmodi haereseos macula conspersam esse statim mihi per-
suasi. Quo factum est, ut Macario Aegyptio operam impen-
derem. Quum vero mox viderem, ea, quae in libris excusis
ad Macarios pertinentia inveniuntur, admodum manca esse,

217

neque ulla parte sufficere, in itinere literario, quod RR. et Ill. Archiepiscopi benevolentia adiutus et summi nostri Regiminis subsidiis munitus per Germaniam et Italiam institui, omnia, quae ad Macarios spectantia in libris scriptis reperire poteram, diligenter conquirere et describere eo lubentius suscepi, quod Macarius Aegyptius, inter anachoretas post s. Antonium clarissimus, primus e genere monachorum fuit, cuius ad nos scripta pervenerunt. Collegi igitur ea, qua per cetera studia critica licuit, cura non solum Macarii Aegyptii scripta, sed etiam utriusque Macarii, Aegyptii et Alexandrini, acta, quae consilio diu pensitato nunc demum edere suscepi. Sed quum virorum doctorum consilio incitatus vitas Macariorum scriptis praemittere, historias ac fabulas de iis traditas congerere et critice dispicere inciperem, liber me invito ita augebatur, ut consilium de ipsis Macariorum scriptis disputandi, id quod initio mihi prae ceteris proposueram, abicere deberem. De scriptis Macariorum iam editis ea, quae in codicibus inveni ab editionibus recedentia, *curis critica* breviter exposui, unde videbis, non tantum Macarii Aegyptii *homilias*, quales hucusque editae sunt, miserrime depravatas ac mutilatas, sed etiam quae feruntur Macarii Aegyptii *opuscula* saeculo demum XII ex homiliis compilata, *sermonem* denique, qui Macarii Alexandrini vocatur, supposititium esse. Ordinem capitum genuinorum Historiae Lausiacaе, quam de monachis quarti saeculi Palladius episcopus Helenopolitanus scripsit, ad codicum fidem in fine adiectum cuius historiae studioso non ingratum fore confido.

In textu graeco constituendo codicem Berolinensem, quem summi Regiminis liberalitate huc transmissum identidem inspicere licuit, ceterorumque codicum apographa mea religiose et nonnunquam fortasse iusto verecundius secutus sum. Est enim, ubi coniecturas, primum animo conceptas sed sepositas, nunc in textu legi malim, velut p. 203, l. 19 τῶν λογισμῶν καὶ μοραχενομένην ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, μό-

νου δηλαδῆ, p. 205 l. 27 [οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες] utpote e margine illata, p. 207 l. 19 ὅπως δὲ vel δπως τε δεῖ, p. 210 l. 6 δκνεῖτε, p. 211 l. 10 ἑαυτὸν, l. 23 οὔσι, p. 212 l. 23 ἔχῃ, p. 213 l. 15 πάντοτε τὸ, l. 20 κελύων, p. 215 l. 20 ὅστις, l. 21 τούτῳ τῷ μῦθει αὐτῆς, l. 22 κτήματος, p. 220 l. 28 ἦς, p. 225 l. 9 ἐξειλῆσας, p. 226 l. 14 οὐχ εὐρισκόμενοι, l. 15 κατάβουθῆσονται καὶ omitt., p. 230 l. 13 χωρεῖ, p. 254 l. 11 πολλοὺς καὶ ἁλεπούς, p. 272 l. 19 l. πολυπράγμονα? p. 273 l. 6 εἰκότως ὁ τε διαθήξας, p. 275 l. 3 παρέβαλες, p. 277 l. 5 ὑπόδειγμα.

In accentibus ponendis si quid hic illic typhothetae incuria vel oculi mei peccaverint, postquam innumeros in codice male positos correxi, benevole condonabis. Ita nunc video p. 199 l. 14 corrigendum esse σύνεσίν σου, p. 200 l. 11 κριτῆς, l. 32 πόλεμουντάς μς, p. 201 l. 2 Χριστοῦ, p. 202 l. 26 ὧ τις, p. 205 l. 13 καρδιά, p. 208 l. 15 ἀδελφούς, p. 213 l. 30 μέχρι, p. 219 l. 24 εὐχῆς, p. 222 l. 28 et 29, p. 223 l. 33 et 34 σταθμίον et ζυγίον, p. 224 l. 7 κόσμου, p. 228 l. 1 κόσμῳ, p. 229 l. 3 εὐπρέπειαν, p. 231 l. 25 ἀκούσιά μου εἰσι, 253 l. 14 νυκτερινῷ, p. 255 l. 23 εἰπόντος, p. 256 l. 16 ἐτόλμησας σὺ, p. 257 l. 15 πῶς σὺ, p. 260 l. 2 τῦφον, p. 263 l. 5 μετὰ σοῦ, p. 264 l. 1 ὑπερβολῆ, l. 8 εἶπον σὺ, p. 266 l. 9 ἑκατόν, p. 268 l. 9 προσέσχεν, p. 270 l. 10 Ἀλεξάνδρειαν, p. 271 l. 16 Ἀλεξανδρίνος, l. 20 ποτῆ, l. 22 τυφλόν, p. 273 l. 16 et 17 παιδίον, p. 274 l. 25, 287 l. 2, 288 l. 3 οὐκ ἔστιν, p. 277 l. 6 μοί τινα, p. 297 l. 20 τις, p. 307 l. 27 ἀπό τινος.

Praeterea errata typographica, quae nunc plagulas typis excusas perlegens deprehendi, ut ita corrigas, peto : p. 16 l. 17 *Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus*, p. 29 l. 16 *illo*, p. 36 l. 15 *tres* pro *duae*, p. 57 l. 8 *multa*, p. 84 l. 13 *ibi* pro *bi*, p. 88 l. 3 *etiam* pro *iam*, p. 120 l. 2 *quas*, p. 121 l. 17 *etsi* pro *cist*, p. 199 l.

12 *ἀγίου*, l. 21 *μὴ συγχωροῦντος*³), p. 206 l. 14 *κάθ.*
*ταμ*²), l. 17 ²), l. 30 ⁴), l. 34 *ἐκάθητο*, p. 208 l. 25 *προεστ*
τας, p. 210 l. 28 *κεκωνημένον*, p. 211 l. 3 *ὡς*, *ὅτι* p. 21
l. 7 *ἐνοίκησις*, *ἕκαστος* l. 31 *δεῖ*, *κατὰ*, p. 216 l. 2 *προσκα*
τεροῦντα, *πράγματι* *ποσούτω*, *μετὰ*, p. 223 l. 21 *ὅτιοῦ*
p. 231 l. 18 *ἰλάσθητί μοι*, p. 238 l. 25 *tria*, p. 240 l. 3
leguntur alia pro sequuntur, p. 251 l. 12 *ἰκετεύων ἐπὶ δύο*
ἡμέρας, *ὑπελώφησε*, p. 253 l. 16 *ἐξηράνθη*, p. 254 l. 6 *ἐλε*
φαντίησεν, p. 257 l. 18 *ὑπενεγκεῖν*, p. 266 l. 20 *δρος*, p
290 l. 18 *ἤγετο*, p. 292 l. 22 *ἀκηκούς*, l. 34 ³).

Specimina manus codicum in tabula, quam libro sub-
iunxi, expressa in aedibus bibliothecae Palatinae Vindobo-
nensis Iosephus Muellerus amanuensis, e codice Berolinensi
ego ipse accurate descripsi. Reliquum est, ut bibliopolae
votis obsequens, certis de causis quadringenta triginta
tantum huius libri exemplaria typis excusa et publici iuris
facta esse, moneam lectorem.

Bonnæ Cal. Dec. MDCCCXLIX.

Index capitulum.

De Macariorum Aegyptii et Alexandrini vitis quaestiones criticae et historiae.

Caput I. Prolegomena	1— 37
Caput II. Palladius de Macario Aegyptio	37— 66
Caput III. Palladius de Macario Alexandrino	66— 109
Caput IV. Rufinus de Macariis Aegyptio et Alexandrino	109—118
Caput V. Euagrius, Hieronymus, Cassianus de Macariis Aegyptio et Alexandrino	118—132
Caput VI. Collectionis Rosweidianaë liber tertius, quintus, sextus, septimus vitarum Patrum et sententiae Patrum Aegyptiorum de Macariis Aegyptio et Alexandrino	132—159
Caput VII. Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita, inedita codicum Vindobonensium appendix Cotelerii Apophthegmatum, Vitae Sanctorum de Macariis Aegyptio et Alexandrino	159—170
Caput VIII. Macariorum Aegyptii et Alexandrini exilium sub Lucio Ariano Alexandriae episcopo. Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de hisdem. Quando memoria Macariorum Aegyptii et Alexandrini agatur	170—184
Caput IX. A Macariis Aegyptio et Alexandrino Macarium Antonii ministrum aliosque cognomines diversos esse ostenditur	184—188

Macarii Aegyptii Epistolae, Homiliarum loci, Preces ad fidem codd. Vaticani, Vindobonensium, Berolinensis nunc primum edita.

I. Epistola sancti Macarii	191—195
II. Epistola supposititia sub nomine Macharii a Petittidier edita, ad fidem codicis bibliothecae Caesariae Vindobonensis hic denuo excussa	196—198
III. Epistola sancti Macarii Aegyptii	199—220

IV. Homiliae V Macarii Aegyptii locus ineditus	221—229
V. Homiliae L Macarii Aegyptii finis ineditus	230—231
VI. Preces sancti Macarii	231—232
VII. Curae criticae in sancti Macarii Aegyptii homiliis	233—235
VIII. Curae criticae in opuscula sub sancti Macarii Aegyptii nomine edita, a Simeone Logotheta compilata	235—241
IX. Curae criticae in sermonem de excessu animae a corpore, qui sub nomine sancti Macarii Alexandrini fertur	242—244

Appendix quae continet Acta Macariorum Aegyptii et Alexandrini ad codd. mss. fidem partim recognita, partim primum edita.

I. Vita sancti Macarii Aegyptii ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita	247—251
II. Vita sancti Macarii Alexandrini ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita	252—264
III. Ceteri Historiae Lausiaca loci, quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus nec non Macarius sancti Antonii minister memoranter, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi	265—270
IV. De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita	271
V. De sancto Macario historia e codice Vindobonensi edita	272—277
VI. Specimen interpretationis germanicae antiquae historiarum de Macariis Aegyptio et Alexandrino e codice bibliothecae Jesuitarum Coloniaensis depromptum	278—284
VII. Macarii cuiusdam abbatis visiones de sanctis angelis e codice Vindobonensi primum editae	285—290
VIII. Historia Lausiaca Palladii Helenopolitani episcopi ad codicis Vindobonensis fidem breviter delineata	291—310
IX. Additamenta critica	311—317

DE

MACARIORUM AEGYPTII ET ALEXANDRINI

VITIS

QUAESTIONES CRITICAE ET HISTORICAE.

Caput I.

Prolegomena.

§. 1. In vastissimis Libyae desertis, haud procul a paludibus Nitriae nitro uberrimis, quatuor hodieum extant monasteria. Quorum quidem unum, quod inde ab Itali cujusdam, qui paludes istas pretio conduxit, castello in Nitria sito horis circiter octo asino vectus attingis, ad nostra usque tempora *monasterium sancti Macarii* appellatur; cetera tria, quorum singulis alia nomina indita sunt, in universum *Abu Macar* monasteria vocantur, et tota regio *Macuriana eremus*. Istic monachi paucissimis anni diebus carne vescuntur, ceterum pane vivunt et lentibus bulbo et oleo permixtis, atque in cellulis ea tantum, quae per arctissimam portam intrat, luce illuminatis habitant, precibus dediti. Primo mane surgunt, et ad ecclesiam properant, ubi adsistunt innixi baculis, quos *Macarianos* hodieum nominant. Atque senem ibi conspiceri licet centum viginti annos natum, senectute, vigiliis et pernicioso sub fervescente sole arenae colore oculorum lumine privatum, animo caelum spectantem et vix unam diei horam somno largientem. Fratres nudis, quoad calor arenae permittit, pedibus incedunt, ecclesiam non nisi nudis pedibus intrant. Quodsi Tischendorf, cuius narratione usi sumus ¹⁾, habitum fratrum illorum ex omni parte descripsisset, veteres Scetis solitudinis

1) Constantin Tischendorf: Reise in den Orient, 1846. T. I p. 110 sqq.

fratres (Scete nomine Macariana ista eremus et antiquis et nostris temporibus vulgo appellatur), eos nimirum, qui ab Euagrio, Cassiano, aliis describuntur, cernere crederes. Aedificia illorum monasteriorum etiamnunc quadrata aut quadrilonga forma sunt et muris, intra quos hortulus nutritur, obsepta. Caecum autem senem quandam, qui ter altare circumiens iuvenili voce alleluia canebat, aut senem illum centum viginti annorum, qui cella egrediens abeunti benedicebat, si quis viderit, eodem sine dubio, quo Tischendorf, ineffabili venerationis sensu perfundetur. Circum ea, quae dixi, quatuor monasteria et Nitriae montes, qui, paullulum eminentes, istas in ampla valle paludes includunt, in arenosis atque immensis solitudinibus hinc illinc creberrima moenia conspiciuntur, testantia, quanta olim monasteriorum copia ibi extiterit ¹⁾.

§. 2. Macarius ille, cuius nomine eremus et monasteria hodiedum appellantur (ipsius imago, qua baculo innixus conspicitur, istic frequentissima est ²⁾), ni omnia fallunt, Aegyptius Macarius fuit, primus Scetis solitudinis incola ³⁾, clarus virtutibus, egregius atque invictus athleta Dei ⁴⁾. Ac moenia vicina, quae in mediis illis desertis creberrima extant, monasteriorum, quae quarto saeculo circum Nitriam et in Cellulis floruerunt innumera, venerandae antiquitatis reliquiae sunt, neque iniuste fratres Macariani coenobii ex traditione monasterium suum ante mille quingentos annos fundatum esse contenderunt ⁵⁾, quod, licet non de muris, qui nunc cernuntur, tamen de prima coenobii fundatione certo dici potest. Nec silentio praetereunda esse perpulchra illa traditio videtur, qua praete-

1) Tischendorf l. l. G. Wilkinson: Modern Egypt and Thebes. Vol. I. 1843 p. 382 sqq.

2) Tischendorf l. l. p. 123.

3) Cassian. Coll. XV cap. 3 ed. Gazaei. Lips. 1733, p. 468.

4) Historia Lausiaca Palladii Macarios, Aegyptium et Alexandrinum, vocat γενναίους άνδρας και άκαταγωνίστους άθλητάς. cf. infra caput II.

5) Tischendorf l. l. p. 127.

riti saeculi cuidam in illis regionibus peregrinanti¹⁾ abbas Macariani monasterii affirmavit, in Scete et in Nitriae montibus olim tot extitisse monasteria, quot annus dies numeret, idque, si rem, non verba, spectas, cum variis quarti et quinti saeculi enarrationibus optime convenit. Macarii Aegyptii monasterium in Scete situm „per diei et noctis iter“ a Nitria distabat, ut refert scriptor libri secundi vitarum Patrum, quas edidit Rosweidus²⁾; Nitriae montium monasteria fundaverat S. Ammon, qui superstitute adhuc S. Antonio diem supremum obiit³⁾, ideoque, quod infra patebit, Macarios nostros aetate aliquantulum praecessit. Ille vero locus, ubi alter Macarius Alexandrinus cognominatus, qui aequalis Aegyptio fuit, sedebat, ob cellularum ibi dispersarum multitudinem *Cellia* seu *Cellulae* nominabatur, quae eodem illo auctore distabant decem fere millia a Nitria in interiore deserto⁴⁾. Unde colligitur, Alexandrini habitationem, licet Nitria in medio utriusque posita esset, certe haud multum ab Aegyptii monasteriis remotam fuisse. Tanta autem fama duorum Macariorum erat inter illius regionis fratres, ut eidem auctori patres quidam in Celliis narrarent, duos in locis istis Macarios „quasi duo caeli lumina refulsisse“⁵⁾, et Palladius, qui una cum Macario Alexandrino tres annos habitaverat in Celliis, illorum laudes referens singulari quadam introductione opus sibi esse putaret, „ne tanta narrans mentiri videretur“⁶⁾. Vitae severitas paene incredibilis tum in innumeris Aegypti monasteriis vige-

1) Patri Sicardo. Tischendorf l. I. p. 117. cf. Wandslebli, descriptionem monasteriorum codice arabico antiquo desumptam: Paulus Sammlung der merkwürdigsten Reisen in den Orient T. III p. 255 sqq.

2) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 29 (Ed. Antv. 1629) p. 481, 1. cf. infra Caput IV.

3) Vita S. Antonii, Opp. S. Athanasii ed. Bened. Patavii, 1777. T. I. P. II. p. 672 (cap. 60); VV. PP. ed. Rosw. p. 51, 1. (cap. 32). Vita Pachomii cap. I VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

5) VV. PP. ed. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

6) Hist. Laus. cf. infra, Caput II.

bat, quo referenda sunt crebra et longa ieiunia¹⁾, omnis fere carnis abstinencia²⁾, vigiliae³⁾, habitatio in cellulis, in quibus vix poterat corpus moveri⁴⁾, et alia, quae duriora in monasteriis exerceri solebant. A monachis in monasteriis degentibus distinguendi sunt eremitae, qui maioris spiritualis perfectionis gratia abbate consentiente in interiorem solitudinem se abdebant, ubi parvam cellam inhabitantes singulis diebus aquam e monasterio missam cum pane recipiebant⁵⁾; nonnumquam vero et ipsi locum aquosum sibi eligebant, quo sererent et panem sua manu conficerent⁶⁾. Sed eremitica vita etiam abbates aut senes monasteriorum saepissime utebantur, ita quidem, ut soli se in cellam monasterio vicinam reciperent, quod quidem de Antonio⁷⁾, Macario Aegyptio⁸⁾, aliis relatum legimus. Eremitarum denique severitatem longissime superabant anachoretae⁹⁾, qui, saepenumero totam paene vitam in interiore solitudine sine

1) Alii post quinque dies, alii post duos, alii post tres, alii semel tantum in hebdomade comederunt, alii hebdomades integras ieiunarunt. cf. Rosweidi *indicem rerum in vitas Patrum s. v. ieiunium*.

2) „De carnibus vero et vino tacere melius puto quam quidquam dicere, quando nec apud plurimos quidem monachorum istiusmodi aliquid reperitur.“ Vita S. Antonii Opp. Athan. l. I. p. 638 (cap. 7). VV. PP. ed. Rosw. p. 38, 1 (cap. 6).

3) Vigiliae et nocturnae orationes apud monachos creberrimae erant. cf. Rosweidi *indicem s. v. vigiliae*.

4) Talem cellulam inhabitavit Macarius Alexandrinus. cf. infra Caput III.

5) Sulpicius Severus Dial. I cap. 10. Bibl. Gallandii T. VIII p. 405, 2. cf. Vit. S. Antonii, Opp. Athan. l. I. cap. 50. VV. PP. Rosw. cap. 24. 25.

6) Ita S. Antonius. Vita S. Antonii, Opp. Athan. l. I. p. 665 (cap. 50). VV. PP. Rosw. p. 48, 2 (cap. 25).

7) Vita S. Antonii, Opp. Athan. l. I. p. 662 (cap. 45). VV. PP. Rosw. p. 47, 2 (cap. 22).

8) Cf. infra Caput II.

9) „Habitant plerique in eremo sine ullis tabernaculis, quos anachoretas vocant; vivunt herbarum radicibus, nullo unquam certo loco consistunt, ne ab hominibus frequententur; quos non coegerit, sedes habent.“ Sulp. Sever. l. I. cap. 18 (Rosw. l. I. p. 540, 2).

ulla hominis ope degentes, per quinquaginta saepe annos et amplius nullius hominis vultum aspiciabant, radicibus, pomis, herbis vescentes. Nec sine voluptate fervescerent solis ignem, sitis ardorem, defectum aquae in honorem Christi ferebant. Nonnunquam viator desertum peragrans ante ipsorum obitum quasi a Deo missus superveniebat, qui nudos eos longisque capillis in corpore obiectos in ultima hora reficiebat, et honesto tumultu sepeliebat ¹⁾. Fratres autem in monasteriis semper nudis pedibus et baculis innixos incessisse, caput cucullo indutum et humeros scapulari, corpus zona cinctum habuisse, insuper melotem i. e. ovinam pellem gessisse, apud Euagrium ²⁾, Cassianum ³⁾ et in VV. PP. editionis Rosweidianae copiosissime narratur.

§. 3. Solitariam in Aegypto vitam quarti saeculi et, quo inde late diffusa est, in Syria et Palaestina uberius describere, ab hoc loco alienum est. Quanquam haec pauca adiungenda duximus. Pater monachicae institutionis in Aegypto S. Antonius magnus fuit; nam „necdum ante eum tam crebra erant in Aegypto monasteria, neque omnino quisquam aviam solitudinem noverat, sed quicumque in Christi servitute sibimet ipsi prodesse cupiebat, non longe a sua villa separatus instituebatur“ ⁴⁾. Antonius vero, licet vita eius multos patres ad imitationem inflammaverit et „cunctis ad imitandum praeclare proposita“ ⁵⁾ novum illum ad eremos concursum multum promoverit, minime hunc interiorem gentis Aegyptiacae religiosum animi sensum temere procreavit, verum tempora illa Aegypti ad

1) Vita Onuphrii. VV. PP. Rosw. p. 99 sqq. De coenobitis et anachoretis Hieron. ep. 22 ed. Migne T. I. p. 419 sqq. Cassian. Coll. XVIII cap. 4 sqq.

2) In libro, qui inscriptus est: Capita practica ad Anatolium. Bibl. Gall. T. VII p. 553 sqq.

3) cf. de coenobiorum institutis lib. I. Opp. Cassiani ed. Gazaeus p. 4 sqq.

4) Vita S. Antonii, Opp. Ath. 1. l. p. 634 (cap. 3). VV. PP. Rosw. p. 36, 2 (cap. 3).

5) Vita S. Pachomii cap. 1. VV. PP. Rosw. p. 113, 2.

vitam monachicam quam maxime inclinabant. „Post persecutionem Diocletiani et Maximiani crudelium principum multitudo gentium (in monasteria) intravit et fecunditas ecclesiae fructus amplissimos coepit exhibere ¹⁾.“ Nam „considerantes, qui crediderant, martyrum passiones eorumque sincerum circa Christum confessionis affectum, coeperunt et ipsi per gratiam Domini Sanctorum vitam conversationemque sectari et huius institutionis esse, ut etiam his illud aptaretur apostoli: circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus errantes et montibus, in speluncis et cavernis terrae ²⁾.“ Vides studium martyrii, timorem Dei atque curam verae salutis animae viros illos in eremum eduxisse, in qua vitam in Deo collocatam viverent, et morte pro Christo in persecutionibus subeunda non dignati nunc sibi ipsi et mundo morerentur, ut exsurgerent in Christo. Anachoreticam et solitariam quarti saeculi vitam continuatum martyrium dicas, novum quoddam martyrii genus, quod, quo magis ipsorum voluntatem Deus ducere dignaretur ad exitum, ipsi sibi imponebant, ac tanquam viam perfectiorem securioremque sibi eligebant, saecularem vitam, id quod bene observes, minime despicientes ³⁾. Ex illo autem interiore tantum, quod spiritus effervescens operatur, desiderio sanctitatis exemploque a senibus sanctis ad imitandum proposito explicari potest, quod tota quasi Aegyptus senes

1) Ibid. p. 114, 1.

2) Prolog. in vitam S. Pachomii. Ibid. p. 113, 1.

3) Revelatur Paphnutium sanctitate similem esse symphoniaco cuidam, qui in vico quodam cantandi arte victum quaerebat. Eundem revelatur similem esse praeposito vici cuiusdam vicini. Idem sanctitate similis iudicatur negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaide. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 473 sqq. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44, 45, 45. Macario vox Dei: „Macari, inquit, necdum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate.“ Ibid. lib. III, 97 p. 515, 1. Talia vero exempla in VV. PP. multa inveniuntur.

illos in deserto sit secuta, et una cum eis lubentissime asperimos vitae labores tulerit, quod post sex vel septem decennia vastissimae solitudines monasteriis sanctisque viris ita fuerint refertae, ut, „quanti populi in urbibus habebantur, tantae paene in desertis multitudines monachorum haberentur“¹⁾, quod ad horribiles Scetis locos e palatio Arsenius²⁾, e mollibus aedibus iuvenes tenerae aetatis³⁾ ad labores vix ferendos properaverint, quod Nitria mons quinque millibus⁴⁾, Scete magno numero monachorum⁵⁾, Cellia innumeris abundaverint cellulis⁶⁾, regiones ad Memphim et Babylonem pertinentes ingenti monachorum multitudine affluerint⁷⁾, circa Nilum numerosissima conspecta sint monasteria⁸⁾, quod Serapion fere decem millia monachorum rexit⁹⁾, quod in Tabennis Pachomius pergrandem fratrum copiam regula tenuerit¹⁰⁾, civitas Oxyrynchus in Thebaide monachis fuerit intrinsecus et extrinsecus repleta et circumdata, aedes publicae nec non templa antiquae superstitionis a monachis inhabitata sint, et per totam civitatem multo plura monasteria, quam domus extiterint, ita ut urbs tota una ecclesia esse videretur, atque episcopus loci viginti millia virginum et decem millia monachorum

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 7 p. 461, 2. Hist. Laus. ed. Meursii cap. 52, Opp. Meursii ex recens. J. Lami. Florentiae 1746. T. VIII p. 497.

2) *Index Rosweidi s. v. Arsenius.*

3) VV. PP. Rosw. lib. VI, 3, 2. lib. III, 195. cf. infra cap. VI.

4) Hist. Laus. l. l. cap. 8 p. 359.

5) cf. infra caput II.

6) VV. PP. Rosw. lib. III, 26 p. 501, 1. lib. II, 22 p. 478, 1.

7) Ibid. lib. II, 18 p. 476, 1.

8) Sulp. Sev. Dial. I, 10, 17. Bibl. Gall. T. VIII p. 405, 407.

9) VV. PP. Rosw. lib. II, 18 p. 476, 1. Hist. Laus. Opp. Meurs. l. l. cap. 77 p. 537. Codicibus Vindobonensibus historiae Lausiacae, de quibus infra disseremus, nihil de Serapione continetur.

10) Vita Pachomii, VV. PP. Rosw. p. 112 sqq. VV. PP. Rosw. lib. III, 34. Hist. Laus. l. l. cap. 39. Opp. Meurs. p. 454. Monasterium quoque virginum Pachomius sorori suae extruxit. Vita Pach. cap. 28 p. 124, 1. cf. Hist. Laus. ibid. cap. 40 sqq. p. 457 sqq.

inibi habitare affirmaret ¹⁾). Ex interno tantum martyrii sensu, qui totam Aegyptum inflammabat, ex aspectu libidinosae paucorum paganorum vitae, ex desiderio anteactae vitae severiore disciplina corrigendae, e senum eremitarum constantia, patientia, virtutibus, miraculis Dei ope patratis, intelligi potest ille concursus ad monasteria vitaeque severitas, quae nimia saepenumero cuipiam videatur e vulgari more modoque iudicanti, atque effecit, ut exeunte quarto saeculo Aegyptus cunctis terris religionis facem praetulerit. Hieronymus e Dalmatia, Rufinus ex Italia, Sulpicius Severus e Massilia, Euagrius e Ponto, Palladius e Constantinopoli, Cassianus alique e Palaestina, nobiles viri et feminae ²⁾) e Roma Aegyptum petunt, ut aspectu et consuetudine senum fructus spiritus sancti sibi colligant. Ad Francos ³⁾) usque et Indos ⁴⁾) fama curationum, quas per senes Deus efficiebat, penetravit. Aegyptus unum monasterium, cuius filiae essent Syria et Palaestina ⁵⁾), esse videbatur. Tanta inter omnes illos monachos disciplina vigebat, tamque mire quemvis trahebat seniorum exemplum, ut duo iuvenes, aegroto eremitae ficus aliquot deportare iussi, cum a via aberrassent, post nonnullos dies defuncti fame invenirentur in deserto, intactis ficibus, quas aegroto tradituri fue-

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 5; Paradisus, Opp. Meursii T. VIII p. 642; Codd. Vindobb. Hist. Laus. cf. Appendicem; edita vero exemplaria Historiae Laus. de Oxyrhyncho civitate nihil narrant. De monasteriis civitatis Antinoi in Thebaide sitae Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 96.

2) Fabiola, Paula, Marcella, aliae, quarum vitas Hieronymus pulcherrime epistolis suis descripsit. Opp. Hier. ed. Migne T. I.

3) Vita Hilarionis cap. 17. VV. PP. Rosw. p. 79.

4) Vita Barlaam eremitaе a Joanne Damasceno conscripta cap. 1. VV. PP. Rosw. p. 243, 1.

5) Hilarion († 371), Antonii discipulus, prima Palaestinae et Syriae monasteria extruxit. „Habebat Dominus Jesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palaestina Hilarionem iuniorem“. Vita Hilarion, cap. 10, VV. PP. Rosw. p. 78, 1. De Hilarione cf. Soz. hist. eccl. III, 14 ed. Valesii p. 519 sqq. et Epp. Hieron.

rant¹⁾. Qua obedientia quosdam modum severitatis excessisse vix negari potest; sed e contraria parte libertatis atque inertiae modus multo saepius exceditur et extraordinaria tempora non ordinariis normis diiudicanda sunt. Simeon Stilites²⁾ ille, qui totum paene vitae tempus in columna stabat, et altero genu arescente vermibusque e corpore ebullientibus in altero sano insistebat solo per integros multos annos, qui, quum mater clamaret: pater tuus propter te tristitia confectus decessit, ac lacrimas profunderet acerbissimas, ita ut testante discipulo, qui vitam eius descripsit, omnes qui aderant flerent, ipse quidem „audiens vocem genetricis posuit faciem suam in manus suas et ploravit amare“³⁾, sed de proposito suo hominum vires excedente moveri non poterat, — ille, inquam, Simeon Stilites quid non exemplo severitatis suo effecit! quot paganos incultos hoc inaudito spectaculo Christo lucratus est! quanta nominis fama per totum percrebescens Orientem infideles concussit et Christianos inflammavit! Fructus autem quam uberes e mirabili illo Orientis ad angelicam vitam volatu in ecclesiam redundarint, et argumento sunt quarti et quinti saeculi patres, qui sancto studio eius temporis nutriti ad maximam illam sanctitatis et magnitudinis claritatem evehebantur, et ostendunt cetera, quae sequuntur, saecula, quibus monachica vita ad occidentales quoque regiones accessit. In quas e monachica vita, praecipue inde a tempore S. Benedicti, fructus redundasse amplissimos, nemo negat.

§. 4. Sed incommoda quoque ex indiscreto quorundam et superabundanti studio⁴⁾ interdum emanasse fatendum est.

1) Cassian. lib. V de spir. gastr. cap. 40. VV. PP. ed. Rosw. p. 551, 1.

2) VV. PP. Rosw. p. 170 sqq.

3) Ibid. cap. 8. p. 172, 2.

4) Huc pertinent Uales, Hero, Ptolemaeus, virgo lapsa, Stephanus, Eucarpus, de quibus narrat Historia Lausiaca ed. Meurs. capp. 32, 33, 34, 35. 105. Alios infelices monachos recenset Cassian. Coll. II. capp. 5. 6. 7. 8.

Quid, quod ipsi fundatores et primi illius vitae auctores, quum ingens hominum multitudo cuiusvis aetatis omnisque vitae conditionis atque generis ad eos conflueret, ad finem, quem initio sibi proposuissent, non pervenire se questi sint! Illo, quo S. Antonius moriebatur, anno S. Hilarion, qui in Syriae desertis monasteria instituerat, cum grande aedificium et multitudinem secum habitantium turbasque eorum cerneret, qui diversis languoribus et immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum tota solitudo repletur, quotidie flebat moerens ac dicens: rursus se ad saeculum reversum esse, monasterii nomine ad dispensationem fratrum se villae possessiones et supellectilem habere; quare postea aedes in Juliani apostatae persecutione, dum ipse abfuit, dirutas restituere noluit, sed in vastitates secessit ¹⁾. Neque infitior, indignos nonnunquam ad monasteria confugisse, cuius rei exempla apud scriptores invenimus, licet plurimi impii senum mansuetudine pii tandem effecti sint ²⁾; immo ipsas haereses ex caecis nonnullorum studiis interdum processisse ³⁾. Sed nihilominus tempora illa salutem ecclesiae quam maxime promoverunt. Quod tribus prioribus saeculis martyres, id quarto et ineunte quinto saeculo anachoretae,

1) Vita Hilarion. cap. 23 sqq. VV. PP. Rosw. p. 81, 1 sqq.

2) Ipsos latrones ab iis conversos et monachos factos esse legimus. VV. PP. ed. Rosw. lib. X cap. 166 p. 912, 1. Ibid. p. 77, 1. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 99 et alibi. A veris monachis, coenobitis scilicet et anachoretis, de quibus solis hic agitur, distinguendi sunt isti pseudomonachi, quos Hieronymus Remobooth, Cassianus Sarabaitas, alii *Βόσχοι* seu pabulatores vocarunt. Hieronymus: „hi, inquit, bini vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitratu ac ditione viventes, . . . et quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, maioris est pretii . . . Apud hos affectata sunt omnia; laxae manicae, caligae follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detrectatio clericorum, et si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum.“ Ep. 22. Cassian. Coll. XVIII, 7.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 36. De monacho hieracita infra cap. II. De monachis Origenismum profitentibus Sulp. Sever. Dial. I, 6. Bibl. Gall. T. VIII p. 404, 2 sqq.

eremitae, monachi Orientis tanquam novi quidam innumeri martyres ¹⁾ efficiebant. Nam ut martyrum cruciatibus fides ac vita Christianorum sibi facem accendebat, ita severitate illorum, qui mundum prorsus spernebant, ceterorum fidelium voluntas incendebatur. Ut martyrum constantia paganismi vim frangebatur, ita solitariorum exemplum ultima templa diruit. Ut e vultu martyrum, quum ad crudelissima supplicia pergerent, hilaritas et laetitia caeli effulgebat, ita in ardore et studio, quo hi omnia carnis supplicia ipsi sibi imponebant, christianae religionis virtus revelabatur. Ut tria priora saecula sine historia martyrii eorum, qui se Christo addixerant, intelligere nequis, ita quarti et quinti saeculi ecclesiae historia cum hoc novo martyrio monastico, ex quo iustam lucem suam accipit, arctissime cohaeret. Macariis autem nostris id debetur, quod post Antonium primi fere extiterint magni illius in Aegypto saeculi quarti religiosae animorum inflammationis auctores et promotores: quo quidem in genere quantum excelluerint, viva illa traditio, quae Macarii nomen ad nostram usque aetatem prae ceteris omnibus, qui in istis vastitatibus Libyae olim vixerunt, per quindecim saecula tulit ²⁾, haud parum demonstrat. Signa vero et prodigia, ab his senibus facta, quamvis a scriptoribus illius temporis saepenumero praeter verisimilitudinem narrentur, vix tamen semper psychologicae, ut multi fecerunt, aut alio quodam naturali modo interpreter. Quisquis Christiano nomine non indignus est, magnis temporibus manum Dei in hominibus magna fecisse profiteri paratus est. Idque ipsum cur hic non statuatur, quum idem in apostolis et patribus ecclesiae minime infitiamur, non intelligo. In fabulosa autem narrationum *forma* si saepenumero offenderis, scito et cum gentis Aegyptiae indole et cum singulari senum vivendi genere temporumque insuper natura eam intime cohaerere; quocirca illis libris de

1) Cassianus anachoretas et coenobitas „vivos martyres“ vocat. Coll. XVIII, 7.

2) Tischendorf l. l. p. 119.

patribus scriptis poesin quandam contineri dixerim a factis ac prodigiis senum profectam, sed fama et poetica gentis atque aetatis indole mire excultam et exornatam.

§. 5. Sed haec de primordiis vitae monachicae sufficiunt. Jam antequam, quae de Macariis leguntur, digerere incipiamus, de fontibus breviter moneamus. Auctores, qui Macariorum tempore aut paulo post mortem eorum in Aegypto fuerunt, ita ut vel Macarios ipsi viderint vel ab eorum aequalibus edocti sint, nomino Euagrium, Rufinum, Hieronymum, Palladium, Cassianum. Quorum, si Macarios spectas, locupletissimus atque fidissimus testis est Palladius, qui secundo Theodosii magni imperantis anno ad portum Alexandriae appulit ¹⁾, triginta sex mensibus in monasteriis, quae circa Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae secessit ²⁾, et in Celliis, in quibus novem annos transigebat, tres una cum Macario Alexandrino vixit ³⁾. Aegyptius vero Macarius anno, antequam Palladius in solitudinem egrediebatur, mortuus erat ⁴⁾. Itaque facile intelligis, auctoritatem Palladii maximi faciendam esse, idque eo magis, quum se fidum spectatorem exhibeat et longa annorum serie „ex virtute gesta sanctorum sanctarumque in Aegypti solitudine et in Libya et Thebaide et Syene et Tabennis, deinde in Mesopotamia, Palaestina et Syria et in partibus Occidentis et Romae et in Campania et in iis, quae sunt circa eas, partibus“, ipse peregrinando cognoverit ⁵⁾. Liber, quem Palladius de monachis edidit, Lauso cuidam praeposito dedicatus est, unde nomen *historiae Lausiacaе*, aut simpliciter *Lausiacaе* (graece *Ἱστορία πρὸς Λαῦσον*) traxit. Cuius tres extant latinae versiones valde inter se differentes. Ex quibus ea, quae ceteris duabus multo locupletior est, Gentiano Her-

1) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. T. VIII p. 348.

2) Ibid. cap. 8 p. 360.

3) Ibid. cap. 21 p. 396.

4) Ibid. cap. 20 p. 396.

5) Prolog. ad Hist. Laus. Opp. Meurs. l. I. p. 340. VV. PP. Rosw. p. 706.

veto interprete XLI capita complectitur ¹⁾). Altera, quae pariter ac ceterae apud Rosweidum legitur, incerto vetere interprete, capitibus XX constat ²⁾). Tertia denique, itidem incerto vetere interprete, LVIII capitibus prodiit hoc indice: „Heraclidis Paradisus“ ³⁾), qui quidem titulus falsus est, quum legendum sit „Palladii paradisus“, ut est in vetustissimo codice eiusdem versionis ineunte Sec. IX scripto, quem adii Romae in bibliotheca monasterii *Yerusalemme in Croce*. ⁴⁾ Heraclidis paradisus alius omnino liber fuisse videtur, cuius codices Romae in bibliotheca Christinae adservantur ⁵⁾). Sed ad illas tres versio-

-
- 1) Primum prodiit Parisiis 1555. 4.; recusa est ibidem 1570. 4 atque cum scholiis Laurentii Barrensis in eius historia christiana veterum Patrum Paris. 1583. fol. p. 55. nec non in Bibl. PP. cur. de la Bigne. Paris. 1589 et 1610 T. VII, et VV. PP. Rosw. lib. VIII, p. 704 sqq.
 - 2) Edita est in VV. PP., quae triplici vice sine typographi, loci et anni nota tempore nascentis typographiae prodierunt. fol.; recusa est in Theodorici Loher a Stratis prototypo veteris ecclesiae Coloniae 1547. fol. et VV. PP. Rosw. p. 984 sqq.
 - 3) Eam sub hoc titulo: „Heraclidis Paradisus“ primus videtur edidisse Jac. Faber Stapulensis. Paris. 1504. Collata cum Codice mss. Veneto, qui non Heraclidem, sed Palladium scriptorem recte proficitur, prodiit in Vitis per Aloysium Lipomannum collectis T. III. Venet. 1554. Denique extat VV. PP. Rosw. p. 939 sqq. De variis hisce trium versionum editionibus cf. Opp. Meurs. ex rec. Lami T. VIII p. 667, 1. VV. PP. Rosw. Proleg. XIV. p. XLIV.
 - 4) Huius Bibliothecae codice XLI. fol. 9. haec legis: „*Incipit liber, qui appellatur paradysus Palladii monachi, qui fuit discipulus Euagrii.* Multi quidem multos variosque libros etc.“ Textus Codicis a libro impresso parum nobis discrepare visus est. Codex Venetus quoque, quem inspeximus, Palladium scriptorem prae se fert.
 - 5) In catalogo latino Bibl. Christinae Romae legis: „Cod. Nr. 432 Heraclidis Paradisus sive lib. de VV. SS. Patrum ad Lausum praepositum palatii.“ Nomine scriptoris omisso in catalogo latino Bibl. Vaticanae legis: „2. Paradisus, liber sic inscriptus de vitis Sanctorum, 353 Nr. 499; denuo 363 Nr. 1312.“ Graviter dolemus, quod gravioribus rebus nimis occupati hos codices Romae excutere non potuimus.

nes historiae Lausiacaе accedit graeci textus itidem triplex editio, quarum nulla cum versionibus convenit. Princeps graeca editio prodiit e codice bibliothecae Palatinae cura Meursii capitibus CIII ¹⁾, eaque haud parum a versione Herveti, prorsus autem a ceteris versionibus distat. Quo quidem textu Meursiano longe plenior e codicibus Regiis una cum versione Herveti capitibus CLI edidit Fronto Ducaeus ²⁾. Denique capita nonnulla in hac ceterisque editionibus ommissa tanquam nova quaedam illius editionis supplementa vulgavit Cotelerius ³⁾. Quibus additamentis et Ducaei et Cotelerii auctam editionem iam habes in collectione Operum Meursii ex recensione Lami ⁴⁾. Caveo teste in Isaaci Vossii bibliotheca codex Lausiacaе inveniebatur, qui editis duplo auctior fuit ⁵⁾. Ex omnibus vero istis, quae habentur editionibus nulla ita comparata est, ut genuini textus speciem prae se ferat. Vides igitur, difficultatem maximam hic nobis oboriri. Sed commode evenit; ut in bibliotheca Caesarea Vindobonensi genuinam, quod mihi quidem videtur, historiam Lausiacam adhuc incognitam repererim in duobus Codd. Mss., quorum utroque integra continetur, membranaceo et pervetusto uno, chartaceo altero ⁶⁾. Ac ge-

-
- 1) Lugd. Bat. 1616. 4. Meursius notas addidit eruditas, nonnulla etiam e codice Bibliothecae Regiae Parisiensis, cum Lutetiae versaretur, supplevit.
 - 2) Auctarium Bibl. PP. Paris. 1624. fol. T. II p. 893—1053. Bibl. PP. Paris. 1654. T. XIII. Accedunt Ducaei notae.
 - 3) Mon. Ecc. Graec. Lut. Paris. 1677. T. III p. 117—120 et p. 158—170.
 - 4) T. VIII. Florentiae 1746. fol. p. 334—670.
 - 5) Guill. Cave: Hist. litt. de *Palladio* (ed. Bas. 1741 T. I p. 376). Meursius quoque Palladii quandam *διήγησιν περὶ τῶν κατ' Ἄγυπτον διαλαμπάντων πατέρων* invenit. Meursius: „id quoque opus, inquit, si placere hanc Historiae Lausiacaе editionem intellexero, communicabo.“ Sed nunquam hoc fecit, neque satis certo scimus, quid illo inedito libro comprehensum fuerit. cf. Opp. Meursii T. VIII p. 668.
 - 6) Alter est Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 84, olim 29, membranac., pervetustus, optimae notae 4, et constat foliis 123. Al-

nuitatis notam huic inedito textui vindico, cum propter nexum rerum, a qua parte nihil desideratur, tum propter simplicitatem dictionis et praeclaram totius libri dispositionem. Edita exemplaria historiae Lausiacaе si cum textu horum codicum confers, mire interpolata et babylonica quadam confusione affecta apparent, ita ut, quae in medio libro legenda sunt, legantur in fine, et, quae ad finem pertinent, medium locum occupent ¹⁾. Quare primum genuino historiae Lausiacaе de Macariis textu, quem ex codicibus descripsi, infra utemur; deinde edita exemplaria comparabimus. Varietates illae in exemplaribus inde natae esse videntur, quod ex aliis de vita patrum scriptis modo plura, modo pauciora in historiam Lausiacaam translata atque antiquis iam temporibus cum ea commixta sint. E quo numero praecipue illum Heraclidis paradisum fuisse existimo, qui dedicatus fuisse videtur ²⁾ eidem Lauso praeposito, cui Palladius historiam Lausiacaam inscripsit. Sic ex proemiis duobus historiae Lausiacaе, quae Meursiana editio affert, prius, quod a verbis: *Ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ κ. τ. λ.* incipit ³⁾, equidem Heraclidi tribuerim. Nam Palladium ambas dedicatorias epistolas, quae ibi leguntur, operi suo praefixisse, vix credideris; Vindobonenses vero codices, priore ommissa, statim ab altera, quae incipit: *Μακαρίζω κ. τ. λ.* ⁴⁾, ordiuntur. Praeterea edita historiae Lausiacaе exemplaria haud exigua receperunt incrementa e graeco et latino textu libri VV. PP., qui in collectione Rosweidi ordine secundus est ⁵⁾. Atque ipsum hunc librum, ut mox videbimus, Rufinus e graeco in

ter chartaceus est Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42, antiquus, fol. maiore, quo Lausiaca continetur fol. 163 — 230. cf. Commentt. Lambeckii Vindob. 1782. T. VIII p. 663. 840; de Nessel Catal. P. V p. 143. 31.

- 1) Ordinem, quo res in textu codicum narrantur, legis in Appendice.
- 2) De hac re infra videbimus.
- 3) Opp. Meurs. I. I. p. 333.
- 4) Ibid. p. 337.
- 5) VV. PP. Rosw. p. 448—485.

latinum sermonem transtulit, quam versionem iam Hieronymus bene cognovit. Graecum autem exemplar in Lausiaca scribenda, ut patebit, ipse Palladius adhibuit. Ex quibus colligitur, ea, quae in editis Hist. Lausiacae exemplaribus praeter illud, quod codex Vindobonensis suppediabit, reperiantur, e fonte satis antiquo fluxisse, et observatu dignissima esse. De singulari vero necessitudine, quae inter istum Heraclidis paradisum, hunc librum secundum et Hist. Lausiacam Palladii intercedere videtur, disseremus.

§. 6. Expedita hac difficultate ad novam haud minus incommodam accedimus, quam affert Rufinus. Is sub Valentis imperio, quum Athanasio mortuo Lucius Aarii sectator in episcopatum Alexandriae per fenestram, ut dicunt, se intrasisset, una cum senibus in deserto vivebat dirasque Lucii persecutiones sustinebat. Nam istas turbas describens ipse: „per idem, inquit, tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus et Pambus, Antonii discipuli, per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur viri, qui consortium vitae et actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis angelis habere credebantur; quae praesens vidi, loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui“ ¹⁾). Rufinus Athanasio superstite in Aegyptum venisse videtur; etenim Melaniam, cuius Rufinus in itinere comes fuit, Athanasius ovina pelle, quam ipse a Macario abbate dono acceperat, donavit ²⁾). Atque

1) Lib. X cap. 4. Auctt. Hist. Ecclesiast. Basil. 1544 p. 242.

2) Textus Meursii eo loco, quo de hac pelle narratur, corruptus est. Legitur enim: „Κώδιον προβάτιου μεγάλου ἤνεγκεν (ἡ υἷαινα) τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Μακαρίῳ, ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος καταλέλοιπεν τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ, ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν, ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρός Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιον ἐκεῖνο κ. τ. λ. (Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 p. 410.). Ubi sine dubio legendum est: παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρός μακαρίου Ἀθανασίου κ. τ. λ. Codices Vindobonenses Historiae Lausiacae recte scribunt: ἄπερ κώδιον αὐτοῦς

Melania, postquam res suas Alexandriae vendidit, montem Nitriae ingressa cum sanctis patribus dimidium fere annum versabatur. Quos deinde a praefecto Alexandriae relegatos in Palaestinae regionem circa Diocaesaream sitam secuta est, suisque et opibus et manibus sedulo adiuvit ¹⁾. Rufinum vero una cum Melania in Palaestinam advenisse Hieronymus audiverat, qui Florentio scribit: „Et quia frater Rufinus, qui cum sancta Melania ab Aegypto Hierosolymam venisse narratur . . .“ ²⁾ Epistolam eidem Rufino reddendam Hieronymus literis ad Florentium iunxerat, in qua legimus: „Audio te Aegypti secreta penetrare, monachorum invisere choros et caelestem in terra circumire familiam“; tum: „Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium crebra commentantium multitudo referebat.“ ³⁾ Qua in epistola quum senes Aegypti „confessores et voluntate iam martyres“ nominet, tempus istius persecutionis, quam Lucius agitabat, aperte significatur. ⁴⁾ Ille quidem nuntius Rufinum cum Melania Hierosolyma advenisse vanus fuerat; nam Rufinus nondum eo venerat ⁵⁾; probat tamen haec altera epistola, Rufinum tunc senes Aegypti

κατέλιπε τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελένη εἶπέ μοι, ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκέῖνο τὸ κώδιον ἔλαβον ξένιον τῆς υἱότητος λεγόμενον. Aliter omnino de pellis donatione refert fragmentum, quod extat in codice ms. th. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nro. 274, olim 238, chart. fol. 247, 2, ubi legimus: *Κώδιον, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλείπει τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίῃ Μελένῃ.* Sed hoc fragmentum recenti manu negligenter scriptum non potest auctoritati codicum illorum Historiae Lausiacaе opponi. Neque vero Marcus, sed Macarius Alexandrinus, pellem a leaena accepit, quam Athanasio reliquit. (Ruf. Hist. eccl. X, 4.) De permutatione nominum *Μάρκος* et *Μακάριος* cf. infra Cap. III.

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 117. Opp. Meurs. I. I. p. 594.

2) Ep. 4. in Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 336.

3) Ep. 3. ibid. p. 332. 333.

4) cf. Opp. Hieron. ed. Migne T. I Praef. p. XLIX.

5) „Rufinus autem frater, ut scribis, necdum venit.“ Ep. 5 Hieron. ad Florentium. ibid. p. 336.

invisisse. Atque hic ipse de Nitria et de Macario a se visitatis in *Invectiva II*: „Ego, inquit, qui sex annis Dei causa commoratus sum et iterum post intervallum aliquot diebus, ubi Didymus . . . et ut ad eremi magistros veniam, quibus et attentius et frequentius vacabamus, ubi Macarius, Antonii discipulus, et alter Macarius et Isidorus et Pambus . . .“¹⁾. Sex isti anni, de quibus loquitur, quin migrationem ipsius ex Aegypto in Palaestinam antecesserint, dubium esse nequit. Istos quoque aliquot dies, quia Palladius Rufinum, Aegypto relicta, Hierosolymis una cum Melania degisse narrat²⁾, in alteram

1) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.

2) *Hist. Laus.* ed. Meurs. cap. 119 Opp. Meurs. l. I p. 596. Palladius tradidit, „Rufinum Hierosolymis viginti septem annos una cum Melania hospites undique adventantes excepisse“. Quod non omnino verum esse potest. Nam Rufinus iam duos annos Aquileiam reversus Anastasio Papae anno 301 scripsit, „se post triginta annos parentibus redditum esse“. Hieron. *Apol. II.* Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 389. Idem fere Rufinus saepius in *Invectivis* tradit. *Ibid.* p. 376. Ergo Rufinum, qui in Aegypto per sexennium degit, plus annos viginti duos Hierosolymis vixisse statui nequit. At error Palladii facillime inde explicatur, quod Rufinus Hierosolymis una cum Melania vixit, quae viginti septem annos Hierosolymis fuit. (*Hist. Laus.* cap. 117. 118.) Melania Hieronymo teste, quem de hac re bene edoctum esse oportebat, *Hierosolyma* venit anno X. Valentis imperatoris i. e. anno 374. (Hieron. *Chron.*) Idem, quod Palladius (*Hist. Laus.* cap. 117) indicat, Paulinus Nolanus (Opp. ed. Lebrun ep. 29) non negat. Paulinus (l. I.) Melaniam „post quinque lustra“ Romam remeasse ait, numero usus pleno, qui non urgendus, sed ad accuratiorem Palladii summam explicandus est. Inde vero, quod editus Palladii textus (cap. 119) habet, Melaniam triginta septem annos hospites excepisse, nequaquam cum Tillemontio statuas, eam decem annos in Aegypto quoque mansisse, quum apertum errorem scriptoris hic deprehendamus, qui pro $\lambda\gamma'$ i. e. viginti septem persuerit $\lambda\eta'$ i. e. triginta septem. Haec de Melania annotavimus, quia in hoc capite Tillemontium (*Mémoires* ed. Paris. T. X. p. 596 sqq. 821 sqq.), Rosweidum (Rufini et Melaniae peregrinatio VV. PP. p. 425 sqq.) et Stillingium (*Vita S. Hieron. AA. SS. Boll. T. VIII Sept. p. 552 sqq.*), licet ipsi inter se multum discrepent, graviter errasse invenimus. Superest, ut annotemus, Rufinum

brevem quandam commorationem cadere credideris, quam Rufinus Alexandriae fecerit, antequam in Palaestinam abiret. Certe hi aliquot dies annum 385, quo Theophilus episcopus Alexandriae factus est ¹⁾, antecedunt. Nam Hieronymus in Apologia Rufino: „Tu, inquit, postquam hic (Theophilus) episcopus factus est, Alexandriae non fuisti“ ²⁾. Hinc igitur Rufinum bis tantum Alexandriae et quidem ante annum 385 fuisse vides.

Quorsum haec, quae de Rufino disputavimus, spectent, iam, quaeso, perpende. Legimus enim apud Hieronymum: „Hos (Euagrii) libros per Orientem graecos et interpretante discipulo eius Rufino latinis plerique in Occidente lectitant. Qui librum quoque scripsit quasi de monachis multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt et, quos fuisse scribit, Origenistas ab episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet et Eusebium et Euthymium et ipsum Euagrium, Or quoque et Isidorum et multos alios, quos dinumerare taedium est, iuxta illud Lucretii (I, 935 sqq.):

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes

Cum dare conantur, prius oras pocula circum

Contiguunt dulci mellis flavoque liquore,

ita ille Joannem in ipsius libri posuit principio, quem et catholicum et summum fuisse non dubium est, ut per illius occasionem ceteros, quos posuerat, haereticos ecclesiae introduceret.“ ³⁾ Hisce Hieronymi verbis quin liber indicetur, quem Rosweidus „secundum librum VV. PP.“ inscripsit ⁴⁾, in quo de Joanne primo loco, deinde de Ammonio, Euagrio, Or, Isi-

senes quoque Mesopotamiae „apud Edessam et in Carrarum partibus“ vidisse (Hist. Eccl. Ruf. lib. XI, 8), quod iter, postquam Hierosolyma venit, instituisse videtur.

- 1) Socr. V, 12. Sozom. VII, 14. Tillemont, Mémoires pour servir à l'histoire ecclésiastique. Paris. 1707 T. IX p. 594. XII p. 447, 2, Fleury Hist. Eccl. (Ed. Aug. Vind. ac Oenop. 1768) T. IV p. 755.
- 2) Apol. III. Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 455.
- 3) Ep. 133 ad Ctesiph. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 1151.
- 4) VV. PP. Rosw. p. 448 sqq.

doro, aliis multa leguntur, dubitari nequit. Fateor, de Eusebio quidem et de Euthymio nihil haberi in illo Rosweidianae collectionis libro secundo: at Hieronymum ea nomina cum Eulogio et Didymo, qui in libro leguntur ¹⁾, confundere, aut corruptionem longa temporum serie in ipsos codices aut libri aut Hieronymi epistolae irrepsisse consentaneum est.

Itaque verbis illis Hieronymus Rufinum libri istius significat scriptorem, non Euagrium, uti nonnulli ²⁾ contenderunt, quod, qui locum Hieronymi attente legerit, sibi facile persuadebit ³⁾. Accedit, ut complures codices manu scripti, inter quos unus vetustus, quem Rosweidus in edendis vitis adhibuit, Rufini nomen aperte profiteantur. ⁴⁾

Unde iam difficultas satis magna oritur. Nam si in librum secundum accuratius inquiris, luce clarius apparet, Rufinum esse non posse auctorem.

Primum enim auctor libri secundi non tempore Valentis paullo post Athanasii mortem (373), aut ante annum 385 monasteria Aegypti lustravit, quo tempore Rufinum in Nitria versatum esse cognovimus, sed multo post exeunte anno 394 sub finem imperii Theodosii magni, qui obiit anno 395 XVI. Calend. Februarii ⁵⁾; socium vero itineris Palladium habuit, qui Lausiacam scripsit. Quae quidem ex libro secundo ipso recte colliguntur. Nam auctor huius libri statim ab initio haec narrat: Fuisse septem, se nimirum cum sex sociis, qui Joannem eremitam prope Lycum civitatem convenissent. Joannem ipsis,

1) Cap. 14 et 24 p. 472, 2. 479, 1.

2) Baronius, alii.

3) Librum Xysti Pythagoraei *ab eodem scriptore* sub nomine Sixti Papae et martyris et librum Eusebii Caesariensis sub nomine Pamphili Martyris editos esse illa epistola Hieronymi docet, cuius apologia eandem hanc fraudem *Rufino* tribuit. Hieron. Ep. 133 l. 1. Apol. adv. Ruf. lib. II, ed. Bened. T. IV p. 419; lib. III, ibid. p. 449. cf. Tillemont, Mémoires T. XVI p. 657, 1.

4) VV. PP. Rosw. Proleg. §. X p. XXVII.

5) Socr. Hist. Eccl. V, 25.

quum ab eo profecturi essent, praedixisse, hac ipsa die victorias religiosi principis Theodosii de Eugenio tyranno reportatas Alexandriae nuntiatas esse, ipsumque Theodosium non multo post *propria morte vitam finiturum*. Triduo autem post discessum suum de morte Joannis se in itinere certiores esse factos ¹⁾. Sed eadem haec, quae in libro secundo Rosweidiana collectionis latino sermone leguntur, graece expressa fere ad verbum in Hist. Lausiaca Palladii extant, hoc uno discrimine, quod quae noster ipse expertus est, Palladius a sociis narrata refert. Septem fratres peregrinos omnes fuisse in solitudine Nitriae, se quidem, nec non beatum Euagrium, Albinum et Ammonium. Scire se omnes studuisse, quaenam Joannis virtus esset, sed dubitasse Euagrium, an omnino eum convenire possent. Quare postero die, oclusa cella, solum se, nesciis sociis, ad Joannem in Thebaidem profectum esse. Quum vero ab eo reversus sociis rem narrasset, post duos menses hos quoque senes ad Joannem venisse, sibi autem narrasse. Sequuntur fere ad verbum, ut monuimus, illa, quae modo ex libro secundo retulimus. ²⁾ Eugenium vero tyrannum Theodosius apud Alpes devicit anno 394 VIII. Idus Septembris. ³⁾ Vides igitur, scriptorem libri secundi senes Aegypti invisisse exeunte anno 394 et Palladium eius itineris, quod e Nitria ad Joannem in Lyco fecerat, socium habuisse.

Alterum quidem, Palladium scilicet scriptoris libri secundi socium in itinere fuisse, alius quoque huius libri locus comprobatur. Legimus enim, Apollonium monachis suis tres dies, antequam scriptor libri secundi cum sociis eum convenerit, praedixisse: „post triduum adfuturos tres fratres ab Hierosolymis venientes“ ⁴⁾. Sed idem Palladius quoque triduo ante

1) VV. PP. Rosw. lib. II, 1. p. 451, 1. 457, 1.

2) Hist. Laus. cap. 44. Opp. Meurs. l. l. p. 468. 472. 488.

3) Socr. Hist. Eccl. V, 24. cf. Baronium ad ann. 394. Fleury Hist. Eccl. T. IV p. 1034.

4) VV. PP. Rosw. lib. II, 7. p. 464, 1.

suum adventum ab Apollonio praedictum esse in Hist. Lausiaca iisdem plane verbis narrat. ¹⁾ Ubi ne offendaris, quod Palladius dicitur venisse Hierosolymis. Nam Palladius, etsi novem annos ordinariam sedem in Celliis fixerat, hoc tamen ipso tempore nonnunquam peregrinatus est. Circa annum 394 Hierosolymis adfuit. Quod epistola indicat, quam paullo ante ad episcopum Hierosolymorum ab Epiphanio scriptam anno 394 Hieronymus latine reddidit. Cuius in fine Epiphanius: „Palladium vero, inquit, Galatam, qui quondam nobis carus fuit, et nunc misericordia Dei indiget, cave, quia Origenis haeresim praedicat et docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.“ ²⁾ Exeunte anno 394 ³⁾ Palladius Joannem in Lyco invisit, atque sex illi socii se Hierosolymis venisse aperte fatentur; nam Joanni „pro utilitate, inquirunt, animarum nostrarum ad te venimus ab Jerusalem, ut, quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis“ ⁴⁾. Unde quando Palladius Hierosolymis fuerit, et quando inde redux factus sit; apparet. In eodem vero reditu Hierosolymis Palladius cum duobus sociis Apollonium quoque inviserit necesse est. Nam altero in Palaestinam itinere valetudinis gratia tribus annis post, quam Joannem in Lyco inviserat, suscepto non in Aegyptum rediit, sed in Bithyniam venit, ubi episcopus ordinatus est. ⁵⁾

1) Hist. Laus. cap. 53. Opp. Meurs. l. l. p. 503.

2) Ep. 51. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 527.

3) Duobus scilicet mensibus ante victoriam, quam Theodosius VIII. Id. Septembris de Eugenio reportavit, Alexandriae nuntiatam.

4) VV. PP. Rosw. lib. II, p. 451, 1. Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 473.

5) Hist. Laus. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 472. Tillemontius (Mémoires T. XII p. 656, 2) putavit, scriptorem libri secundi senem Apollonium ante annum 385 invisisse; sed locus, quo Tillemontius innititur, a latino libri interprete perperam redditus est, quod, si Historiam Laus. de eodem sene contuleris, facile intelliges. Ceterae autem difficultates, quae Tillemontio aliud tempus itineris Aegyptiaci indicare visae sunt, facillime explicantur.

Constat ergo scriptorem libri secundi et cum Palladio exeunte anno 394 Hierosolymis in Aegyptum venisse, Apolloniumque una cum eo invisisse, et e numero sex sociorum Palladii fuisse, qui Joannem in Lyco senem adierunt. Sed ut ista argumentatio iusto fundamento nitatur, res gravis explicanda superest. Multa enim capita libri secundi, inter quae totum illud de Apollonio, paene ad verbum in Hist. Lausiaca habentur. Unde igitur haec necessitudo?

Quam, si utrumque librum accurate examinaveris, maximam esse invenies. Nam quae illic de senibus Thebaidis et circumiacentis regionis leguntur, cuius quidem generis sunt, quae de Joanne in Lyco, abbate Ben, civitate Oxyryncho, Theone, Apollonio, Coprete, ex ore Copretis de Patermuthio, abbate Syro, Isaia et Paulo, de Pithyrione, Eulogio, Apelle, ex ore Apellis de Joanne quodam, denique de Paphnutio referuntur, ea omnia tam accurate Hist. Lausiaca continentur, ut fere nulla, nisi latini et graeci idiomatis differentia appareat. Reliqui autem tres senes e regione Thebaidis, quorum liber secundus mentionem facit, duo Ammones scilicet, de quibus cap. IV et cap. VIII narrant, et Elias, in Lausiaca plane omittuntur. Illa vero quae de Nitria eique confinibus, quorum e numero sunt narratio de Ammonio, Euagrio, Cronio, de Macariis, de Ammone primo Nitriae monacho, de Paulo simplice, ipsa quoque regionis descriptio, porro, quae de senibus Alexandriae, quo pertinet relatio de Isidoro et de Didymo, in libro secundo extant, ea apud Palladium longe aliter et multo uberius describuntur. Idem de Serapione regionis Arsenoitis valet; de Origene vero et Piammone Palladius nihil tradit. De abbate Or quomodo auctores inter se differant, infra exponetur. Epilogus denique, quo liber secundus finem itineris Aegyptiaci narrat, non minus in Lausiaca reperitur.

En necessitudinem, quae inter librum secundum et Hist. Lausiacam, quam codices Vindobonenses exhibent, intercedit. His enim genuinum Lausiacae textum contineri supra monuimus. Sed unde talis necessitudo librorum istorum, qui

de senibus Thebaidis eadem eodem plane modo narrant, nata est?

Res sane duplici tantum modo explicari potest. Aut enim alter scriptor ipse librum alterius e capitibus illis de senibus Thebaidis compilavit, aut tertius quidam spuria illa intulit. Posterius statui nequit. Nam Hist. Lausiaca codicum Vindobonensium ita comparata est, ut de tot capitibus spuriis cogitare prorsus nequeas; sin capita ista e Hist. Lausiaca tanquam spuria tolleres, partem libri integram desiderares. Liber vero secundus si capita ista de senibus Thebaidis tanquam spuria tollantur, vix libri nomen retinet.

Difficillimum igitur est ad credendum, illa capita in alterutro libro aut in utroque spuria esse. Verum multae rationes admonent, ut Palladium ipsum e libro secundo ea mutuatum esse et Hist. Lausiacae suae intexuisse statuamus.

Primum enim Palladius Hist. Lausiacam multo post, quam liber secundus editus est, vulgavit. Nam Hist. Lausiaca prodiit, quum Palladius „tricesimum tertium annum ageret in conversatione cum fratribus et vita solitaria, vicesimum autem episcopatus, totius autem vitae quinquagesimum tertium“¹⁾. Ac Palladius ad fratres venit „viginti annos natus Theodosio magno iterum consule“ i. e. anno Christi 388.²⁾ Quare Lausiaca ante annum 421 non edita est. Hieronymus vero, qui librum secundum novit, mortuus est anno 420 et Rufinus, quem libri secundi interpretem esse probabimus, iam anno 410 obiit.³⁾ Unde librum secundum Hist. Lausiaca aetate multo priorem esse sequitur.

Quod si constat, facillime intelligitur, Palladium saltem libri secundi caput de Joanne in Lyco compilasse. Totum enim libri caput de Joanne in Lyco etiam in Hist. Lausiaca

1) Hist. Laus. prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 340. VV. PP. Rosw. p. 706.

2) Hist. Laus. cap. 1. Opp. Meurs. l. l. p. 348 cum nota Meursii.

3) Tillemont Mémoires T. XII p. 303. 313. Epistolam ad Ctesiphontem Hieronymus anno 415 scripsisse videtur. Opp. Hieron. ed. Migne T. I. Praef. p. LXXXIX.

paene ad verbum extat. 1) Sed unum locum, quo liber secundus commemorat, septem simul fratres ad Joannem venisse 2), scriptor huius capitis Lausiacaе correxit: „se primum, sex postea Joannem adiisse ac sibi de sorte sua futura a Joanne varia praedicta esse.“ 3) Quae praedicta de Palladio valent. Unde apertum est, Palladium ipsum illud caput libri secundi mutuatum esse, e suis vero illa, quae visitationem Joannis accuratius ac uberius explicent, addidisse. Nam etiam libri secundi caput de Joanne in Lyco genuinum esse Hieronymus testatur. 4)

Sin autem Palladius unum caput libri secundi satis longum in Hist. Lausiacaе suam transtulit, quid obstat, quin et cetera capita, quae utrique libro communia sunt, ab eodem Hist. Lausiacaе intexta esse dicamus, praecipue, quum Palladius, ut saltem e capite de Joanne haud dubie constat, scriptoris libri secundi in itinere socius fuerit, quocum una Hierosolymis venerat.

Ergo probabile est, Palladium, quum Lausiacaе scriberet, capita illa de senibus Thebaidis e libro secundo in eam transtulisse. Iam vero istam necessitudinem, si tertius quidam capitum compilerator statuatur, iuste explicari non posse, supra vidimus. Quare solum restat, ut statuamus, ista capita ab ipso Palladio Lausiacaе intexta esse. Id vero rectius explicari nequit, quam eo, ut Palladium non solum Joannem in Lyco et Apollonium, de quibus iam certo constat, sed ceteros quoque omnes Thebaidis senes una cum scriptore libri secundi invisisse, eademque ista una cum eo expertum esse putemus. Unde postea, quae socius bene exposuerat, in librum suum recepit; quae vero longiori habitatione ipse melius quam socius cognoverat, scilicet quae ad senes circa Alexandriae et in Nitriae eique confinibus habitantes spectant, suo Marte descripsit.

- 1) VV. PP. Rosw. lib. II, 1 p. 449—457. Hist. Laus. cap. 44. 45. 46. 47. Opp. Meurs. I. I. p. 464—485.
- 2) VV. PP. Rosw. I. I. p. 441, 1.
- 3) Hist. Laus. I. I. Opp. Meurs. I. I. p. 468—472.
- 4) Ep. 133 ad Ctesiph.

Quod si contendimus, necessitudo ista te amplius offendere nequit.

Itaque necessitudine, quae libro secundo Rosweidianae collectionis intercedit cum Hist. Lausiaca Palladii, iuste explicata, conclusio, scriptores horum librorum exeunte anno 394 socios itineris in Thebaide fuisse, non evertitur, sed magno opere confirmatur. Redeamus nunc ad gravissimam rem, quae-
rentes, num hic socius Palladii et libri secundi scriptor Rufinus fuerit, nec ne. Quod quidem fuisse nequit. Nam supra ¹⁾ ostendimus, Rufinum post annum 385 in Aegypto non amplius adfuisse. Neque in Rufini libris, neque in illa dissensione, quae Rufino cum Hieronymo fuit, de itinere, quod exeunte anno 394 aut omnino post annum 385 in Aegyptum susceperit, quidquam invenitur. Palladius denique, si Rufinus itineris socius fuisset, de eo in Historia Lausiaca aliter sane scripsisset, ac scripsit. ²⁾)

Hinc igitur satis perspicuum videtur, Rufinum illum Palladii socium et libri secundi scriptorem non esse. Quod alio firmissimo argumento probatur. Legimus in libro secundo: „Narabant autem nobis quidam ex patribus, qui ibi (in Celliis) erant, quod in locis istis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent.“ ³⁾) Ergo scriptor libri Macarios, quibuscum se in Nitria versatum esse Rufinus supra ipse nos docuit, ipse non cognovit. Quo fit, ut Rufinus libri secundi scriptor esse non possit. Neque Euagrium eius libri scriptorem existimare licet, quod quispiam fortasse e verbis Hieronymi supra allatis conficere velit. Nam Euagrius itidem se cum Macariis conversatum esse ipse testatur. ⁴⁾)

Apparet, uti probavimus, Rufinum librum secundum non composuisse. Sed eum, nisi Hieronymus et codices antiqui omnino erraverint, saltem interpretem libri esse necesse est.

1) Initio huius §.

2) Hist. Laus. cap. 118. 119.

3) VV. PP. Rosw. lib. II, 28 p. 479, 2.

4) Capita practica ad Anatolium 93. 94. Bibl. Gall. T. VII p. 565.

Atque librum istum, qui in collectione Rosweidi idiomate latino extat, primitus graece scriptum fuisse, si textus graeci fragmenta a Cotelerio vulgata ¹⁾ aut fragmenta, quae in Hist. Lausiaca Meursianae editionis servata sunt ²⁾, contuleris, facile tibi persuadebis. Itaque iam de interprete, num Rufinus sit nec ne, accurate videamus.

Ac primum quidem, quia in libro secundo Macarius Alexandrinus, qui Palladio oculato teste in Celliis vixit ³⁾, in Scete habitasse dicitur ⁴⁾, nemo inducatur, ut statuat, Rufinum interpretem non esse, quippe qui, si fuisset, talem errorem, quia cum Macariis ipse versatus est, correxisset. Nam error illi relationi non inest, quum Macarius Alexandrinus eodem Palladio teste non in Celliis solum, sed interdum in Scete quoque habitavit, ubi cellam habuit ⁵⁾. Deinde Rufinus, licet in interpretandis libris summa cum libertate versetur, vix unquam tamen artem criticam sic exercuit, ut scriptorem emendarit. Quare, si scriptor errasset, id a Rufino correctum esse vix expectari posset. Denique num omnino Rufinus, qui in summa illa rerum perturbatione, quum Lucius monachos eremi exagitaret, Macarios in Nitria convenit ⁶⁾, de habitatione singulorum tam accurate edoctus fuerit, admodum potest dubitari. Istine igitur nihil obstat, quominus Rufinum libri secundi interpretem esse dicamus.

Iam porro, quod Rufinum interpretem esse comprobet praeter Hieronymi verba et codicum testimonia, audi. In libro enim secundo, in fine narrationum de Macariis locum legis, qui a nemine nisi a Rufino scriptus esse potest. Locus hic

- 1) Coteler. Mon. Ecc. Graec. T. III p. 171—184. Opp. Meurs. I. I. p. 639 sqq.
- 2) Multa enim libri istius capita graece in Hist. Lausiaca legi, supra (p. 23) ostendimus.
- 3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 21 Opp. Meurs. I. I. p. 396. cf. infra caput III.
- 4) VV. PP. Rosw. lib. II, 29 p. 481, 1.
- 5) Hist. Laus. I. I. p. 408.
- 6) Hist. Eccles. Rufini lib. X, 4. ed. I. p. 242.

est: „Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti **Macarii Alexandrini** mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI libro ecclesiasticae historiae, qui requirit, inveniet“¹⁾). En apertam allegationem Continuationis, quam ad opera Eusebii Rufinus scripserat. Neque vero talis parenthesis a Rufino interprete textui adiecta offendat, quum Rufinus in interpretandis libris maxima cum libertate versari soleat. Ad Continuationem autem istam provocat, in qua scripserat de **Macario** haecque verba addiderat: „Verum si singulorum mirabilium gesta (a **Macario** scilicet) prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime quum narrationem proprii operis mereantur“²⁾). Ad ea igitur verba, quin ille locus libri secundi respiciat, dubitari nequit. Neque, quum scripserit: „ut diximus“, dubitationi locus relinquatur, Rufinum ut Continuationis, ita et illius loci libri secundi esse scriptorem, ipsius autem libri secundi si non scriptorem, tamen interpretem.

Quod de libri istius interprete disputavimus, praefatio quoque libri³⁾ saltem aliquatenus comprobare videtur. Quae graece bis habetur, et in „Paradiso“, cuius fragmenta Cotelearius⁴⁾ edidit, et in priore⁵⁾ prooemio Meursianae editionis Lausiacaе. Atque edita Paradisi fragmenta, inter quae etiam praefatio, satis accurate cum libro secundo conveniunt. Contra a prooemio isto Meursianae editionis praefatio Paradisi et libri secundi hisce gravibus capitibus differt. Ubi enim scriptor prooemii se rogatu Lausi praepositi scripsisse ait, ibi praefatio illa scriptorem „in gratiam fratrum in monte Oliveti commendentium“ scribere perhibet. Rursus prooemii scriptor addit, se et de mulieribus dicturum, quod autem praefatio omisit; neque libro secundo de mulieribus quidquam continetur. Ceterum praefationem inter et prooemium istud intimam necessi-

1) **VV. PP.** Rosw. lib. II, 29 p. 482, 2.

2) *Hist. Eccl. Rufin.* lib. X, 4 ed. I. p. 243.

3) **VV. PP.** Rosw. p. 548.

4) *Mon. Eccl. Graec.* I. I. *Opp. Meurs.* I. I. p. 639 sqq.

5) *Opp. Meurs.* I. I. p. 333 sqq.

tudinem esse in aperto est. Quid igitur? Num prooemium istud, an illa praefatio vel Paradisi vel libri secundi prius extitit?

Quae res, nisi forte codicibus aliquando decernatur, ad liquidum vix perducetur. Si vero coniecturis uti licet, prooemium aetate prius esse dixeris. Vix enim quisquam loco verborum: „librum in gratiam monachorum in monte Oliveti commanentium scriptum esse“ dedicationem ad Lausum ponet, aut librum de mulieribus quoque narraturum esse falso addet, nisi, ut sic nova praefatio prædeat, qua alii cuiuslibet libro praefetur. Iam vero Hist. Lausiaca genuinum prooemium, quo liber Lauso dedicatur, habet. Quare nemo, ut alterum cum altera ad Lausum dedicatione fabricaret et adderet, compelli potuit. Neque alius liber, cui libri secundi praefatio sic depravata praefigi potuerit, cognoscitur. Unde praefationem istam illi prooemio aetate priorem esse parum verisimile est.

Quapropter haec coniecerim. Cum multa significant, Lauso dedicatum et Heraclidis librum fuisse¹⁾, quid, si prooemium istud, quod ad Lausiacam non pertinere supra ostendimus, reapse libri Heraclidis prooemium, Heraclidis vero illum habendum esse librum dicamus, quo liber secundus et Hist. Lausiaca innituntur?

1) Heraclidem librum de vitis patrum Lauso dedicatum scripsisse cum codicibus Vaticanis, quos supra recensuimus, tum eo probatur, quod in fine et libri a Rosweido sub Heraclidis nomine editi et Historiae Lausiaca a Meursio editae *epilogus ad Lausum* extat, qui, codicibus Vindobonensibus testibus, ad historiam Lausiacam non pertinet. cf. Descriptionem Hist. Lausiaca codd. Vind. in Appendice. De libro graeco ab historia Lausiaca diverso, qui Cotelerio et Caveo testibus in codicibus mss. sub nomine Heraclidis extat, non satis compertum habemus. Trithemius in libro de Scriptt. Eccl.: „Heraclides, inquit, inter alia scripsit ad aedificationem legentium opus insigne de vita et conversatione sanctorum patrum in eremo vel in coenobiis degentium sub regula, cui titulus est Paradisus.“ Sed, cui liber dedicatus sit, Trithemius non addit, cf. Coteler. Mon. Ecc. Graec. T. III p. 566. Cave de Scriptt. Eccl. s. v. *Heraclides*. Trith. de Scriptt. Eccl. cap. XCIII.

Quod si statuis, difficultates omnes facile explicantur. Heraclides enim, Rufinus et Palladius amici et Origenistarum duces fuerunt. 1) Rufinus in monte Oliveti cellam habens, ut Melania coetui virginum, ita ipse congregationi monachorum praefuit. 2) A quibus ut librum de senibus componeret rogatus ex Heraclidis amici libro, quae sibi usui erant, con-gessit et ore latino edidit. Opusculum, quod sic nascebatur, monachis Oliveti inscripsit, atque, quia monachi muliebria non curant, quae Heraclides de mulieribus habebat, omisit. E senibus praecipue Origenistas attulit, quapropter in Hieronymi accusationem incurrit, qui Rufinum, quum quasi novus liber ita prodiret, auctorem dicere iure aliquo potuit. Nec non istiusmodi compositionis vestigia liber secundus aliquantum prae se ferre videtur.

Isto igitur modo difficultates facile solvuntur. Sed si illa posueris, Rufini librum ut ore latino ita et graeco extitisse statues. Quod cum fragmenta Cotelerii postulant, tum libri secundi narratio de Or abbate comprobare videtur. Sic enim Palladius de eo scripsit: „Magno huic sancto suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas, praecipue autem ancilla Dei Melania, quae hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum“. 3) Ergo Or abbas mortuus fuit, antequam Palladius senes Thebaidis adiit. Liber vero secundus longa utitur narratione, quae incipit: „Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum Hor nomine.“ 4) Itaque scriptor huius capituli libri secundi abbatem vidit, quem Palladius non amplius vidit. Quanquam eum una cum scriptore isto senes Thebaidis invisisse supra ostendimus. Fateor huius quidem difficultatis explicandae varia sane genera excogitari

1) Palladii Dial. d. vit. S. Joannis Chrysost. cap. XX. Bibl. Gall. T. VIII p. 320. Tillemont T. XI. Cave s. v. *Heraclides*.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 118 Opp. Meurs. l. l. p. 596. Ruf. In-
vect. II Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV p. 420.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 11 l. l. p. 369.

4) VV. PP. Rosw. lib. II, 2 p. 457, 2.

posse. Sed quia Melania Or abbatem adiit, de quo eximia Palladio narravit, verisimillima explicatio haec esse videtur, Rufinum una cum Melania ad abbatem Or esse profectum, atque in componendo libro secundo illa de hoc sene suo Marte addidisse. Iam vero eadem de abbate narratio, quae latine in libro secundo extat, graece quoque servata est inter quaedam fragmenta a Cotelerio edita et in Meursiana editione Lausiaca. 1) Unde, cum et alia graeca libri secundi fragmenta inveniantur, eum librum existimabis et latine et graece extitisse, ut usui graecorum ac latinorum monachorum inservire posset. Nomen Paradisi graeco exemplari inditum inde explicatur, quod Heraclidis liber, cuius pars erat, Paradisus inscriptus fuit.

Itaque hoc obtinuisse mihi videor, illa coniectura difficultates optime solvi; quas vix alia ratione tam facile solvi crediderim. Sin autem vera sunt, quae coniecimus, Rufinum interpretem libri secundi esse atque quodammodo auctorem dici posse denuo intelligitur. 2)

Sed coniecturas mittamus, atque ex iis, quae de libro secundo disputavimus, quae certa sunt, in unum componamus. Ea quidem huc redeunt. Graecus scriptor rerum, quae in libro secundo leguntur, certo non cognoscitur. Nec solum liber secundus, sed etiam graecus liber, e quo ille hauriebatur, Palladii historiam Lausiacam aetate multum antecedunt. Deinde e libro secundo, aut, quod verisimilius est, ex eodem, quo is utebatur, fonte Palladius ea, quae ad senes Thebaidis pertinent, aliaque nonnulla in Lausiacam suam transtulit. Latinus denique

1) Coteler, Mon. Eccl. Graec. T. III. Hist. Laus. ed. Meurs. l. I. p. 371.

2) Tillemont T. XII et iterum T. XV statuit, Rufinum librum secundum non nomine suo scripsisse, sed alterius, Petronii scilicet Bononiensis episcopi, cuius itineri describendo calamum suum commodavit. Nititur Tillemontii argumentatio loco Gennadii, qui cap. XLI: „Petronius, inquit, scripsisse putatur vitas patrum monachorum Aegypti.“ Sed doctum virum errasse dissertatio de vita Petronii, quae AA. SS. Boll. T. II Oct. 422 sqq. extat, p. 428. 429 dilucide ostendit.

libri secundi interpres Rufinus est, qui librum in eam formam redegit, quae nunc habetur. Accedit coniectura, Heraclidis fortasse librum fuisse, e quo libri secundi scriptor et Palladius hauserunt. Quantopere vero optandum sit, ut singulae vitae patrum hucusque non editae, quarum multos codices graecos in bibliothecis vidimus, nec non Heraclidis paradisis, Hist. Lausiaca Palladii graecumque libri secundi nostri exemplar edantur vel ad melioris fidei codices excendantur, unde nova lux huius quaestionis oriri possit, facile patet.

Expedita iam de libro secundo quaestione de Rufino id solum restat monendum, alium insuper fontem historiarum de Macariis ab eo relictum esse in *Continuatione* illa operis Eusebii, quam modo laudavimus.

§. 7. Et haec quidem de Rufino. Nunc ad Euagrium transeamus, qui varia de senibus scripta reliquit, in quibus de Macario ter tantum loquitur. Fuit is natu maior Palladio; hic enim apud Socratem ¹⁾ illius discipulus appellatur, ita tamen, ut paullo post mortem Valentis Augusti, qui anno 378 obiit, uterque floruerit. Euagrius in solitudinibus Aegypti ipse solitariam vitam duxit et Palladio teste quinquaginta quatuor annos natus in solitudine animam efflavit ²⁾. Unus ex septem sociis fuit, inter quos Palladius et libri secundi scriptor e Nitria ad Joannem in Lyco profecti sunt. ³⁾ Scriptor quidem iste Euagrium in Celliis vidit ⁴⁾; Euagrius ipse in libris ad Anatolium amicum scriptis se in Scete residere profitetur. ⁵⁾ Quum Euagrius tribus solis locis ⁶⁾ de Macariis loquatur, neque de quonam Macario narret, ubique addiderit, licet aetate ceteris antecedit et una cum Macariis in illis regio-

1) Hist. Eccles. IV, 23 ed. Valesii. Mog. 1677. p. 238.

2) Hist. Laus. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 549.

3) De hac re supra p. 21 disputavimus.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 1.

5) Bibl. Gall. T. VII p. 553.

6) Ibid. p. 561. 565.

nibus eodem tempore vixerit, post Palladium et Rufinum testem audiri eum consentaneum videtur.

§. 8. Veninus ad Hieronymum. Qui non nisi oblata occasione obiterque de Macariis loquitur, sed unam nobis difficultatem de Macario quodam obiicit¹⁾, quam suo loco expediemus. Multum temporis in Aegypto illum transegisse vix crediderim. Id enim ex Rufini Invectiva colligi potest, qua legitur: „Ceterum iste (Hieronymus), qui in tota vita sua non totos triginta dies Alexandriae, ubi erat Didymus, comoratus est, per totos paene libellos suos longe lateque se iactat Didymi videntis esse discipulum et *καθηγητήν*, id est, praeceptorem in scripturis sanctis habuisse Didymum. Et omnis ista iactantia uno mense quaesita est“²⁾. Quanquam autem Hieronymus Alexandriae aliquantisper tantum Didymum auditurus consedit, tamen, antequam in Palaestinam rediret, Aegypti monasteria peragravit. Ipse enim scribit: „Contendi Aegyptum, lustravi monasteria Nitriae et inter sanctorum choros aspides latere perspexi“³⁾, Origenistas intelligens, quibus favebat Rufinus. Singula igitur, quae per Hieronymi opera sparsa de Macariis leguntur, post Euagrii loca diiudicabimus.

§. 9. Ultimus se nobis offert Cassianus. Is exeunte saeculo quarto, quum iuvenis esset, ex coenobio Bethlehemitico in Aegyptum venisse videtur⁴⁾ et in sola Thebaidis eremo septennium explevit⁵⁾; unde colligere licet, haud exiguum temporis spatium reliquae peregrinationi (nam multum peregrinatus est) ipsum impendisse. Neutrum Macariorum superstitem invenit, sed, quae in Collationibus Patrum de iis refert, ex

1) In vita Pauli eremitae Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV. P. II p. 69.

2) Inv. II. Opp. Hieron. ed. Bened. l. I. p. 422.

3) Apol. adv. Rufinum lib. III. Opp. Hieron. ed. Bened. l. I. p. 461.
De itinere Hieronymi in Aegyptum cf. Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 60 sqq.

4) Cf. Alardi Gazaei ep. ad lectorem in ed. Cassiani Opp. initio. Oudin. de Scriptis. eccles. T. I p. 1133 sqq.

5) Coll. XVII cap. 31. Opp. Cassiani ed. l. p. 513.

ore Serapionis Senis et Nesterotis, antiquissimi anachoretæ, accepit¹⁾). Nihilominus libri Cassiani ad cognoscendam indolem et disciplinam solitariorum illius temporis magni pretii sunt et ob integritatem scriptoris et ob prudens, quo eum excellere arbitror, iudicium.

§. 10. Commemoratis auctorum, qui cum Macariis vixerunt, aut ab eorum aequalibus de iis edocti sunt, scriptis restat, ut de ceteris fontibus, quorum auctores et aetatem nescimus, quaeramus. In his numerandi sunt Rosweidianæ collectionis tertius²⁾, quintus³⁾, sextus⁴⁾ et septimus⁵⁾ liber VV. PP. atque liber sententiarum patrum Aegyptiorum⁶⁾. Qui quidem libri quibusnam graecis scriptoribus (nam primitus graece compositi fuerunt) originem debeant, ignoramus, ac sola latinorum interpretum nomina cognita sunt, ex quibus istos quoque antiquissimis illis temporibus scriptos esse apparet. Tantum vero abest, ut iis propria contineatur temporum senumque descriptio, qualem libri Palladii, Rufini, aliorum praebent, ut nihil nisi collectio relationum et sententiarum videantur congestarum ex variis de senum vita et disciplina scriptis sive deperditis aut in pulvere adhuc delitescens, sive iam excusis. Nihil, qui eos concinnavit, ipse vidit, nihil ipse percepit, nihil ipse expertus est. Incipiens ab aliqua historiuncula alteram et tertiam addit, quae singulae singulos senes spectant ac saepenumero ipsis verbis auctoris cuiusdam, quem novimus, ita ut compilationem undique manifestamprehendas. Magni autem, dummodo, quae confuderunt, acriter dispiciamus, aestimandi sunt libri illi, quum multa nobis referant, quae apud auctores Macariis aequales non leguntur, et fortasse ex scriptis sunt desumpta, quae aetatem Macariorum attingunt.

1) Cf. infra Cap. V.

2) VV. PP. Rosw. p. 492 sqq.

3) Ibid. p. 562 sqq.

4) Ibid. p. 644 sqq.

5) Ibid. p. 665 sqq.

6) Ibid. p. 1002 sqq.

Liber quartus Rosweidianae collectionis supra haud nominabatur, quod non nisi excerptis Sulpitii Severi et Cassiani locis constat, qui melius in plenis eorum libris leguntur et ad superiorum scriptorum classem pertinent. Neque Sulpitius Severus de Macariis expresse usquam loquitur, Libro nono et decimo VV. PP. Rosweidianae collectionis nihil de Macariis continetur. Iam vero, quod ad librum tertium et septimum attinet, animadvertendum est, omnes locos, qui in septimo leguntur de Macario, si eadem narratio in tertio quoque reperitur, cum huius libri relatione prope ad verbum consentire. Unde efficitur, alterutrum interpretum in libro conscribendo non solum eundem graecum textum, sed etiam alterius versionem ad manus habuisse. Verum inter librum tertium et quintum ea tantum similitudo intercedit, ut in narrationibus de Macariis, quae in utroque leguntur, concinnatores eodem graeco textu usos esse statui oporteat. Quod idem de nexu inter sextum et tertium librum valet, hoc solo discrimine, quod una de Macariis narratiuncula in utroque iisdem verbis reddita est. Sententiae denique patrum Aegyptiorum a Rosweido in fine collectionis editae paucissima dumtaxat in nostram rem suppediabant.

§. 11. Sed ad fontes a Rosweido editos alii accedunt. Inter quos primo loco nominanda videntur illa *Apophthegmata patrum*, quae apud Cotelerium Mon. Eccl. Graec. T. I p. 338 sqq habentur, alphabetico ordine digesta. Quod opusculum, cuius primam mentionem Saec. XII factam esse invenio ¹⁾, ita compositum est, ut singulorum patrum nominibus narrationes, quae de iis circumferebantur, subiunctae sint. Codices ego Viennaee duos inspexi, unum membranaceum et pervetustum ²⁾,

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 166 cum nota Cotelerii p. 747 Cf. infra Cap. VII.

2) Cod. ms. hist. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 44, olim 41 fol. Apophthegmata illa extant a fol. 1 usque ad fol. 141, 2. Codicem maximopere dignum, qui cum exemplari Cotelerii conferatur, descripsit Lambecius Comm. T. VIII p. 838.

alterum chartaceum 1). Qui quidem codices ab exemplari Cotelarii nonnullis locis differre, atque etiam locupletiores esse videbantur, ita ut maximopere digni sint, qui cum edito textu Cotelarii conferantur; nos, quae ad Macarios pertinent, ipsi contulimus. Observandum autem est, compilatorem illius opusculi Apophthegmata inscripti in praefationis fine de appendice quadam a se adiecta loqui, qua „senum effata, quorum nomina non nominantur“, collegerit 2). Eam igitur appendicem quam nusquam editam videmus, chartaceo illo altero codice a fol. 80, 1 usque ad fol. 163, 1 contineri existimo, quippe quo continuo post Apophthegmata collectio narrationum de patribus sine inscriptione sequatur; sed initium deesse videtur. Hae autem narrationes solummodo usque ad fol. 145, 2 de senibus anonymis agunt, unde aliae nonnullae de senibus, quorum nomina addita sunt, sequuntur, atque inter eas duae de Macariis, quas e codice descriptas iusto loco adiungemus. Neque illud hic omittamus, in altero quoque, membranaceo illo et pervertuto, codice post Apophthegmata a fol. 141, 2 usque ad fol. 158 quasdam narrationes continuo sequi inscriptas: *Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἀββῆ Δαυηήλ. Ἦν τις γέρον ἐν τῇ Σκήτῃ . . .* Itaque alteram habemus Apophthegmatum appendicem, quae tamen, quum nomina senum, de quibus agitur, adscripta sint, eadem illa, cuius Apophthegmatum praefatio memorat, esse nequit. De Macariis huic alteri membranacei codicis appendici nihil inest.

Iam praeter illa Apophthegmata et quae cum iis cohaerent, alia quoque nonnulla Apophthegmata, quae Possinus prior,

1) Cod. ms. hist. graec. Nr. 9, olim 42 in fol. maiore. In principio et fine mutilus est. Apophthegmata illa habentur fol. 1—80 Codicem Lambecius descripsit l. l. p. 840 sqq.

2) Cotelar. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 359: „Ἐπειδὴ δὲ εἰσι καὶ ἕτεροι λόγοι γερόντων ἀγίων καὶ πράξεις μὴ ἐμφαίνοντες τὰ ὀνόματα τῶν τε εἰρηκότων αὐτοῦς καὶ πραξάντων, τούτους μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατὰ στοιχείον ἐν κεφαλαίοις ἐξεθέμεθα“.

deinde Pritius edidit ¹⁾), adhibebimus, nec non ea, quae passim in vitis Sanctorum, quas Bollandistae ediderunt, habemus ²⁾). Porro quae de exilio senum temporibus illius persecutionis a Lucio excitatae e Rufino, Socrate et Sozomeno repetuntur, non omitemus, ac locum denique e vita Posthumii examinabimus, quo lis de Macario Antonii discipulo, num unus ex nostris Macariis fuerit, nec ne, discernetur ³⁾). Neque vero nostrum esse illud visum est, eorum quoque historiae ecclesiasticae scriptorum, qui fontibus illis primariis inniuntur, ex iisque res et verba hauserunt, e quorum numero Socrates, Sozomenus, deinde Suidas, Nicephorus Callistus sunt, locos relationesque in medium proferre, quippe quibus nihil proficere possimus.

Stratam igitur viam alacriter iam nunc insistamus, singula de Macariis in unum componentes et claram idoneamque eorum effigiem, quantum possumus, depingentes. Ac primum quidem Palladium testem audiamus.

Caput III.

Palladius de Macario Aegyptio.

§. 12. Palladii historia Lausiaca, quae codicibus Vindobonensibus continetur, de duobus Macariis incipit hoc modo:
„Sanctorum et immortalium patrum, Macarii Aegyptii et Ma-

1) Thesaurus Asceticus sive syntagma opusculorum octodecim a graecis olim patribus de re ascetica scriptorum. Ea nunc primum prodeunt e vetustissimis mss. codicibus eruta, collectore atque interprete Petro Possino Soc. Jesu. Tolosae 1683. 4. Apophthegmata extant p. 228 sqq. Sancti Patris Macarii Aegyptii opuscula nonnulla et apophthegmata ed. Jo. Georgius Pritius. Lipsiae 1699. Apophthegmata extant p. 231 sqq.

2) Cf. infra Cap. VII.

3) Cf. infra Cap. VIII.

carii Alexandrini, egregiorum et invictorum athletarum, honestae vitae certamina, quae sunt multa et magna, vereor dicere et describere, ne iis, qui talia minus curant, mendax esse videar propter immensam magnitudinem exercitationum vires naturae excedentium. Sed et eorum gratia, qui virtutibus spiritus ornati dona divina experti sunt dignis distributa, virtutes enarrabo sanctorum Macariorum, qui nomina quoque sanctis suis certaminibus asceseos digna possidebant.“ Qua singulari atque insolita introductione usus Palladius Macarios sane prae ceteris senibus, quorum res gestas narravit, magnopere praedicat. Ac pergit ita narrare: „Primum quidem Macarii Aegyptii, qui vixit integros nonaginta annos, virtutes proferam. Is in solitudinem triginta annos natus ascendit, in qua annos sexaginta peregit. Tanta labores exercitationis tulit constantia, ut post decem annos insigni quadam distinctione dignus habitus *παιδαριουργέων* vocaretur, quia citius, quam pro aetate, virtutibus profecerat. Quadraginta enim annos natus potestatem expellendi daemones, gratiam curationis spiritumque prophetiae accepit et honorabili quoque sacerdotio dignus existimatus est. Cum ipso duo habitabant discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scete. Quorum unus semper prope illum erat eorum causa, qui veniebant, ut curarentur; alter seorsum sedebat in propria cella. Procedente autem tempore vir sanctus perspicaci oculo praevidens, ei, qui sibi ministrabat, Joannis nomine, qui postea presbyter factus est in ipsius vicem: Audi, inquit, frater, meam admonitionem, quoniam te tentat spiritus avaritiae. Ita enim equidem vidi, neque ignoro, si meam aequo animo tuleris exhortationem, in opere Dei hoc loco consummaturum te esse gloriosumque fore et flagellum non appropinquaturum tabernaculo tuo. At si me non audieris, Giezi in te finis veniet, cuius et morbo laboras. Haec dicta sunt quinque annos antequam sanctus obiit. Et quindecim annis post mortem Macarii quum Joannes bona pauperum avertisset, ita laboravit elephantiasi, ut in corpore eius non inveniretur integer locus, in quo quis digitum figere

posset. Ita in eo, qui non obedierat, prophetia sancti viri impleta est. De cibo autem et potu supervacaneum est narrare, quoniam ne apud socordiores quidem monachos monasteriorum, quae extra sunt, inveniri ingluvies possit aut alia quaedam a consuetudine eorum, qui in istis locis morantur, diversa vivendi libertas, cum propter inopiam rerum necessariarum, tum propter zelum Dei inter eos, qui ibi habitant, unoquoque semper proximum variis vitae institutis vincere contendente. Atque ad aliam huius viri exercitationem quod spectat, ipse dicebatur adsidue in ecstasi esse et maiori tempore Deo magis quam rebus terrenis occupari. Nec pauca feruntur miracula ab eo peracta.“

„Libidinosus quidam homo, Aegyptius genere, captus erat amore cuiusdam pudicae mulieris, quae viro nupserat. Quum desiderio frustraretur, convenit magum, cui: „Fac, inquit, arte tua, aut ut amet me, aut ut maritus eam foras eiciat. Magus quae poterat expertus, quoniam castum eius animum dimovere non posset, effecit, ut equa videretur iis, qui eam intuebantur. Maritus ergo eius ubi foras venit, in forma equae eam conspicatus ingemuit ac flevit de iis, quae acciderant. Vocatis deinde vici presbyteris eam ostendit, sed ne hi quidem rem intellexerunt. Quum igitur illa tribus diebus nihil omnino comedisset, postremum Deus sanctum suum glorificaturus cogitationem marito iniecit adeundi cum ea sanctum virum in solitudine; quare is capistro ligatam ut equam duxit, ubi vir Dei habitabat. Appropinquanti fratres: Quid, inquirunt, huc equam adduxisti? Ille respondet: Ut iusti oratione misericordiam consequatur. At hi: Quid tandem mali habet? Respondet: Haec, quam videtis equam, cara mea uxor erat, et, quid iam ei acciderit, nescio. Revelata autem sancto omnia erant, quae femina pateretur, et Deum orabat pro ea. Illi vero quum ista audivissent, referunt ad servum Christi Macarium, dicentes: Equam aliquis huc adduxit. Quibus is: Vos, inquit, estis equi, qui equorum oculos habetis; illa autem femina est, ut est creata, et ita transformata oculis tantum

apparet eorum, qui sunt decepti. Deinde aqua benedicta nudam, quam adduxerant, a summo vértice aspersit, quumque super caput eius precatus esset, statim omnibus eam videntibus femina apparuit. Atque vir Dei ei cibum apponi iussit. Tum eam commonuit, dicens: Nunquam non compareas in ecclesia et in communione mysteriorum Christi; haec enim tibi acciderunt, quia iam quinque hebdomadibus non accessisti ad intemerata Christi mysteria. Ita eam corpore et anima sanatam dimisit.“

„Porro dicebatur posteriore vitae suae tempore subterraneum fodisse cuniculum in dimidii spatium stadii et speluncam adiecisse. Si quando igitur complures ei erant molesti, occulte e cella egressus abiit in speluncam, ita, ut nemo eum inveniret. Abiens vero per cuniculum viginti quatuor orationes dicebat usque ad speluncam et rediens totidem. De eo quoque fama exiit, quod mortuum suscitavit, ut convinceret haereticum, qui resurrectionem corporum non profitebatur. Quae quidem fama constans fuit in solitudine. Alias ad ipsum mater adduxit adolescentem, qui a daemone vexabatur, a duobus adolescentibus utrimque constrictum. Eamque in eum vim daemon exercuit, ut trium modiorum panes comederet et amphorae Ciliciensis aquam biberet. Quos cibos exinde eructans in vaporem resolvebat, tanquam igne consumerentur. Est enim ordo quidam daemonum, qui igneus vocatur; qui quidem non essentia, sed, ut in hominibus quoque invenitur, mente potius differunt. Iste igitur adolescens, si a matre non satis ei suppeditabatur, saepe propriam suam edebat corporis egestionem et lotium bibebat. Flente matre et lamentante sanctumque enixe obtestante, istum sanctus excepit et supplex pro eo Deum oravit. Ac post duos dies miserum daemon cruciatum remisit. Tunc matri eius: Quantum, inquit, vis, ut comedat? Quam, cum decem libras significasset, increpavit, quia nimium dixisset; atque iterum super adolescente precatus cum ieiunio septem dierum, daemonem ingluviei ab eo expulit et cibum ei constituit trium librarum panem, quem comedere deberet,

si operaretur. Ita et hunc virtute divinae gratiae sanatum matri reddidit. Talia Deus stupenda miracula fecit per dilectum suum Macarium, cuius immortalis anima nunc est cum angelis. Ego sanctum ipse non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat¹⁾).

§. 13. Hisce ea, quae Historia Lausiaca codicum Vindobonensium de Macario Aegyptio habet, continentur. E quibus singula si contuleris, cognosces, textum Meursii in hoc quidem capite rebus vix differre, sed depravationibus scatere. Ad ea autem, quae commemoravimus, adnotanda nobis haec esse videntur.

Primum quidem e verbis, quibus duos discipulos una cum Macario in Scete habitasse legimus, unum in cella Macarii, alterum in propria cella, nemo concludet, alios solitarios una cum Macario inibi non vixisse. Senes enim abstinentia et virtutibus insignes procul aliquantum a monasteriis, quibus praeerant, sibi cellam instituere solitos esse supra docuimus²⁾). Ita Antonius legitur duos pariter ad mortem usque secum discipulos habuisse, ceteris monachis, qui sub eius disciplina vivebant, in vicinitate degentibus.³⁾ Solitarios vero praeter duos illos cum Macario in Scete habitasse, iam inde patet, quod Macarius presbyter Scetis fuit.

Narratio, quae sequitur, de femina in equam mutata etiam in libro secundo⁴⁾), sed nuspian alibi invenitur. Nec libri secundi narratio tam large exculpta est, atque illa Palladii, neque mulier est, sed virgo, filia patris familias vicini oppidi, quae, ut verbis ipsis utamur, „per phantasias magicas ita conversa esse videbatur hominibus in equinum animal, ut putaretur equa esse, non puella. Hanc adduxerunt ad eum (Maca-

1) Textus graecus legitur infra in Appendice.

2) Cf. supra p. 4.

3) Vita S. Antonii Opp. Athanas. T. I P. II p. 689 sqq. Rosw. VV. PP. p. 59 sqq. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 26. in Opp. Meurs. l. I. p. 419.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 480, 1.

rium Aegyptium). Cui percontanti, quid vellent, parentes eius: Equa haec, aiunt, quam vident oculi tui; puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis eam artibus in ipsum, quod conspicis, animal mutaverunt. Rogamus ergo, ut orante te Dominus commutet eam in illam, quae fuit, naturam. Ac ille: Ego, inquit, hanc, quam ostenditis mihi, puellam video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasiae enim daemonum sunt istae, non veritas rerum. Cumque eam cum parentibus suis in cellulam introduxisset, flexis genibus orare dominum coepit, simulque parentes monet, ut secum Deo supplicent; post haec peruncta oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virgo ut sancto ipsi, sic et omnibus videbatur.¹⁾ Verisimile est, utramque et historiae Lausiacaе et libri secundi narrationem ex eodem fonte manasse. Quod facilius creditur, quum ex iis, quae supra disseruimus²⁾, constet, Palladium, qui Lausiacam scripsit, aut librum secundum aut, quod nobis probabilius visum est, textum graecum, e quo liber ille fluxit, adhibuisse. Eundemque, qui anno post mortem Macarii Nitriae montem intravit, ubi decem fere annos solitudini Scetis vicinus degit³⁾, accuratorem famaе relatorem duxeris, praesertim quum Rufinum infidum interpretem esse constet.

Quod ad fabulam ipsam attinet, magicas artes apud Aegyptios ab antiquissimis inde temporibus in usu fuisse, non est, quod dicam. Legimus etiam, Commodo imperatore, Philippum Aegypti administratorem „cunctis curiositatem magicam sectantibus finem imposuisse“⁴⁾. Quarto saeculo imperatores adversus magos leges sanxerunt⁴⁾, quarum una eorum quoque scientiam proscribit, qui magicis accincti artibus aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem de-

1) Cap. I §. 6.

2) Cf. infra Cap. III §. 20.

3) S. Eugeniae Vita cap. 1. Rosw. VV. PP. p. 340, 1.

4) Tit. Cod. de maleficis et mathematicis (IX, 18).

flexisse detegantur. 1) Iuvenis e regione Gazae urbis oriundus, de quo in vita S. Hilarionis († 372) narratur, a magis edoctus sub limen domus puellae amatae tormenta quaedam verborum et portentosas figuras in aeris Cyprii lamina sculptas defodit; quo facto insanire virgo coepit, inclamare nomen adolescentis et prae amore in furorem verti, quo a S. Hilarione liberatur 2). In nostra fabula magus feminam, cui turpem amorem iniicere nequit, non ita mutat, ut sit, sed ut videatur tantum equa esse. Apud veteres ethnicas gentes legimus, homines quosdam in animalia ita converti, ut re vera animalia sint, quorum naturam, mente integra servata, accipiant. Quod experti sunt socii Ulyssis, Actaeo, Jo, alii a Circe, Diana, Jove aliisque diis in animalia mutati 3). Ac magi medii aevi ipsi quidem formam ac naturam animalium induunt, cuius rei exempla apud veteres quoque non desunt 4), neque tamen alios in animalia vertere potuisse dicuntur 5). Quare et ab istis antiquis et ab hisce medii aevi mutationibus nostra probe est distinguenda, quae, magicis praestigiis effecta, non in corpore feminae, sed in oculis intuentium extitit. Talem autem vim, qua hominum oculi decipiuntur, magis attribuunt Lactantius, Tertullianus 6), Minucius Felix. E quibus Lactantius: „Magorum quoque ars, inquit, onnis ac potentia horum (daemonum) aspirationibus constat, a quibus invocati visus homi-

1) Lex 5 Cod. I. I.

2) S. Hilarionis vita cap. 14. Rosw. VV. PP. p. 78, 2 sqq.

3) Odyss. X, 229 sqq. Ovid. Metam. lib. III, 193 sqq. Aeschyl. Prometh. Ovid. Metam. lib. I, 610.

4) Herod. IV, 105.

5) Grimm Mythologie. Ed. I p. 623. Ubi vir doctus non omnino vere dixisse videtur; nam in Trithemii Chr. Hirs. ad ann. 1010 de iuvene a duabus vetulis in formam asini mutato legitur. Cf. Vinc. Bellov. Spec. Nat. III, 109. Heliodorus quemvis hominem in quodlibet animal mutare poterat. Cf. Fazelli: rerum Sicularum decas I lib. III, 1, 59 sqq. Grimmus illum locum libri sui ipse iam reprobasse videtur; nam in altera editione non habetur.

6) Apolog. cap. 22. 23.

num praestigiis obcaecantibus fallunt, ut non videant ea, quae sunt, et videre se putent illa, quae non sunt.“¹⁾ Minucius Felix²⁾: „Magi quoque, inquit, non tantum sciunt daemones, sed etiam, quidquid miraculi ludunt, per daemones faciunt; illis aspirantibus et infudentibus praestigias edunt, vel quae non sunt, videri, vel, quae sunt, non videri.“ Sed exempla, magos praestigiis effecisse, ut homo conspiceretur animal, multa inveniri vix crediderim³⁾. Quanquam alia oculorum ludibria a magis facta in medio aevo saepe occurrunt. Faustus, ut unum tantum prodam, cutrum foeno oneratum devorare ac postea evomere videtur, vina, quae compotores optant, e mensa elicit, efficitque, ut quisque nares ceterorum pro uvis habeat⁴⁾. Neque, utrum daemonis ope magus Aegyptius equae speciem suggesserit feminae, a Palladio et libro secundo edocemur⁵⁾. In apocrypha S. Basilii vita (saeculo

1) Divin. instit. II, 15. Opp. Lact. ed. Migne T. I p. 332.

2) Octavius cap. 26.

3) Augustinus de civ. Dei XVIII, 18: „Cum, inquit, essemus in Italia, audiebamus de quadam regione illarum partium, ubi stabularias mulieres imbutas malis artibus in caseo dare solere dicebant quibus vellent seu possent viatoribus, unde in iumenta illico verterentur et necessaria quaeque portarent, postque perfuncta opera iterum ad se redirent, nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari, sicut Apuleius in libris, quos Asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit.“ Augustinus addit: „Haec vel falsa sunt, vel tam inusitata, ut merito non credantur.“ Trithemius l. l.: „Contigit, inquit, circa haec tempora Henrici imperatoris mirabile factum. Iuvenis quidam maleficio duarum vetularum in formam asini mutatus est, ita ut omnibus videntibus asinus appareret, quod multis impossibile videtur non intelligentibus, quod permissione divina spiritus malignus oculos hominum mirandis ludificationibus illudere potest.“ Cf. Vinc. Bellov. l. l. et Fazelli l. l.

4) Die Sage von Doctor Faust unters. von H. Düntzer 1846 p. 177. 203. 70. Similia prodigia in oppido Crucenaco magister Theodo Magus fecit. Trith. Chr. Sponh. ad ann. 1262.

5) Magos vim suam ad prodigia facienda a daemone repetere credi solet. De prodigiis autem, quae daemonis ope edunt, Augustinus

mea quidem sententia octavo vel nono conscripta) de amatore traditur, qui suadente mago diabolum ipsum adit, apud quem per litteras Christo renuntiat, sed nuptiis factis ad poenitentiam se convertit ¹⁾). Atque incolae Siwah Oasis hodiedum magos sibi amorem mulierum conciliare posse credunt ²⁾).

I. I.: „Firmissime tamen, inquit, credendum est, omnipotentem Deum omnia posse facere, quae voluerit, sive vindicando sive praestando, nec daemones aliquid operari secundum naturae suae potentiam, nisi quod ille permiserit, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla. Nec sane daemones naturas creant, si aliquid tale faciunt, sed specie tenus, quae a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse, quod non sunt. Non itaque solum animum sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim daemonum arte vel potestate in membra et lineamenta bestialia veraciter posse converti, sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somnando per rerum innumerabilia genera variatur, et cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perducī, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis; phantasticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis et portare onera; quae onera, si vera sunt corpora, portantur a daemonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim iumentorum falsa cernentibus.“ Opp. Aug. ed. Migne T. VII p. 574 sqq.

- 1) Vita S. Basilii, scriptore Pseudo-Amphilochio, cap. 8 Rosw. VV. PP. p. 156, 1 sqq. cf. AA. SS. Boll. T. II. Junii p. 307 sqq. Hoc antiquissimum pacti cum diabolo initi exemplum est, si Pseudo-Amphilochius fabulam, quam ab Helladio Basilii ministro se accepisse refert, revera e vita Basilii, quam Helladius scripsit, mutuatus est. Foederibus Theophili Vicedomini (AA. SS. Boll. T. I Febr. p. 484, 888. *Sommer* de Theophili cum diabolo foedere. Berol. 1844), Militarii (*Mone Anzeiger* 1834 p. 266 sqq.), Heliodori (Vit. S. Leonis Cataniae Episc. AA. SS. Boll. T. III Febr. p. 224), aliorum cum diabolo ictis non amor puellae iniiciendus, sed honores, divitiae, artes magicae expectantur.
- 2) v. Minutoli: Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste und nach Oberägypten herausg. von Dr. Toelken. Berlin 1824. p. 179.

Iam, quomodo **Macarius** feminam a magi praestigiis solvat, animadvertet! Orationibus ad Deum praemissis infelicem aqua benedicta a summo inde vertice capitis madefacit, ut **Palladius** narrat, oleo sancto perungit, testante libro secundo. Quod quidem utrumque, et oleum et aqua benedicta, apud senes **Aegypti** in usu fuit ad magorum fallacias evertendas. Olei usus ad curandos infirmos, aquae benedictae ad magorum incantationes solvendas frequentior fuisse videtur. Aqua benedicta et oleo sancto **Macarius Alexandrinus** daemonicum curat ¹⁾. Aqua illa **Hilarion** incantationes magorum a stabulo **Itali** avertit ²⁾, **Macedonius** mulierem daemone ingluviei liberat ³⁾, insanae medetur ⁴⁾, **Aphraates** equum Imperatoris sanat ⁵⁾, locustas arcet ⁶⁾. Aqua a senibus benedicta „salutare pharmacum“ vocatur, quo et morbi depelluntur, et daemones fugere coguntur ⁷⁾. Exorcismos tamen a senibus ad daemonem emovendum adhibitos esse non reperi.

Porro causam, cur magus feminae nocere potuerit, **Macarius** hanc indicat, quod quinque ea hebdomadibus non accesserit ad intemerata Christi mysteria. Quibus verbis eucharistiam intelligi, vix ambigere poteris. Eucharistia autem illusiones daemonum arceri aut, si adhibitae sunt, destrui, saepissime legitur. **Cassianus**, ut unum e multis exemplum afferamus, iuvenem, sumpto pane caelesti, ab impudica daemonum illusionem liberatum esse narrat ⁸⁾. Atque alia exempla, quibus eucharistia praestigias daemonum solutas esse docemur, **Delrio** con-gessit, ad cuius librum delegamus ⁹⁾. Si vero intima cum

1) Infra Cap. III.

2) Vita **Hilarion**. cap. 14 in **VV. PP. Rosw.** p. 79, 1.

3) **VV. PP. Rosw.** lib. IX cap. 13 p. 830, 1.

4) *Ibid.*

5) *Ibid.* cap. 8 p. 821, 1.

6) *Ibid.* p. 821, 2.

7) *Ibid.* cap. 21 p. 840, 2.

8) *Collat.* XXII, cap. 6. ed. l. p. 581.

9) *Disquisit. magic.* lib. VI cap. II Sect. III Q. 3 ed. **Mog.** 1624 p. 985 sqq.

Christo consociatione et crebro ad eius mysteria accessu fallaciae daemonum eliduntur, quanto magis praestigiae hominum, quibus daemon vim nocendi suppeditat, diluantur.

§. 14. Sed transeamus ad cetera, quae de Macario Aegyptio Palladius retulit. De cuniculo a Macario acto, per quem, si qui ei molesti erant, in speluncam abibat, apud solum Palladium legimus. De mortuo vero, quem resuscitavit, ut haeretico resurrectionem corporum persuaderet, liber secundus 1), Cassianus 2), nec non appendix ad Apophthegmata, quae typis nondum vulgata est, fuse narrant. Cassiano quidem rem „antiquissimus anachoreta“ Nesteros exposuit, ut ostenderet, patres non nisi extrema et inevitabili necessitate coactos signa fecisse. Ac Nesteros haeticum appellavit Eunomii sectatorem; liber secundus „Hieracitam, quod genus haereseos invenitur apud Aegyptum“ vocat. Eumque Hieracitam fuisse, quia resurrectionem carnis negavit, probabilius est, Eunomianis, utpote Arianorum asseclis, de trinitate errantibus 3). Haeticus, arte dialectica usus, sinceritatem fidei catholicae subvertere conabatur et „magnam iam multitudinem hominum deceperat“, ut Cassianus, „per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbarat“, ut liber secundus perhibet. Macarius igitur, a catholicis viris, qui ruina tantae subversionis gravissime movebantur, rogatus, ut sim-

1) Cap. 28 p. 480, 2.

2) Coll. XV cap. 3. ed. l. p. 468.

3) Eunomius corpora resurrectura esse non negavit; nam in fidei confessione sua: „Posthaec, inquit, credimus in eam, quae per Salvatorem futura est, resurrectionem corporum, horum scilicet ipsorum, quae dissoluta sunt, una cum propriis membris et partibus, nullo deficiente aut immutato ex iis, quae cuiusque corpus componebant, dum viveret.“ Basnage lectt. antiqq. T. I, 180. De Eunomio cf. ibid. p. 172 sqq. Tillemontius (Mémoires ed. Brux. 1719 T. III P. III p. 998) monet, Hieracitas, qui et de trinitate falsa docuerint, Eunomianos appellari posse. Sed hic de haeretico agitur, qui corporum resurrectionem negarit, quod quum in Eunomianos non cadat, ille haeticus Eunomianus vocari prorsus nequit.

plices animos totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, advenit ¹⁾, quo praesente haereticus pravam fidem suam itidem asserere ausus est ²⁾. Tum sanctus „Aristotelicis spinis“ impeditus ³⁾, quoniam verba simplicia callidis argumentis elidi et fidem fratrum periclitari videret ⁴⁾, multiloquio haeretici apostolica brevitate finem imponens ⁵⁾: „Quid, inquit, opus est, nos verbis contendere ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulchra et nomen domini super mortuum, qui primus inventus fuerit, invocemus et, cui nostrum concesserit dominus, suscitare mortuum, sciant omnes, quia illius fides probatur a Deo“ ⁶⁾. Qui sermo omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Iam vero narratio Cassiani differt. Libro enim secundo Macarius cum Hieracita statim, ut videtur, ad sepulchra venit, eumque hortatur, ut mortuum in nomine domini evocet. Sed Hieracita: Tu, inquit, qui proposuisti, prior evoca. Macarius igitur, in orationem ante Deum prostratus, postquam sufficienter oravit, elevatis sursum oculis: Domine, ait, quis nostrum rectam fidem teneat, ostende elevato hoc mortuo. Id cum dixisset, fratris cuiusdam, qui nuper sepultus erat, nomen evocat. Quo de tumulo respondente, accedentes fratres continuo, quae superposita fuerant, auferunt, et eductum e sepulchro vivum exhibent. Hieracita vero, ubi haec vidit, obstupefactus in fugam vertitur et a fratribus cunctis insequentibus extra terminos terrae illius exturbatur. Apud Cassianum vero res aliter se habet. Ibi enim non statim ad sepulchra procedunt sed haereticus, quum illa sibi a Macario proposita esset doctrinae probatio, coram circumstante plebe pudore constrictus assentiri se simulat, seque crastino die adfuturum promittit. Postridie autem expectantibus omnibus, qui spectaculi cupidi-

1) Cass.

2) Lib. sec.

3) Cass.

4) Lib. sec.

5) Cass.

6) Lib. sec.

tate commoti ad locum condictum studiosius confluerant, mala conscientia infidelitatis suae exterritus aufugit ac protinus e terra Aegypti decessit. Quem quidem Macarius, usque ad horam nonam cum multitudine praestolatus, quum declinasse videret, assumpta plebe ad sepulchra perrexit, et mortuum e temporibus Pharaonum ad respondendum sibi evocavit, quem deinde cum ceteris in pace dormire iussit. Atque Nesteros addit: „Haec Macarii virtus et gratia, quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi eum necessitas totius provinciae periclitantis et erga Christum plena devotio amorque sincerus istud exercere miraculum compulisset. Quod utique ut ab eo fieret, non ostentatio gloriae, sed caritas Christi et totius plebis extorsit utilitas, sicut beatum quoque Heliam fecisse regum lectio manifestat, qui ignem de caelo super hostias impositas idcirco descendere postulavit, ut periclitantem Pseudoprophetarum praestigiis fidem totius populi liberaret.“ En satis magnam differentiam! Libro enim secundo est fratris cuiusdam corpus humatum, quod evocatur, apud Cassianum antiqua mumia e tempore Pharaonum. Qua idem occasione data Aegyptiorum morem, ob Nili inundationem corpora defunctorum pigmentis redolentibus condita editioribus cellulis recondendi, uberius describit. Nam mos corpora humandi apud Aegyptios demum inde a S. Antonio obtinuit, qui pulverem pulveri reddendum esse censuit¹⁾. Praeterea mumia illa, postquam locuta est, denuo dormit, a domino resuscitanda in fine temporum; frater vero libri secundi, terra detecta, surgit, prodit, nec eum in tumulum revertisse legimus. Deinde quod haereticus apud Cassianum secreto aufugit, libro vero secundo a Macario convictus fugatur, levioris momenti differentia est.

Sed narrationibus libri secundi et Cassiani longe copiosior est illa, quae in ista Apophthegmatum appendice typis nondum vulgata extat. Quam, etsi longa sit et amplificata, tamen

1) Vit. S. Ant. cap. 90 in Opp. Athan. I. I. p. 689.

quum quaedam habeat memoratu digna, latine redditam integram apponere placuit:

„Senex tradidit de abbate Macario. In terra Arsenoita monachus quidam sedebat, qui multos annos vitam sanctorum egerat. Cui, quum gloriae cupidus esset, propter superbam elationem et temeritatem spiritus pythonis insedit, qui primum a vera fide eum depulit, tum ad doctrinam eorum, qui Hieracitae vocantur, adduxit. Atque hi salvatorem humanam assumpsisse carnem, nostrumque, quo vestiti sumus, corpus resuscitari negant. Tria esse principia iidem dicunt, Deum, materiam et malum, quibus quisque construatur, neque Deum verbum hominem esse factum perfectumque hominem assumpsisse, neque omnino servari causam omnium rerum effectricem. Ita vero ipse perversus animas seduxit quingentas. Quod effecit multa multis et quidem variis prorsus modis loquendo, interitum scilicet, inventa mortisque despectum. Nec non daemonia eiecisse ferebatur secundum illud in evangeliiis: Signa facient et prodigia, ut, si fieri possit, etiam electi seducantur. Multum enim principes daemonum in hoc genere valent ad illa nimirum ipsa abolenda; nam libenter consentiunt in interitum animarum. Loci igitur episcopus cum clero suo virum Dei Macarium abbatem adiit, quo summa cum reverentia salutato: Si vis, inquit, veni nobisque succurre. Nam si te superstitie vicinitatem nostram non purgamus, omnes illi adhaerebunt, et facillime fiet, ut plures etiam, quam hucusque, errori subiecti seducantur. Cui ille respondet: Ecce ego plebeius homo quid ei faciam? Episcopus autem perstitit venerabundus et: Ita, inquit, confido, si tu veneris, Deum pacificaturum ecclesiam suam; saepe enim mihi proposueram, ad te proficisci, sed prohibuit clerus, ne mundanis hominibus derisui fierem. Iam vero non amplius ferens populi corruptionem et etiam Dei, qui ait: Sanguinem ipsius quaeram e manu vestra, accusationem timens te adii, missus a Deo. Tum ille surrexit, eumque ad seductorem secutus est. Quem ubi vidit, episcopo: Hic, inquit, spiritum principem habet, eumque eiiciendi

meum opus non esse scito; nam contra hos spiritus nondum omnino certavi. Duo enim agmina daemonum esse sancti aiunt, unum eorum, qui libidines corpori infundunt, alterum eorum, qui spirituales afferunt errores. Quod quidem alterum genus difficile est ad subigendum. Eos enim satanas immittit magis et seductoribus et haeresiarchis et veneficis et si qui alii id generis sunt. At episcopus: Quid ergo, inquit, faciemus? Respondet senex: Precibus opus est; nam sermo non proficit. Iubent igitur procedere seductorem, isque ad eos egressus est. Quem statim episcopus lingua adortus: Cur, inquit, tanto temporis spatio nobiscum non communicasti? Cui ille: Quia, inquit, non recte sentitis. Tum sanctus Macarius: Tune igitur, inquit, recte sentis? Sane quidem, ille respondet. Macarius: Quid vero est, quod tu sentis? Ille: Num recte creditur, carnem et ossa suscitari? Sanctus respondet: Si ex nobis loquimur, bene loqueris. Sin veritas id voluit, quid obloqueris? Sed ne multa verba perdamus, dicam tibi, quid sentiamus; quibus si assentieris, bene facies, sin minus, Deo repugnas, cuius dogmata spernis. At ille: Ego, inquit, prior fidem meam exponam. Tum Macarius: Prava, ait, fides ne nominetur, sed dicamus catholicam ecclesiae fidem. Et statim innuit episcopo, ut eam profiteatur. Qui circumstante populo incipit fidem ita exponere: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, et in coessentiale eius verbum, per quod aeva fecit, quod in consummatione temporum in abolitionem peccati apparuit in carne, quam e sancta Maria virgine susceperat, quod crucifixum, mortuum et sepultum est, et resurrexit tertia die sedetque ad dextram patris, ac denuo venturum est in tempore futuro, iudicare vivos et mortuos; et in spiritum sanctum, patri eiusque verbo coessentialem; credo in resurrectionem quoque animae et corporis, sicut apostolus ait: Seminatur corpus naturale, suscitatur corpus spirituale, et rursus: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Post haec Macarius haeretico: Vides, inquit, quid dicat. Is vero respondet: Mihi quidem e verbis noli fidem

afferre, sed eamus ad sepulchra; si unum ex ibi iacentibus suscitaveris, sciam vos bene sentire; ipse ego animam sine corpore afferam. Sanctus vero Macarius ad episcopum conversus: Multum, inquit, nefas sane, Deum tentare, neque dignaturum esse eum propter unum daemonicum tantum facere signum confido. Respondet episcopus: Minime, pater, veruntamen propter totam vicinitatem. Tunc abierunt ad sepulchra. Incipit Hieracita invocare daemonem, sed minime potuit animam evocare tenuem ac nudam. Quum igitur nihil effecisset (ipsi enim revera repugnabat spiritus sanctus), iis: Propter incredulitatem, inquit, vestram non possum animam evocare. Statim Macarius indignatus genua flectit, nihil vero promisit, et quum unam horam in oratione perseverasset, in conspectu omnium surrexit, et sepulchro palma pulsato (baculi enim, quibus monachi illius regionis utuntur, rami palmarum sunt), hominem suscitavit non in terra defossum, nuper mortuum, sed ex antiquis aliquem. Tum Hieracita vocato: Quaere, inquit, ex hoc, num suscitetur corpus. Qui tanto signo exanimatus, postquam daemon ab eo discessit, ad pedes sancti provolutus est cum cuncto populo. Quum vero eum occidere quaerent, Macarius eos prohibuit, atque in eremum eum abduxit. Suscitus autem interrogatus, num Christum profiteretur, dixisse fertur, se ne audivisse quidem de eo in vita sua. Pharaonis enim regis tempore se obiisse dixit, ideoque ante adventum Christi vixit. Quem quum baptizasset Macarius, secum habuit tres annos, quibus elapsis veram ille dormitionem dormivit, ita, ut ei aptetur verbum domini: Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut reveletur gloria Dei. Interrogavit autem episcopus sanctum Macarium, an non gloria in cor eius ascenderit, tam multis ante eum procumbentibus ob tantum signum. Cui respondet: Cuius cor otium habet gloriam hominum respiciendi, is Deum nondum cognovit. Is enim, quidquid facit, hominibus facit. Qui vero dignus est habitus afflatu Dei, is in multo certamine versatur, quasi in novacula staret, timens, ne decidat. Talis unum solum habet desiderium, egre-

diendi scilicet e corpore. Quod vero ad gloriam attinet, haec ei ne in mentem quidem venit. Hanc autem ei doctrinam dedit: Adduc mihi, inquit, aliquem in mari ambulans et caelum versus oculos in solem, cuius radiis sustentetur, defigentem; cui quis praecipiat: Si locum, in quo ambulas, aspicias, in mare submergeris, quid ei accidet, si inobediens fuerit? Ita, qui in gloriam Dei oculos intendit, gloriam, quae ab hominibus provenit, pedibus calcet. Hanc autem si respicit, ab illa decedit. A qua si deciderit, multis aliis affectibus agitur. Cetera vero huius sancti, quam misericors fuerit et fraternus, et quantam habuerit discretionem in operibus, nunc quidem silebo¹⁾).

Haec igitur narratio a duabus istis, quas e libro secundo et e Cassiano supra attulimus, eo potissimum differt, quod resuscitatum a Macario baptizatum esse et tribus annis in eremo transactis denuo obiisse docet, quod liber secundus non habet et Cassianus aperte negat. Quando vel a quo narratio scripta sit, neque ex ea ipsa, neque aliunde satis constat. Fides, quam episcopus exponit, spiritum sanctum patri et filio *ὁμοούσιον* vocat. Qua voce synodus Constantinopolitana et symbola fidei de spiritu sancto non utuntur²⁾. Sed spiritum patri et filio *ὁμοούσιον* iam Athanasius appellat³⁾.

1) Textus graecus legitur infra in Appendice.

2) Symbolum concilii Constantinopolitani de spiritu sancto haec habet: „*Καὶ (πιστεύομεν) εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κέριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.*“ Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 565. Iisdem fere verbis de spiritu sancto cetera quoque fidei symbola loquuntur.

3) „*Καὶ οὐκ ἄδηλον, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' ἐν ὄν. μᾶλλον δὲ τῶ λόγου ἑνὸς ὄντος ἰδίον, καὶ τοῦ θεοῦ ἑνὸς ὄντος ἰδίον καὶ ὁμοούσιον ἔστι.*“ Athan. Ep. ad Serapion. in Opp. Athan. T. I P. II p. 540. Athanasius spiritum sanctum cum patre et filio eiusdem substantiae (*τῆς αὐτῆς οὐσίας*) esse ait. De Incarn. contra Arian. cap. 9. 19. Opp. Athan. l. l. p. 701. 708. S. Spiritum *σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας τε καὶ ἕξουσ.*

Unde verisimile est, eam vocem in Aegyptiorum formulis fidei antiquo usu receptam fuisse. Quia vero e verbis, quibus symbolum Constantinopolitanum de spiritu sancto loquitur, in illa, quam episcopus exponit, fide ne unum quidem legitur, formulam totamque istam, cui inserta est, narrationem satis antiquam esse, facile credideris. Hieracitas resurrectionem corporum negasse Epiphanius docet, qui doctrinam eorum large exposuit ¹⁾. Neque vero Epiphanius, neque Hilarius ²⁾, neque alius quisquam, quantum invenio, retulit, Hieracitas tria rerum principia agnovisse et, Deum verbum hominem factum esse, causamque omnium rerum effectricem servari, infitiatos esse. Unde hisce nova aliqua de Hieracitis edocemur, quibus fundamenta doctrinae, quam profitebantur, dilucidius cognoscuntur. Ad illud vero enuntiatum Macarii, se contra daemones principes nihil valere, quod spectat, idem Antonius quoque professus est teste Palladio ³⁾. Mortuum ad respondendum evocatum esse legimus in libro Samuelis ⁴⁾. Umbrae mortuorum evocatae esse dicuntur in Homeri *Nekviq* ⁵⁾, apud Lucanum ⁶⁾, Tacitum ⁷⁾, Plinium ⁸⁾, Philostratum ⁹⁾, Dionem Cassium ¹⁰⁾,

esse docet Damasus papa (363—384) in epistola, quam scripsit Paulino episcopo Antiocheno. Mansi Conc. Ampl. Coll. T. III p. 488. Sanctam trinitatem consubstantialem (*ὁμοούσιον τὴν ἀγίαν τετραδα*) praedicat Meletius episcopus Antiochenus. Ibid. p. 339. cf. Epiphanius, haer. 76 et in Ancorato. Spiritus patri „consubstantialis“ iam vocatur in liturgia S. Iacobi fratris Domini. Binterim Denkwürdigkeiten T. IV P. II p. 149.

- 1) Haer. 67.
- 2) Hilarius de Hieracitis De Trin. lib. VI, 12. Opp. Hilar. cur. Migne T. II p. 165 sqq.
- 3) Hist. Laus. cap. 29. Opp. Meurs. l. I. p. 433.
- 4) Sam. I, 28.
- 5) Od. XI, 23 sqq.
- 6) Phars. VI, 632 sqq.
- 7) Ann. II, 28.
- 8) Nat. Hist. XXX, 6.
- 9) Vit. Apoll. Tyan. IV, 16.
- 10) Hist. Rom. LXXVII, 15.

alios¹⁾). Apud quos umbrae interrogatae aut respondent, aut respondere detrectant; deinde ad inferos revertuntur²⁾). Moses, ne Iudaei magos, qui *νεκρομαντεῖα* faciunt, adirent, lege vetuit³⁾). *Νεκρομαντεῖα* superstitiosa esse, Cicero ostendit⁴⁾). Tertullianus illas manium apparitiones fallacias daemonum appellat⁵⁾). Quod idem fere senserunt Chrysostomus, Augustinus, alii⁶⁾). Nec minus postero quoque aevo imagines mortuorum a magis excitatae esse leguntur. Sic, ut haec tantum exempla prodam, Basilio imperatori filii umbra a Santabareno monacho ostenditur⁷⁾; a Fausto Helena formosissima femina scholaribus monstratur⁸⁾). Ab his igitur magorum fallaciis aut ludibriis miracula senum plane differunt. Qui non magorum instar imagines tantum efferunt, sed Christi ope, ut anima in corpus redeat, totusque homo reviviscat, efficiunt. Submersos quidem, suffocatos et sine baptismo mortuos senum ope vel oratione resuscitados esse, centies legitur⁹⁾). E quibus ii, qui resuscitantur, ut baptismum accipiant, vel aliud ipsis aliisve utile opus peragant, expleto hoc munere statim denuo mori solent; ceteri saepe

-
- 1) Hor. sat. I, 8, 41. Plura exempla habet Delrio Disquisit. magic. II, Q. 26.
 - 2) Apollonius (apud Philostratum l. l.) de umbra Achillis, quam evocarat: „*Ταῦτα*, inquit, *εἰπὼν . . . ἀπῆλθε ξὺν ἀστραπῇ μετρίᾳ, καὶ γὰρ δὴ ἀλεκτρούονες ἤδη φθῆς ἤπιοντο*. Ed. Olearii Lips. 1719. fol. p. 154.
 - 3) V Mos. XVIII, 11. III Mos. XIX, 31.
 - 4) Tusc. disp. I, 16.
 - 5) Lib. de anima cap. 57 Opp. Tertull. cur. Migne T. II p. 747 sqq. Sauli Samuelem vere apparuisse docuit Justin. Resp. ad Quaest. 52 Quaestt. Christian.
 - 6) Chrysost. homil. 29 in Matth. ed. Montfaucon. T. VII p. 366 sqq. Aug. de Civit. Dei lib. X, 9 sqq. et passim. Cf. Justin. Apol. II ed. Paris. 1638 p. 65 sqq.; Orig. contra Celsum I, 68 et passim.
 - 7) Glyc. lib. IV ed. Bonn. p. 550.
 - 8) H. Düntzer: D. Sage v. Doctor Johannes Faust. p. 175. Cf. ibid. p. 159 sqq. Delrio Disquisit. magic. l. l.
 - 9) In *indice morali* cuiusvis fere tomi AA. SS. Boll. s. v. *mortuus* plurima exempla laudantur.

longum etiam tempus vivunt¹⁾. Sed mortuos ad respondendum evocatos esse raro invenitur. Macarius Aegyptius duos alios defunctos²⁾, non quidem, ut resurgerent, sed ut e tumultu sibi ad interrogata responderent, coegisse, atque etiam, ut cranium alicuius defuncti, quod super terra invenit, sibi de poenis inferni loqueretur³⁾, effecisse fertur. Mortuus vero ad corporum resurrectionem probandam resuscitatus esse in vita S. Patricii quoque plane consimili modo traditur⁴⁾. Quia Palladius narrat, constantem in solitudine famam fuisse de mortuo, quem Macarius resuscitavit, ut corporum resurrectionem Hieracitae probaret, neque quando et qua oblata occasione id factum sit, addit, credideris, varias de hoc prodigio iam illis Palladii temporibus extitisse narrationes, magnopere inter se discrepantes. Quae si non extitissent, Palladius historiam prodigii haud omisisset.

§. 15. De illo adolescente, qui tam multos panes comedit cibosque comesos evomebat, a Macario Aegyptio sanato solus Palladius tradit. Hominem illustrem, qui a daemone fu-

- 1) Mortuus monachus, a S. Comgallo resuscitatus, quindecim postea annos vixit. AA. SS. Boll. Mai. T. II p. 581, d.
- 2) Cf. infra Cap. IV et Cap. VI,
- 3) Cf. infra Cap. VI.
- 4) Patricio, Hiberniae apostolo, regulus, quem baptizarat: „Si, inquit, avum meum a diebus multis incineratum resuscitaveris in virtute Jesu Christi, firmiter credam resurrectionem mortuorum.“ Patricius cum regulo et plebe multa ad tumultum accessit. Quem cum baculo Jesu signasset humumque erui fecisset, facta oratione hominem in admirationem omnium et confirmationem fidei catholicae resuscitavit. Qui poenas inferni enarrat, baptizatur et eucharistia percepta in eodem sepulchro in Domino dormit. Neque quisquam eorum, qui aderant, de resurrectione mortuorum amplius dubitavit. AA. SS. Boll. T. II Mart. p. 557, e. At, inquires, quomodo homo, qui poenas inferni sustinuit, baptizari, eucharistiam percipere et salvari potest? Eadem difficultas etiam in narratione de cranio, quod Macario Aegyptio de poenis inferni loquitur, occurrit. De qua infra Cap. VI. Sed Patricii prodigium illi, quod in resuscitando mortuo Macarius edidit, simillimum est.

rioso occupatus pariter propria comedebat excrementa, sanavit S. Antonius ¹⁾). Mulier quaedam, quae quotidie triginta gallinas comedebat neque cibi aviditatem explere poterat, sanata est a S. Macedonio ²⁾). Adolescenti isti morbum ingerit daemon ingluviei, qui ex ordine est eorum, qui ignei vocantur. In vita S. Antonii, ubi de daemonibus large disseritur ³⁾), ordo quidem igneorum daemonum non distinguitur. De gradibus vero daemonum scribens Trithemius: „Multi, inquit, sunt genera daemonum et certis inter se gradibus distant, ratione locorum, in quae cadentes a principio sunt detrusi. Primum quidem genus daemonum appellatur igneum. Quod circa superiorem pervagatur aerem, nec unquam ante iudicii diem ad inferiora demergitur, sed continuo sub regionibus permanentes sublunaribus nullum habent cum hominibus in terra commercium ⁴⁾.“ Quam Trithemii descriptionem igneorum daemonum maxima ex parte falsam esse bene Delrio animadvertit, qui tamen concedit, igneos ideo vocari daemones, quia in aeris regione superiore maneant ⁵⁾). Sed Palladius daemonem, qui adolescentem istum agitabat, igneum ideo vocat, quia cibi, quos infelix iste evomebat, tanquam igne consumebantur; quare daemon ille propter naturam suam, quae igni comparari potest, neque propter suam in aere habitationem igneus vocatur. Adolescens vinculis astrictus ad Macarium ducitur; daemoniaci enim, ne noceant, vinculis constringi solebant. ⁶⁾

§. 16. E verbis denique Palladii, quibus narrationem ille de Macario Aegyptio concludit, quando hic Macarius mortuus sit, definiamus. Palladius: „Ego, inquit, sanctum ipse

1) Vit. S. Ant. in VV. PP. Rosw. cap. 36. Opp. Athan. cap. 64 p. 674.

2) VV. PP. Rosw. lib. IX, cap. 13 p. 830, 1.

3) Vita S. Ant. in Opp. Athan. cap. 22—43.

4) Lib. quaest. ad Maximil. Caes. q. V. Cf. Delrio disquisit. magic. lib. II Q. 27 Sect. 2.

5) Delrio Disquis. magic. l. 1.

6) Daemoniacos catenis oneratos adduci legis in Vit. Hilarion, capp. 12, 13, et innumeris aliis locis.

non conveni; anno enim, antequam in solitudinem ingrediebar, obierat.“ 1) Ergo, quando Palladius solitudinem ingressus sit, quaeritur. Ipse se Alexandriam venisse refert secundo consulatu Theodosii magni 2). Quem gessit Theodosius, fastis consularibus testibus, collega Fl. Cynegio, anno Chr. 388 3). Palladius ab Isidoro xenodocho Dorothei senis, prope Alexandriam habitantis, disciplinae traditus est, quam non totos tres annos sustinuit, quia in morbum vehementem incidit 4). Tribus vero annis in monasteriis, quae circum Alexandriam erant, peractis in montem Nitriae se contulit, ubi annum integrum degit. Tum demum in *intimam solitudinem*, qua Cellia seu Cellulae significantur 5), venit 6). Ergo, num inter Palladii adventum in montem et in solitudinem distinguendum sit, quaeritur. Palladius de habitatione sua *in monte* saepe loquitur 7). Nathanael senem obiisse narrat quindecim annos ante suum adventum in monte 8). Euagrium, in monte Nitriae quum habitasset biennium, tertio anno ingressum esse tradit solitudinem 9). Unde inter adventum in monte et adventum in solitudine Palladius ipse distinguere videtur. Quod Bollandus statuit 10), Tillemontius in ambiguo relinquere videtur 11). Ac Bollandum secuti sunt Caveus 12), Possinus 13), Fabri-

1) Supra p. 41.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 1. Opp. Meurs. l. l. p. 348.

3) Ab Almelovent Fasti Rom. Consul. ad ann. Chr. 388 ed. II Amstelod. 1740 p. 166 Relandi Fasti Consul. ad ann. Chr. 388 Trai. Bat. 1715 p. 493. Tab. Chronolog. auct. de Graveson in eius Hist. eccl. ed. Mansi T. IX (Venet. 1761) p. 84, 2.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

5) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 396.

6) Ibid. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360. 361.

7) Ibid. cap. 10. 11. 12. 15.

8) Ibid. cap. 21 Opp. Meurs. l. l. p. 385.

9) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 553.

10) AA. SS. T. I Jan. p. 1007.

11) Not. 7 de Macar. Aeg. Mémoires ed. Brux. T. VIII P. III p. 1423.

12) Hist. litt. s. v. *Macarius senior*.

13) Thes. Ascet. Tolos. 1683. Proleg. §. V.

cius ¹⁾), de Nessel ²⁾), Pritius ³⁾). Sed num recte omnino senserint, ambigo. Vix enim dubium esse videtur, quin Palladius dicere voluerit, Macarium Aegyptium *anno antequam ipse illas regiones accesserit*, obiisse. Atque mons Nitriae Sceti solitudini propinquior fuit, quam Cellulae ⁴⁾); neque, cur Palladius annum mortis Macarii a tempore adventus sui in Cellulis definierit, intelligitur. Accedit, quod Palladius inter montem Nitriae et *intimum* solitudinem distinguit, quare adventu in solitudine adventum in Nitria significari probabile est. Nec Palladium dicere voluisse, Macarium Aegyptium anno antequam ipse in *solitudinem Scetis* venerit (nam Palladius solitudinem Scetis bis invisit), obiisse, facile credes; id enim Palladii verbis non inest.

Unde probabilior sententia haec esse videtur, Macarium Aegyptium anno antequam Palladius in montem Nitriae venit, i. e. anno 390 ⁵⁾) mense Januario, ut Martyrologia tradunt ⁶⁾), mortuum esse. Unde natus est anno Chr. 300 et eremum intravit anno Chr. 330. Nam in solitudinem venit triginta annos natus, in qua sexaginta annos usque ad mortem suam explevit.

§. 17. Hactenus ea, quae ad Palladii de Macario Aegyptio narrationem erant annotanda. Restat, ut videamus, quomodo ea, quae adhuc e codicibus Vindobonensibus protulimus, in singulis editionibus Hist. Lausiacaе exhibeantur.

E quibus graeca Meursii editio et interpretatio Herveti a nostro codicum Vindobonensium textu raro atque levissimis tantum rebus differunt. Neque in Paradiso, Heraclidi perperam tributo, ulla gravior differentia invenitur. Multo

1) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII p. 361.

2) Supplem. Commentt. Lambecc. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius cognomine Magni*.

3) Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. §. IV.

4) Cf. supra p. 3.

5) De tempore, quo Palladius in Nitriam venerit, cf. infra Cap. III §. 20.

6) Cf. infra Cap. VIII.

autem locupletior ceteris in hoc capite est antiqua ista versio, quae in Rosweidi appendice extat. Quae primum post illam de femina in equam mutata historiam hanc de puella addit ¹⁾:

„Alia quoque puella ad eum deducta est, cuius obscoena corporis ita ex omni parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secretiora naturae nudarentur, ac vermium inde ebulliret innumera multitudo, ita ut non accederet quisquam ad eam prae foetoris horrore. Haec cum allata a parentibus et proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: Aeque animo esto, inquit, filia; haec tibi ad salutem dominus, non ad interitum dedit. Unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum inferat. Et cum stetisset in orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens in nomine domini perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut et reparata naturae qualitas et perfecta muliebris in ea species appareret, essetque ei de cetero inter homines conversatio absque pristinae infirmitatis obstaculo.“

Haec narratio etiam libro secundo iisdem verbis legitur, neque vero eam alibi reperi ²⁾). Quae antiqua versio de resurrectione mortui habet, cum narratione libri secundi pariter ad verbum conveniunt. In fine autem capituli de Macario Aegyptio, postquam dictum est, eum anno antequam Palladius solitudinem intraverit, obiisse, antiqua ista versio longam hanc historiam addit ³⁾, quam ita adumbratam nusquam invenio:

„Quodam tempore cum ad beatum Macarium quidam venisset, desiderans in proposito monachorum servire Christo, et deprecaretur sanctum senem, ut instrueret eum ac doceret, et ex fonte doctrinae salutaris, quae in eo per spi-

1) VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

2) Virginem simili morbo laborantem sanavit S. Antonius. Vit. S. Ant. cap. 58 in Opp. S. Athan. p. 670 sqq.

3) VV. PP. Rosw. p. 990, 2.

ritus sancti gratiam abundabat, confirmaret et, qualiter posset iuvante Domino insidias atque impugnationes maligni evadere, praemoneret, respondens beatus Macarius dixit: Si vere desideras ex toto corde renuntiare huic saeculo, filiole, et adhaerere Domino Salvatori, sicut dicit propheta in psalmo: Adhaesit anima mea post te, me autem suscepit dextra tua, (parata enim est dextra Domini, confugientes ad se suscipere), oportet te renuntiare huic mundo et omnes actus eius abiicere, sicut dicit apostolus scribens ad Colossenses: Mortui enim estis huic mundo et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit, vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Haec audiens iunior dixit: Crede mihi, beatissime pater, quia et mentem meam alienavi ab hoc mundo, et ab omnibus, quae in eo sunt, ut iam tanquam mortuus degam in huius temporis vita. Cognovi enim, quoniam temporalia et transitoria atque corruptibilia sunt omnia, quae in hoc mundo videntur esse bona. Tunc dicit ei senior: Audi me, fili, et vade ad sepulchra mortuorum, et quamplurimis iniuriis, multis conviciis ac maledictis, etiam et lapidibus eos detestare, ut provocati irrentur adversus te. His auditis iunior statim perrexit ad monumenta mortuorum. Cumque secundum praeceptum beati senioris multis eos, ut putabat, iniuriis affecisset, reversus ad sanctum Macarium dixit ei, quod fecerat, interrogavitque eum senior, si nihil ei respondissent illi mortui? Et respondens dixit: Nihil penitus dixerunt, domine. Iterum autem praecepit ei dicens: Perge crastino die et multis praeconiis collauda et glorifica eos. Abiit iterum frater ad sepulchra mortuorum, et coepit laudare honorificisque sermonibus glorificare eos dicens: Vos magni estis et sancti et similes apostolicis viris et iustitia magna in vobis est. Et alias quamplurimas laudes cum ad eos dixisset, reversus ad cellam dixit seniori: Ecce secundum praeceptum tuum, domine pater, laudavi et glorificavi illos mortuos et nihil mihi penitus dixerunt. Tunc dixit ei sanctus Macarius: Considera, fili, quoniam, sicut iniuriis et contumeliis exprobrasti illos mortuos,

et nihil tibi locuti sunt, ita ergo et tu, si vis salvus esse et in sancto proposito placere Salvatori nostro, imitare ipsum Dominum Salvatoremque nostrum, sicut dicit beatus Joannes apostolus et evangelista: Qui dicit, se in Christo manere, debet, quemadmodum ille ambulavit, et ipse ambulare. Unde et in evangelio quidem legimus, quoniam ipsi perfidissimi nostrae fidei aemuli Judaei multas iniurias, instigante humani generis hoste diabolo, in Dominum nostrum Jesum Christum Salvatorem dixerunt: Samaritanum esse et daemonium habentem et in Beelzebub principe daemoniorum eiicientem daemonia; nam et seductorem eum ausi sunt dicere, et haec omnia patienter ipse pius Dominus noster Jesus Christus caeli terrae et maris, omnium quoque eorum, quae in eis sunt, creator sustinuit, ut nobis patientiae suae, lenitatis et humilitatis praeberet exemplum. Nam si voluisset potentiam suae maiestatis ostendere et iniurias vindicare, omnem subito mundum in chaos deduceret, et nec genus hominum, nec ipse saltem appareret mundus, sed in momento omnia interirent. Verumtamen noluit haec facere inenarrabilis Christi Domini pietas bonitatis, qui non ad puniendum, sed ad salvandum venerat mundum. Ideo enim patienter omnia sustinuit, ut nobis exempla patientiae et humilitatis ostenderet. Unde et sequentibus se discipulis dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Sed et omnes a saeculo sancti, tam prophetae quam apostoli, opprobriis et iniuriis ac diversis afflicti tormentis semper immobilem virtutem patientiae et humilitatis tenuerunt, et nequaquam humanis laudibus sunt decepti. Respuentes namque inanis gloriae praesentis vitae vanos rumores illam solam caelestem aeternamque gloriam concupiscunt, qui Christo placere desiderant, quae ex Deo est et permanet in aeternum; cuius claritatis splendorem nulla humana lingua potest exponere. Haec ergo exempla patientiae et humilitatis considerans, filiole, si quando irrogatae tibi fuerint iniuriae, fortissime virtutem patientiae et humilitatis custodi, imitans prophetam, qui dixit: Ego autem tanquam surdus non audie-

bam et sicut mutus non aperiens os suum, et factus sum sicut homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones. Quod certe ad commonendum sensum nostrum quotidie in synaxi psallitur. Cave etiam, ne vana gloria laudeque hominum delecteris, et perdas omnia, quae laborando in bonis operibus acquisieris, fructusque ieiunii et abstinentiae tuae vigiliarumque et orationum mercedem in aeterna vita non consequaris a Domino, quia ipse dixit in Evangelio de iis, qui laudes hominum quaerunt: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Et alia multa sunt, quae de cavenda vana gloria sanctae scripturae admonere non cessant. Cave ergo, o fili, et neque ad irrogatas iniurias exardescat in iracundia animus tuus, et si incitatum fuerit cor tuum, ipse tamen districte in timore Domini refrena ab iracundia animum tuum, ut possis virtutem humilitatis ac patientiae custodire; et tunc veraciter ostendis, quod promisisti dicens, quia tanquam mortuus degas in hoc mundo, si nihil turbulentum respondeas iis, qui tibi iniurias irrogant, sicut nec illi de monumentis mortui, in quos multas iniurias et convicia dixisti, et nihil tibi penitus responderunt. Ideoque oportet, ut fortiter custodiamus virtutem humilitatis ac patientiae, quatenus possimus ad caelestia praemia et ad aeternae vitae gloriam pervenire, sicut dicit in apocalypsi Dominus: Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.“

Haec longa ad fratrem admonitio cum ingenio et indole homiliarum Macarii Aegyptii tam egregie concinit, ut eam e homiliis compilatam et historiae illi de fratre iussu Macarii sepulchra adeunte additam esse, haud aegre credideris. Quae historia, omissis ista exhortatione et doctrinis, in Apophthegmatis ¹⁾ extat his fere verbis: „Frater convenit abbatem Macarium Aegyptium, cui: Abba, inquit, effare mihi verbum; quoniam modo salvus ero? Ait senex: Vade in sepulchrum et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater eos conviciis et

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 538 §. XXIII.

lapidibus appetiit, reversusque annuntiavit seni. Qui ab eo quaerit: Nihilne tibi responderunt? Frater: Nihil. Tum senex: Iterum, inquit, proficiscere cras; laudibus eos effer. Pergens itaque frater collaudavit eos vocans: Apostoli, sancti, iusti. Tum adiit senem dixitque: Laudavi. Qui: Nihilne, inquit, tibi responderunt? Frater: Nihil. Tunc senex inquit: Nosti, quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam responderunt tibi, et quantis eosdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt; ita etiam tu, si salutem consequi desideras, mortuus fias, nec iniurias hominum nec laudes eorum cogites instar mortuorum; sic enim poteris salvus fieri.“ Eandem historiam nusquam alibi inveni.

Antiqua autem versio deinde hanc aliam addit Macarii Aegyptii doctrinam 1): „Sanctus abbas Macarius commonebat saepe discipulos suos et docebat eos dicens: Memenote semper, quia ante conspectum Domini omnipotentis conversamini, qui prospicit omnium hominum cogitationes et singulorum corda scrutatur. Quod etiam et sanctae scripturae testantur, et apostolus docet et dicit: Vivus est enim sermo Dei et efficax et acutior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad animae divisionem ac spiritus compagum quoque et medullarum, discretor cogitationum et intentionum cordis; et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius; omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius. Ideoque si nos, fratres, pulsaverit delectatio carnis et concupiscentia fornicationis, festinemus repellere et abicere de corde nostro sordidissimam et pessimam cogitationem, invocantes intentissime adiutorium Domini nostri Jesu Christi in orationibus ac ieiuniis, ut virtute potentiae suae eripiat nos et protegat et conterat satanam sub pedibus nostris. Oportet ergo, ut etiam nosmetipsos poenitendo et a peccatis abstinendo corripiamus, dicamusque ad animam nostram: Quoniam delectatio quidem corporis, quae te male oblectat, ad modicum tempus est; nam tormenta et

1) VV. PP. Rosw. p. 991, 1.

cruciatus animae et corporis in igne aeterno gehennae in perpetuas permanent poenas. Illud etiam admonentes animam nostram dicamus: Si erubescis homines similes tui peccatores, ne videant te peccantem, quare non magis revereri et timere debes maiestatem Dei omnipotentis, qui omnium secreta cordium considerat, sicut et apostolus ait: Omnia nuda et aperta sunt oculis eius. Talibus ergo cogitationibus si increpamus nosmetipsos, continuo timor Dei venit in corde nostro, et in amorem castitatis confirmatur anima nostra, etiam et ad omnia praecepta Domini facienda incitatur, adiuvante nos gratia Domini nostri Jesu Christi, qui servientibus sibi in sanctitate et castitate promisit caelestia et aeterna donare in illa gloriosa futuri saeculi vita, cum angelis sanctis in perpetui luminis splendore semper gaudere.“

Et haec quidem antiqua versio de Macario Aegyptio praeter ea, quae codices Vindobonenses et ceterae historiae Lausiacaeditiones versionesque habent, sola exhibet. Posterior exhortatio, quam attulimus, tota e mente Macarii Aegyptii, quae ex homiliis cognoscitur, concepta est. Humilitas autem cordis, timor domini, studium castitatis praecipua illorum monachorum praecepta fuerunt ¹⁾. Ac peccantibus magis erubescendum esse propter Deum omnipraesentem, quam propter homines, meretricem quandam Ephraem Syrus insigni modo edocuit ²⁾.

Restat, ut sententiam Macarii, quae ultimo antiquae versionis capite ³⁾ legitur, hanc addamus: „Dixit abbas Macarius: Si aliquem corripueris commotus ad iracundiam, propriam passionem adimple. Nec enim, ut alium salves, teipsum perdere debes. Erue proximum tuum a peccatis sine improprio, in quantum praevalēs, quia ad se Deus convertentes non proicit. Sermo autem malitiae non demoretur in corde tuo contra eum, ut possis dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Dei autem est dimittere et con-

1) Cf. Euagr. Capita practica initio. Bibl. Gall. T. VII p. 553.

2) VV. PP. Rosw. lib. V cap. 21 p. 598.

3) Cap. 22, 17. VV. PP. Rosw. p. 1001.

firmare petitionem nostram.“ Cuius quidem sententiae prior pars in collectionis Rosweidi libro tertio et quinto atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis legitur ¹⁾, eamque Macarii Aegyptii sententiam esse, e libro quinto ²⁾ collectionis patet.

Sed iam iis, quae singula historiae Lausiacaе exemplaria de Macario Aegyptio praebent, cognitis, ad ea, quae de Macario Alexandrino a Palladio narrantur, transeundum est.

Caput III.

Palladius de Macario Alexandrino.

Historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, postquam de Macario Aegyptio illa retulit, ita pergit narrare: „Sanctum vero Macarium Alexandrinum conveni, qui presbyter erat Celliorum, quae dicuntur. In quae ego novem annos secessi, ex quibus tres mecum vixit ille Macarius in quiete degens. Atque alia quidem ipse vidi apud eum optimae eius vivendi rationis opera et signa, alia ab iis, qui una cum eo vixerunt, didici, alia denique a compluribus aliis audivi. Exercitatio igitur Macarii magni, ut ego et multi apud eum didicimus, haec fuit. Si quod opus exercitationis aliquem unquam fecisse audierat, idem efficere ardentem studuit. Hic igitur sanctus, quum audiisset, Tabennesiotas per totam quadagesimam nulla re vesci, quae igni admota esset, statuit et ipse septennio nihil, quod per ignem transiisset, comedere et septem annis nihil aliud gustavit, nisi cruda olera, et si quae forte invenisset legumina humectata. De alio audierat, qui libram panis comederet; quare fregit, quae habuit, buccellata et in lagenam immisit, statuens tantum comedere, quantum manus ipsius sursum tulisset. Magna autem haec quoque fuit continentia. Nam festive nobis narrabat: Plura quidem frustra apprehendebam, sed efferre non poteram ob angustiam foraminis. Publicanus enim, inquit, mihi non permittebat omnino

1) Lib. III, 87. Lib. V, 4, 28. Coteler. Mon. Eccl. Graec. I p. 536 §. XVII.

2) Lib. V, 4, 28 legis: „Dixit *item* Macarius; sed capite antecedente de „Macario maiore in Scithi“ narratur.

non vesci. Sic igitur tres annos peregit, quatuor quidem vel quinque uncias comedens et modicum aquae bibens. Olei autem sextarium toto anno in alimentum consumebat. Statuit aliquando superare somnum, ut ipse nobis narravit: Totis viginti diebus et noctibus sub tectum non sum ingressus, interdium quidem aestu urebar, noctu vero feбри rigebam. Quod nisi tectum citius essem ingressus, inquebat, et somno usus essem, cerebrum ita mihi esset arefactum, ut, quin in ecstasin agerer, parum abesset. Et quantum, inquit, in me fuit, vici somnum, quantum opus est, naturae concedens. Quum hic sanctus mane in cella sederet, in pede eum culex pupugit, quem, sanguine saturatum, dolore tactus manu elisit. Deinceps vero se reprehendit, qui se ipse ultus esset, seque condemnavit, ut sederet nudus sex menses in palude Scetis, quae est in vasta solitudine. Ubi culices possunt vel aprorum pelles sauciare, quum sint aequae magni ut vespae. Ab iis igitur totus ita sauciatus est, ut et aculei in toto corpore ipsius viderentur, ac nonnulli crederent, elephantiasi eum laborare. Reversum vero in cellulam suam ex sola voce cognoverunt Macarium esse. Cupiit aliquando, ut nobis ipse narravit, ingredi monumentum, quod dicitur *κηποτάφιον* Jannes et Jambres magorum, qui fuerunt tempore Pharaonis, videndi causa aut daemones, qui ibi sunt, conveniendi. Dicebantur enim multi iique feroces ibi ab illis collocati esse daemones per excellentiam magicæ artis, qua primas quoque illo tempore partes apud Pharaonem habuerunt. Qui ita nacti potestatem in Aegypto, tempore vitae suae ex quadratis lapidibus construxerunt illud opus, in quo monumentum fecerunt, et multum auri deposuerunt, omnis quoque generis arbores plantarunt et puteum aquae maximum foderunt, sperantes quidem fore, ut post suum hinc illuc discessum fruerentur deliciis in hoc paradiso. Servus igitur Christi Macarius quum viam, quae ad hunc hortum ducit, ignoraret, sola conjectura secutus est astra, sicut nautae, qui maria transmittunt. Sic totam pervasit solitudinem. Fasciculum vero arundinum tenuit, ex quibus unam in uno-

quoque miliari tanquam signum posuit, cuius ope remearet. Novem diebus prope illum hortum venit, et nocte oppressus parum dormivit. Improbis vero daemones arundines illas collectas ad caput eius posuit, fortasse Dei permissu ad maiorem sancti exercitationem, ne in arundinibus ducibus spem suam haberet, sed magis in gratia Dei, qui per columnam ignis et nubis quadraginta annos in ista solitudine populum Israel non obedientem et repugnantem deduxit. Surgens igitur arundines colligatas invenit. Sanctus autem: Ubi, inquit, ad hortum propius accessi, ex eo egressi sunt mihi quoque occurrerunt septuaginta fere daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsistentes, alii cum magno fremitu in me dentibus stridentes. Ceteri tanquam corvi volantes audebant vultui meo insultare dicentes: Quid vis, Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An nos quoque contra aliquos monachorum machinati sumus? Quae nostra sunt, habes illic cum tui similibus, solitudinem dico, e qua cognatos nostros fugavisti. Tecum nihil commune habemus; quid nostra loca ingrederis? Anachoreta contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificaverunt, eum nobis assignaverunt. Non poteris hic manere. Quid quaeris ingredi locum, quem nemo hominum, qui vixerunt, ex quo tempore fratres, qui eum condiderunt, a nobis hic sepulti sunt, est ingressus? Sanctus: Quum, aiebat, multum insuper turbarent lamentarenturque daemones, dixi: Ingrediar tantum, videbo, et hinc recedam. Daemones: Hoc, inquit, nobis promitte in conscientia tua. Et quum dixissem: Hoc faciam, confestim evanuerunt. Ingressus igitur, aiebat, vidi omnia. Ubi inveni cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, sed tempore consumptum, et fructus malorum siccarum, quae intrinsecus vacuae erant. Sanctus igitur quum absque perturbatione illinc recessisset, per viginti dies remeavit. Consumptis vero cibariis solitudinem peragrans paene nihil omnino gustavit, quod res quoque probavit; atque tentata est tolerantia eius. Quum vero iam parum abesset, quin collaberetur, ei visa est unum fere stadium distans puella quae-

dam munda linea veste induta, quae urnam tenebat aqua stillantem atque eum provocabat. Tres igitur dies ingressus eam vidit, neque assequi potuit; spe autem bibendi languorem sustinuit. Post quam apparuit multitudo bubalorum; reperiuntur enim in illis regionibus. E quibus, aiebat, una vitulum habens mihi ex adverso stetit. Cuius uterum quum lacte fluere viderem, accessi, et usque ad satietatem nutritus sum. Ac divino iussui parens me secuta est usque ad cellam, et me quidem nutrit, neque vero vitulum suum admisit. Rursus alias hic virtute praeditus vir, quum prope folia et sarmenta puteum foderet in recreationem monachorum, ab aspide morsus est. Quod animal letale venenum habet. Apprehensam igitur a faucibus aspidem sanctus ambabus manibus discerpsit, et: Quum, inquit, te non miserit dominus meus, quomodo ausa es ad me accedere? Hic Macarius magnus diversas cellas in solitudine habuit, in quibus certamina virtutis peregit: unam quidem in Scete, quae regio est in interiore vasta solitudine, unam in Libya in Celliis, quae dicuntur, et aliam in monte Nitriae. Ex quibus aliae quidem ostio carebant, in quibus Macarius dicebatur tempore quadragesimae sedere in tenebris. Altera autem cella multo angustior erat ceteris, in qua nec pedem extendere poterat. Tertia vero latior erat, in qua etiam eos conveniebat, qui ad ipsum ventitabant. Hic vir sanctus tantam multitudinem sanavit eorum, qui a daemonibus vexabantur, ut eos numerando haud facile percenses. Quum nos adessemus, ad hunc sanctum virgo Thessalonica oriunda, nobilis genere et in hac vita dives, apportata est, quae multis annis paralyti laborabat. Atque ad eum adducta prope cellam sancti proiecta est. Qui misericordia commotus quum preces fundens et oleo sancto eam propriis suis manibus unguens viginti diebus super eam sedulo ac multum orasset, sanam in civitatem eius dimisit. Quae propriis pedibus regressa, copiosam sanctis oblationem misit. Hic magnus Macarius quum audisset, Tabennesiotas praeclarum habere vitae institutum, mutata veste et adsumpto mundano operarii habitu, spatio quindecim

dierum in Thebaidem, per solitudinem profectus, pervenit. Ubi quum in monasterium Tabennesiotarum venisset, Pachomium eorum archimandritam quaesivit, virum probatissimum, qui gratiam prophetiae habebat. Cui tamen Macarium magnum esse abscondebatur. Eum igitur cum Macarius convenisset: Oro te, inquit, domine, suscipe me in monasterium tuum, ut monachus fiam. Cui Pachomius: Aetate tam proventus qui deinceps te exercere poteris? Fratres a iuventute se exercent, et in laboribus adoleverunt, neque ferunt laborem. Tu vero hac aetate non potes sustinere tentationes exercitacionis. Offenderis, exhibis et maledices nobis. Neque eum suscepit. Ille autem perstitit ac ieiunus remansit septem dies. Deinde Macarius magnus: Me, inquit, suscipe, abba, et nisi ieiunavero, sicut illi, et operatus fuero, quae operantur, tum iube me eiici e monasterio. Magnus igitur Pachomius fratribus persuadet, ut eum suscipiant. Conventus autem illius monasterii constat mille quadringentis viris in hodiernum usque diem. Hoc igitur monasterium Macarius magnus intravit. Brevi autem tempore post erat quadragesima. Ac Macarius magnus, quum vidisset, unumquemque diversa suscepisse vivendi instituta, alium quidem vespere, alium post duos, alium post quinque dies comedere, alium etiam stare per totam noctem, interdiu autem ad opus sedere: ipse, quum ramos sibi palmarum multos madefecisset, in angulo uno stetit, neque, donec quadragesima impleta esset et pascha advenisset, panem neque aquam tetigit, neque genu flexit, neque sedit, neque accubuit, neque omnino aliud quidquam gustavit, nisi cruda crambes folia, quae sumpsit die dominica, ut videretur comedere neque in aliquam de se opinionem incideret. Atque, si quando propter necessitatem suam egrediebatur, citius regrediens stetit ad opus manus suae, neque os aperuit, nec pauca locutus nec multa, sed stetit silens. Neque prorsus aliud quidquam, nisi orationem egit in corde, et ramos tractavit, quos habebat in manibus. Haec autem omnes exercitatores illius monasterii quum vidissent, insurrexerunt adversus praefectum suum, atque:

Udenam, inquit, nobis adduxisti hunc hominem tanquam sine carne degentem ad nostram condemnationem? Aut eum hinc eiice, aut bene scito, nos omnes hinc hodie esse recessuros. Quae quum Pachomius magnus a fratribus audiisset, sciscitatus est de eo. Et quum didicisset eius vitae instituta, Deum oravit, ut, quis esset, sibi revelaretur. Revelatum est ei, Macarium monachum esse. Tum dominus Pachomius eius manum prehendit eumque foras eduxit; atque quum in domum oratorii, ubi est altare, eum deduxisset amplexusque esset: Tune, ait, es venerande senex! Tu es Macarius idque celasti, nec mihi manifestasti! Ex multis annis cupii te videre, quum de te audirem! Habeo tibi gratias, quod subegeris filios meos, ne alte sentiant de exercitatione sua. Rogo te, recede in locum tuum; nos enim satis aedificasti; atque ora pro nobis. Deinde ab eo rogatus, petentibus quoque omnibus fratribus, recessit. Rursus alias hic vir impatientis nobis narravit: Omne, inquit, vitae monachicae institutum, quod expegebam, expertus ad aliud tandem spirituale desiderium veni. Statui enim ad tale operum desiderium accedere. Volui, inquit, quinque dies solam mentem meam reddere a Deo individuum, neque aliud quidquam omnino cogitare, sed ei soli adhaerere. Quod quum apud me statuissem, cellam meam atque extrinsecus aulam clausi, ut nulli adveniendi responsum darem. Ac steti incipiens a secunda, menti meae praecipiens, et dicens: Vide ne descendas e caelis; ibi angelos habes et archangelos, supernas potestates, Cherubim ac Seraphim, Deum horum omnium effectorem. Illic versare. Ne sub caelum descendas; ne incidas in mundanas cogitationes. Sic, inquit, quum duobus diebus ac duabus noctibus perseverassem, ita daemonem irritavi, ut flamma ignis fieret, mihi que omnia, quae in cellula erant, combureret, ita ut etiam storea, in qua stabam, concremaretur, et sic me quoque totum aduri existimarem. Postremum timore affectus tertio die destiti ab hoc proposito meo atque, quum mentem meam amplius indivulsam tenere non possem, descendi in contemplationem huius mundi,

ne id mihi reputaretur in superbiam. Quondam quum ad hunc sanctum venissem, extra cellam eius iacentem inveni vici cuiusdam presbyterum, cuius caput ita erat exesum morbo, qui cancer dicitur, ut et ipsum os totum appareret in vertice. Neque eum ad colloquium admittebat. Rogavi igitur ac: Precor, inquam, miserere huius miseri, et saltem responsum ei da. Respondit mihi: Indignus est, qui sanetur. Haec enim ei immissa est disciplina. Sin eum vis sanari, suade ei, ut deinceps abstineat a sacrificio. Ego: Cur, inquam, obsecro? Respondet: Fornicans sacrum peregit ministerium, unde iam castigatur. Quodsi metu desistat ab iis, quae per contemptum ausus est facere, Deus eum sanabit. Hoc ei, qui affligebatur, dixi. Qui iureiurando apud Deum pollicitus est, se non amplius sacerdotis munera esse obiturum. Tum eum suscepit eique: Credisne, inquit, esse Deum, quem nihil latet? Ille respondet: Maxime, rogo te. Deinde: Num, inquit, potuisti illudere Deo? Respondet: Non potui, mi domine. Magnus: Si agnoscis, inquit, peccatum tuum ac disciplinam Dei, qua haec subiisti, te corrigas in posterum. Qui confessus est peccatum et fidem dedit, se non amplius esse peccatum, neque altari ministraturum, sed laici sortem amplexurum. Deinde sanctus ei manus imposuit. Qui paucis diebus sanatus est; capillique capitis ei creverunt, et in domum suam reversus glorificavit Deum, ac gratias egit sancto. Rursus vidi ad eum adduci puerum a spiritu maligno vexatum. Cui sanctus manum dextram in caput imposuit et sinistram supra cor, ac tamdiu oravit, donec fecisset eum pendere in aere. Puer igitur, sicut uter inflatus, in corpore maximopere intumuit, deinde, quum subito exclamasset, per omnes sensus aquam emisit; quae quum desiisset, in eam, qua initio fuerat, mensuram rediit. Eumque quum oleo sancto unxisset et aqua benedicta perfudisset, patri reddidit ac vetuit, ne carnem nec vinum attingeret quadraginta diebus. Puerum quidem ita sanato eos dimisit. Hunc Macarium magnum quondam vexarunt cogitationes vanae gloriae, quae eum e cella eiicere tentarunt,

et suggesserunt ei, ut dispensationis gratia Romam pergeret, iustamque causam allegarunt sanationem eorum, qui ibi sunt, infirmorum. Valde enim in eo adversus spiritus operabatur gratia domini. Longo autem tempore ab iis tentatum, quum non obediisset, ut egrederetur, acrius agitarunt. Prostratus igitur sanctus in limine cellae suae pedes foras emisit, daemonibusque vanae gloriae: Trahite, inquit, me et vellite, daemones, si potestis. Ego enim meis pedibus alias non abibo. Sin potestis talem me deportare, quo dicitis, perveniam. Atque iuravit iis: Sic, inquit, iacebo usque ad vesperam. Nisi me moveritis, vobis non obediam. Quum vero immotus mansisset, sero vesperi tandem surrexit. Sed nocte adventante rursus eum vehementius etiam insectati sunt. Quare sanctus surrexit duorumque fere modiorum sportam arena implevit, qua humeris imposita totam solitudinem pervasit. Cui occurrit Theosebius Cosmetor Antiochenus, et: Quid, inquit, portas abba? Cede mihi onus, neve ipse vexeris! Ille autem: Vexo, inquit, eum, qui me vexat. Ipse enim quum lascivus sit, mihi peregrinationes suggerit. Sic vero quum se multum permovisset, in cellam intravit contrito corpore¹⁾.

§. 18. Haec hucusque historia Lausiaca, quae in codicibus Vindobonensibus legitur, sub indice: De Macario Alexandrino. Sequitur in codice membranaceo sub indice: „De Marco“²⁾, in codice chartaceo sub indice: „De Marco exercitatore“³⁾ caput quoddam, cuius maxima pars in editis historiae Lausiacae exemplaribus de Macario Alexandrino agit. Neque ipse codex membranaceus sibi constat, qui senem, de quo narratur, modo Marcum, modo Macarium indicat. Chartaceus autem semper quidem Marcum nominat, quem tamen saepe ὁ μακάριος μάρκος⁴⁾

1) Cf. textum graecum infra in Appendice.

2) Graec: Περὶ Μάρκου. cf. infra Appendicem.

3) Graec: Περὶ τοῦ Μάρκου τοῦ ἀσκήτου. cf. infra Appendicem.

4) Litera prima nominis proprii in codicibus Vindobb. minuscula esse solet, unde nomen proprium Μακάριος ab adiectivo μακάριος in iis scriptura non differt.

appellat. Quae quum ita siunt, fas erit, hoc quoque caput, quod in codicibus Vindobonensibus: „De Marco“ inscribitur, apponere et, num in eo de Marco, an de Macario narretur, dispicere. Quod quidem ita praestabimus, ut textum codicis membranacei latine redditum apponamus, variantes autem nominis senis illius lectiones, quae in codice chartaceo habentur, sub textu annotemus. Ita enim codicis membranacei historia Lausiaca narrare pergit: „De eodem sancto Marco magno exercitatore 1) hic admirabilis Macarius hoc incredibile nobis narravit: Quum sacro, inquit, munere fungerer, tempore distributionis mysteriorum Christi ego observavi, Marco exercitatori nunquam me dedisse oblationem, sed angelus ei dabat de altari. Ego vero solum splendorem manus vidi eius, qui ei oblationem dabat. Hic vero Marcus quum iunior esset 2), vetus et novum testamentum memoriter didicit, fuitque insigniter mitis atque castus, si quis alius. Quodam die quum otium mihi esset, ad eum in extrema eius senectute perrexi. Quem quum ego, utpote qui rudis essem, supra hominem esse existimarem, ut etiam fuit, ostio cellae ipsius adsedi et, quid loqueretur vel ageret, auscultavi. Solus igitur intus quum iam centum fere annos haberet dentesque amisisset, secum et cum diabolo pugnavit, ac: Quid tandem, inquit, vis, male senex? En vinum bibisti et oleum tetigisti. Quid vis amplius tibi faciam, vorax in canitie, serviens ventri? Ita se ipse contumeliis castigavit. Diabolo autem: Recede, inquit, a me, diabole. Consenuisti mecum in pigritia. Infirmi-
 • tatem corporis mihi inflixisti. Vinum et oleum me percipere fecisti. Voluptarium me reddidisti. Quid tibi insuper debeo? Nihil invenis in me, quod deripere velis. Recede ergo a me, inimice hominum. Ac veluti latro

1) Περὶ τοῦ ἀγίου τούτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκήτου . . . Cod. chartac. rectius: Περὶ μάρκου τοῦ μὲν ἀσκήτου . . .

2) Οὗτος δὲ ὁ μάρκος νεώτερος ὢν . . . Cod. chartac.: Οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκον νεώτερος ὢν . . . Ubi μάρκον positum esse pro μάρκος, neque pro μάρκου, ut quispiam fortasse crediderit, e codicis scriptura intelligitur.

sibi ipse: Age dum, inquit, nugator, in canitie vorator et in heluatione senex! Quamdiu etiam tecum ero? Paphnutius quoque Christi servus et praeclari huius viri discipulus haec nobis narravit: Quodam, inquit, die, quum Macarius domi in aula sederet ¹⁾ et animum Deo intentum haberet, hyaena catulum caecum suum attulit, et ostio aulae capite pulsato ingressa est, illo etiam sedente. Cuius ante pedes eum proiecit. Sanctus igitur Macarius quum catulum accepisset ²⁾ eiusque in oculos spuisset, oravit, et statim catulus vidit. Quem quum lactasset, hyaena abiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis sancto Marco attulit ³⁾, quam quidem pellem is sancto Athanasio episcopo reliquit; beata autem Melania mihi dixit, se a sancto Athanasio illam pellem, quae munus hyaenae appellabatur, accepisse. Id autem dominus fecit, ut gloriosum redderet servum suum, sicut etiam in Elia et in Daniele fecit. Dicebatur hic sanctus, ex quo baptizatus esset, humi non spuisset per sexaginta annos. Annos enim quadraginta natus baptizatus est ⁴⁾. Statura autem illa aetate satis minuta ac rara fuit; pilos in solo labro habuit atque in suprema parte menti habuit paucos. Nam propter nimios exercitationis labores ne pili quidem menti eius enati sunt. Hunc sanctum die quodam conveni valde anxius animo, et: Abba, inquam, Marce ⁵⁾, quid faciam; nam affligunt me cogitationes insusurrantes mihi: Nihil facis; recede hinc. Sanctissimus Marcus mihi respondit ⁶⁾: Dic tu, inquit, cogitationibus tuis: Propter Christum parietes

-
- 1) ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου οἴκου. Cod. chart.: ... καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου.
 - 2) Τοῦτον τὸν σκύμονα λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος Cod. chart.: T. τ. σκ. λ. ὁ ἅγιος Μάρκος.
 - 3) Ἦνεγκε τῷ ἁγίῳ μάρκῳ uterque codex.
 - 4) Τεσσαρακονιαέτης- γὰρ ἐβαπτίσθη. Cod. chart.: T. γ. ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος μάρκος.
 - 5) Ἀββᾶ Μάρκε uterque codex.
 - 6) Ἀποκρίνεται μοι ὁ ἀγιώτατος μάρκος uterque codex.

custodio. Haec quidem e multis magnisque signis ac certaminibus inclyti et virtute ornatī Marci ¹⁾ indicavi.“

Cum duobus codicibus Vindobonensibus de hoc loco componendus est tertius quidam codex bibliothecae Caesariae Vindobonensis ²⁾, in quo capitibus asceticis cuiusdam Marci inscriptis: *Τοῦ ἀββᾶ μάρκου περὶ τοῦ πνευματικοῦ νόμου* ³⁾ prologus praemittitur ⁴⁾ e capite historiae Lausiacaе, quod attulimus, compilatus. Qui incipit verbis: *Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος μάρκος νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καλὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν . . .* Tum sequitur: *Περὶ τούτου ἔφη ὁ μέγ. μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὢν, ὅτι τῷ μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα προσφορὰν . . .* Qua narratione de oblatione, quam Marco seni angelus dederit, finita alteram legis de catulo ac pelle hyaenae, quae incipit verbis: *Οὗτος ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος μάρκος πότε καθεζομένου ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ θεῷ προσομιλοῦντος νύαινα . . .* Qua quidem narratione prologus iste terminatur ⁵⁾. Marcus pellem, ab hyaena sibi oblatam, hoc prologo teste, S. Macario reliquit, a quo eam S. Melania accepit ⁶⁾.

Ergo in codice, e quo prologus compilabatur, res illae non minus de Marco narratae esse videntur.

Quid autem, si in codicibus Vindobonensibus in illo capite erratum sit? Quid, si index ille: „De Marco“ margini ascriptus reapse ad solam prodigiosam Macarii Alexandrini de Marco, cui oblationem angelus dederit, narrationem pertinet, ac librarii ipso hoc indice, ut aut nomen μακάριος in μάρκος mutarent, aut voci μακάριος alteram μάρκος adderent, adducti sunt!

-
- 1) . . . τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου μάρκου . . . uterque codex.
 - 2) Cod. ms. theol. graec. Nr. 274, olim 238 chart.
 - 3) Excusa sunt in Magn. Bibl. VV. PP. Paris. T. XI p. 888.
 - 4) In codicis fol. 247, 2.
 - 5) Cf. infra Appendicem.
 - 6) Cf. supra p. 16 not. 2.

Quod quidem cum per se non abhorreat a verisimilitudine, tum textu editionum versionumque historiae Lausiacaе comprobari videtur. In textu enim Meursii, Cotelerii, Fronto-Ducaei atque in versione Herveti, narratis iis, quibus in codicibus Vindobonensibus historia Macarii Alexandrini finitur, primum narratio Paphnutii de catulo ac pelle ab hyaena *Macario* Alexandrino oblatis, tum cetera, quae in codicibus usque ad finem capituli habentur, subiunguntur. Deinde post verba: „Haec quidem e multis et magnis signis ac certaminibus inclyti ac virtute praediti *Macarii* significavi“ eiusdem Macarii de Marco, cui oblationem angelus dederit, narratio legitur; ac tum demum sub indice: „De Marco“ hunc senem sacras scripturas edidicisse, probum et castum fuisse et cetera, quae de Marci secum et cum diabolo certaminibus attulimus, usque ad verba: „Quamdiu etiam tecum ero“ sequuntur.

Ergo in editionibus graecis historiae Lausiacaе et in versione Herveti maxima pars capituli, quod in codicibus „De Marco“ inscriptum est, ad Macarium Alexandrinum refertur; reliqua vero, quae de Marco agunt, novo capite comprehenduntur.

Aliter vero se habet in Paradiso atque in versione historiae Lausiacaе antiqua. In quibus narrationes capituli illius eodem prorsus ordine sequuntur atque in codicibus Vindobonensibus. Neque vero Paradisus sibi constat, qui pariter atque codex membranaceus Vindobonensis nomen senis modo Marcum, modo Macarium indicat. Nam quum primum de *Marco* narrasset, postea scribit: „Ad hunc (Marcum) cum venissem diceremque: Abba *Macari*. . .“, tum in fine capituli: „Haec pauca de multis ex factis sancti *Macarii* vel dictis significavi.“ Contra in versione historiae Lausiacaе antiqua totum caput ad *Macarium* refertur, qui Palladio ante cellam eius sedente et auscultante secum et cum diabolo ista confabulatus sit, et cui plane omnia, quae capite illo habentur, convenient. Neque in ea Marci mentio fit, nisi ut, quae Macarius de eo retulerit, narrentur; quibus adiungitur Marcum, quum iuvenis esset, s. scripturas edidicisse et insigniter mansuetum et castum fuisse.

Quid igitur? Num statuemus, facta Marci mentione librarios inductos esse, ut, quae Macario conveniunt, Marco tribuerint, an, quod in iis, quae antecedunt, de Macario narratum est, Macario tribuisse, quae ad Marcum spectant?

Haec quaestio primo quidem aspectu satis perplexa esse videtur, sed, si accurate distinxerimus, facile solvetur. Rufini enim Continuatione historiae ecclesiasticae Eusebii, quae multo ante historiam Lausiacam scripta est, edocemur, catulo hyaenae oculos a Macario Alexandrino restitutos esse. Nam legis: „Idem ipse Macarius leaenae speluncam habuit cellulae suae vicinam. Et quadam die catulos suos caecos ad eum belua producit et ante pedes eius ponit. At ille quum intellexisset, pro caecitate oculorum bestiam supplicare, rogavit dominum, ut eis redderet visum. Quo recepto matrem sequentes redeunt ad speluncam. Et paulo post ipsa cum catulis suis regrediens pelles ovium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem defert morsu oris enectas, quibus ante fores eius depositis abscedit“¹⁾). Dubium sane esse vix potest, quin eandem hanc sanationem catulorum leaenae supra Palladius significet. Quod si constat, dubitari amplius nequit, quin cetera quoque, quae capite isto Palladii narrationem de catulo hyaenae ad finem usque sequuntur, ad Macarium Alexandrinum spectent: eum, ex quo baptizatus sit, sexaginta annos non humi spuisse, annos quadraginta natum baptizatum esse, statura brevi fuisse et cetera, quae usque ad finem capitis leguntur. Nam ordo totius huius orationis postulat, ut haec de eodem sene intelligantur, a quo oculi hyaenae catulo restituti sunt. Illa vero si de Macario intelligenda sunt, senem quoque centum annorum, qui se et diabolum tam acerbe increpavit, Macarium fuisse, facile statues. Nam quadraginta anni, quos Macarius ante baptismum vixit, et sexaginta, quos vixit accepto baptismo, si computantur, centum annos efficiunt.

1) Ruf. hist. eccl. lib. XI, 4 ed. l. p. 243.

Itaque in sola antiqua versione rectam inveniri nominum scripturam intelligis, cunctaque, quae capite illo codicum Vindobonensium „De Marco“ inscripto habentur, ad Macarium Alexandrinum spectare, neque omnino Marcum in capite nominari, nisi ut id, quod de eo Macarius dixerit, narretur, cui quidem narrationi Palladius Marcum, quum iuvenis esset, s. scripturas edidicisse ac sanctitate et castitate insignem fuisse addiderit.

Nec non, ut illud caput ita interpretemur, etiam nexus narrationis Palladii de Macariis suadere videtur. Nam Palladium, qui, quamdiu Macarius Aegyptius vixerit, memorat, pariter, quot annos Macarius Alexandrinus attigerit, indicasse consentaneum est. Accedit, quod narratio Palladii de Macario Alexandrino, si illud caput ad Marcum refertur, iusto fine prorsus caret; contra, si ad Macarium pertinet, ambae de Macariis Palladii narrationes praeclare invicem sibi respondent.

Tertium denique et firmissimum argumentum repetimus a Sozomeno, qui senem, de quo isto capite narratur, Macarium esse aperte docet. Sozomenus enim: „Alter (Macarius Alexandrinus) vero, inquit, serius quidem presbyter factus est. Sed omnibus fere arctioris disciplinae exercitationibus est perfectus, quarum alias ipse excogitaverat, quasdam ab aliis acceptas tanto studio excoluerat, ut *ex nimia cutis ariditate pili barbae ei non succreverint*“ 1). Ubi Sozomenum historiam Lausiacam e capite isto compilasse, manifestum est. Quodsi autem ea, quae de barba senis in capite Lausiaca leguntur, ad Macarium spectant, quis, quin cetera quoque, quae illo capite continentur, in eundem cadant, amplius dubitabit?

Itaque perspicuum est, in codicibus Vindobonensibus pro *Μακάριος* falso scriptum esse *Μάρκος*. Qui quidem error cum ex adfinitate verborum tum ex indice: „De Marco“ natus est, quem cum librarius aut lector, facta Marci mentione longum caput *de Macariis* finitum esse ratus, in margine ascripsisset, corruptela postmodum in textum facillime irrepsit.

1) Hist. eccl. lib. III, 14 ed. Valesii p. 516.

Quam quidem corruptelam, quod in membranaceo codice modo *Μακάριος* modo *Μάρκος* legitur, antiquam esse, sed paulatim tantum genuinam vocem: *Μακάριος* textu expulisse (ut est in codice chartaceo), credideris. Auctoritati autem codicum Vindobonensium Lausiaca illo errore vix quidquam derogatur, quorum virtus in eo potissimum cernitur, quod res iusto ordine integras narrant, quod in editionibus graecis et in Herveti versione, ut saepissime, ita hic quoque, desideratur.

Sed haec, quae Palladius de Macario Alexandrino retulit, nunc quidem hactenus. Reliquum est, ut ad ea illustranda pauca moneamus.

§. 19. Ac primum quidem eo, quod Palladius narrat, se novem annos in Celliis seu Cellulis vixisse, difficultas quaedam chronologica nascitur. Palladius enim, qui se anno 388 Alexandriam venisse ipse testatur, etiam tradit, se, antequam in Cellulas abiret, tres annos circum Alexandriam¹⁾, et annum integrum in monte Nitriae²⁾ habitasse. Quare, si anni computantur, ante annum 401 Cellulas non reliquisset videtur. Fateor quidem, verba: *Ἐπὶ ἔτη τρία*, quibus habitationis suae circum Alexandriam tempus significat, non solum tres integros annos, sed etiam tres fere annos indicare posse³⁾. Etiam si vero hoc statuamus, certe tamen ante annum 400 Palladius ex Cellulis non decessit.

Atque cum hac temporum descriptione optime conveniant Palladii verba, ipsum tredecim annos monachum fuisse, antequam episcopus fieret⁴⁾. E Cellulis enim afflictae valetudinis causa, ut ipse narrat, Alexandriam, deinde medicorum consilio Hierosolyma petiit, unde quum in Bithyniam venisset, episcopus ordinatus est⁵⁾. Quapropter eum anno post adventum suum tertio decimo Aegyptum reliquisset, et anno 401 episco-

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8 Opp. Meurs. l. l. p. 360.

2) Ibid. p. 361.

3) Matthiae Kuf. Griech. Grammatik ed. II T. II §. 586.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 340.

5) Ibid. cap. 44 Opp. Meurs. l. l. p. 472.

pum factum esse consentaneum videtur. Praeterea anno 400 Palladium Alexandriae fuisse, iis quoque, quae de morte Eua-
grii ipse retulit, probabile fit ¹⁾.

Sed quominus id statuamus, prohiberi videmur loco dia-
logi de Chrysostomi vita, quem, testibus Georgio Alexandrino
et Photio ²⁾, Palladius episcopus scripsit. In hoc enim dialogo
legitur, synodo Constantinopolitanae indictione XIII habitae
interfuisse *Palladium episcopum Helenopolis* ³⁾, quae est
urbs Bithyniae. Viri igitur docti, inprimis Baronius ⁴⁾ et
Tillemontius ⁵⁾, non dubitarunt, hunc Helenopolis episcopum
eundem facere cum scriptore Hist. Lausiaca. Quoniam vero
indictio XIII ab VIII. Calend. Octobris i. e. 24 Septembris ⁶⁾
anni 399 incepit ⁷⁾, Tillemontius, Montefalconius, Neander
synodum mense Maio anni 400 habitam esse statuerunt ⁸⁾.
Scriptor vero vitae S. Chrysostomi, quae in AA. SS. Boll.
invenitur, mense Martio aut Aprili anni 399 eam fuisse arbi-
tratus est ob difficultates, quae synodum anno 400 habitam
esse non admittunt ⁹⁾.

1) Ibid. cap. 88 Opp. Meurs. l. l. p. 550 sqq. Tillemont. T. X p.
368 sqq. p. 796 Not. 7.

2) Georg. Alexandrinus in vita Jo. Chrysostomi. Photius in Bibl.
ex rec. Bekker, Berol. 1824 p. 78, b, 31.

3) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysostomi cap. 13. 14. Bibl. Gall.
T. VIII p. 298. 300.

4) Annal. ad. ann. 388. 400. 403. 404. 405. 406.

5) Mémoires T. XI p. 500 sqq.

6) Ideler Lehrb. d. Chronologie Berlin 1831 p. 412. Du Cange
Glossar. s. v. *indictio*.

7) AA. SS. Boll. T. IV Sept. p. 545, b. Tillemont. Mémoires T. XI
p. 158. 582.

8) Tillemont. l. l. p. 581 sqq. Not. 49. Montefalcon. in Vita S. Jo.
Chrysostomi. Opp. Jo. Chrysost. ed. Montefalcon. T. XIII (Paris.
1738) p. 137 sqq. Neander: Der h. Joh. Chrysostomus u. die
Kirche in dessen Zeitalter Berlin 1822 T. II p. 77 sqq.

9) AA. SS. Boll. T. IV. Sept. p. 543 sqq. Cf. Cave. et Oudin. s. v.
Chrysostomus. Bollandus T. I Jan. p. 1007 synodum Constanti-
nopolitanam anno 401 habitam esse putavit, quod quidem neque

Atque Baronius, Tillemontius, ceteri, ut Palladium Lausiaca scriptorem eundem facerent cum illo Helenopolis episcopo, praecipue locis quibusdam Hist. Lausiacaë inducti sunt, quos genuinos esse vix certo constat. E quorum numero est locus Paradisi, quo, postquam prophetia Joannis in Lyco, Palladium episcopum fore, narrata est, haec leguntur: „In quo (episcopatu) tempestatis illius, quae sub sancto Joanne commota sunt, interfui malis“ ¹⁾. Idem habetur quidem etiam in graeco Meursii textu ²⁾; sed Hervetus haec profert: „In eum casum incidi, quem Joannes (in Lyco) praedixerat“ ³⁾. Quae quidem lectio, quum toto capite de Joanne in Lyco narretur, probabilior videtur. (Quomodo codices Vindobonenses locum exhibeant, non examinavi.) Rursus et Baronius et Tillemontius tradunt ⁴⁾, scriptorem Hist. Lausiacaë Romae ob causam Joannis (Chrysostomi) morantem a Piniano Melaniae iunioris marito exceptum esse. Quod quidem in editione Meursii ⁵⁾ et in Paradiso ⁶⁾ legitur, sed deest in codicibus Vindobonensibus ⁷⁾ et in antiqua versione. Denique Tillemontius historiam Lausiacam in codicibus *Palladio Helenopolis episcopo* tribui docet ⁸⁾, quod non omnino verum est; nam codices Vindobonenses eam *Palladio episcopo* inscribunt ⁹⁾.

cum verbis dialogi (l. l. p. 300), quo tum tumultum propter Gai-
nam barbarum fuisse traditur, neque cum tota eius temporis chro-
nologia convenit.

- 1) Parad. cap. 22. VV. PP. Rosw. p. 966. Cf. Baronii annal. ad ann. 388. Tillemont. Mémoires T. XI p. 516.
- 2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44. Opp. Meurs. l. l. p. 472.
- 3) Ibid. p. 471. VV. PP. Rosw. lib. VIII cap. 43 p. 740, 2.
- 4) Baron. annal. ad ann. 388. Tillemont. Mémoires T. XI p. 515.
- 5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 123. Opp. Meurs. l. l. p. 604.
- 6) Cap. 49 VV. PP. Rosw. p. 980, 1.
- 7) Cf. Descript. codd. Vindobb. Hist. Lausiacaë infra in Appendice.
- 8) Mémoires l. l. p. 500.
- 9) *Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείας Λαύσης προκίπτου παρὰ Παλλιαδίου ἐπισκόπου περὶ βίου διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ ὁσίων πατρῶν.* Cf. Descript. codd. Vindobb. infra in Appendice.

Fateor ea, quae Palladio Helenopolis episcopo inde a tempore, quo S. Chrysostomus in exilium missus est, i. e. ab anno 404 accidisse dialogus tradit, in Lausiaca scriptorem optime cadere. Ille enim propter causam S. Chrysostomi Romam petiit, unde redux factus in urbem Syenen in Aegypto prope Blemmyes sitam in exilium abiit multosque diu perpessus est labores ¹⁾. Atque Palladius Lausiaca scriptor se Romae et Syenae fuisse ipse testatur ²⁾. Accedit, quod Lausiaca scriptori Joannes in Lyco praedixit, ipsum, si episcopus factus esset, multos labores calamitatesque perpessurum esse ³⁾. Denique illud, quod Palladius Lausiaca scriptor narrat, se, postquam episcopus factus per undecim menses in cella tenebrosa latuerit, recordatum esse verbi beati Joannis in Lyco ⁴⁾, optime de exilii tempore, quo Palladius, Helenopolis episcopus, in Aegyptum abductus est, dici potest.

At alia, quae de Palladio Helenopolis episcopo in dialogo leguntur, eum scilicet synodo isti Constantinopolitanae interfuisse, in Lausiaca scriptorem cadere nequeunt. Primum enim descriptio temporum, qua hic in Hist. Lausiaca ipse utitur, aperte repugnat. Deinde Palladius Lausiaca scriptor, quum Alexandria proficisceretur, hydropisi laborabat ⁵⁾, ita ut eum vix reducem, postquam recens episcopus ordinatus est, ad causam Antonini Ephesi episcopi disceptandam, id quod dialogus tradit, a synodo electum esse, aut instante aestate tam longum iter Ephesum suscepisse ⁶⁾, parum verisimile sit.

1) Pallad. Dial. de vita S. Jo. Chrysost. cap. 3, 4. 20 in Gall. Bibl. T. VIII p. 267. 268. 269. 320. 321.

2) Hist. Laus. Prolog. Opp. Meurs. l. l. p. 339.

3) Ibid. cap. 44 p. 471.

4) Ibid. l. l.

5) Palladius tribus annis postquam Joannem in Lyco inquit, i. e. exeunte anno 397 (cf. supra p. 21), splene et stomacho laborare coepit. Qui morbus deinde in hydropisin vertit, unde a fratribus Alexandriam missus medicorum consilio aeris subtilioris gratia exeunte anno 400, ut patebit, aut ineunte 401 Hierosolyma et in Bithyniam venit. Hist. Laus. l. l.

6) Pallad. Dial. cap. 13, 14. l. l. p. 298. 299. 300.

Difficultates autem expediendi haec restat via. Socrates refert ¹⁾, Palladium episcopum Helenopoli Aspunam translatum esse. Quid, si id ad Palladium episcopum dialogi scriptorem pertineat, ac paullo post synodum Ephesinam anno 401 habitam factum sit, Palladius vero Lausiaca scriptor hoc ipso anno in eius locum sit suffectus?

Atque rem ita se habere dialogus ille quodammodo ostendit. Cuius scriptor Photio et Georgio Alexandrino testibus est *Palladius episcopus* ²⁾, in codicibus *Palladius episcopus Helenopolitanus, ab aliis etiam episcopus Asponensis dictus* ³⁾. Is igitur in dialogo se Romam primum venisse ⁴⁾ ait aliquanto post Palladium Helenopolitanum episcopum, quem sub Innocentio Papa hi fuisse ob causam S. Chrysostomi ⁵⁾ et eo tempore, quo dialogus instituitur, apud Blemmyes in Aegypto detineri ⁶⁾ scribit. Porro scriptor dialogi a Theodoro diacono, quocum illum sermonem conseruit, saepe per canos suos, ut verum dicat, senex obsecratur ⁷⁾, quod sine dubio in Palladium Lausiaca scriptorem, qui tum vix annos quadraginta natus erat, cadere non potest. Unde inter duos illius temporis Palladios Helenopolis episcopos distinguendum esse probabile est. ⁸⁾ Quod si constat, difficultatem illa, quae testimonio Socratis nititur, coniectura optime solvi vides.

1) Socr. hist. eccl. VII, 36 ed. l. p. 381.

2) Cf. supra p. 81.

3) Emeric. Bigot. de Palladio episcopo Helenopolitano Praef. in Bibl. Gall. l. l. Proleg. p. XXV.

4) Cap. 1, Gall. Bibl. l. l. p. 261.

5) Cap. 3, ibid. p. 267.

6) Cap. 20, ibid. p. 320.

7) Cap. 4, ibid. p. 270. 271. et passim per dialogum.

8) Id Georgius Alexandrinus et Photius sensisse videntur, qui scriptorem dialogi simpliciter *Palladium episcopum* dicunt. Ac Photius Palladium episcopum Helenopolitanum antea (Bibl. ex rec. Bekkeri p. 18, b. 20) laudaverat. Palladium episcopum cum tribus sociis episcopis Chrysostomo pulso Romam venisse Innocentius Papa clero Constantinopolitanae ecclesiae scripsit. Opp. Chrysost. ed. Montefalcon. T. III p. 25. Eundem proter se et propter ecclesiam aerumnis affici

Quomodocunque vero res se habet, ex iis, quae disputavimus, hoc liquet, iustam causam non esse, cur cum Tillemontio ¹⁾ chronologia, quae in historia Lausiaca legitur, relicta statuamus, Palladium Lausiaca scriptorem anno 399 Alexandria profectum esse, ineunte anno 400 episcopum esse ordinatum, et in Nitriam anno 390 venisse. Immo haec potius tenenda est chronologia, Palladium secundo Theodosii magni consulatu, qui incepit a Calendis Januariis anni 388 ²⁾, Alexandriam appulisse, anno 391 in Nitriam, ac subsequente in Cellulas venisse, annoque 401 episcopum in Bithynia ordinatum esse, unde etiam, historiam Lausiacam, ut supra ³⁾ iam docuimus, anno 421 scriptam esse, e verbis Palladii conficitur.

§. 20. Quod si est exploratum, Macarium Alexandrinum saltem usque ad annum 395 superstitem fuisse apparet. Nam tres annos cum Palladio in Cellulis vixit *in quiete degens* ⁴⁾. Atque quin tres primi anni, quos Palladius in Cellulis transigebat, significantur, non facile dubitabis. Nec te Hierosolymitanum iter, quod Palladius circa annum 394 instituit ⁵⁾, quominus tres primos annos fuisse dicas, impedit. Palladius enim, qui novem annos, quanquam saepissime interea peregrinatus

ipse Chrysostomus tradit in ep. 148 l. l. p. 148. Eidem Palladio Chrysostomus (annis 404—407) epistolam scripsit, in cuius fine petit, ut ipsum Palladius de valetudine sua certiore faciat. Ep. 113 l. l. p. 655. Quae quidem in aegrotantem Hist. Lausiaca scriptorem optime cadunt. Plurima, quae viri docti de Palladio disputarunt, legis Opp. Meurs. T. VIII p. 650 sqq. Cf. Emeric. Bigot. l. l.

- 1) Mémoires T. XI: De Palladio p. 500—533 et passim.
- 2) Teste Cassiodoro inde ab a. u. 601 consulatus a calendis Januariis incepit. Cassiod. Chron. Opp. Cassiod. ed. 1656 p. 681. Cf. Ideler Lehrb. d. Chronologie p. 328. De anno 388 cf. supra p. 58 not 3.
- 3) P. 24. Plurimi eam falso, ut iam patet, anno 420 aut 419 scriptam esse statuerunt; annum 421 indicarunt Cave. et Oudin. s. v. *Palladius*, et Rettberg. in libro: Allg. Encyklop. v. Ersch. u. Gruber. s. v. *Palladius*.
- 4) Cf. supra p. 66.
- 5) Cf. supra p. 21. 22.

est, in Cellulis transegisse se narrat, etiam tres se annos cum Macario vixisse dicere potuit, etsi illo tempore breve iter instituerit. Macarium *in quiete sedisse* vix aliud quidquam significat, nisi eum munere sacerdotii in usum fratrum propter senectutem tum non amplius functum esse ¹⁾. Tillemontius e verbis Palladii conclusit, tribus illis annis elapsis Macarium obiisse ²⁾, unde mors eius in annum 395 caderet, et quidem testante Martyrologio in IV. ante Non. Januarias, Graecis Menaeis testibus in XIV. ante Calend. Februarias ³⁾. Sed num e verbis Palladii illud recte colligi possit, in dubium iure vocatur. Macarium enim post illos tres annos statim animam efflasse Palladius non dicit, sed hoc solum: Macarium Aegyptium anno ante adventum ipsius in solitudinem mortuum esse; cum Macario autem Alexandrino, Cellularum presbytero, se tres annos vixisse. Quid, si Macarius Alexandrinus, qui Palladio teste ⁴⁾ in Nitria et in interiore vasta solitudine cellas habuit, post illos tres annos in aliam cellam abiit? Quid si congressui fratrum omnino se subduxit? Fateor, Tillemontii sententiam verisimilem quidem esse, sed certam eam nequam dixerim.

Sin, Tillemontii opinionem secuti, statuimus, Macarium Alexandrinum mense Januario anni 395 vita decessisse, eundem ante annum 295 natum, et ante annum 335 baptizatum esse, statuamus necesse est. Nam Palladio auctore annos quadraginta natus baptismum suscepit, ex quo saltem sexaginta annos vixit ⁵⁾. Macarii illo ad Tabennesiotas itinere edocemur, eum ante annum 348, quo Pachomius diem supremum obiit ⁶⁾,

1) Simili modo Ephraim τὸν ἥσυχον ἀεὶ ἐξασκήσαι βίον dicitur. Hist. Laus, ed. Meurs. cap. 101 Opp. Meurs, l. l. p. 572.

2) Mémoires ed. Bruxelles T. VIII P. III p. 1078.

3) Cf. infra Cap. VIII.

4) Supra p. 69.

5) Cf. supra §. 18 p. 75 sqq.

6) AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 290 sqq. cum Tillemont. Mémoires ed. Brux. T. VII P. III p. 1233.

magna vitae monachicae laude floruisse; etenim Pachomius ei: „*Multis*, inquit, *abhinc annis* cupii te videre, quum de te audirem“¹⁾. Quare post annum 335 baptizatum esse eum aegre credideris.

Fabricius²⁾, Caveus³⁾, Oudinus⁴⁾, de Nessel⁵⁾, Pritius⁶⁾ nescio quibus fulti rationibus tradunt, Macarium Alexandrinum anno 404 e vita decessisse. Sed vix dubium est, quin in eum errorem ideo inducti sint, quod in textu graeco Meursii⁷⁾, in versione Herveti⁸⁾ atque in Paradiso⁹⁾ legitur, Macarium Alexandrinum Macario Aegyptio iuniorem fuisse. Id vero si fuisset, eum post annum 300 natum, post annum 340 baptizatum esse, et ante annum 348 tantam virtutis famam *multis abhinc annis* habuisse necesse esset, quod a verisimilitudine plane abhorret. Illud vero, Macarium Alexandrinum Aegyptio iuniorem fuisse, neque in codicibus Vindobonensibus, neque in antiqua versione habetur. Tillemontius Macarium Alexandrinum aetate fuisse minorem ideo putavit, quod scriptores eum semper post Macarium Aegyptium commemoraverint¹⁰⁾. Rem Sozomenus explicat, qui, postquam de Macario Aegyptio disputavit: „Macarius, inquit, Alexandrinus serius quidem presbyter factus est“¹¹⁾. Atque etiam verisimile est, Macarium

1) Cf. supra p. 71.

2) Bibl. Graec. ed. Harless. T. VIII p. 365 s. v. *Macarius iunior Alexandrinus*.

3) S. v. *Macarius iunior*.

4) S. v. *Macarii tres monachi*.

5) Supplem. Commentt. Lambec. Vindob. 1690 T. II in indice alphabetico s. v. *Macarius iunior*.

6) S. Macarii Aegyptii Opusc. et Apophthegm. Lips. 1699 Praef. §. VII.

7) Cap. 20 Opp. Meurs. l. l. p. 389.

8) Ibid. et VV. PP. Rosw. lib. VIII, cap. 19 p. 719, 2.

9) VV. PP. Rosw. cap. 6 p. 950, 1.

10) „Celui d’Alexandrie a été apparemment postérieur à celui d’Egypte aussi bien pour l’entrée dans la solitude, que pour la naissance, puisqu’on le met toujours après l’autre.“ Mémoires T. VIII P. III p. 1043.

11) Hist. Eccl. lib. III, 14 ed. l. p. 516.

Alexandrinum post Macarium Aegyptium monachum factum esse. Macarium vero Alexandrinum Aegyptio natu minorem fuisse, iam apud Makrizium legis ¹⁾). Nec, unde error in illa Hist. Lausiaca exemplaria irrepserit, certo dixeris. Quia autem Sozomenum ea, quae de Macariis habet, e Palladii historia Lausiaca compilasse manifesto patet, additamentum, Macarium Alexandrinum serius presbyterum esse factum, iam Sozomeni tempore in Lausiaca extitisse probabile est.

§. 21. Sed ad narrationes ipsas de Macario Alexandrino e historia Lausiaca prolatas veniamus. Quarum nulla apud alium scriptorem invenitur praeter solam de magorum monumento a Macario Alexandrino viso, quae in libro secundo ²⁾) fere hoc modo habetur: Macarium prae ceteris senibus amatorem eremi fuisse et inaccessa perscrutum esse deserta. Aliquando eum invenisse locum in remotissimis eremi partibus positum omnibusque bonis repletum. Ubi duos habitasse fratres, qui propter multitudinem daemonum ibi degentium, ne alios eo monachos deduceret, eum admonuerint. Regressus autem quum opportunitatem loci fratribus indicasset, multorum animos inflammatos esse, sed ceteros dixisse: „Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram praeparatus sit. Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid operabimur in futuro saeculo, si hic deliciis fruimur?“ Quibus verbis tandem ferventes juvenum animos repressos esse. Rem scriptor libri secundi fama acceperat; nam scripsit: „*Ferebant* eum amatorem fuisse“; tum: „Ubi etiam duos fratres invenisse *ferebatur*.“ Fortasse etiam fama de duobus monachis, quos Macarius Aegyptius in remotissimis solitudinis partibus nudos

1) Macrizi's Geschichte der Copten v. Ferd. Wüstenfeld Götting. 1845 p. 110. 111.

2) Cap. 29 VV. PP. Rosw. p. 480, 2 sqq.

invenit¹⁾, in indolem libri secundi narrationis vim aliquam exercuit.

Ad ordinem deinde, quo narrationes in editis exemplaribus se excipiunt, quod attinet, Paradisus et versio antiqua res eodem ordine, quo codices Vindobonenses, narrant; altera in hoc solo discrepat, quod illud, Macarium sibi proposuisse, ut quinque diebus in solo Deo mentem defigeret, omisit. Magis autem a codicibus differunt graecae editiones et interpretatio Herveti. In quibus ab initio capituli quatuor narrationes, quae in codicibus desunt,veniuntur, atque cellarum Macarii enumeratio virginisque Thessalonica oriundae sanatio post historiam infelicis sacerdotis, qui fornicans sacra obierat, leguntur.

Ad res denique quod spectat, causa, cur Macarius sex menses nudus in palude Scetis sederit, in Herveti et in antiqua versione non culicis elisio, sed spiritus fornicationis indicatur. In quibus haec legis: „Ei aliquando molestiam exhibuit spiritus fornicationis et tunc condemnavit seipsum sedere nudum sex menses in palude Scetis . . .“²⁾. Quam causam falsam esse existimo et inde fictam, quod talis poena solitioni culicis pungentis non congrua visa sit. Versio Herveti Macario quatuor tribuit cellulas in Scete, Libya, Celliis et monte Nitriae sitas. Sed Cellia ad Libyam pertinuerunt, neque codices neque editiones ceteraque versiones plus tribus Macarii cellis norunt. Antiqua versio non habet, Macarium, quum cogitationibus vanae gloriae vexaretur, arena humeris imposita eremum pervasisse, sed: „Sic ergo, inquit, iacuit usque ad vesperam; postmodum surrexit ad consuetum opus Domini³⁾.“ Denique in Herveti et in antiqua versione, postquam narratum est, daemones e monumento „Janne et Mambre“ magorum egressos a Macario fugatos esse, haec adduntur: „In-
grediente autem eo (Macario) in paradisum ei occurrit dia-

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4. Apophthegm. s. v. *Macarius Aegyptius* §. II. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 526 sqq. Cf. infra Cap. VI.

2) VV. PP. Rosw. p. 722, 1. 992, 1.

3) Cap. 10 VV. PP. Rosw. p. 993, 2.

bolus cum stricta rhomphaea, ei minitans. Ad quem hanc vocem respondit S. Macarius: Tu venis ad me in stricta rhomphaea, et ego contra te ingrediar in nomine Domini Sabaoth, in acie Dei Israel⁴ 1).

Et haec quidem sunt, quibus editiones versionesque Hist. Lausiaca a codicibus differunt. Hoc solum accedit, quod in editionibus graecis et in versione Herveti traditur, Macarium Alexandrinum *bellaria vendidisse* 2). Ubi in Paradiso habetur: „*Negotiator erat*“, glossa in margine adscripta: „*Ms. addit: qui poma vel legumina nucesque vendebat*“ 3). Quae glossae verba etiam in codicis pervetusti, quem Romae in bibliotheca monasterii Yersusalemme in Croce adii 4), textu leguntur. Antiqua denique versio Rosweidiana collectionis idem, quod graecus textus et Herveti versio, profert: „*Grutaria vendens*“ 5). Sed neque codicibus Vindobonensibus neque ceteris antiquis fontibus, quos examinabimus, eiusmodi quidquam continetur. Hoc etiam, quod in graecis editionibus, Herveti versione et in Paradiso habetur, Macarium Alexandrinum virtutibus vitae monachicae Macario Aegypto antecelluisse 6), in codicibus Vindobonensibus et in versione antiqua non legitur.

§. 22. Ad singulas autem narrationes, quas de Macario Alexandrino e Lausiaca Palladii protulimus, illustrandas haec animadvertenda sunt.

Primo abstinentia Macarii Alexandrini magnopere praedicatur. Qui usum Tabennesiotarum per totam quadragesimam coctis cibis se abstinentium secutus, septem annis nihil, quod igni admotum esset, comedit, sed sola cruda olera,

1) Versio Herveti cap. 20 VV. PP. Rosw. p. 722, 2. Antiqua versio cap. 10, ibid. p. 992, 1.

2) *Τραγήματα πιπράσκων* Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 20 Opp. Meurs. p. 389. Versio Herveti ibid. p. 390 et VV. PP. Rosw. p. 719, 2.

3) Cap. 6 VV. PP. Rosw. p. 950, 1.

4) Cf. supra p. 13.

5) Cap. 9. VV. PP. Rosw. p. 989, 2.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. l. l. Versio Herveti l. l. Paradis. l. l.

et legumina, si quae forte invenisset, humectata gustavit. Ac quum audivisset, fratrem quendam libram panis comedere, buccellatis, quae habuit, in lagenam immissis solummodo tantum, quantum manu efferre poterat, comedit, tribusque annis quatuor tantum vel quinque unciarum cibus usus est. Olei autem sextarium anno in alimentum consumpsit. Iam ad libram duodecim unciae redeunt ¹⁾). Ac *Ξέστρης* seu sextarium olei duodeviginti fere uncias habuit ²⁾). Unde abstinentiam Macarii maximam fuisse apparet ³⁾). Nec solum oleo senes in alimentum, sed etiam ad unguendas et molliendas ab opere manus uti solebant ⁴⁾); a quo usu iam S. Antonius se abstinuit ⁵⁾). Ac coctis cibus multi senes usi non esse dicuntur. Ex quibus Ammonius inde a iuventute usque ad mortem solis crudis cibus vescabatur, nec unquam, quod igni admotum esset, comedit praeter panem ⁶⁾). Moyses abbas ex latrone monachus factus, quum plurimum operaretur et quinquaginta orationes quotidie prageret, nihil praeter siccum duodecim unciarum panem sumpsit ⁷⁾). Apollo abbas non amplius quam olera, quae sponte nascuntur in terra, neque panem, nec legumen, neque ex fructibus arborum quidquam, neque omnino ea, quibus igni admotis homines vescuntur, comedit ⁸⁾). Serapion Sindonita praeter panem et aquam nihil sumpsit ⁹⁾). Euagrius, ex quo in solitu-

1) Böckh Metrolog. Untersuchungen Berl. 1838 p. 160 sqq.

2) Ibid. p. 17 sqq. Cf. Steph. Thes. s. vv. *Ξέστρης* et *Ὀδύχτα*.

3) Euagrius quatuordecim annis *libram* panis quotidie ac *tribus mensibus* sextarium olei consumpsit. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. l. 1. p. 553. Dorotheus senex quotidie *sex unciarum* panem comedit ac modicum aquae bibit. Ibid. cap. 2 p. 349. Abbas Elias, senex quum esset, *trium unciarum* panem et tres oleos quotidie comedit. Ibid. p. 493.

4) Regula S. Pachomii in Holst. Cod. Regularum ed. Aug. Vindelic. 1759 p. 31, 1.

5) Vita S. Antonii cap. 7 Opp. Athan. T. I P. II p. 638.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 14 Opp. Meurs. l. 1. p. 377.

7) Ibid. cap. 23 p. 416.

8) Ibid. cap. 53 p. 496.

9) Ibid. cap. 84 p. 542.

dinem venit, neque lactucam tetigit, neque minutum olus, nec viride quidquam, nec fructum, nec uvam, nec lavacrum, nec carnem, nec panem; nec vinum, neque omnino quidquam ex iis, quae per ignem transeunt, praeter quaedam olera cruda et modicum aquae. Sextodecimo autem huiusmodi vitae anno quum propter corporis stomachique imbecillitatem panem quidem tetigisset, cocta tamen olera ad mortem usque non gustavit ¹⁾. Philoromus denique presbyter coctis cibus duodeviginti annis se abstinuit ²⁾).

Macarius Alexandrinus, ut omnino non vesci cupiit, quod tamen humana natura non admittebat, ita etiam in somno vincendo, quid posset, experiri statuit, totisque viginti diebus sub caelo degens nihil omnino dormivit; sed postremum naturae eum cedere necesse fuit. Noctem vero saepissime pervigilasse multi senes feruntur. Ex quibus Dorotheus, apud quem Palladius Lausiaca scriptor prope Alexandriam vixit, a iuventute usque ad senectutem nunquam sponte dormivit, sed non nisi inter operandum vel comedendum oculos somno parum conivebat ³⁾. Porro Arsenius unam somni horam strenuo exercitatori sufficere perhibuit, atque ipse tota nocte pervigilata mane parum sedens dormivit ⁴⁾. S. Antonius denique totam persaepe noctem insomnem duxit ⁵⁾. Quanquam senem aliquem somno sic, ut Macarium Alexandrinum, abstinuisse non inveni.

Tertium denique summae Macarii Alexandrini exercitationis argumentum hoc est, quod propter solam ultionem culicis pungentis sex menses nudus in palude Scetis sedit. Unde quum reverteret, a culicibus toto corpore ita vulneratus fuit, ut ex sola voce agnosceretur, et elephantiasi laborare videretur. Ita vero etiam Euagrius, qui a spiritu blasphemiae

1) Ibid. cap. 88 p. 553.

2) Ibid. cap. 113 p. 584.

3) Ibid. cap. 2 p. 352.

4) VV. PP. Rosw. lib. V, 4, 2. 3.

5) Vita S. Ant. cap. 7 Opp. Athan. T. I P. II p. 638.

quondam vexatus diebus quadraginta tectum non ingressus erat, toto corpore muscis scatuisset traditur ¹⁾). Idemque Euagrius a daemone fornicationis quondam vexatus, hiemis tempore tota nocte in puteo stetit ²⁾). Sed nequaquam Palladius ita intelligendus est, ut dixerit, Macarium sex mensibus in paludis aqua sedisse, sed, ut sponte elucet, apud paludes vel in ripa paludium. Quas regiones culicibus aliisque insectis hodieum abundare, Minutoli indicat ³⁾). Librarius autem, qui Macarium in paludibus propter spiritum fornicationis sedisse finxit ⁴⁾, Palladium falso isto modo intellexisse videtur. Idemque Macarius Alexandrinus alias ob aliam causam in Scetis paludes secessisse, unde culicibus perforatum Macarius Aegyptius ad fratres reduxerit, in Apophthegmatis ⁵⁾ legitur.

Sed iam de illo cepotaphio Jannes et Mambres magorum, quod a se visum esse Macarius ipse Palladio retulit, disputemus. Eo enim nomine a Judaeis magi dicebantur, quibuscum Moses et Aaron coram Pharaone prodigiis concertarunt. Ex qua traditione, ut recte docet Theodoretus, Paulus apostolus nomina illa in epistola ad Timotheum desumpsit, omnes increpans, qui, quemadmodum Jannes et Mambres Mosi restiterint, ita ipsi veritati resistent ⁶⁾. Quae apostoli verba ad librum apocryphum „Jannes et Mambres“ inscriptum respicere, Origines perhibuit ⁷⁾. Unde patet, traditionem, qua Jannes et

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 88 Opp. Meurs. I. I. p. 553.

2) Ibid. I. I.

3) Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberägypten p. 205.

4) Cf. supra p. 89.

5) S. v. *Macarius Aegyptius* §. XXI Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 537 sqq. Cf. infra Cap. VII.

6) II Timoth. 3, 8. Ad quem apostoli locum Theodoretus haec scripsit: *Τὰ μέντοι τούτων ὀνόματα οὐκ ἐκ τῆς θείας γραφῆς μεμάθηκεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγράφου τῶν Ἰουδαίων διδασκαλίας.*

7) In Matth. Comm. Series §. 117. Opp. Orig. ed. de la Rue Paris. 1740. p. 916, 2.

Mambres magi Mosi adversantes vocabantur, satis antiquam fuisse. Atque eodem nomine magi isti a Targumista Jonathan, nec non in Talmud Babylonico ¹⁾ appellantur. Nec solum apud Judaeos, sed etiam apud Graecos, et apud Romanos Jannes et Mambres laude magicae artis floruerunt. Nam Jannes et Mambres magos artibus magicis excelluisse, et ab Aegyptiorum populo Musaeo (Mosi) oppositos esse, Numenius Pythagoraeus in fragmento, quod est apud Eusebium ²⁾, scripsit. Ac Plinius ³⁾: „Est, inquit, et alia Magices factio a Mose et Jamne et Jotape Judaeis pendens“. Abulpharagius in Dynast. I. Artemonium quendam laudat, qui Mosen decem annos natam a filia Pharaonis Jannes et Mambres sapientibus instituendum traditum esse docuerit ⁴⁾. Atque in vetere Midrasch ad Exod. XV, 10 „Joannes et Mamres“ magos submersos esse in mari rubro narratur, quocum catena arabica ms. in Pentateuchum convenit, in qua haec habentur: „Haec nomina magorum, qui steterunt contra Mosen: Deiannes, Jambaras et Sarudas. Deus vero eos perdidit in mari rubro“ ⁵⁾. Unde Hammundo ⁶⁾ visum est, apud Palladium pro *Κηνοτάφιον* legendum esse *Κενοτάφιον* i. e. sepulchrum vacuum. Cui Palladii narratio, daemones dixisse, ab ipsis magos ibi sepultos esse, repugnat ⁷⁾. Sepulchrum vero in horto arboribus consito, quales etiam-

1) Tract. Menachoth cap. IX.

2) Praep. evang. IX, 8.

3) Nat. Hist. XXX, 2. Ed. de Grandsagne. Paris 1829. T. VIII p. 288. Cf. notas ibi ad l. l. adiectas.

4) Bar-Hebraei Chron. Dyn. ed. Kirsch. Lips. 1788 p. 14.

5) Henr. Hammond. ad II Timoth. 3, 8.

6) Ibid.

7) Magorum nomina apud varios scriptores varie leguntur. In N. T. leguntur *Ἰαννῆς* et *Ἰαμβρῆς*, atque in solis duobus codd. legitur *Μαμβρῆς*. In Vulgata, Evangelio Nicodemi et apud Patres habetur lectio *Mambres* atque interdum *Jannes*. In Peschito vocantur: *Jonis* et *Jambaris*, in Talmud, Targumim et libris rabbin.: *Janis* et *Jambris*, *Jannes*, *Jannis*, *Jannos*, *Jonos*, *Jochane*, *Jachne*, *Jochana* et *Mamre*, *Jambros*, *Jombros*, *Jambres*. Cf. Coteler. PP. Apostolic. ad Constt. Apost. VIII, 1. Allg. Encyclop. v. Ersch. u.

nunc pulcherrimi in Oasibus plantantur ¹⁾, positum saxoque quadrato, quo hodieum Aegyptia monumenta extracta conspiciuntur ²⁾, aedificatum fuit. Nec non puteo, qui fere in nullo tali Aegypti sepulchro desideratur ³⁾, ornatum fuit, multumque auri in monumento depositum esse fama tulit. Appropinquanti vero Macario septuaginta fere daemones e monumento egressi variisque formis praediti occurrerunt, alii clamantes, alii exsistentes, alii magno fremitu in eum dentibus stridentes; ceteri tanquam corvi volantes eius vultui insultarunt. Consimili autem modo S. Antonio in sepulchro pernoctanti daemones in forma leonum, ursorum, leopardorum, taurorum, serpentum, aspidum, scorpionum atque luporum apparuerunt dentibusque in eum striderunt ⁴⁾. Eidemque Antonio in castello quodam degenti daemones clamarunt: „E nostris recede sedibus! Quid tibi cum eremo? Nostras nunquam feres insidias“ ⁵⁾. Iisdem fere verbis daemones isti Macarium Alexandrinum exceperunt. Quorum quidem eos, qui volabant, cum corvis, quibus illa eremus hodieum abundat ⁶⁾, Macarius comparat. Atque corvorum species daemonibus haud raro tribuuntur ⁷⁾. Sepulchra denique monumentaque

Gruber s. v. *Jannes*. In codice membranaceo Vindob. magi vocari videntur: *Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβοῆς*, in codice chartaceo vocantur *Ἰαννῆ καὶ Ἰαμβοῆ*. De illis magis quae viri docti disputarunt collegit Fabricius in libro: *Cod. Pseudoepigr. V. T. Hamb. 1722. p. 813 sqq.* De iisdem scripsit Zentgraf.: *Disp. hist. de Janne et Jambre celeberrimis Aegyptiorum magis. Witteb. 1669. 4. J. Grot.: Diss. de Janne et Jambre Hafn. 1707. 4. J. G. Michaelis: Diss. de Janne et Jambre famosis Aegyptiorum magis Halae 1747. 4.*

1) Minutoli *Reise zum Tempel des Jupiter Ammon in der libyschen Wüste u. nach Oberaegypten* p. 173. Cf. Sulp. Sev. *Dial. I cap. 13* *Bibl. Gall. T. VIII p. 406, 2.*

2) Minutoli l. l. p. 61.

3) *Ibid.* p. 44. 61.

4) *Vita S. Antonii cap. 9* in *Opp. Athan. T. I P. II p. 640.*

5) *Ibid.* cap. 13 p. 642.

6) Minutoli l. l. p. 186.

7) Cf. Hieron. *Commentt. in lib. Job in fine cap. 38.* Grimm. *Deutsche Mythologie Ed. II p. 949.*

eremi a daemonibus inhabitari eorumque in potestate haberi, Siwah Oasis incolae etiamnunc credunt¹⁾). Mirum est, quod Macarius daemonibus, cognito monumento se recessurum esse, fide data promisit. Nam daemones omnino non audiendos esse S. Antonius docuit²⁾). In antiqua versione Macarius haec tantum verba: „Oportet me ingredi et videre“ respondisse daemonesque non curans intrasse legitur³⁾). Quod tamen textui codicum, editionum ceterarumque versionum repugnat. Neque Macarius vere pactum cum daemonibus iniit, sed illa, ut daemones recederent, sponte promisit. Diabolus iste, qui Macario monumentum intranti stricto gladio obviam venisse in duabus, ut monuimus, Lausiacaе versionibus falso traditur, daemon princeps esse videtur, qui testante S. Antonio, ceteris daemonibus superatis, ipse „advenit horribili forma, ut terrorem incutiat, multaue lactitat, sed mentitur, nec extimescendus est, quia per Christi gratiam vana sunt omnium daemonum molimina“⁴⁾). Res vero, quas Macarius monumentum ingressus invenit, cadum aeneum catena ferrea ex puteo pendentem, malaque intrinsecus vacua, a Palladio *‘Póai* vocata, aliaque eiusmodi in Aegypti sepulchris hodieum inveniri, non est quod pluribus dicam. Ac fraus illa diaboli, qui arundines signi causa in via positas collegerat, virgoque munda veste induta, quae urnam aqua stillantem in capite gestans fessum senem tres dies provocabat, grex denique bubalorum, qui siti oppressum nutrit, virtutem et constantiam Macarii divinaeque gratiae ei impertitae magnitudinem ostendunt. Bubali autem circum Nitriae paludes hodieum creberrimi sunt⁵⁾). Narratio vero libri secundi de eodem monumento a Macario viso fama, ut docuimus, valde depravata Palladii narrationi posthabenda est. Atque istum magorum hortum manibus

1) Minutoli l. l. p. 82.

2) Vita S. Antonii cap. 24. 25. in Opp. Athan. l. l. p. 650 sqq.

3) VV. PP. Rosw. p. 992, 1.

4) Vita S. Antonii cap. 24 l. l. p. 650.

5) Minutoli l. l. p. 206. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 51.

Aegyptiorum iussuque, ut videtur, Pharaonis adornatum fuisse, a Palladio haud obscure indicatur; quare ab hortis magicis, qui haud raro leguntur, ille distinguendus esse videtur ¹⁾. Sed ad cetera veniamus.

Macarius aspidem, a qua in puteo ad recreandos fratres fodiendo mordebatur, inde a faucibus prorsus discerpsit. Isque mos apud Mamelucos hodiedum obtinuit, qui a scorpione puncti, ut vulnere medeantur, scorpionem ipsum super recens vulnus conterunt ²⁾. Scorpionibus autem eremus illa abundat ³⁾.

E tribus cellis, quas in interiore vasta solitudine, in Celliis et in monte Nitriae Macarius Alexandrinus habuit, una, in qua per quadragesimam in tenebris sedebat, ostio caruit. Cellae enim monasteriorum illius regionis fenestris hodie quoque carent, ita ut lux tantum per ostium intret ⁴⁾. Eamque Macarii cellulam in interiore vasta solitudine sitam fuisse verisimile est. Altera autem in Celliis, ut videtur, sita angustissima fuit, in qua ille ne pedem quidem extendere poterat. Cuiusmodi cellis alii quoque senes usi esse dicuntur ⁵⁾. In tertia denique cella, duabus illis latiore, Macarius adventantes exceptit, quod in cellam Nitriae montis, quem plurimi et monachi et peregrini visere solebant, optime cadit. Erga quos, si ad ipsum accedebant, Macarium Alexandrinum hilariorem Aegyptio Macario fuisse, atque urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monachicam allexisse, Socrates nescio unde accepit ⁶⁾.

De virgine Thessalonica oriunda, quam Macarius Alexandrinus oleo sancto unxit precibusque viginti dierum sanavit, non est, quod disputemus. Quare ad monasterium Pachomii a

1) Eos non accurate distinguere videtur Duentzer in libro: Die Sage von Dr. Joh. Faust p. 192.

2) Minutoli l. l. p. 77.

3) Ibid. p. 204.

4) Tischendorf, et Wilkinson. l. l. supra. p. 2.

5) Passim, Marcianus in cella non ampliore corpore suo se inclusisse legitur VV. PP. Rosw. lib. IX cap. 3.

6) Hist. Eccles. IV, 23 p. 234. ed. Vales.

Macario invisum transeamus. Quod permagno numero monachorum affluxisse constanter traditur ¹⁾. Macarium quidem veste operarii indutum Pachomius septem diebus admittere noluit. Ubi animadvertas, regula Pachomii, ut saeculo renunciaturus paucos dies ante ianuam monasterii remaneret dignumque se ostenderet, praescriptum fuisse ²⁾. Iisdemque fere verbis, quibus Macarium Pachomius, aliquando Palaemon Pachomium ³⁾, Antonius Paulum simplicem ⁴⁾ repulerant. Pachomius in illa narratione spiritum prophetiae habuisse dicitur, quod et in vita eius quodammodo traditur ⁵⁾. Ac monachi monasterii illius ramos palmarum tractant, quod in monasteriis Antonii aliorumque senum fieri solebat ⁶⁾. Atque in Terraneh, quae est urbs prope Nitriam sita, ex iunco, qui in eius paludibus creberrimus est, tapetes venustissimi adhuc texuntur ⁷⁾.

Propositum Macarii quinque diebus cum solo Deo conversandi totamque mentem in eo solo defigendi tertio die daemon in flammam ignis conversus irritum fecit. Qui stoream, in qua senex stabat, combussit, eumque ipsum adurere visus est. Unde hunc ignem non phantasma daemonis fuisse, sed vim comburendi habuisse credideris. Daemones vero, qui varias omnino induunt formas ⁸⁾, ignis specie apparuisse atque incendium excitasse, alibi haud facile leges.

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 39 in fine. Opp. Meurs. l. l. p. 456.
Vita S. Pachomii cap. 5 in AA. SS. Boll. T. III Mai, p. 310.
Praef. S. Hieron. in regulam S. Pachomii Holsten. Cod. Regul. T. I p. 25.

2) Regul. S. Pachomii cap. 49 Holsten. Cod. Regul. T. I p. 28.

3) Vita S. Pachomii cap. 1 l. l. p. 297, 1.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 Opp. Meurs. l. l. p. 429.

5) Pachomium res occultas cognovisse atque absentes vidisse in eius vita capp. 4 et 6 (l. l. p. 308, 1. 314, 2) legitur.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 40. 29. 2 ac passim.

7) Minutoli l. l. p. 189. 202.

8) Specie galli gallinacei adhibita diabolus Pachomium tentare conatus est. Vita S. Pachomii cap. 2. In forma vaporis diabolus apparere tradit Delrio Disquis. magic. lib. II Q. 28 S. 2 p. 302. ed. l.

Sacerdos ille, qui fornicans sacra peregerat, non nisi data fide, munera sacerdotis se non amplius obiturum esse, a Macario sanatur. Veteris enim ecclesiae disciplina fuit, ut sacerdos, qui carnis peccatum aut aliud grave crimen commiserat, a ministerio altaris prohiberetur et ad laicorum communionem redigeretur. Cuius exempla sunt in Decreto Gratiani¹⁾ et in libris poenitentialibus²⁾. Macarius infelicem, cui funestissimus cancri morbus ob istud peccatum erat inflictus, num credat Deum esse, quem nihil lateat, nec quisquam illudere possit, numque cognoscat peccatum suum, interrogat. Quae quum annuisset et peccata confessus esset, morbo liberatus est. Equidem his Macarii interrogationibus ordinem ad dandam poenitentiam tum usitatum contineri crediderim; nam in libro poenitentiali Bedae presbyteri³⁾ sacerdos consimili modo poenitentem primum, num in Deum credat, denique num peccata ipsi demitti velit, interrogare iubetur. Alio cancri morbo, qui *φαιέδαινα* nominabatur, Stephanus Libys genere aegrotasse legitur⁴⁾.

De iuvene illo a daemone vexato, quem Macarius manibus in caput et cor eius impositis sanavit, non est quod disseramus. Mirum autem id, quod sequitur, cuiuspiam videatur, cur Macario Alexandrino in mentem venire potuerit, adire Romam *οικονομίας* gratia, ut in textu graeco legitur. Sed ex Hieronymo discimus, eo tempore, quo totus Oriens

1) Can. 9 Dist. L: „Qui post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium amplius non accedat.“ Tum ibid. can. 10: „Sin eum fraternitas tua talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei iuste ad recipiendam inter laicos communionem et ante exitum debeat misereri, hoc in tuae fraternitatis ponimus potestate.“ Cf. ibid. can. 8. 11. 12.

2) Lib. Poenit. Theodori Cantuar. XVIII, §. 1 Die latein. Poenitentialbücher der Angelsachsen von Dr. Fr. Kunstmann. Mainz 1844 p. 56. Beda de remediis peccatorum Ibid. p. 135. Similia in aliis libris poenitentialibus leguntur.

3) Ibid. p. 146.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 31 Opp. Meurs. l. l. p. 440.

monachis affluebat, Romae atque omnino in Occidente monachicam vitam in primis incunabulis iacuisse. Quae inde ab Alexandrinis presbyteris, papa Athanasio ac postea Petro eius successore, qui Romae exulantes S. Antonii vitam divulgaverunt, prima in Occidente initia cepit. Nam Romae nemo propter rei novitatem ignominiosum vel turpe nomen adsumere eo usque ausus erat ¹⁾. Haec quum ita se habeant, ubinam Macarius uberiores homines sanandi et Deo reconciliandi messem invenire potuit, quam Romae, unde Rufinus, Hieronymus, Melania, Marcella, Paula, alii, ut senum vitam cognoscerent et imitarentur, in Aegyptum ventitabant? Verba *οὐλογομίας gratia* non ad dispensationem rerum terrestrium, quo sensu vox illa est in Palladii capite de Serapione, sene regionis Arsenoitis ²⁾, sed ad dispensationem virtutum, quas a Christo Macarius acceperat, retulerim. Sicut vero Macarius arena humeris imposita cogitationes xenodoxiae impugnavit, ita Palaemonis hortatu Pachomius arenam portando abegisse somnum legitur ³⁾. Quis ille Theosebius cosmetor fuerit, invenire non potui. Cui Macarium, quid portaret, interroganti responsum datum est: „Vexo eum, qui me vexat.“ Consimile responsum Palladius ab Isidoro, quem interrogaverat, cur aetate admodum proventus corpusculum contereret, hoc accepit: „Id me occidit, ego ipsum occidam ⁴⁾“.

Et haec quidem erant adnotanda ad ea, quae in codicibus Vindobonensibus „De Macario Alexandrino“ inscripta leguntur. Ad cetera, quae sub falso indice: „De Marco“ ex iisdem codicibus protulimus et ad eundem Macarium Alexandrinum spectare ostendimus, haec animadvertenda sunt.

Primum similem gratiam perspiciendi cuiusvis monachi ad sacramenta accedentis mentem Eulogius presbyter posse-

1) Hieron. ep. 127.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. p. 537.

3) Vita S. Pachomii cap. 1 in AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 297.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 2 Opp. Meurs. l. l. p. 349.

disse legitur ¹⁾. Ammon quoque, quum sacrificium offerret, vidit angelum stantem in dextra altaris, fratresque ad sacram communionem accedentes in libro notantem ²⁾. Alius etiam senex sacrificanti sibi a dextra et a sinistra angelos adstantes vidisse narratur ³⁾. Ac Macarium dignitatem vel indignitatem eorum, qui ad altare accedebant, cognovisse legimus libro secundo ⁴⁾. Quod idem de Marco sene Sozomenus ⁵⁾ retulit, Palladium secutus.

Istis autem verbis: Πολιοφάγε, λήθε, φαγόγηρε, quibus Macarius, quum in extrema senectute in cella sederet, se ipse increpuit, S. Antonio et Paulo simplici daemonem quendam maledixisse legis ⁶⁾. Neque incongrue iis dicta contumeliosa, quibus summa incontinentia significetur, cernas.

De caecis hyaenae vel leaenae catulis a sene eremi sanalis etiam Sulpitius Severus tradidit ⁷⁾, qui senem oculos eorum restituentem non nominavit, attamen *eum duobus Nitriae monachis olim in monasterii conversatione carum et familiarem fuisse, et duodecim annos in extremo illo deserto Blembis contiguo anachoretam habitasse* ait. Ubi pro *Blembis* in collectione Rosweidi falso, ut opinor, *Memphis* ⁸⁾ est; nam desertum Memphi contiguum vix extremum vocaveris. Ac desertum, in quo anachoreta vivebat, a Nitria longe distare cum Sulpitius Severus ipse narrat, tum inde patet, quod illi Nitriae monachi septimo demum mense id invenerunt ⁹⁾. Blembos vero Sulpitius Severus Blemmyes vocare videtur, Strabone testante ¹⁰⁾ Aethiopum subditos,

1) Ibid. cap. 76 p. 537.

2) Ibid. cap. 73 p. 536.

3) VV. PP. Rosw. lib. X cap. 199 p. 927, 2.

4) Cf. infra Cap. IV.

5) Hist. Eccles. lib. VI, 29.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 29 p. 436.

7) Dial. I cap. 15 Bibl. Gall. T. VIII p. 407, 1.

8) VV. PP. Rosw. lib. IV cap. 8 p. 540, 2.

9) Dial. I l. 1.

10) Geograph. lib. XVII initio.

Aegyptiis finitimos. Etenim Sulpitius Severus paullo post, adolescentem quendam, quum in Aegypto tribunus esset, frequentibus adversum Blembo expeditionibus quaedam eremi loca contigisse¹⁾, narrat. Quae expeditiones quin contra Blemmyes nomades, finium Aegypti accolae, factae sint, vix dubium est²⁾. Sed Macarium Alexandrinum duodecim annos in ista Blemmyum eremo anachoretam vixisse, id quod alibi non traditur, solo Sulpitio teste non crediderim; is enim rem fama accepit, quam Palladio Paphnutius, Macarii discipulus, retulit, qui Macarium, quum catulis oculos restitueret, *domi in aula cellae ipsius* sedisse dixit. Familiaritatis autem senum cum feris plurima exempla inveniuntur³⁾.

Porro causam, cur Macarius, ex quo baptizatus est, tempore, septuaginta annis humi non spuerit, aliam nisi ut continentiam ostenderet, non invenio. Sed pili barbae ob nimiam exercitationem etiam Joanni in Lyco non enati esse leguntur⁴⁾. Ultima denique ista narratio de cogitationibus, quae Palladium abire iusserint, quod nihil ageret in solitudine, varie excolta alibi quoque occurrit⁵⁾.

§. 23. Et haec quidem ad caput Palladii de Macario Alexandrino illustrandum dicenda erant. Restat, ut quattuor narrationes, quibus textum a Meursio editum Hervetique versionem in illo capite codicibus Vindobonensibus ceterisque versionibus locupletiolem esse docuimus, examinemus. Quae quidem capituli initio post Palladii verba, Macarii Alexandrini

1) Dial. I cap. 22 Gall. Bibl. I. I. p. 408, 2.

2) Plinius (Nat. Hist. V, 8) Blemmyas gentem in confinibus Aegypti habitantem perhibet, „quibus traduntur capita abesse, ore et oculis pectori affixis.“ Vopiscus in Probo 17: „Blemmyas, inquit, etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit. Qui mirabilem sui visum stupente populo Romano praebuerunt.“ Cf. Vopisc. Aurelian. 33. 41.

3) Nonnulla legis in Sulpitii Severi Dial. I capp. 13. 14. Alia multa in VV. PP. occurrunt.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 44 Opp. Meurs. I. I. p. 473.

5) VV. PP. Rosw. lib. III, 106. 107. 108. lib. V, 7, 35.

alia se ipsum vidisse opera et signa, alia se ab iis, qui una cum eo vixerint, didicisse, ita leguntur:

„Is quum apud patrem Antonium magnum electos quondam palmae ramos, quos ille tractabat, vidisset, unum ab eo manipulum ramorum petiit. Cui Antonius: Scriptum est, inquit, non concupisces res proximi tui. Quod solum quum dixisset, rami omnes statim tanquam igni torrefacti sunt. Id ubi Antonius vidit, Macario: Ecce, inquit, spiritus requievit super te, erisque mihi deinceps haeres virtutum mearum. Eundem corpore valde defatigatum in solitudine diabolus invenit eique: Ecce, inquit, gratiam Antonii accepisti; cur tandem non uteris dignitate, atque a Deo cibum et vires ad iter ingrediendum petis? Hic autem respondit: Virtus mea et laus mea dominus. Tu autem ne tentaveris servum Dei! Fecit ergo diabolus, ut ei phantasma appareret, camelus onera baiulans et errans per solitudinem, habens omnia ad usum necessaria. Quae quidem prope Macarium, quem viderat, adsedit. Ipse phantasma esse, ut erat, suspicatus substitit ad orandum, atque extemplo camelus terra absorpta est. Idem Macarius πολιτικός quondam venit ad Macarium magnum. Ambo quum Nilum essent transmissuri, evenit, ut maximum pontonem ingrederentur, in quem intrarunt tribuni cum magno fastu, qui rhedam habebant totam aeneam et equos frenis aureis instructos ac milites quosdam satellites puerosque torquibus et aureis zonis ornatos. Tribuni igitur monachos conspicati veteribus pannis indutos, qui in angulo sedebant, simplicitatem eorum beatam praedicarunt, unusque ex tribunis: Beati, inquit, vos estis, qui mundo illusistis. Cui Macarius πολιτικός respondit, dicens: Nos quidem mundo illusimus, vobis autem illusit mundus. Scito tamen non tua sponte, sed propheticè te hoc dixisse; etenim ambo Μακάριοι vocamur. Quo sermone compunctus tribunus, simulatque domum venit, exutis vestibus vitam monachicam delegit, multasque fecit eleemosynas. Alias missam, qua vesci cupierat, uvam recentem, continentiam ostendens suam, ad fratrem quendam aegrotantem, qui

idem uvas desiderabat, misit. Atque hic uvam summa cum laetitia acceptam alii fratri eundem cibum appetenti obtulit. Sed et hic, uvam nactus, idem fecit, etsi ipse ea vesci valde cupiebat. Quum vero deinceps ad multos fratres uvae pervenissent, nec ullus eas edere voluisset, ultimus, qui acceperat, eas ad Macarium remisit, tanquam magnum ei donum largiturus. Qui cognitis uvis reque curiose inquisita miratus gratias Deo ob tantam illorum continentiam egit, nec ipse quidem eas comedit.“

Vides, ex quattuor hisce narrationibus duas priores ad Macarium, Antonii, cuius dignitatem quasi haereditarie acceperat, discipulum, spectare, ceteras vero duas ad Macarium πολιτικόν i. e. ex urbe oriundum, quo nomine Sozomeno teste ¹⁾ Macarius Alexandrinus, ex urbe Alexandria oriundus, appellatur. Ac duae illae priores narrationes alibi non reperiuntur; reliquae vero bis, altera quidem de tribunis libro secundo ²⁾ et sexto ³⁾, altera de uva libro secundo ⁴⁾ et tertio ⁵⁾ Rosweidiana collectionis ita leguntur, ut ex eodem graeco fonte eas manasse probabile sit. Nomen: *urbicus* ⁶⁾ Macario non quidem in libro secundo, sed in libro sexto inditum est; in Hist. Lausiaca autem, ut mox videbimus, nomen πολιτικός semel ei tribuitur. Quare posteriores duae narrationes quin ad Macarium Alexandrinum spectent, vix dubium esse potest, idque solum, num duae priores de eodem referant, quaeritur. Quod inde pendet, num Macarius, Antonii discipulus eiusque haeres virtutum, unus ex nostris Macariis fuerit. At hoc non fuisse, infra dilucide probabimus. Ergo duas priores narrationes ad nostros Macarios non pertinere ⁷⁾, sponte patet.

1) Hist. Eccles. lib. III, cap. 14.

2) Cap. 29 VV. PP. Rosw. p. 482, 1.

3) Libell. III, 15 p. 656, 2.

4) Cap. 29 p. 481, 1.

5) Cap. 42 p. 507, 2.

6) Niceph. Callist. (Eccles. hist. IX, 14) scripsit: *Macarius urbanus*.

7) Hanc uvae historiam nimis libere exposuit H. Bone in Legendis poetice descriptis.

§. 24. His igitur, quae in codicum ac singularum Lausiaca editionum versionumque capite: De Macario Alexandrino leguntur, in medium prolatis, iam ut ad ceteros etiam Lausiaca locos, quibus Macariorum mentio fit, animum advertamus, ordo disputationis postulare videtur. Quibus quidem non Macarius Aegyptius, sed Macarius Alexandrinus aliive Macarii memorantur.

Ac primum quidem Macarius ille presbyter, Ptochotrophii Alexandrini praefectus et ab adolescentia lapidarius, de quo Palladius narrat¹⁾, cum nostris duobus Macariis ne confundatur. Nec non ille iunior Macarius, qui iuvenis undeviginti annorum caedem involuntariam fecerat²⁾, ab illis distinguendus est. Macarius Alexandrinus autem memoratur in capite *Περὶ Παύλου* inscripto, quod e codicibus Vindobonensibus latine apponimus:

„Mons est in Aegypto abducens in vastam Scetis solitudinem, qui Pherme appellatur; in quo viri fere quingenti sedent, qui exercentur. Ex quibus Paulus, monachus optimus, toto tempore suo hanc vitam agebat. Nunquam opus attigit, nec negotium suscepit, neque ab aliquo unquam accepit quidquam, praeter quod ipso die comederet. Opus autem exercitationis eius fuit orare perpetuo. Atque statutas habebat preces trecentas, quas hoc modo numeravit: calculos collectos sinu tenuit, quorum unum post unamquamque orationem abiecit. Vir utilitatis ac colloqui spiritualis gratia convenit sanctum Macarium *πολιτικόν*, cui: Abba, inquit, Macari, affligor valde. Qui dicere eum coegit causam, ob quam tristaretur. Is igitur: In vico quodam, inquit, virgo habitat, quae tricesimo anno iam exercetur. Quam multi mihi narrarunt nullo alio die nisi sabbato et dominica cibum sumere, sed toto

1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7.

2) Ibid. cap. 18.

3) Palladium secutus iuniorem illum Macarium a nostris Macariis bene distinguit Sozomenus Hist. Eccl. lib. VI, 29 ed. Vales. p. 681. Sozomenum sequitur Nicephorus Callistus Eccl. Hist. XI, 35.

tempore trahens hebdomadas ac post quinque dies comedens orationes facit septingentas. Hoc quum didicerim, reprobavi me ipse perpendens, me, hominem maioribus, quam illa, corporis viribus instructum, plures trecentis orationibus facere non potuisse. Respondens sanctus Macarius: Ego, inquit, sexagesimum ago annum, ex quo statutas centum orationes facio, eaque, quae sunt ad alimentum necessaria, meis mihi manibus comparo, ac fratribus debitam me adeundi copiam reddo, nec me mea conscientia iudicat negligentem esse. Tu vero, quum trecentas orationes faciens a conscientia iudicaris, aut non pure eas te facere prodis, aut, quamvis plures facere possis, non facere 1).“

Hic Macarius πολιτικός i. e. Alexandrinus appellatur. Quod cognomen, Sozomeno teste, Macario, ut vidimus, Alexandrino inditum; hoc tantum Hist. Lausiaca loco legitur. Sed ad illa Macarii verba animadvertas dicentis, sexagesimum agi annum, ex quo eam sibi vitae regulam praescripserit. Unde Macarium, qui annos quadraginta natus baptismum susceperat, anno vitae suae centesimo h. e. eodem fere tempore, quo una cum eo Palladius in Cellulis vixit, illud Paulo seni responsum dedisse, perspicuum est. Pherme autem mons, qui in solitudinem Scetis vergebat, a Cellulis haud multum abfuit. E quibus etiam denuo conficitur, istud caput, quod sub indice: „De Marco“ in codicibus plurimisque editionibus supra 2) legimus, ad solum Macarium Alexandrinum esse referendum. Porro capite subsequente 3) Hist. Lausiaca, quod Περὶ Ἐὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου inscribitur, Macarius Antonii discipulus nominatur a Cronio quodam, qui Palladio haec retulit: „Est autem (mons S. Antonii) inter Babylonem et Heracleam situs in vasta solitudine, quae fert ad

1) Textus graecus est infra in Appendice Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 23. 24.

2) §. 18 p. 78 sqq.

3) Cf. Descriptionem codd. Vindobb. Hist. Lausiaca infra in Appendice.

mare rubrum ac triginta fere milliaria distat a fluvio. Ad monasterium igitur quum venissem prope fluvium situm ac Pispir vocatum, ubi discipuli eius sedebant Macarius et Amatas, qui etiam S. Antonium defunctum sepelierunt, quinque diebus, ut S. Antonium convenirem, expectavi. Qui ad hoc monasterium modo post decem, modo post viginti, interdum et post quinquaginta dies accedere dicebatur, prout Deus eum ageret ad subveniendum iis, qui eo advenerant. Varii autem fratres ob varias necessitates conveneram, ex quibus et Eulogius Alexandrinus fuit, cum eoque alius membris mancus.¹⁾ Tum causa, cur Eulogius mutilatum hominem ad monasterium „Magni“ adduxerit, exposita Palladius ita pergit: „Evenit, ut altero die magnus Antonius, chlamyde, sicut Cronius narravit, pellicea amictus sero vesperi veniret. Atque ingressus est monasterium suum. Hac autem in Macario discipulo suo de iis, qui advenerant, interrogando utebatur consuetudine, ut monachos vocaret Hierosolymitanos, saeculares vero Aegyptios. Magnus igitur: Macari frater, inquit, veneruntne huc aliqui fratres? Respondit: Venerunt. Ille: Suntne Aegyptii, an Hierosolymitani? Eique signum dederat, ut eos, quibus minus negotii esset, Aegyptios esse diceret. Atque ad Aegyptios quod spectat, Macario: Para, inquit, lentem, et da eis comedere. Deinde cum iis orationem faciebat, eosque dimittebat. Tunc Macarius de nobis ob mutilatum illum respondit: Mixti adsunt. Sin dicebat: Hierosolymitani sunt, sanctus per totam noctem sedebat, ad eosque, quae ad salutem pertinent, loquebatur. Illa autem vespera Magnus sedens omnes arcessivit . . .“¹⁾

Hic igitur Macarius Antonii minister fuit atque in coenobio Pispiritano, quod est prope mare rubrum, habitavit, Macariis Aegyptio et Alexandrino in eremis Libyae degentibus. Quem quidem Antonii ministrum non fuisse Macarium Aegyptium, ex iis, quae de hoc Palladius retulit, satis colligitur. Neque Macarium Alexandrinum fuisse eum probabile est, quod, si fuis-

1) Textus graecus est infra in Appendice.

set, Palladius in capite: „De Macario Alexandrino“ inscripto id laudare non omisisset. Sed Antonii ministrum alium omnino illius temporis Macarium fuisse, ex iis, quae infra de eo disse-remus, clare patebit.

Denique Macarius presbyter memoratur in capite, quod inscribitur: *Περί Ουάλεντος*. Cuius partem e codicibus Vin-dobonensibus desumptam ac latine redditam adscribere liceat: Uales quidam, genere Palaestinus, in solitudinem profectus lon-gum tempus nobiscum habitavit. Qui quum maxima vivendi severitate summam asceticam vitam suscepisset, vana de se opinione ac superbia a daemone irrisus et tali perniciosa animi calamitate brevi tempore deceptus est, ut angelos cum ipso conversari, et in quovis ministerio ipsi inservire iactaret. Is quondam sportam consuens, ut eius socii narrarunt, ves-peri, quum multae tenebrae essent, acum, qua consuebat, ami-sit. Qua non inventa, daemon ei lampadem fecit, qua acum reperit, ita ut miser iste magis etiam vano tumore inflaretur. Dei autem providentia fraternitati calamitas eius citius manifesta facta est. Nam accidit, ut hospites quidam fratribus fructus aestivos afferrent. Quorum manipulum dominus Maca-rius presbyter unicuique in cellulam misit, pariterque misero Ualenti. Hic eum, qui attulerat, verberavit et contumelia affi-ciens: Dic, inquit, Macario: te deterior non sum, quod tu mihi munera mittas. Quum igitur sanctus Macarius eum de-ceptum esse cognovisset, abiit ad eum cohortandum, et: Uales frater, inquit, illusus es; desine et deprecare Deum! Qui ad-monitionem eius non audivit, sed inobediens oblocutus est. Diabolus igitur quum compertum haberet, maximam sibi fidem eum habuisse, figuram Salvatoris induit, et noctu eum in phantasmate cum mille daemonibus lampadas ferentibus adve-nit, rotamque igneam ostendit, in qua media Salvatoris figuram simulavit. Unus autem accito: Dilexit te, inquit, Christus ob vitae tuae integritatem institutumque tuum et advenit, ut te videat; egredere e cella eumque, si procul stantem videris, procumbens adora. Egressus igitur e cella comitatum vidit

lampadas ferentium et spatio fere stadii Antichristum, quem procumbens adoravit. Miser autem tantopere subactus et deceptae mentis fuit, ut die subsequente veniret in ecclesiam et coram omnibus diceret: Mihi communione opus non est; Christum enim vidi hodie. Tunc patres comprehensum eum per tempus aliquod ferro vinxerunt. Cui continuis deinde precibus pro eo factis et multimoda despectione vitaeque austeriore vanam opinionem ademerunt, ita ut sanaretur. Contrariis enim contraria conveniunt medicamenta“ 1).

Macarius ille presbyter Ualentem corripuens et admonens, quin Macarius Alexandrinus, presbyter Cellularum, fuerit, dubitari vix potest. Nam Ualentem in solitudine, in qua Palladius vixit, h. e. in Cellulis, longo tempore habitasse legimus. Sequitur narratio de Herone, qui „beatum Euagrium“ consimili contumelia affecit 2). Ubi Hervetus in margine adscripsit, Euagrii loco in aliis codicibus „Macarium presbyterum“ legi 3). Quae corruptela procul dubio inde nata est, quod capite antecedente de Macario presbytero, in quem Uales superbiisset, narratum erat. Editionum quoque versionumque locis illis nomina: Macarius πολιτικός, Macarius Antonii discipulus, Macarius presbyter, eadem reperiuntur; antiqua autem versio historias de Paulo et de Ualente omisit.

Iam ergo ad finem rerum de Macario Alexandrino e libro Palladii cognoscendarum pervenimus. Transeamus igitur ad Rufini testimonia de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

Caput IV.

Rufinus de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 25. In libro secundo VV. PP. collectionis Rosweldianae de Macariis haec leguntur 4): „Narrabant autem nobis

1) Textus graecus est infra in Appendice. Cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 32.

2) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 33.

3) VV. PP. Rosw. p. 734, 1.

4) Cap. 28 p. 479, 2.

quidam ex patribus, qui ibi (in Cellulis) erant, quod in illis locis duo Macarii quasi duo caeli lumina refulsissent, ex quibus unus Aegyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis, ita virtutes animi et caelestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius, uterque abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter pollens; hoc solo alius praecellens, quod quasi haereditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.“

En Macarium Aegyptium Antonii magni discipulum virtutumque eius quasi haeredem! Quam rem antequam expediamus, reliqua, quae de Macario Aegypto in libro secundo subiunguntur, audiamus:

„Hinc denique ferunt aliquando, quum homicidium in locis vicinis fuisset admissum et innocenti cuidam impingere-tur crimen admissi, confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur. Adfuisse etiam eos qui perurgebant allegantes et dicentes, periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero, cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscius se non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, perguit ad sepulchrum, atque ibi fixis genibus, invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: Nunc Dominus ostendat, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis. Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulchro vocatus respondisset, ait ad eum: Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es? Tunc ille de sepulchro clara voce respondit dicens: non se esse ab eo interfectum. Et cum obstupefacti omnes decidissent ad terram ac pedibus eius advolverentur, rogare coeperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: Hoc, inquit, non interrogabo; sufficit enim mihi, ut innocens liberetur; non est autem meum,

ut reus prodatur 1) 4). Sequuntur tres narrationes de puella in equam mutata, de puella minore, cuius ex corpore vermium innumera multitudo ebulliebat et de mortuo homine ad Hieracitam haereticum refellendum resuscitato: quae tria Macarii Aegyptii miracula iam ex Palladio cognovimus. 2) Finitur demum narratio libri secundi de Macario Aegyptio his verbis: „Multa etiam et alia ferebantur de eo, quae nimis proluxa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur.“ 3)

Nemo profecto dubitabit, quin hic Macarius Aegyptius idem sit, de quo supra retulit Palladius. Quare iure offendit, quod Macarius Aegyptius libro secundo Antonii discipulus gratiarumque eius ac virtutum quasi haeres vocatur, cuius dignitatis Palladius nullam plane mentionem fecit. Etenim legimus quidem in Meursiana Hist. Lausiaca editione de Macario quodam, quem virtutum suarum haeredem fore Antonius ipse praedixerit; sed locum spurium esse censuimus narrationemque Macario Alexandrino ab interpolatore tributam Pispiritano magis, quam nostris convenire Macariis 4). De Macario autem Aegyptio nihil omnino eiusmodi memoratum hucusque invenimus.

Rem a Socrate expediri haud temere credideris, qui quum reliqua, quae de Macariis refert, ex libris Euagrii mutuatus sit, haec e libro secundo assumpsisse videtur: „Porro inter monachos, qui eo tempore vixerunt, duo fuere sanctissimi eodem nomine nuncupati; uterque enim Macarius dicebatur. Quorum alter ex superiore Aegypto, alter ex urbe Alexandria erat oriundus. Ceterum ambo prae ceteris illustres fuerunt tum propter abstinentiam, tum ob mores et conversationem, tum ob miracula, quae per eorum manus perpetrabantur. Aegyptius quidem tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit,

1) VV. PP. Rosw. I. I.

2) Cap. II §§. 12. 13. 14. 17.

3) VV. PP. Rosw. I. I. p. 480, 2.

4) Cap. III p. 102 sqq.

ut, quae per gratiam Dei gessit, separatim opus desiderent.“¹⁾ Quae quidem Socratis verba ita cum libro secundo concinunt, ut suspicari liceat, illud, quod narratur, Macarium Aegyptium Antonii discipulum virtutumque eius quasi haeredem fuisse, in genuino graeco libri secundi textu, quo Socrates utebatur, non inventum, sed Rufini interpretis fortasse commentum esse aut postmodum a manu interpolatrice esse adiectum.

Rufinum quidem inter duos Macarios, quos in Continuatione historiae ecclesiasticae Eusebii vocat²⁾, Macarium Alexandrinum retulisse ex contextu apparet; quum vero Isidorum, Heraclidem, Pambum idem discipulos Antonii appellet, hoc vocabulum sensu latiore accipiendum esse videtur. Neque minus in Invectiva II.³⁾ Rufinus „Macarium Antonii discipulum“ et „alterum Macarium“ commemorat, ubi tamen utrum Macariorum vel num omnino unum ex nostris dixerit, non intelligitur. Quare *Macarium Aegyptium* a Rufino Antonii discipulum proprie vocari, certo non constat.

Atque Macarium Aegyptium Antonii discipulum fuisse praeter librum secundum solus Makrizius habet. Makrizius eum ab Antonio veste monachorum indutum et in Wadi-al-Natrun i. e. in vallem Nitriae (deserta Scetis) missum esse, ex traditione fortasse coenobii Macariani retulit.⁴⁾ Cui tamen aperte obloquuntur historiae libri quinti VV. PP. (Rosw.⁵⁾, et Apophthegmatum Cotelerii⁶⁾, quibus Macarium Aegyptum sponte in Scetim abiisse, neque nisi posteriore tempore Antonium invisisse traditur.

Quapropter e verbis libri secundi nihil certi colligi posse videtur, nisi quod et ex ceteris fontibus efficiatur, Macarium interdum ex ore Antonii, quem viserat, instituta vitae

1) Socr. hist. eccles. IV, 23. p. 234. ed. Vales.

2) Eccl. hist. lib. X cap. 4 ed. Basil. 1544 p. 242.

3) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 424.

4) Makrizi's Geschichte d. Copten, Ed. I. p. 40.

5) Lib. V libell. 7, 9.

6) Apophth. de Mac. Aegyptio n. 1. 4. 26.

monachicae percepisse eumque laude virtutum paene aequiparasse.

His expositis solum restat quod moneam, narrationem, quam attulimus de mortuo ad purgandum hominem, qui homicidii falso accusabatur, a Macario resuscitato, fere ad verbum in libro tertio legi, ubi tamen in fine post verba: „non est autem meum, ut reus prodatur“ haec adduntur: „forsitan enim compungitur adhuc pro scelere quod commisit, et aget poenitentiam, ut salvetur anima eius“¹⁾.

§. 26. Quum de Macario Alexandrino in Continuatione Historiae Ecclesiasticae Eusebii Rufinus ipse exposuerit, eam primum excutiamus. Ubi de Lucii Arianorum episcopi persecutionibus in eremitas verba faciens postquam scripsit: „Per idem tempus patres monachorum vitae et antiquitatis merito Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae deserti partibus habebantur . . .“²⁾, hanc subiungit historiam: „Ante aliquantulum vero temporis caecus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarii, quae erat in deserto, itinere trium dierum. Quo posteaquam caecus multo ductantium labore pervenit, Macarium non reperit domi. Contristatus valde nullatenus mitigare moestitiam poterat sanitatis solatio carens. Tum vero fervore fidei concalescens: Deprecor, inquit ad eos qui deduxerant, applicate me ad illam partem parietis, ubi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi, unde paries oblitus videbatur, assumens palmae suae superposuit. Rogat etiam, ut aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent. Qua resolvens glebulam eodemque luto oculos suos superungens, et lavans de aqua quae hausta fuerat, repente recepit visum, ita ut nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Évangeliis ingratos Dominus notat, cum omni domo sua regressus et Deo

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 41 p. 507, 1.

2) Cf. supra Cap. I §. 6 p. 16.

gratias referens rem, ut gesta fuerat, indicavit¹⁾. Tum historiam tradens leaenae eiusque caecorum catulorum, quos Macarius sanavit, Rufinus his concludit verbis: „Verum si singulorum mirabilium gesta prosequi velimus, excludimur a proposita brevitate, maxime cum narrationem proprii operis mereantur²⁾. Morbus ille oculorum et caecitas hodie quoque in Aegypto et in Libya creberrima sunt³⁾. De Macario autem Alexandrino Rufinum ibi narrare, indicat liber secundus, ad quem nunc venimus.

§. 27. Scriptor libri secundi VV. PP. ed. Rosw., postquam de Macario Aegypto retulit, de Alexandrino narraturus ita incipit: „Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam ipse virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla scripserunt, quae sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem con-
tuendam, et ideo nos ea compendio praeterimus⁴⁾. Ad quosnam de Macarii Alexandrini virtutibus scriptores spectet, quaeres. Sine dubio ad Palladium respicere nequit, quippe qui Hist. Lausiacam multo post scripserit. Quare soli relinquuntur Rufinus in Continuatione, quam attulimus, et Timotheus episcopus († 385)⁵⁾, quem complurium monachorum vitas litteris mandasse Sozomenus tradit⁶⁾. Istis autem verbis libri secundi scriptor quinque subiungit historias, quarum tres iam apud Palladium invenimus, de viso scilicet monumento magorum, quae primo, de uva, quae secundo, et de congressu cum duobus tribunis, quae ultimo loco legitur. Sed inter primam illam alteramque narrationem loci, quem Macarius inhabitavit, hanc descriptionem interponit:

„Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis iter habens de Nitriae monasteriis, et hoc

1) Hist. eccl. lib. XI cap. 4 ed. Basil. p. 242 sq.

2) L. I. p. 243.

3) Minutoli l. I. p. 31 sq. Tischendorf l. I.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 480, 2.

5) Tillemont. Mémoires T. VI P. II p. 649.

6) Hist. eccl. VI, 29 ed. I. p. 680.

nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indiciis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirrissimi est, et quasi bituminea, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti; nec enim patitur tam terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summaeque constantiae; charitatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt¹⁾.

Etsi e Palladio didicimus, e tribus cellis, quas Macarius Alexandrinus habuit, unam in Scete sitam fuisse²⁾, offendit tamen, quod iam simpliciter in Scete habitasse dicitur, id quod eodem Palladio auctore proprie ac stricte de solo Macario Aegyptio valet. Sed quum scriptor libri secundi de habitatione Macarii Aegyptii nihil referat, haud temere colligi videtur, scriptorem aut confudisse hac in re Macarium Aegyptium cum Alexandrino, aut de habitatione Macarii Alexandrini non accurate edoctum fuisse. Palladio enim, qui tres annos una cum Macario Alexandrino vixit, in ea re maiorem fidem adhibendam esse, plane patet.

Descriptio autem ista Scetis solitudinis, cum quantis difficultatibus monachis, qui eam inhabitabant, dimicandum fuerit, satis ostendit. Quae quidem eadem descriptio in libro sexto³⁾ legitur. Atque asperrima etiam in Cellulis vita obtinuisse videtur, quoniam perfectiores Nitriae montis monachi eo se recipiebant; singulique cellis ita inter se distantibus, ut alter alterum nec videre nec voce assequi posset, utebantur⁴⁾. Monasteria denique Nitriae montis, in quibus fere quinque millia virorum cum octo loci presbyteris vivebant, quam praeclare instituta fuerint, Palladius exposuit⁵⁾.

1) VV. PP. Rosw. l. l. p. 481, 1.

2) Supra p. 69. cf. p. 89.

3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 15 p. 656, 2.

4) Ibid. lib. II cap. 22 p. 478. cf. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70. Opp. Meurs. l. l. p. 532.

5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 8. Opp. Meurs. l. l. p. 360 sq.

Restat, ut duas illas narrationes, quas nobis de Macario Alexandrino liber secundus novas exhibet, afferamus. Haec igitur post historiam, quae de uva agit, scripta reperimus:

„Ad fidem namque confirmatum nobis de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis daemon ad ostium cellulae eius pulsaverit dicens: Surge, abba Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigiliis congregantur. Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit, diaboli esse fallaciam, et ait: O mendax et veritatis inimice! quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum? At ille: Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra. Tunc ille: Imperet, inquit, tibi Dominus, daemon inmunde. Et conversus ad orationem petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est daemon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliae celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce, vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Aethiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi sedentibus cunctis ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Aethiopes pueruli singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrerant nihilominus singulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi aedificantes atque portantes aliquid, ac diversa quaeque agentes apparebant. Et quaecumque daemones quasi ludendo formasent, haec orantes illi in cordis sui cogitatione versabant; a nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere coepissent, quasi vi quadam repulsi praecipites deiiciebantur ita, ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent. Aliis vero

etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Haec cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter, et lacrymas profundens ad Dominum: Respice, ait, Domine, et ne sileas, neque mitigabis Deus. Exurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua; quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinandae veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat daemones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel aedificandi cogitationes habuerint, vel iter agendi, vel alia diversa, quae unicuique imaginata per daemones viderat, et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum et, quod omnes vanae et superfluae cogitationes, quas vel psalmodiarum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusionibus daemonum fiant; ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Aethiopes. Deo enim coniuncta mens et in ipso tempore praecipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit¹⁾. Animadvertite, eandem rem ad verbum in Rosweidiana collectionis libro tertio haberi²⁾. Ad collectam, graece *ὄραξις*, qua omnis conventus ad quodvis sacrum ministerium intelligitur³⁾, Cellularum monachi solo die sabbati et dominica conveniebant, ceteris vero diebus singuli in cellis suis remanebant⁴⁾. Sed altera in libro secundo haec narratio sequitur:

„Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta, ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus praeveniens Aethiopes carbones deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare, aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere daemones et cum in-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 481, 2 sq.

2) Ibid. lib. III cap. 43 p. 507, 2.

3) Binterim Denkw. T. IV P. I p. 557.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1.

genti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum psalmodum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem daemonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates eum vel merita non lateant¹⁾. Simile quid supra de Macario Alexandrino percepimus²⁾. Abbates autem monachorum suorum res occultas cognoscere haud raro credebantur.

Congressum denique Macariorum cum duobus tribunis quum scriptor libri secundi narrasset, caput de Macariis finit, his verbis: „Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in XI. libro Ecclesiasticae Historiae inserta, qui requirit, inveniet³⁾. Ex quibus id, quod diximus⁴⁾, perspicuum est, in Continuatione de Macario Alexandrino Rufinum retulisse. Iam expositis iis, quae Rufinus habet de Macariis — nam in Investivis praeter ea, quae supra monuimus⁵⁾, nihil invenitur — ad cetera transeamus.

Caput V.

Euagrius, Hieronymus, Cassianus de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 28. Euagrium, ter tantum de Macario loqui, supra monuimus⁶⁾; Macarium vero Aegyptium dici ab eo, videbimus. Euagrius in libro secundo multo ex tempore a beato Macario, *quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse omnibus notum sit*, instructus esse

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 1.

2) Cf. p. 74. 101.

3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 29 p. 482, 2.

4) §. 26 in fine, p. 114.

5) §. 25. p. 112.

6) Cf. §. 7. p. 32.

traditur¹⁾; uter vero Macarius dicatur, e libro secundo, qui utrumque Macarium „abstinentiae exercitiis et virtutibus animi aequaliter polluisse“ gloriatur²⁾, non colligitur. Accedit, quod verba de Macario Euagrii praeceptore in graeco libri secundi textu, cuius fragmenta Cotelerius edidit, desunt³⁾. Neque illud etiam satis constare videtur, libri secundi verbis: „Vidimus ibi et sapientissimum virum... Euagrium“⁴⁾ comprobari, Euagrium habitasse in Cellulis, de quarum monachis eousque narratum erat; nam et vocabulum: *ibi* in fragmento graeco desideratur⁵⁾. Sin autem illa temere ac prave in graeco fragmento omittantur, minime tamen sequitur, Macarium *Alexandrinum* fuisse praeceptorem Euagrii; ex eo enim, quod tunc Euagrius in Cellulis vixit, id colligi non potest, praecipue quum illo tempore Macarii iam mortui essent. Socrates vero Euagrium Macariorum Aegyptii et Alexandrini discipulum vocat, a quibus, quum antea solis verbis philosophatus esset, re ipsa philosophari didicerit⁶⁾.

De Macario Euagrius in libri, cui titulus est: „Capita practica ad Anatolium“, capite, quod „*Πῆσις μοναχῶν ἀγίων*“⁷⁾ inscribitur, haec memorat:

„Aegyptius senex Macarius, vas illud electum, interrogavit me, quam ob causam acceptarum quidem ab hominibus iniuriarum reminiscendo memoriae vim ac facultatem in animo corrumpere, acceptas vero a daemonibus iniurias memoriae commendantes illaesi maneremus. Cumque ego haesitarem ignarus quid respondendum esset, petiissemque ab illo, ut ipse mihi eius rei causam exponeret: Quia, inquit, prior quidem affectio contra naturam, posterior vero secundum animi naturam est“⁷⁾. Idem Macarii dictum legis apud Socra-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 27 p. 479, 2.

2) Cf. supra p. 110.

3) Opp. Meurs. I. I. p. 644.

4) VV. PP. Rosw. I. I.

5) Opp. Meurs. I. I.

6) Hist. eccl. IV, 23 ed. I. p. 234.

7) Bibl. Galland. T. VII p. 565 cap. XCIII.

tem¹⁾, in VV. PP. libro quinto²⁾ et septimo,³⁾ in sententiis Patrum, quos Rosweidus habet⁴⁾, et in Apophthegmatis a Cotelerio editis⁵⁾, hoc solo discrimine, quod praeter Socratem ceteri Euagrium, cui Macarius istud dixit, non nominant.

Alterum de Macario enuntiatum Euagrius ibidem hoc suggerit: „Accessi ipso fervido meridie ad sanctum patrem Macarium, et siti vehementer oppressus aquam petii ad bibendum. Is autem: Umbra, inquit, contentus esto. Multi enim, qui nunc iter faciunt vel navigant, etiam huius carent solatio. Dein disputanti mihi et de abstinencia cum eo conferenti: Confide, inquit, fili; totos viginti annos neque pane neque aqua neque somno usus sum ad satietatem. Nam panem meum certo pondere comedi, aquam bibi certa mensura, ac somni exiguam partem suffuratus sum inclinando me ad parietes“⁶⁾. Quod idem narratur a Socrate⁷⁾ et in libro sexto VV. PP.⁸⁾. Legem autem cibi, potus et somni desiderio nunquam omnino satisfaciendi postea Columbanus monachis suis praescripsit⁹⁾.

Tertius denique locus, quo Macarium Euagrius commemorat, in eiusdem libri capite, quod „Θεωρήματα πατερικά“ inscribitur, hic est:

„Nonnulli sunt ex daemonibus immundis, qui legentibus semper assident, mentemque eorum abripere conantur, sumpta saepe numero occasione ex ipsis divinis scripturis in prava cogitata desinentes. Interdum quoque contra morem osci-

1) Hist. eccl. l. 1. p. 235.

2) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 34 p. 599, 2.

3) Ibid. cap. 37, 4 p. 681, 2.

4) Ibid. sent. 15 p. 1003, 1.

5) Coteler. Mon. Eccl. graec. T. I p. 546 s. v. *Macarius Aegyptius*. §. XXXVI.

6) Bibl. Galland. l. 1. cap. XCIV.

7) Hist. eccl. l. 1.

8) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 17. 18. p. 659, 2 sq.

9) Columbani abb. regula coenobialis cap. 3 et in fine. Holstenii cod. regular. T. I p. 170, 2. 174, 2.

tare cogunt, atque gravissimum somnum inmittunt magno-
 pere a consueto diversum, idque, ut in quibusdam fratribus
 deprehensum est, natura ineffabiliter renitente. Quod ego cum
 frequenter observassem, ipse comperi. Capessunt palpebras
 cum toto capite, idque proprio corpore frige factant; admo-
 dum enim frigida sunt daemonum corpora, et crystallo simi-
 lia, unde et caput sentimus velut cucurbita medicorum at-
 tractum cum stridore. Hoc autem faciunt, ut, si insitum cal-
 vae calorem ad se ipsos traxerint, palpebrae humore demum
 et frigore relaxatae circumfluant pupillis oculorum. Quare
 palpebras saepe si contrectavi, inveni instar crystalli compa-
 ctas, totamque faciem mortui similem et horridam. Attamen
 somnus naturalis corpora calefacit, sanorumque vultus nitidos
 reddit, quod ipsa quoque experientia discimus. Sed illi con-
 tra naturam ex ore nimium distento oscitationem efficiunt,
 attenuantes se, et interiora oris occupantes. Ego quidem
 nondum hoc intellexi, eist persaepe passus sim; at sanctum
 Macarium audiavi de hoc mihi loquentem, qui ad rem proban-
 dam attulit oscitantium consuetudinem, os signo crucis mu-
 niendi ex traditione antiqua immemoriali¹⁾. Ceterum omnia
 illa patimur, quia lectioni non attendimus vigilanter, neque
 sancta Dei vivi eloquia nos legere nobis conscii sumus²⁾.
 Haec quidem Euagrii notatio ad vetustatem consuetudinis,
 qua oscitantes os signo crucis munire solent, comprobendam
 gravissima est. Uter vero Macarius illa Euagrio exposuerit,
 certo vix definietur; quanquam cum Euagrius bis Macarium
 Aegyptium laudibus extulerit, haud incógrue creditur, hic
 quoque, ubi simpliciter Macarii mentio fit, eundem intelligi.

Sed audiamus nunc ea, quae nobis praebet Hieronymus.

§. 29. Is Macarios passim in epistolis, sed óbiter tan-
 tum commemorat. In Palaestina vitae monachicae ipse se
 dederat, quam quanta dulcedine amplexus sit, eius epistolae
 2. 3. 14. 22. 24, quae omnes ante annum 384 scriptae

1) Graece: κατά αρχαίαν παράδοσιν ἀρόητον.

2) Bibl. Galland. I. 1. p. 561.

sunt¹⁾, ostendunt, nec non aliae, quas postea scripsit, comprobant. Romae quum moraretur, complures nobiles feminas ad propositum virginitatis aut viduitatis servandae et ad simpliciore vitam traduxit, quapropter multi eum obiurgabant²⁾. In epistola quadam circa annum 395 scripta de „Aegypti et Mesopotamiae, Ponti, Cappadociae et Armeniae examinibus monachorum“ loquitur³⁾; sed et in Italia monachos non defuisse, ex iis, quae de defuncta Fabiola anno 398 tradidit, discimus⁴⁾. Iam ex his paucis, quanam occasione data Hieronymus Macariorum mentionem fecerit, colliges; aut enim amico, qui ad eremum Macariorum accesserat, congratulatur, aut amicos Occidentem versus habitantes ad exempla eorum revocat. Locos quanta potuimus diligentia hosce congressimus.

Primum huc spectat epistola 3 ad Rufinum Aquileiensem, quem in Aegyptum venisse Hieronymus audierat, aestate anni 374 scripta, in qua: „Prima, inquit, inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nuntiata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, praesertim cum et ille ab alio se audisse diceret, et rei novitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensa vota, nutantemque mentem quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confessores et voluntate iam martyres pio plebis iam dudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuntii auctor impulerat. Fateor et in hoc meam labasse sententiam. Nam cum et patriam tuam ignoraret et nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quod eadem asserebat, quae iam alius indicaverat. Tandem plenum veritatis pondus erupit: Rufinum enim Nitriae esse et ad beatum perrexisse Macarium crebra commeantium multitudo referebat. Hic vero tota credulitatis frena laxavi, et tunc vere aegrotum esse me dolui. Et nisi me attenuati corporis vires quadam compede praepedissent, nec mediae fervor

1) Cf. Opp. Hieron. ed. Migne. T. I Praef. p. L sq.

2) Cf. Ep. 66. 73. 45. 39. 54.

3) Ep. 58 Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 581.

4) Ep. 73 Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 694.

aestatis, nec navigantibus semper incertum mare pia festinatione gradienti valuisset obsistere. Credas mihi, frater, non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia imbres arva desiderant, nec sic curvo assidens littori anxia filium mater expectat¹⁾. Ibi alterutrum ex nostris Macariis, et fortassis quidem Alexandrinum, qui prope Nitriam in eremo Cellularum vixit, intelligi in aperto est. Rufinum vero circa Nitriam cum duobus Macariis congressum esse persecutionis a Lucio factae tempore, quo epistola Hieronymi scripta est, iam e Rufini Continuatione percepimus²⁾.

Porro laudanda est epistola 22, de custodienda virginitate ad Eustachium virginem, Paulae nobilissimae apud Romanos matronae filiam, anno 384 scripta. Eam enim admonens, ut avaritiam vitet, Hieronymus addit: „Quid ante non plures annos Nitriae gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis quam avarior, et nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lino texendo acquiserat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium — nam in eodem loco circiter quinque millia divisis cellulis habitabant — quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos ecclesiae, nonnulli parentibus remittendos. Macarius vero et Pambo et Isidorus et ceteri, quos Patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu decreverunt, infodiendos esse cum domino suo dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. VIII, 10). Nec hoc crudeliter quisquam putet factum: tantus cunctos per totam Aegyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisse sit criminis³⁾. Macarium Alexandrinum Cellularum presbyterum hic intelligi apparet. Nam in monte Nitriae Pambo habitavit⁴⁾, Isidorus cellam habuit⁵⁾. Quinque vero millia monachorum montem illum Cellulasque incoluisse pariter Palladius retu-

1) Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 332 sq.

2) Cf. supra §. 6 p. 16. cf. infra §. 41.

3) Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 418 sq.

4) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. I. I. p. 373.

5) Ibid. cap. 1 p. 348.

lit¹⁾. Ceterum idem de Nitriae monacho avaro in VV. PP. Rosw. libro tertio traditur²⁾.

Etiam in epistola 58, circa annum 395 conscripta, Macarios Hieronymus vocat. Ubi legis: „Sin autem cupis esse quod diceris, monachus i. e. solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos..., philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem..., poetae aemulentur Homerum, Virgilium..., historici Thucydidem, Sallustium..., oratores Lysiam, Graccos... Et ut ad nostra veniamus, episcopi et presbyteri habeant in exemplum apostolos et apostolicos viros, quorum honorem possidentes habere nitantur et miritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios³⁾. Quem Iulianum dicat, ambigo; an forte Edessenum, de quo Sozomenus tradit⁴⁾? Macarium vero Alexandrinum intelligi (numerus pluralem pro singulari positum est sponte liquet) ex loco, qui cum nostro conferendus est, sequenti coniecero.

Etenim eodem prorsus modo Hieronymus Macarium in epistola 108, anno 404 scripta, citat. Ibi quum vitam Paulae enarrasset, eiusque itinera pia accurate descripsisset, Nitriam appellat „oppidum Domini, in quo purrissimo virtutum nitro sordes lavantur quotidie plurimorum. Quod cum (Paula) vidisset, occurrente sibi sancto et venerabili episcopo Isidoro confessore et turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multas sacerdotalis et leviticus sublimabat gradus, laetabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas et reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intravit

1) Ibid. cap. 8 p. 361.

2) VV. PP. Rosw. lib. III, 219 p. 533, A.

3) Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 583.

4) Hist. eccl. III, 14 ed. I. p. 520. Edesaenum dici existimat Tillemontius Mémoires T. VII P. III p. 1017 sqq. Alium innuere videntur docti editores Opp. s. Hieron. ad h. l.

cellam? Quorum pedibus non advolta est¹⁾? Hic quidem Macarium Alexandrinum, clarum Cellularum presbyterum et in Nitriae monte cellam habentem innui, verisimile est. Unde supra, quum eodem modo inducatur, eundem plane Macarium Alexandrinum intelligi haud temere dixeris.

Prodendus denique est ultimus Hieronymi locus de Macariis; nam Macarius iste, quem in epitaphio Marcellae viduae Hieronymus vocat²⁾, et Rufinus in praefatione in Originis libros *περὶ ἀρχῶν*³⁾, nec non in *Invectivis* laudat⁴⁾, Originista Rufinique discipulus fuit. Unus igitur locus restat, quem difficultatis quidquam habere iam supra monuimus⁵⁾, hisque concipitur verbis: „Amatas vero et Macarius discipuli Antonii, e quibus superior magistri corpus sepelivit, etiamnunc affirmant, Paulum quendam Thebaeum principem istius rei (vitae monachicae) fuisse, non nominis, quam opinionem nos quoque probamus⁶⁾. Eisdem discipulos ambo sepelivisse Antonium legimus in *Hist. Lausiaca*⁷⁾, multo post vitam s. Pauli, in qua verba illa habentur, edita⁸⁾. Quanquam in duabus eiusdem s. Pauli graecis vitis, quas ab Hieronymiana profectas esse probabimus, Amatae et Macarii nominum mentio non fit. Erasmus quidem monuit, vitae s. Pauli exemplaria ita inter se discrepare, ut Hieronymus ipse idem argumentum saepius aliis verbis tractasse aut alius hoc fecisse videatur. Quo facto Centuriatores Magdeburgenses eo temeritatis progressi sunt, ut vitam illam commentum exercendi ingenii causa, non serio ab Hieronymo conscriptum dixerint⁹⁾.

1) Opp. Hieron. ed. I. T. I p. 890.

2) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV P. II p. 782.

3) Ep. 80 Opp. Hieron. ed. Migne T. I p. 733.

4) *Invect. J.* Opp. Hieron. ed. Bened. I. I. p. 360.

5) Cf. p. 33.

6) Opp. Hieron. ed. Bened. T. IV T. II p. 69.

7) Cf. supra p. 107.

8) Hieronymi vitam S. Pauli primi eremitae editores Benedictini circa a. 365 scriptam esse existimarunt. cf. Opp. Hieron. ed. et I. I.

9) Cent. IV, 10.

Sed Rosweidus bene animadvertit, se quidem tantam varietatem non invenisse¹⁾, idem quod et Bollandus atque Henschenius ex septem octove aliorum codicum veterum fide asseruerunt²⁾, et ipsi examinatis quibusdam codicibus comprobamus. Graecae vero duae s. Pauli vitae modo cum Hieronymiana concinunt, modo ab ea discrepant, ipsaeque inter se perraro conveniunt. Ex quibus altera Bollando et Henschenio, qui eam e codice Bavarico graeco perquam vitioso in latinum sermonem conversam ediderunt, ob verba quae continet: „ut ipsemet (Antonius) mihi narravit“³⁾, Hieronymiana Pauli vita antiquior visa est, et ab ipso Amata Macariove fortasse aut alio quovis Antonii discipulo concinnata, qui ideo scripserit, Amatam et Macarium *etiamnum* Paulum primum eremitam praedicare. Sed vereor, ne viri docti erraverint. Nam illa verba in graeco legeris oportet: *ὡς αὐτός μοι διηγήσατο*, pro quibus Hieronymus habet: „ut ipse asserere solebat“. Quis igitur non credat, in codice graeco, editoribus testibus mendis, quae ne ipsi quidem omnia expunxerunt in versione sua⁴⁾, scitente⁵⁾ pro *μοι* legendum esse *μέν*! Quo posito nihil profecto superest, cur eam Hieronymiana antiquiorem dixeris. Alteram graecam s. Pauli vitam, Bavarica illa et ipsa Hieronymiana locupletiore, sed ab Hieronymiana, ut facile elucet, profectam, in codice Caesareo Vindobonensi ipsi adivimus⁶⁾, in quo locus ille de An-

1) In vitam S. Pauli. not. I. VV. PP. Rosw. p. 21.

2) AA. SS. Boll. T. I. Ian. p. 602.

3) Ibid. p. 603.

4) Lambecius Comm. ed. altera T. VIII p. 721.

5) AA. SS. Boll. l. I. p. 603, 1.

6) Est enim cod. ms. graec. Bibl. Caes. Vindob. Nr. 38 olim 31 p. 237, 2 — 247. Prodiit vita graeco et latine sub titulo: *Acta sincera s. Pauli Thebaei cognomento primi eremita Graeco-Latina cum variantibus lectionibus et notis variorum. Accedunt dissertatio praeliminaris de dubiis haec Acta circumstantibus et Epistola R. P. Claudii Sicardi S. I. Missionis Aegyptiae superioris de suo per inferiorem Thebaidem confecto itinere hodiernoque rerum statu antiquissimorum monasteriorum*

Antonii discipulis his verbis se offert: Ἀντωνίου γὰρ ἔτι καὶ σήμερον οἱ ποιεῖται περιόντες, ὅφ' ὧν ἐκεῖνος καὶ τάφον ἔτευξεν, αὐτοὶ βεβαιοῦσιν, Παῦλόν τινα Θεβαίων κ.τ.λ. Quare iure dubites, an omnino nomina Amatae et Macarii, discipulorum Antonii, primitus in textu Hieronymi extiterint.

Quomodocunque vero id se habet, Amatam et Macarium insignes Antonii discipulos fuisse, non solum ex Palladio, sed etiam ex Hieronymi Chronico constat, in quo ad a. XIX Constantii iunioris i. e. a. 359 legis: „Sarmata, Amatas et Macarius discipuli Antonii insignes habentur¹⁾).

Itaque quaeritur, num Macarius insignis hic Antonii discipulus unus ex nostris Macariis fuerit? Sed eum a nostris Macariis probe discernendum esse, iam supra obiter monuimus²⁾. Etenim Macarium Aegyptium in Scete obiisse, Alexandrinum extrema etiam senectute Cellularum presbyterum fuisse, e Palladio didicimus; Macarium vero Antonii discipulum eidem successisse in coenobio Pispiritano, ibique vitam finivisse, infra videbimus³⁾.

Hisce continentur ea, quae ex Hieronymo colligi possunt. Ut Euagrius Macarium Aegyptium, ita Hieronymus Alexandrinum laudibus extulit. Neque id temere fecit. Nam in Aegyptum adventantes, ad quos vel de quibus Hieronymus scribebat, Nitriae aut in Cellulis Macarium presby-

SS. Pauli et Antonii consimilibus notis aucta, qua permulta in antedictis Actis hactenus obscura et alias incognita illustrantur; studio et opera Matthiae Fuhrmann ord. eiusd. s. Pauli primi eremitae provinciae Austriae sacerdotis. Neostadii Austriae 1760. Kollarius (Lambeck. Comment. I. I. p. 719 not.) notat, editionem hanc puerilibus scaterere erroribus atque interpretem coniecturis potius suis, quam codicis inniti fide voluisse. Hoc quidem verum, sed tamen illa codicis potius vitia, quam errores editoris sunt, ita ut manu peritissima opus sit, quae textum restituat. Id quidem accurato eius examine ipsi nobis persuasimus.

1) Opp. Hieron. ed. Migne T. VIII p. 687.

2) Cf. p. 107 sq.

3) Cf. infra Cap. IX §. 44.

terum facile adibant, in abdita vero Scetis deserta non facile penetrabant. Unde Macarium Alexandrinum in Occidente illustriorem fuisse oportet¹⁾.

§. 30. Sed transeundum est ad Cassianum, qui quinque locis de nostris Macariis tradit. Ex iis unum, quo de mortuo a Macario, „qui habitationem Scythioticae solitudinis primus invenit“, ad haeticum refellendum resuscitato narratur, iam supra excussimus²⁾. Ac sexto quodam loco de Macario, qui „xenodochio apud Alexandriam praefuit“, sermo est, a nostris Macariis certe distinguendo³⁾. Restant igitur quatuor nobis loci examinandi.

Et primo quidem Cassianus in libro, quem „de spirita gastrimargiae“ inscripsit, haec verba facit: „Adhuc unum beati Macarii profertur nobis salutare mandatum, quo libellum ieiuniorum et continentiae tanti viri claudat sententia. Ita, inquit, debere monachum ieiuniis operam dare, ut centum annis in corpore commoraturum, ita motus animi refracnare et iniuriarum oblivisci, tristitiasque respuere, dolores quoque ac detrimenta contemnere tanquam quotidie moriturum. In illo namque utilis est prudensque discretio, aequali monachum distractione faciens semper incedere, nec permittens sub occasione debilitati corporis de arduis ad perniciossima praerupta devolvi; in hoc vero magnanimitas salutaris, quae valeat, non solum quae videntur prospera mundi praesentis despiciere, verum etiam adversis tristibusque non frangi, et ea velut parva nullaque contemnere, illic habens ingiter delixum suae mentis intuitum, quo quotidie singulisque momentis accersendum esse se credit“⁴⁾. Uter Macarius, vel etiam num alteruter ex nostris ea docuerit, Cassianus non expressit. Equidem Macarii Aegyptii sententiam

1) Cf. propositum Macarii Romam abeundi supra p. 73. 99 sq.

2) Cf. §. 14 p. 47 sqq. Cassian. Coll. XV cap. 3 ed. I. p. 468.

3) Coll. XIV cap. 4 ed. I. p. 450. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7. Opp. Meurs. I. I. p. 757 cf. supra §. 24 p. 105.

4) De coenobiorum institutis lib. V (de spir. gastr.) cap. 41 ed. I. p. 104.

esse ex similitudine cum doctrina, quam is Euagrio dedit¹⁾, et cum homiliis eius timide coniecerim.

Deinde Cassiano in Collationis quintae capite, quod inscribitur „in quo utilis sit cenodoxia“, Serapion senex exponit, multos saepenumero homines adhuc carnales cenodoxiae vitio ab aliis turpibus indignisque vitiis custodiri. Nonnullos quidem confessos esse, se in Syriae coenobiis quinque diebus cibum sumpsisse talemque abstinentiam sine labore tolerasse, in eremo autem tanta se fame inde ab hora tertia vexari, ut ad nonam usque vix possint ieiunia quotidiana differre. Post haec addit: „Super qua re pulchre abbas Macarius cuidam percunctanti, cur fame ab hora tertia in eremo pulsaretur, qui in coenobio hebdomadibus integris refectionem saepe contemnens non sensisset esuriam, respondit: Quia nullus hic est ieiunii tui testis, qui te suis laudibus nutriat atque sustentet, ibi autem te digitus hominum et cenodoxiae refectio saginabat²⁾. Cuiam Macario ea tribuenda sint, non est indicatum. Utrique nostrorum reapse optime conveniunt. Nec dubitavit Tillemontius, ea Macario Aegyptio adiudicare, cuius tamen rei rationem non addidit³⁾.

Tum Collationis septimae capite, quod inscribitur „de tentatione abbatis Moysis“, Serenus abbas ita loquitur: „Secundus vero quem diximus in hac eremo commoratum (abbas Moyses), cum ipse quoque singularis et incomparabilis vir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macarium disputans paulo durius protulit, quadam scilicet opinione praeventus, tam diro confestim est traditus daemioni, ut humanas egestionem ori suo, ab eo suppletus, ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius atque auctore remedii demonstravit. Nam continuo abbate Macario in oratione sub-

1) Cf. supra §. 28.

2) Coll. V cap. 12 ed. I. p. 289.

3) Mémoires T. VIII P. III p. 983.

misso dicto citius nequam spiritus ab eo fugatus abscessit¹⁾. Quin Macarius Aegyptius intelligatur, vix dubium est; nam Moyses abbas egregius Scetis monachus fuit²⁾. Quod et Apophthegmata a Cotelerio edita comprobant, in quibus legis: „Moyes abbas Macario abbati in Sceti: Volo, inquit, cum quiete ac silentio vivere, nec sinunt me fratres. Cui Macarius abbas respondit: Video te indolis mollioris esse, nec posse fratrem a te avertere; sed si desideras quietam vitam, proficiscere ad eremum, intro, in petra quiete deges. Fecit igitur hoc et conquievit³⁾. Praeterea Tillemontius illam Moysis abbatis sanationem Macario Aegyptio sine ulla haesitatione attribuit⁴⁾.

Ultimus denique Cassiani locus de Macariis nostris in Collatione vigesima quarta invenitur, ubi Macarii fabula ab Abraham abbate narrata haec est: „Nam quod alios quoque salvare vos posse confiditis, et spe maioris lucri ad revisendam patriam festinatis, audite etiam super hoc quandam abbatis Macarii fabulam iucundissime atque aptissime figuratam, quam et ille cuidam similibus desideriis aestuanti medicinam opportunissimae narrationis ingessit. Erat, inquit, in civitate quadam peritissimus tonsor, qui denariis ternis unumquemque detondens, tenuem vilemque mercedem sui operis acquirendo, ex hac eadem quantitate necessaria suo victui quotidie comparabat, centumque denarios expleta omni corporis cura marsupio suo diebus singulis inferebat. Sed cum indesinenter hunc conderet quaestum, audivit in quadam longe posita civitate singulorum solidorum singulos homines tonsori praebere mercedem. Quo ille comperto: Quamdiu ero, inquit, hac mendicitate contentus, ut trium denariorum stipem cum labore conquiram, quum possim illo pergens ingenti solidorum quaestu divitias congregare? Itaque sumens artis

1) Coll. VII cap. 27 ed. I. p. 328.

2) Cf. Cassian. Coll. I.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 538 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXII.

4) Mémoires T. VIII P. III p. 1007.

suae protinus instrumenta, expensis in sumptu omnibus, quae hic multo tempore collecta servarat, ad urbem illam quaestuosissimam cum summo labore pervenit. Ubi cum ea, qua ingressus est, die secundum id, quod compererat, ab unoquoque mercedem sui operis recepisset, ad vesperam se videns grandem solidorum numerum conquisivisse, ad macellum laetus intendit, escas refectio*n*i suae necessarias coempturus. Quas cum coepisset magno solidorum pretio comparare, expensis in perexiguo victu universis quos acquisierat solidis, ne unius quidem denarii intulit lucrum. Cumque ita singulis diebus acquisitionem suam vidisset insumi, ut non solum nihil redigeret, sed vix ipsam quotidianae substantiae necessitatem posset explere, apud semetipsum recogitans: Revertar, inquit, ad civitatem meam, illumque repetam tenuissimum quaestum, ex quo mihi expleta omni corporis cura, quod ad sustentationem senectutis accresceret, quotidiana exuberantia conferebat. Quod quamvis parvum videretur et tenue, non mediocrem tamen summam iugi pariebat augmento. Quaestuosior quippe mihi fuit ille nummorum, quam iste solidorum imaginarius quaestus, ex quo non solum nihil exuberat, quod recondam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus necessitas sustinetur. Et idcirco rectius nobis est, hunc solitudinis huius tenuissimum fructum indirupta iugitate sectari, quem nullae saeculares curae, nullae mundanae distentiones, nulla cenodoxiae ac vanitatis arrodat elatio, nullae sollicitudines diurnae necessitatis imminuant¹⁾. Uter Macariorum vel num omnino unus ex iis pulcherrimam fabulam invenerit, non traditur.

Iam recensitis Cassiani quoque testimoniis libros VV. PP. a Rosweido editos, quorum scriptores atque aetatem ignoramus²⁾, excutiamus.

1) Coll. XXIV cap. 13 ed. 1. p. 618.

2) Cf. supra §. 10 p. 34.

Caput VI.

Collectionis Rosweidianae liber tertius, quintus, sextus, septimus vitarum Patrum et sententiae Patrum Aegyptiorum de Macariis Aegypto et Alexandrino.

§ 31. Liber tertius VV. PP. collectionis Rosweidianae sedecim historias de Macariis continet. Quarum quatuor, de homine, qui caedis reus, facta a Macario Aegypto viri occisi ad vitam revocatione, liberatus est¹⁾, de uva Macario Alexandrino missa²⁾, de daemone eundem Macarium ad collectam invitante³⁾, de sententia denique, verum monachum in arguendo alio nunquam ad iracundiam moveri, sed semper sese vincere⁴⁾, supra cognovimus⁵⁾. Duodecim ceterae hae sunt:

„Abbas Macarius quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices. oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans“⁶⁾. Idem in libro quinto⁷⁾ legitur, et graece in Apophthegmatis a Cotelerio editis, a quorum compilatore ad Macarium Aegyptium refertur⁸⁾. Pro „quotiescunque cum fratribus facta charitate reficiebat“ in graeco est „*εὐκαίρησε μετὰ ἀδελφῶν*“, in libro quinto „si vacavit inter fratres“, quare illa noli perperam intelligere. Fratres Scetis

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 41 p. 507, 1.

2) Ibid. cap. 42 p. 507, 2.

3) Ibid. cap. 43 p. 507, 2.

4) Ibid. cap. 87 p. 513, 2.

5) Cf. §. 25 p. 110. 113. §. 23 p. 103 sq. §. 27 p. 116 sq. §. 17 p. 65 sq.

6) Cap. 53 l. l. p. 509, 1.

7) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 26 p. 569, 2.

8) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 333 s. v. *Macarius Aegyptius* §. X.

vino refectos esse a verisimilitudine abhorret, ita ut in itineribus, quae Macarius ad invisendos fratres interdum faciebat¹⁾, id accidisse existimem.

„Abbas Macarius dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit daemonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant; et dixit illi senex: Quo vadis, maligne? Et respondit ei: Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius. Cui senex dixit: Et propter quid tot vascula fers tecum? At ille dixit: Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut, si unum displicuerit, ostendam aliud, et si illud non placet, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat iis. Et haec dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspiciens, usquequo rediret, et, cum rediret, dicit ei: Salveris! Dicit et ille: Quomodo istud mihi verbum dicit, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit. Et dicit ei senex: Ergo nullum habes amicum? At ille respondit: Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur. Cumque nomen eius ab eo requisivisset, ait, quia Theopemptus dicitur. Discedente illo mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi obviam et unusquisque sperans, quod apud se maneret, praeparavit se. At ille requirens cellam Theopempti ad eum profectus est. Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex: Quemadmodum est tecum, fili? At ille respondit: Orationibus tuis bene sum. Et ait senex: Non te impugnant cogitationes? At ille respondit: Interea bene sum. Erubescerat enim dicere. Et dixit ei senex: Ecce quot annos sum in solitudine, et ab omnibus honoror, et in hac aetate, cum sim senex, mole-

1) Sic monachos Nitriae Macarius Aegyptius invisere solebat. cf. infra §. 33.

stant me cogitationes meae. Respondit Theopemptus: Crede mihi abba, quia similiter et mihi faciunt. Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantes fingeat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post haec dixit ei: Quemadmodum ieiunas? At ille dicit ei: Usque ad nonam. Cui senex ait: Usque ad vesperam ieiuna, et de Evangelio vel de aliis scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, nunquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est. Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspiciens vidit daemonem redeuntem, et requirit eum: Quo vadis? At ille respondit: Simili modo commovere fratres. Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit: Male, quoniam omnes agrestes effecti sunt, et quod de omnibus peius est, eum, quem habui, amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est. Et iuravit, non ibi accedere, nisi post multum tempus, et haec dicens discessit¹⁾. Eadem in libro quinto²⁾, et septimo³⁾, et in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur⁴⁾, hoc quidem discrimine, ut monachus ille in quinto *Theochistus*, in septimo, qui ceterum cum libro tertio ad verbum convenire solet⁵⁾, *Theopistus* vocetur; sola Apophthegmata cum libro tertio *Theopemptum* appellant. Porro in narrationis libri quinti fine legis: „Senex vero sanctus intravit in cellam suam adorans et gratias agens Deo Salvatori“, in Apophthegmatis: „Tunc sanctus intravit in cellam suam“. Uter vero Macariorum intelligatur, dicere haesito. Apophthegmatum quidem compilator Macarium Aegyptium agnovit. Nec prorsus immerito:

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 61 p. 510, 1 sq.

2) Ibid. lib. V libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.

3) Ibid. lib. VII cap. 1, 8 p. 665, 2 sq.

4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 528 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. III.

5) Cf. supra §. 10 p. 35.

nam Macarius Aegyptius procul aliquantum a monachis, quibus praecerat, habitasse perhibetur¹). At nonne de Macario Alexandrino Cellularum presbytero idem valebit? Inde vero, quod Macarium illum in paneremo habitasse legis²), Macarium Aegyptium fuisse non patet, propterea quod etiam Cellulae in paneremo sitae erant. Atque Macarium Alexandrinum daemone familiariter usum esse supra cognovimus³). Sed quomodo daemon homines tentet, singularem in modum s. Athanasius in vita s. Antonii descripsit⁴).

„Abbas Macarius cum esset in Aegypto et egressus fuisset de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella sua habebat. Stetit ergo et ipse tanquam peregrinus, et caricavit⁵) animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: Nihil in hunc mundum intulimus; Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut et ipse voluit, ita factum est; benedictus Dominus in omnibus⁶). Idem reperis in libro quinto⁷), ubi abbas ille „Macarius in Aegypto positus“ vocatur, in libro septimo⁸), et in Apophthegmatis a Cotelerio editis⁹). Fusius tamen eadem res hoc altero Apophthegmatum loco explicatur: „Narrarunt, in absentia Macarii abbatis latronem ingressum esse cellam eius. Ipse igitur quum ad cellam rediisset, invenit latronem camelum supellectile sua onerantem. Quare introiens et Macarius de vasis accipiebat, et una cum eo onerabat camelum. Sarcina igitur imposita fur coepit verberare camelum, ut surgeret. Neque tamen surgebat. Quod ubi vidit abbas, cellam in-

1) Cf. supra §§. 12. 13 p. 38. 41.

2) Apophth. I. 1.

3) Cf. supra §. 27 p. 116 sq.

4) Athanasii Opp. ed. I. T. I P. II p. 651.

5) Ad hanc vocem gloss. vett. *carrico, onero*. Rosw. I. I. p. 535, 1 not. 13.

6) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 73 p. 512, 1.

7) Ibid. lib. V libell. 16, 6 p. 631, 1.

8) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

9) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XVIII.

gressus parvum sarculum invenit, quod emissum imposuit camelo dicens: Frater, hoc quaerebat camelus. Ac pede pulsans eam senex ait: Surge. Confestimque surrexit, et parumper itineris confecit propter eius sermonem. Sed iterum resedit, neque exsurrexit, donec deposuissent cunctam supellectilem. Tunc demum abiit¹⁾. Macarium Aegyptium, cui Apophthegmatum compilator rem attribuit, significari, libri quinti verba: „Macarius in Aegypto positus“ et eadem, quae apud Cotelarium sunt, vocabula graeca: *Μακάριος ἐν Αἰγύπτῳ ὧν* satis comprobant. Illa Iobi verba Macarius Aegyptius etiam in homiliis laudibus effert²⁾. Latrones vero illo tempore in Aegypti desertis creberrimi erant. De latrone, qui virginem Deo sacratam e manibus sociorum stuprare eam cupientiam eripuit, legis in libro secundo³⁾. Cellam s. Hilarionis latrones per totam noctem quaesierunt, neque invenire potuerunt⁴⁾. S. Ammoni latrones frequenter panem abstulerunt, quare sanctus duos eremi dracones ingentes ad ostium cellae collocavit, quorum aspectu semineces, quum appropinquassent, latrones in cellam introducti, mensa apposita, in meliorem vitam conversi sunt⁵⁾. Bello inter duorum incolas pagorum coorto alter latrone quodam duce ad bellum gerendum maxime idoneo confidebat⁶⁾. Facinora latronum, eorundemque ad meliorem vitam reditus in VV. PP. saepenumero occurrunt⁷⁾. Beduinos quoque incertis semper sedibus per solitudines huc illuc ad praedandum vagatos esse ex perpulchra s. Malchi vita ab Hieronymo conscripta discimus⁸⁾.

„Quodam tempore orante beato Macario abbate vox ad eum personuit dicens: Macari, necdum ad mensuram duarum mu-

1) Ibid. p. 548 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XL.

2) Cf. infra locum hom. V a nobis nunc primum editum.

3) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 16 p. 474, 1.

4) Vita s. Hilarion. cap. 7. VV. PP. Rosw. p. 77, 1.

5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 8 p. 465, 2 sq.

6) Ibid. lib. VIII cap. 52 p. 749, 1.

7) Cf. supra §. 4. p. 10.

8) VV. PP. Rosw. lib. I p. 93 sq.

ierum pervenisti, quae in proxima pariter habitant civitate. Quo audito senex exurgens arrepto baculo in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quaesitae domus atque inventae pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas ita est allocutus: Propter vos tantum laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem, quae mihi vos condicite ac narrate. Cui illae sic dixerunt: Crede nobis, sanctissime pater, quia nec praesenti nocte a maritorum lectulis fuimus separatae. Qualia ergo opera a nobis exquisis? Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitae suae ordinem declararent. Cui tunc illae compulsae dixerunt: Nos nulla inter nos sumus parentelitatis affinitate coniunctae; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo una pariter permanentes neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hactenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus pariter relictis maritis in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non adepto inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram saeculare verbum non loqueremur omnino. Quae cum audisset beatus Macarius, dixit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque saecularis, sed Deus tantum propositum quaerit, et spiritum vitae omnibus ministrat¹⁾. Eadem in libro sexto narratio est, ubi incipit verbis: „Orante aliquando eodem abbate Macario...“²⁾. Qua ex re, quum antea de Macario Scetis abbate relatum esset, Aegyptium intelligi sequitur. Ceterum similia, quibus liceat comprobare, vitam saecularem cum Dei amore actam magis saepenumero Deo, quam monachicam placere, e VV. PP. supra conguessimus³⁾. A quibus narrationibus etiam germanicum

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 97 p. 515, 1.

2) Ibid. lib. VI libell. 3, 17 p. 657, 1.

3) Cf. supra §. 3 p. 6 n. 3.

insigne poema, quod nuper prodiit, medio aevo elaboratum et: *Der gute Gerhard* inscriptum¹⁾), initia sua cepisse crediderim.

„Beatus Macarius de semetipso referebat dicens: Dum essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinaverunt in vico. Cum autem nolens illic esse in vicum alterum effugissem, et quidam mihi saecularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit, quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quae dum a parentibus, a quo fuisset compressa, requiritur, dixit illa: Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit. Egressi vero parentes puellae comprehendentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me caede mactantes, atque insuper his vocibus insultantes: Hic monachus filiae nostrae vim intulit. Cumque me usque ad necem fustibus paene mulcassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: Usquequo hunc peregrinum monachum caede mactatis? Sed et ministrante mihi sequente, et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas. Parentes autem puellae dixerunt: Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellae praestandis aliquis pro ipso satisfactor accesserit. Quod cum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas, ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meae ministraret. Dicebam autem: Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem; necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire. Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando miserae tempus pariendi advenit, diebus plurimis parere cruciata non potuit. Quae quid fecisset requisita respondit: Quia anachoretæ illi causam non habenti crimen imposui. Nam me iuvenis vicinus noster ille compressit. Quod cum ille, qui mihi ministrabat, audisset, gaudio reple-

1) *Der gute Gerhard* Eine Erzählung von Rudolf von Ems herausgegeben von Moriz Haupt. Leipzig 1840.

tus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire, et te commissi veniam postulare. Quae ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestarent, festinus abscedens in hunc locum perveni, et haec est causa mei in istis locis adventus¹⁾. Idem traditur in VV. PP. libro quinto²⁾, et in Apophthegmatis a Cotelerio editis³⁾, et utrobique locus, in quem Macarius fugit, Scete appellatur; ex quo Macarium Aegyptium fuisse eum apparet. Eum vero anno trigesimo aetatis suae in Scetim abiisse e Palladio constat⁴⁾. Ac sancti quidem non pauci de crimine scorti falso accusati esse dicuntur, quorum innocentia postea detecta est. E quorum numero fuerunt Marina, Eugenia, Apollinaris virgines, quae habitu virili adsumpto sancte vixerunt⁵⁾, et Eustathius lector Caesareae urbis in Palaestina sitae, cui idem plane, quod Macario, accidisse comperimus⁶⁾. Etiam hodie in Elephantine insula, stupro commisso, propinqui virginis lapsae et ipsam et eum, a quo corrupta est, occidere solent⁷⁾.

„Abbas Macarius dum diluculo palmarum folia portans ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce praeacuta, volensque eum percutere non valebat. Qui exclamans dixit: Magnam a te vim patior, o Macari, qui, cum te cupio nocere, non valeo, dum, quaecumque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo unquam cibo reficior. Tu saepe vigilas, me vero sopor nun-

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 99 p. 515, 2 sq.

2) Ibid. lib. V libell. 15, 21 p. 623, 2 sq.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 524 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. I.

4) Cf. supra §. 12 p. 38.

5) Vita s. Marinae VV. PP. Rosw. lib. I p. 393 sqq. Vita s. Eugeniae ibid. p. 340 sqq. De Apollinari virgine cf. infra Cap. VII §. 40.

6) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 144 Opp. Meurs. I. I. p. 627. In codd. Vindobon. locus de Eustathio deest.

7) Minutoli Reise zum Tempel des Jupiter Ammon p. 292.

quam oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor. Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisivisset: Humilitas tua, dixit, sola me vincit. Haec dicente inimico et extendente beato Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit¹⁾. Eadem plane ad verbum leguntur in libro septimo²⁾; in libro autem quinto³⁾ et in Apophthegmatis a Cotelerio editis⁴⁾ hoc quidem discrimine habentur, ut finis ille, orante Macario diabolus evanuisse, desideretur. Animadvertendum est, in Apophthegmatis rem bis inveniri; nam ibi postea iterum legis: „Alia iterum vice daemon adversus Macarium abbatem insurrexit cum gladiolo, eius pedem amputaturus. Quod cum propter humilitatem eius non potuisset, ei: Quaecunque habetis, inquit, habemus et nos; sola humilitate a nobis differtis, et praevaletis⁵⁾“. Cum Apophthegmatis, ubi res s. v. *Macarius Aegyptius* occurrit, convenire videtur libri quinti scriptor, qui narrationi de Macario Aegypto illam subiunxit.

„Quodam tempore abbas Macarius, dum ad montem Nitriae ascenderet, discipulo suo, ut parum procederet, imperavit. Qui cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem, et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: Quo curris, daemon? At ille iratus tantis eum plagis affecit, ut exanimem paene relinqueret; et relicto eo sacerdos iterum currebat. Progressusque parum iterum obviam beato Macario, qui ait ad eum: Salveris, laborator, salveris! At ille admiratus respondit: Quid in me boni conspexisti, ut me salutares? Cui senex ait: Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter. Cui sacerdos dixit: Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 124 p. 518, 2.

2) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.

3) Ibid. lib. V libell. 15, 26 p. 624, 1.

4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 534 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XI.

5) Ibid. p. 545 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXV.

Inescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui. Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat dicens: Nisi me monachum feceris, non desistam. Pergentesque pariter venerunt ad locum, ubi caesus frater iacebat. Quem utrique tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum expaganis facti sunt Christiani. Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius¹⁾. Eadem inter Apophthegmata apud Cotelerium leguntur, ubi ita incipiunt: „Dixerunt Macarium Aegyptium abbatem aliquando e Scete ascendisse in montem Nitriae...²⁾; cetera vero accurate cum illis conveniunt.

„Abbas Macarius dum ambularet in deserto, caput cuiusdam hominis aridum invenit in terra. Quod postquam baculo suo convertit, vocem visum est emittere. Quod senex, quisnam esset, interrogat. At ille respondit: Ego quidem princeps eram sacerdotum idolorum, qui in hoc loco habitabant. Tu autem es abbas Macarius spiritu divino repletus. Quacunque enim hora misertus eorum fueris, qui in poena sunt, et pro eis oraveris, consolationem aliquam sentiunt. Cui senex: Et quae est consolatio vestra vel poena? responde. At ille altius ingemiscens: Quantum, inquit, coelum distat a terra, tantum ignis est altus, in quo medio sumus a pedibus usque ad caput undique perfusi, nec cuiquam licet faciem alterius intueri, sed facies nostro dorso coniunctae sunt. Cum ergo oras pro nobis, ex parte videmus alterutrum, et hoc nobis pro consolatione constat. His auditis lacrimas sudit dicens: Vae diei illi, in quo homo mandata Dei trans-

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 127 p. 518, 2.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 547 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIX.

gressus est! Et iterum ab eo, si esset altera poena maior, inquit. Cui ille respondit: Sunt nobis alii multo inferius. Cumque qui essent illi interrogaret, dixit: Nos quidem, qui Deum non cognovimus, misericordiam quantaliamcunque patimur; illi vero, qui cognitum negaverant, gravioribus et ineffabilibus poenis subtus nos cruciantur. Quibus auditus beatus Macarius capite altius terrae defosso discessit¹⁾. Idem in libro sexto²⁾ de abbate Macario maiori i. e. Aegypto, atque in Apophthegmatis a Cotelerio editis³⁾ s. v. *Macarius Aegyptius* traditur. Nec non idem colloquium Ioannes Damascenus, falso ut videtur, in *Historia Lasiaca* legisse se tradidit⁴⁾, in qua hodie non amplius legitur. Atque insuper a Michaele Glyca⁵⁾, in *Menaeis Graecorum*⁶⁾, a Nicephoro Blemida⁷⁾, et in Ioannis Hagiopeltitae encomio Macarii Aegyptii⁸⁾ memoratur. Theologorum scholasticorum ingenia ob difficultates, quae ei insunt, dogmaticas multum exercuit. Quas quidem s. Thomas, refutatis ceterorum scholasticorum loci explanationibus, optime expedire statuit⁹⁾. Sed rem fabulosam esse, quis non existimat! Originista forte composuisse eam suspicor, quia Originistae de damnatorum statu post mortem male sentiebant. Ceterum in ms. Aquiciact. teste Rosweido historia legebatur ita verbis concepta, ut difficultates penitus cessarent¹⁰⁾.

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 172 p. 526, 1 sq.

2) Ibid. lib. VI libell. 3, 16 p. 856, 2 sq.

3) Coteler. *Mém. Ecol. Graec.* T. I p. 548 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXVIII.

4) Oratio de illis qui in fide dormierunt. Io. Damasc. *Opp.* T. I p. 331.

5) Ep. 26. Cf. Fabricii *Biblioth. Graec.* s. v. *Palladius* ed. nov. Vol. X p. 106.

6) *Synaxarium Graecorum* 26 Ian.

7) *Diatriba*, qualem esse deceat imperatorem cf. Fabricius l. l.

8) Consule Leonem Allatium de *libris ecclesiasticis Graecorum* diss. II ed. Paris. 1645 p. 117—123.

9) In IV. *Sent. Dist.* XLV q. II art. II ad IV. Cf. VV. PP. Rosw. lib. VI not. 12 p. 622, 2.

10) VV. PP. Rosw. lib. III not. 20 p. 535, 1.

„Quidam frater beatum Macarium postulabat, ut ei sermonem diceret, per quem posset salvari. Cui senex ait: Oportet fugere homines, et sedere in cella, et pro peccatis iugiter lamentari, et quod super omnes virtutes est, tam linguam coercere quam ventrem¹⁾. Eandem Macarii doctrinam in Apophthegmatis a Cotelerio editis bis invenis. Et semel quidem his verbis concipitur: „Esaïas abbas interrogans Macarium abbatem: Profer mihi, inquit, sententiam. Cui senex respondit: Homines fuge. Esaïas abbas: Quid, inquit, est fugere homines? Respondit senex: Sedere in cella tua et deslere peccata tua²⁾. Alter vero Apophthegmatum locus in eo solo differt, quod pro Esaïa abbate Aio abbas legitur³⁾. Aio autem abbas in Thebaide habitavit⁴⁾; Esaïas abbas, in quibus Aegypti regionibus vixerit, non invenio⁵⁾. Num compilerator Apophthegmatum rem Macario Aegypto iuste tribuerit, aliunde non liquet.

„Venerunt aliquando duo quidam iuvenes ad beatum Macarium, unus quidem ad plenum doctus, alter vero adhuc incipiens. Et provoluti pedibus eius postulabant, ut secum eos habitare permitteret. Quos cum vidisset quasi corpore deliciosos, existimavit eos eremum ferre non posse. Dixitque ad eos: Hic, fratres mei, non potestis manere. Et illi dixerunt: Si tecum non possumus habitare, pater, quid ergo faciemus? Quo ille audito coepit intra se ita reputare: Si illos hinc eiecero, scandalum patientur; nunc dicam illis: Venite, construite vobis cellulam, si potestis. Cumque illi locum sibi tantummodo demonstrari rogarent, duxit eos et ostendit

1) Ibid. lib. III cap. 189 p. 528, 1.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 540 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXVII.

3) Ibid. p. 549 §. XLI.

4) Ibid. p. 400 sq. s. v. *Aio*.

5) De Esaïa abbate cf. VV. PP. Rosw. lib. II cap. 10 p. 469, 2. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 57 Opp. Meurs I. I. p. 513. (Genuina esse, quae ibi leguntur, docent codd. Vindobon. cf. infra Appendixem.) Sozom. hist. eccl. III, 14 ed. I. p. 518. Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 445 s. v. *Esaïa*.

iis petram, qua incisa sibi habitaculum praepararent, et lignis allatis de palude contegerent. Arbitrabatur autem Macarius confestim illos pro iniuncto labore discedere. Illi vero interrogaverunt eum, dicentes: Quid operis exercere iubes nos, pater? Tunc ille sublatis foliis funiculum illis intexere ostendit, quem pro victu eos distrahere commonuit; et ita ab iis discessit. At illi cum summa patientia, quaecumque iis fuerant imperata, perfecerunt. Videns ergo eos senex in operibus bonis quotidie succrescere, et frequenter in ecclesiam cum silentio in orationibus persistere, desiderabat scire vera opera eorum. Septimana ergo integra ieiunavit, et rogavit Dominum, ut sibi opera eorum dignaretur ostendere. Et post haec profectus est ad eos, pulsavitque ostium speluncae eorum. Quo aperto et viso homine Dei adoraverunt utrique in terra. Et postquam facta ex more oratione con sederunt, ille maior innuit minori, et egressus est foras. Ipse autem sedebat torquens funiculum, nihil loquens omnino. Hora vero nona pulsavit ostium frater iunior, et ingressus est cum cibo, quò reficerentur. Eodem nutu iussus mensulam parvulam cum tribus paximatiis¹⁾ apposuit, tacensque stetit. Cumque comedissent, dixerunt ad beatum Macarium: Discedis pater, an non? Et ille illic se quiescere velle respondit. Tunc illi mattulam in uno angulo ad opus ipsius collocarunt, ipsi vero in altero angulo quieverunt, quasi ad dormiendum se proiecissent. Iterum ergo Macarius rogavit Dominum, ut ei opera ipsorum declararet. Et ecce, velut dissipato tecto lux clara cellulam illam quasi media dies implevit, quam tamen illi non senserunt. Sed postquam arbitrati sunt senem dormire, surgentes in orationem sese dederunt, extendentes manus ad coelum. Quos quidem ille, quid facerent, intuebatur; illi autem illum videre non poterant. Intentius autem senex respiciens vidit tanquam muscas daemones venientes in illius minoris ore atque oculis residere volentes, sed angelus Domini rhomphaea ignea ar-

1) In graeco Cotelerii *τριεις παξιμάδας*.

matus tam illos circumdabat et defendebat, quam daemones repellebat et ēiciebat; ad maiorem vero accedere nullo modo praevalebant. Prope vero iam luce proiecerunt se in eodem stratu suo. Tunc Macarius velut evigilans surrexit; similiter surrexerunt et ipsi quasi de longo somno excitati. Et accedens senior frater ad senem dixit: Vis, pater, vel duodecim psalmos canamus. Cumque psallerent, de ore iunioris fratris per singulos versus fax ignis egressa ascendebat ad coelum. Item et maior cum decantaret, quoties ad psallendum labia deducebat, velut funiculus ignis de ore eius similiter tendebatur ad coelum. Postquam vero expleverunt matutinos¹⁾, egressus Macarius obsecrabat eos, ut pro se orare dignarentur; illi vero tacentes ad eius pedes sunt provoluti, seipsos orationibus illius commendantes. Et cognovit senex, quoniam maior quidem esset in timore Dei perfectus, minorem vero adhuc daemones impugnarent. Post paucos vero dies maior frater receptus est in pace; tertio die etiam minor est eum adsecutus²⁾. Idem uberius ipse Macarius narrasse traditur in libro sexto³⁾ et in Apophthegmatis a Cotelerio prolatis⁴⁾; utrobique enim his incipit verbis: „Dicebat abbas Vindemius (in Apophthegmatis Βιντέμιος), quia narravit abbas Macarius: Sedente me aliquando in Scithi (Apophthegmata: εἰς Σκῆτιν) descenderunt duo adolescentes peregrini...“, et in narrationis demum fine haec adduntur: „Et cum aliqui patrum advenirent abbati Macario, ducebat eos in cellam ipsorum dicens: Venite videre martyrium horum minorum peregrinorum“. Macarium igitur Aegyptium intelligi sponte lucet.

„Cum quidam fratres, quemadmodum orarent, beatum Macarium requisivissent, respondit illis dicens: Non sunt ne-

1) In graeco textu ap. Cotelerium *περὶ τὴν πρωΐαν*, circa matutinum tempus.

2) VV. PP. Rosw. lib. III. cap. 195 p. 528, 2. sq.

3) Ibid. lib. VI libell. 3, 2 p. 651, 2. sq.

4) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 541 sqq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIII.

cessaria nobis superflua verba, sed extendere tantum manus ac dicere debemus: Deus, quomodo vis et sicut tibi placet, ita fiat. Si autem tentatio irruerit, aut impagnatio, dicendum est: Deus auxiliare nobis. Ipse enim scit, quae nobis expediant¹⁾. Rædem Macarii exhortatio in libro quinto²⁾ et in Apophthegmatis Cotelerii³⁾ legitur. Atque ex monachis alii per multas quotidie orationes recitasse⁴⁾, alii eandem brevem semper repetiisse traduntur⁵⁾. Ceterum quam eximie de oratione Macarius Aegyptius senserit, ex eius homiliis clare patet.

„Abbas Macarius dum semel de Scithi portaret sportellas, quas texerat, grandem habens viam laborem resedit et dixit: Deus, tu scis, quia amplius non valeo ambulare, et mox inventus est ad fluvium, unda adhuc multis aberat intervallis⁶⁾. Idem in libro sexto verbis: „Dicebant de abbate Macario illo maiore...“⁷⁾, et in Apophthegmatis a Cotelerio editis ita incipit: „Dicebant de abbate Macario Aegyptio...“⁸⁾, unde, uter Macariorum dicatur, perspicuum est. Fluvius, quem innuit, Nilus est; ad urbes enim in fluminis ripa sitas adventare solebant monachi sportulas, quas texerant, vendituri.

Et hæc quidem insunt de Macariis VV. PP. libro Rosweidiana collectionis tertio. Quae maximam partem ad Macarium Aegyptium spectare invenimus, id quod et in ceteris VV. PP. eiusdem collectionis libris deprehendemus. Roswei-

1) VV. PP. Rosw. lib. III cap. 207 p. 531, 1.

2) Ibid. lib. V libell. 12, 10 p. 614, 1.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIX.

4) Cf. supra §. 24 p. 106. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 33 Opp. Meurs. l. I. p. 444; cap. 39 p. 456; cap. 47 p. 481; cap. 59 p. 493; cap. 88 p. 553.

5) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 2 p. 467, 1. Opp. Meurs. l. I. p. 644 sq., passim.

6) Ibid. lib. III cap. 213 p. 532, 1.

7) Ibid. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

8) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIV.

— dus cum e genere dicendi et quibusdam praefationis verbis, quae cum libri secundi praefatione conveniunt, tum ex praefationum libri secundi et tertii affinitate cum prooemiis Historiae Lausiacaе, Rufinum libri tertii scriptorem (interpretem) esse coniecit. Quia enim libri tertii praefatio epistola Palladii ad Lausum Historiae Lausiacaе praemissa certo innitur, praefatio autem libri secundi, cuius interpret Rufinus, ad prooemium, quod in fronte Historiae Lausiacaе Meursianae et Rosweidianae editionis legitur, haud dubie alludit, eundem utriusque libri scriptorem (interpretem aut praefationum scriptorem) Rufinum esse, satis audacter quidem coniecit¹⁾. Quanquam vel eo, quod Rufinus mortuus erat, antequam Historia Lausiaca prodiret²⁾, a tali errore revocari debebat. Etenim prooemium istud Meursianae et Rosweidianae editionis³⁾ Historiae Lausiacaе, quocum libri secundi praefatio sine dubio cohaeret, spurium est⁴⁾ et Historia Lausiaca vetustius, unde id in libro secundo ante Historiam Lausiacam scripto adhiberi facile explicabis⁵⁾. Libri vero tertii praefatio genuinis Historiae Lausiacaе innitur locis, quapropter eam post Rufini mortem conscriptam esse non minus perspicuum est. Id solum constat, libri tertii praefationem e libri secundi et Historiae Lausiacaе praefationibus compilatam, illumque igitur librum hisce duobus aetate posteriorem esse.

§. 32. Libro quinto VV. PP. collectionis Rosweidianae septendecim de Macariis historiae continentur. Quarum octo de Macario Aegyptio cum fratribus vinum bibente, sed postea pro quovis calice diem integrum aqua abstinente⁶⁾, de eisdem Macarii dicto, in increpandis aliis ad iracundiam commotum se ipsum perdere⁷⁾, de eiusdem doctrina, nos accep-

1) VV. PP. Rosw. Proleg. V p. XXIX sq.

2) Cf. supra §. 6 p. 24.

3) VV. PP. Rosw. lib. VIII p. 704 sq.

4) Cf. supra §. 5 p. 15 §. 6 p. 28 sq.

5) Cf. Ibid. p. 24. 28 sq.

6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 26 p. 569, 2 sq.

7) Ibid. libell. 4, 28 p. 570, 1.

tarum ab hominibus iniuriarum reminiscendo vim memoriae laedere, malorum vere a daemonibus inflictorum recordatione non laedere¹⁾), de modo orandi²⁾), de puella gravida a Macario Aegypto se corruptam esse mentiente³⁾), de diabolo humilitate a Macario Aegypto se vinci fatente⁴⁾), de fure, quem idem Macarius in cella sua deprehendit⁵⁾), de daemone denique, qui visitatis fratribus solum sibi Theoctistum fratrem in monasterio favere eidem Macario fassus sit⁶⁾), supra excusimus⁷⁾). Superest, ut ceteras novem ex ordine recenseamus.

„Dixit abbas Macarius abbati Zachariae. Dic mihi, quod est opus monachi? Dixit ei: Me interrogas, pater? Et dixit ei abbas Macarius: Certus sum de te, fili Zacharia; est enim, qui me pulsat, ut interrogem te. Dixit ei Zacharias: Quantum ad me, pater, hoc puto, quoniam, quicumque semetipsum necessitatibus subiecerit, atque coegerit, ipse est monachus⁸⁾“.

Idem reperis in Apophthegmatis a Cotelerio editis s. v. *Zacharias*, quem in Scete resedissee ibi edoceris; qua ex re Macarium Aegyptium nostro loco intelligi haud iniuste colliges. Zachariae autem responsio in graeco textu fere haec est: „Quantum ego quidem existimo pater, qui se ipsum cogit ad omnia, is est monachus⁹⁾“.

„Interrogaverunt quidam patrum abbatem Macarium Aegyptium dicentes: Quomodo corpus tuum, et quando manducas, et quando ieiunas, siccum est? Et dixit iis senex: Sicut lignum in manu hominis, cum quo frutices in igne versantur atque reversantur, semper ab igne consumitur, ita, si homo mundaverit mentem suam in timore Dei, ipse timor Dei etiam ossa eius

1) Ibid. libell. 10, 34 p. 599, 2.

2) Ibid. libell. 12, 10 p. 614, 1.

3) Ibid. libell. 15, 25 p. 623, 2 sq.

4) Ibid. libell. 15, 26 p. 624, 1.

5) Ibid. libell. 16, 6 p. 631, 1.

6) Ibid. libell. 18, 9 p. 637, 1 sq.

7) Cf. §. 31 p. 132 §. 17 p. 65 §. 28 p. 119 §. 31 p. 145. 138 sq. 139 sq. 135 sq. 133 sq.

8) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 1, 6 p. 562, 1.

9) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 443 s. v. *Zacharias* §. I.

consumit⁴⁾. Idem Macarii Aegyptii dictum in Apophthegmatis saepe laudatis legitur²⁾. Nec non simili corporis ariditate Macarius Alexandrinus fuit, cui ne pili quidem menti enati erant ob nimios exercitationis labores obque nimiam cutis ariditatem³⁾.

„Miserant aliquando senes de monte Nitriae ad abbatem Macarium in Scithi, rogantes, ut veniret ad eos, alioquin sciret, omnem multitudinem, si ipse ad eos non veniret, ad ipsum esse venturam, quoniam desiderabant videre eum, antequam migraret ad Dominum. Qui cum venisset in montem, congregata est omnis multitudo fratrum ad eum. Rogabant autem eum senes, ut faceret verbum ad fratres. Ille autem lacrimans ait: Ploremus fratres et producant oculi nostri lacrimas, antequam eamus hinc, ubi lacrimae nostrae corpora comburant. Et fleverunt omnes et ceciderunt proni in faciem dicentes: Pater, ora pro nobis⁴⁾. Idem extat in Apophthegmatis a Cotelerio editis⁵⁾. Verba autem senis nonaginta fere annos nati et ultimum Nitriam visitantis animos fratrum ad lacrimas commovisse, quis non facile credet! Indidem, quanti eum fecerint fratres, elucet.

„Abbas Macarius maior in Scithi dicebat fratribus post missas ecclesiae: Fugite, fratres. Et dicit ei unus fratrum: Pater, ubi habemus fugere a solitudine ista? Et ponebat digitum suum in ore suo dicens: Istud est, quod fugiendum dico; et sic intrabat in cellam suam et claudens ostium sedebat solus⁶⁾. Idem habes in Apophthegmatis a Cotelerio editis⁷⁾, hoc uno discrimine, quod pro „post missas ecclesiae“ in graeco

1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 8 p. 565, 2 sq.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 534 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XII.

3) Cf. supra §. 18 p. 75. 79.

4) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 9 p. 566, 1.

5) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 545 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXIV.

6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 4, 27 p. 570, 1.

7) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 536 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XVI.

„postquam dimisit ecclesiam“ legitur. Taciturnitas autem praecipuis monachorum Aegypti virtutibus adnumeranda est¹⁾.

„Veniit abbas Macarius maior ad abbatem Antonium in montem, et cum pulsasset ostium, exivit ad eum et dixit ei: Tu quis es? Et ille ait: Ego sum Macarius. Et claudens ostium intravit, et dimisit eum foris. Et cum vidisset postea patientiam eius, aperuit ei. Et adgaudens ei dicebat: Multum tempus est, ex quo te videre desiderabam, audiens de te. Et exhibens ei hospitalitatem refecit eum; erat enim fessus de multo labore. Vespere autem facto infudit sibi abbas Antonius modicas palmas, et dicit ei abbas Macarius: Da mihi, ut ego infundam, quod operer. Ille autem dixit: Non habeo plus. Et faciens fasciculum maiorem infudit eum. Et sedentes a sero et colloquentes de utilitate animarum faciebant plectam, et ipsa plecta per fenestram descendebat in spelunca. Et egrediens mane sanctus Antonius vidit collectionem plectarum abbatis Macarii, et admiratus est, et osculatus manus eius dicebat: Multa virtus de istis egreditur²⁾. Eadem in Apophthegmatis a Cotelerio editis traduntur³⁾. Macarium vero Aegyptium cum s. Antonio († XVI. Cal. Febr. 356)⁴⁾ congressum esse, hic iterum comperimus⁵⁾. Quam quidem historiam cum iis, quae supra de Macario Pispir coenobii abbate relata sunt⁶⁾, confandendam non esse facile perspicias.

„Descendit aliquando ipse Macarius de Scithi ad locum qui dicitur Terenuthim, et intravit dormire in monumento, ubi erant antiquitas sepulta corpora paganorum. Et traxit unum corpus sub caput suum tanquam plumatum de scirpo.

- 1) Agathe abbas, ut taciturnitatis virtutem nanciscatur, tres annos lapidem in ore gestasse fertur. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 3, 7 p. 568, 1. Taciturnitatis exempla laudantur in indice Rosweidi.
- 2) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 9 p. 585, 1.
- 3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 530 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. IV.
- 4) Cf. Tillemont. Mémoires T. VII P. I p. 228.
- 5) Cf. Apophthegm. Coteler. l. l. p. 530 sq. §. XXVI; infra §. 37.
- 6) Cf. supra §. 23 p. 103 sq.

Daemones autem, videntes fiduciam eius, invisī sunt, et volentes terrere eum, vocabant quasi quandam mulierem dicentes: Nonna illa, veni nobiscum ad balneum. Et alter daemon desub ipso tanquam ex mortuis illis respondit dicens: Peregrinum quendam habeo super me, non possum venire. Senex autem non expavit, sed confidens tundebat corpus illud, dicens: Surge, vade, si potes. Quod cum audissent daemones, clamaverunt voce magna dicentes: Vioisti nos; et fugerunt confusi¹⁾. Eadem res in Apophthegmatis saepe laudatis habetur²⁾. Terenuthim vero ubi situm fuerit, invenire non potui.

„Narravit abbas Petrus, qui fuit discipulus abbatis Lot, dicens: Eram aliquando in cella abbatis Agathonis, et venit frater quidam ad eum, dicens: Volo habitare cum fratribus, sed dic mihi, quomodo habitem cum iis. Dicit ei senex: Sicut in prima die, quando ingrederis ad eos, ita custodi peregrinationem tuam omnibus diebus vitae tuae, nec assumes fiduciam. Dicit ei abbas Macarius: Quid enim facit fiducia? Dicit ei senex: Sic est sicut aestus grandis; qui quando exarserit, omnes fugiunt a facie eius, quia aestus etiam arborum fructus corrumpit. Dixit abbas Macarius: Sic mala fiducia est? Respondit abbas Agathon: Non est peior altera passio, quam fiducia; genitrix est enim omnium passionum. Convenit ergo operatio monacho non sumere fiduciam, vel si solus sit in cella³⁾. Hoc Agathonis responsum fratri datum etiam in libro tertio⁴⁾ et in libro septimo⁵⁾ legis; sed Macarii verba in solis Apophthegmatis a Cotelerio editis adduntur⁶⁾. Quae an sint Aegyptii Macarii verba, non satis perspicuum est. Etenim Agathon ab-

1) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 7, 10 p. 585, 2.

2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 535 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XIII.

3) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 10, 8 p. 596, 2.

4) Ibid. lib. III cap. 198 p. 529, 2.

5) Ibid. lib. VII cap. 42, 1 p. 683, 1.

6) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 372 sq. s. v. *Agathon* §. I.

bas in Scete non videtur vixisse¹⁾; Petrus autem abbas in Cellulis habitabat²⁾, et Lot magistrum eius in parva palude Arsenoitis regionis degisse credideris³⁾).

„Abbas Macarius volens consolari fratres dicebat: Venit huc aliquando cum matre sua puer, qui a daemone vexabatur, et dicebat matri suae: Surge, eamus hinc. Illa autem dicebat: Non possum pedibus ambulare. Et dicebat ei filius suus: Ego te porto. Et admiratus sum astutiam daemoneis, quomodo eos inde fugare volebat⁴⁾. Idem in Apophthegmatis a Cotelero editis habetur⁵⁾. Utri autem Macariorum res tribuenda sit, historia, quae sequitur, indicat.

„Dicebat iterum de desolatione Scithi ad fratres: Quando videritis cellam aedificatam iuxta paludem, scitote, quia prope est desolatio Scithi; quando autem arbores videritis, iam ante ianuam est; quando autem videritis pueros, tollite melotes vestras, et discedite⁶⁾. Eandem Macarii Aegyptii prophetiam in Apophthegmatis a Cotelero editis deprehendis⁷⁾. Quenam Scetis devastatio innuatur, num sub Lucio Arianorum episcopo Alexandriae Macario superstite facta⁸⁾, an illa barbarorum, qui Moysen abbatem cum sociis trucidarunt⁹⁾, an tertia quaedam nobis incognita, discerni vix poterit. Tillemontius invasionem barbarorum istorum, quos e crudelissima Mazicum gente fuisse nescio quibus de rationibus existimat,

- 1) Congressu in Scete habito Agathon abbas venit fratribusque non recte sancitum esse dixit; ex quo cum in Scete non habitasse recte colliges. Cf. Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 377 s. v. *Agathon* §. XIV.
- 2) Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 646 s. v. *Petrus Pionita* §. I.
- 3) Ibid. p. 521 s. v. *Lot abbas* §. I.
- 4) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 10 p. 638, 1.
- 5) Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 531 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VI.
- 6) VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 11 p. 638, 1.
- 7) Cotel. Mon. Eccl. Graec. I. I. p. 531 s. v. *Macarius Aegyptius* §. V.
- 8) Cf. supra §. 6 p. 16 sqq. §. 26 p. 113 et infra Cap. VIII §. 41.
- 9) De hac caede cf. VV. PP. Rosw. lib. V libell. 18, 13. 14. Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I P. 553 s. v. *Mose abbas* §. X.

praedici autumavit¹⁾. Ea autem, quae s. Augustinus de Aegypti monasteriis devastatis tradidit²⁾, huc non spectare videntur.

Quando liber quintus compositus sit, non satis constat. Laudatur autem a Photio³⁾, et Pelagium libri interpretem saeculo sexto vixisse, non temere coniecerunt⁴⁾. Sed ad librum sextum transimus.

§. 33. Libro sexto undecim insunt historiae de Macariis, quarum septem de Macario Aegypto, postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso⁵⁾, de duobus adolescentibus peregrinis eundem Macarium adeuntibus et tanta virtute excellentibus⁶⁾, de Macariorum cum duobus tribunis congressu adiecta illa descriptione Scetis⁷⁾, de cranio Macario Aegypto poenas inferorum enarrante⁸⁾, de revelatione eidem Macario facta, ipsum virtutem duarum mulierum nondum attigisse⁹⁾, de eiusdem Macarii verbo quod dixit Euagrio: umbra contentus esto¹⁰⁾, de eiusdem affirmatione, se viginti annis aqua, pane et somno satietatem usque usum non esse¹¹⁾, iam recensuimus¹²⁾. Ceterae quatuor hae sunt:

„Habebat quidam filium paralyticum in Aegypto, et adduxit eum ad cellam beati Macarii, et relicto eo ad ostium flente recessit longe. Respiciens ergo senex vidit puerum plorantem, et dixit ei: Quis te adduxit huc? Qui dixit: Pater meus proiecit me hic et abiit. Et dicit ei senex: Surge

1) Mémoires T. VIII P. III p. 992. cf. T. X ed. Paris. p. 75. 728.

De Mazicum gente cf. Pallad. H. Laus. cap. 8. Cassian. Coll. II, 6.

2) Ep. 111 (alias 122) Opp. August. ed. Migne T. II p. 422.

3) Bibl. cod. CXCVIII.

4) VV. PP. Rosw. Proleg. XV p. XLII.

5) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 6 p. 649, 2.

6) Ibid. libell. 3, 2 p. 651, 2.

7) Ibid. libell. 3, 15 p. 656, 2.

8) Ibid. libell. 3, 16 p. 656, 2 sq.

9) Ibid. libell. 3, 17 p. 657, 1.

10) Ibid. libell. 4, 17 p. 659, 2.

11) Ibid. libell. 4, 18 p. 659, sq.

12) Cf. supra §. 31 p. 146; 143 sqq.; §. 23 p. 103 sq. §. 27 p. 118;

§. 31 p. 141 sq.; 136 sq.; §. 28 p. 119; 120.

et apprehende eum. Qui statim sanus factus est, et surgens apprehendit patrem suum, et sic abierunt in domum suam¹⁾. Idem in libro tertio Besarioni abbati in Scete habitanti²⁾, in Apophthegmatis vero a Cotelerio editis Macario Aegyptio tribuitur³⁾. De puella similiter a parentibus ad ianuam Macarii Aegyptii projecta et a sancto sanata supra audivimus⁴⁾.

„Dicebat abbas Sisois: Quando eram in Scithi cum abbate Macario, ascendimus metere cum eo, septem nomina. Et ecce! una vidua colligebat spicas de post nos, et non cessabat plorans. Vocavit ergo senex dominum agri illius et dixit ei: Quid est aniculae huic, quod semper plorat? Qui dixit ei: Quia vir eius habuit depositum cuiusdam, et mortuus est non loquens, et non dixit, ubi posuit illud, et vult dominus depositi accipere eam et filios eius in servitatem. Et ait senex: Dic illi, ut veniat ad nos, ubi requiescimus in caumate. Et cum venisset, dicit ei senex: Utquid semper ploras? Quae ait: Vir meus defunctus est, accipiens commendatum alicuius, et non dixit moriens, ubi posuit illud. Et dixit ei senex: Veni, et ostende nobis sepulchrum viri tui. Et assumptis secum fratribus abiit cum ea. Et cum venissent ad locum, ubi positus erat, dixit ad illam senex: Recede hinc in domum tuam. Et orantibus illis vocavit senex illum, qui mortuus fuerat, dicens illi: Ubi posuisti alienum depositum? Qui respondens dixit ei: In domo mea absconditam est sub pede lectuli. Et ait illi senex: Dormi iterum usque in diem resurrectionis. Videntes autem fratres ceciderunt ad pedes eius; quibus dixit senex: Non propter me factum est hoc; nihil enim sum; sed propter illam viduam et orphanos ipsius fecit Deus hanc rem. Hoc enim est magnum, quia sine peccato vult Deus esse animam, et si quid petierit, accipit. Veniens autem nuntiavit viduae illi, ubi erat illud commendatum. At illa su-

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 7 p. 649, 2.

2) Ibid. lib. III cap. 122 p. 518, 1.

3) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 535 sq. s. v. *Macarius Aegyptius* §. XV.

4) Cf. supra §. 17 p. 60.

mens illud reddidit domino suo et liberavit filios suos. Et qui audierunt hoc, glorificaverunt Deum¹⁾. Idem in Apophthegmatis a Cotelerio editis habetur²⁾. Rosweidus illud „septem nomina“ quid sibi velit, non intelligere se fatetur³⁾. Sed e graeco id facile explicatur, ubi legis „ἐπὶ ὀνόματα“ i. e. septem homines. Etenim vox ὀνόματα pro ἀνθρώπων saepe reperitur⁴⁾, unde cod. ms. Bodecensis Bollando teste recte protulit „septem fratres“⁵⁾. Noli autem mirari, quod Macarius Aegyptius abbas exiisse legitur ad metendum. Mos enim non solum fratrum Serapionis presbyteri, qui decem fere millia monachorum in regione Arsenoite regebat, sed omnium pacae Aegypti monachorum fuit, ut messis tempore ad metendum se conducerent, mercedisque, quum octogenos modios frumenti plus minus singuli accepissent, partem iis, quos noverant, pauperibus offerrent, nec non Alexandriam usque naves frumento, quod egentibus distribueretur, onustas dirigerent⁶⁾. Pariter vero Spiridioni, Cypri episcopo, filia defuncta, ubi depositum posuerit, e sepulchro respondisse traditur⁷⁾.

„Venit aliquando abbas Macarius ille Aegyptius de Scithi in montem Nitriae in die oblationis ad monasterium abbatis Pambo, et dixerunt ei seniores loci illius: Dic fratribus verbum aedificationis, pater. Qui dixit iis: Ego nondum factus sum monachus, sed vidi monachos. Et dixit: Sedente enim

- 1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 2, 8 p. 649, 2 sq.
- 2) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 532 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VII.
- 3) VV. PP. Rosw. lib. VI not. 6 p. 662, 1.
- 4) Exempla congegit Cotelerius l. l. p. 814 in nota ad nostram historiam (p. 532, A).
- 5) AA. SS. Boll. Jan. T. I p. 1009, 1 not. b.
- 6) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 18 p. 476, 1. Cf. lib. V libell. 17, 20 p. 634, 2. In Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 77 Opp. Meurs. l. l. p. 537 duodecim artabas i. e. circa quadraginta modios unusquisque accepisse fertur. Ista igitur differentia quomodo explicanda sit, nescio. Caput vero illud editionis Meursianae, quum in codd. Vindobon. desideretur, spurium esse verisimile est.
- 7) Rufin. hist. eccl. X, 5 ed. l. p. 218.

me aliquando in cella in Scithi, perurgebant me cogitationes meae dicentes: Surgens vade usque in desertum, et considera quod illic vides. Et permansit reluctando huiusmodi animus meus per quinque annos dicens: Ne forte a daemonibus sit haec suggestio. Cum ergo perseverasset cogitatio ista in me, abii in eremo, et reperi ibidem stagnum aquarum, et insulam in medio eius. Veniebant quoque diversa animalia eremi, et bibebant ex eo. Inter quae vidi duos homines nudos, et contremuit corpus meum; putabam enim, quia spiritus sunt. Cumque vidissent illi me trepidantem, locuti sunt ad me dicentes: Noli timere; et nos enim homines sumus. Dixi itaque illis: Unde estis, et quomodo in hanc eremum venistis? Qui dixerunt: De coenobio fuimus, et factus est nobis consensus, et egressi sumus huc, ecce quadraginta anni sunt. Erat autem unus ex ipsis Aegyptius, alius vero Libycus. Interrogaverunt autem me et ipsi dicentes: Quomodo est mundus, et si ascendit aqua secundum tempus suum, si etiam habet mundus abundantiam suam? Respondi iis: Etiam. Quos et ego interrogavi: Quomodo possum fieri monachus? Dicunt mihi: Nisi quis renuntiaverit omnibus, quae in mundo sunt, non potest fieri monachus. Quibus dixi: Ego infirmus sum et non possum sicut vos. Responderunt mihi: Si non potes sicut nos, sede in cella tua et plange peccata tua. Interrogavi ergo eos dicens: In hieme non sentitis frigus aut in aestate non incenditur corpus vestrum in caumate? At illi dixerunt: Deus fecit nobis hanc dispensationem, ut neque in hieme frigus neque aestate ardorem sentiamus. Ideoque dixi vobis, quia ego nondum factus sum monachus. Ignoscite mihi fratres¹⁾. Idem in Apophthegmatis Cotelerii reperis²⁾. Pambo abbatem cum monachis suis in monte Nitriae habitasse testis est Palladius³⁾. Duo illi monachi e genere anachoretarum fuerunt, quorum vitam supra descri-

1) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 3, 4 p. 653, 1.

2) Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 526 s. v. *Macarius Aegyptius* §. II.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 12 Opp. Meurs. I. I. p. 373, 1 sqq.

psimus¹⁾. Monachorum autem esse, sedere in cella et defloro peccata sua, ipsum docuisse Macarium cognovimus²⁾.

„Venit quidam adolescens ad abbatem Macarium, ut sanaretur a daemone. Et dum esset foris stans, ecce advenit quidam frater de alio monasterio, et concubuit in peccatum cum adolescente illo. Egressus autem senex cernit fratrem illum peccantem cum parvulo illo, et non eum increpavit dicens: Si Deus, qui plasmavit eos, videns patientiam in illis habuit, qui, si vellet, incenderet eos, ego quis sum, qui arguam eos³⁾? Huius facinoris ceteri fontes memoriam non faciunt.

Libri sexti interpres latinus est Ioannes subdiaconus, quem Pelagii, interpretis libri quinti, aequalem fuisse existimant⁴⁾. Sexti quoque libri textum graecum Photius laudat⁵⁾.

§. 34. Libro septimo sex de Macariis continentur historiae, e quibus tamen novi parum discimus, quam una sola excepta omnes iam recensuerimus. Narratur enim de diabolo fratres invisente atque Macario Aegyptio se solum „Theopistum“ amicum habere profitente⁶⁾, de fure, quem idem Macarius in cella deprehendit⁷⁾, de diabolo sola illius humilitate se vinci fatente⁸⁾, de Cronio, qui in Pispir coenobio Macarium Antonii ministrum convenit⁹⁾, de Macarii Aegyptii expositione, cur recordatione malorum a diabolo inflictorum memoriae non noceamus¹⁰⁾. Superest igitur sola haec historia:

„Beatus Macarius dixit: In veritate si facta est mona-

1) Cf. supra §. 3. p. 4. sq.

2) Supra §. 31 p. 143.

3) VV. PP. Rosw. lib. VI libell. 4, 34 p. 661, 1 sq.

4) Ibid. Proleg. XIV p. XLII.

5) Bibl. cod. CXCVIII.

6) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. I, 8 p. 665, 2.

7) Ibid. lib. VII cap. 3, 1 p. 666, 2.

8) Ibid. lib. VII cap. 13, 6 p. 670, 2.

9) Ibid. lib. VII cap. 19, 3 p. 673, 2.

10) Ibid. lib. VII cap. 37, 4 p. 681, 2. Recensuimus quinque illas historias supra §. 31 p. 133 §. 32 p. 148; §. 31 p. 136 sq. §. 32 p. 148; §. 31 p. 139 sq. §. 32 p. 148; §. 24 p. 106 sq.; §. 28 p. 119 §. 32 p. 148.

cho despectio quasi laus, paupertas sicut divitiae, inopia sicut epulae, nunquam moritur. Impossibile est, bene credentem et pie-^{re-}colentem Deum cadere in passionem immundam et in errorem daemonum¹⁾. Idem in sententiis patrum Aegyptiorum a Rosweido²⁾ et in Apophthegmatis a Cotelerio³⁾ editis occurrit.

Quae deinde in libro septimo de Macario camelario, qui nitram furatus sit, traduntur⁴⁾, ad neutrum ex nostris, scilicet ad Macarium iuniorem, qui ad annum usque aetatis duodevigesimum pecora paverat, videntur spectare⁵⁾. Latinus autem interpres libri septimi est Paschasius diaconus, quem etiam saeculo sexto vixisse haud temere credunt⁶⁾.

§. 35. Ex Rosweidiana collectione solus sententiarum Aegyptiorum patrum liber examinandus restat. Ubi de Macariis quatuor tantum locis traditur, quorum tres sententiam Aegyptii, cur recordatione malorum a daemone inflictorum memoriae vim non laedamus⁷⁾, eiusdem doctrinam, iracundum sibi ipsum nocere⁸⁾, illudque, quod modo audivimus, dictum de monacho perfecto⁹⁾ perhibent¹⁰⁾. Quartus vero hic est:

„Dicebant pro abbate Macario maiore, quia sicut Deus protegit totum mundum et portat peccata hominum, ita et ille quasi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, et ea, quae videbat vel audiebat, quasi non videns et non audiens¹¹⁾. Quod narratur etiam in Apophtheg-

1) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 38, 2 p. 628, 1.

2) Ibid. Aegypt. patrum sententiae 23 p. 1003, 1.

3) Cotelier. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 837 s. v. *Macarius Aegyptius* §. XX.

4) VV. PP. Rosw. lib. VII cap. 12, 2 p. 669, 2.

5) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. l. 1. p. 365. Cf. supra p. 105.

6) VX. PP. Rosw. Proleg. XIII p. XLIII.

7) VV. PP. Rosw. 15 p. 1003, 1.

8) Ibid. 16 p. 1003, 1.

9) Ibid. 23 p. 1003, 2.

10) Recensuit eos supra §. 28 p. 119 §. 32 p. 147 sq. §. 34 p. 157; §. 17 p. 65. §. 3t p. 132 §. 32 p. 147; §. 34 h. p.

11) VV. PP. Rosw. 107 p. 1006, 1 sq.

matis a Cotelerio editis¹⁾, et cum ceteris, quae de Macario Aegyptio legimus, bene convenit.

Sed nunc Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita inspiciamus.

Caput VII.

Apophthegmata a Possino et a Cotelerio edita, inedita codicum Vindobonensium appendix Cotelerii Apophthegmatum, Vitae Sanctorum de Macariis Aegyptio et Alexandrino.

§. 36. De Apophthegmatis Macarii, quae e codice collegii S. I. Romani Possinus primus edidit²⁾, brevissime loqui sufficiet. Cum enim didacticae plane indolis sint, et a Pritio³⁾, nec non in Bibliotheca Gallandii⁴⁾ denuo excusa facile evolvantur, ea integra adscribere nolumus. Leguntur vero in iis effata Macarii „magni“ i. e. Aegyptii de perfectione monachi, de eius consolatione, de conversatione cum senibus, de patientia, de amore vero, de vi orationis et patientiae, de taciturnitate, de sanctitate sine doctrina et doctrina sine sanctitate, de non appetenda praefectura monachorum, de oratione. Atque eadem in iis, quae in homiliis Macarii Aegyptii,prehenditur indoles. Sed quoniam opuscula, quae sub Macarii Aegyptii nomine Possinus ex eodem codice Romano protulit⁵⁾, codice, quem ipse Vindobonae adii⁶⁾, teste

1) Coteler. l. l. p. 541, s. v. *Macarius Aegyptius* §. XXXII.

2) Cf. supra p. 37 n. 1.

3) Cf. supra l. l.

4) Galland. Bibl. PP. T. VII p. 222 sq.

5) Libro a nobis supra p. 37 n. 1 laudato. Eadem opuscula recusa sunt sub indice: *S. Patris Macarii Aegyptii opuscula etc. ed. Pritius* Lips. 1699 et in Galland. Bibl. PP. T. VII p. 161 sqq.

6) Est cod. Bibl. Caes. Vindob. ms. theol. graec. No. 104, olim 240, ubi fol. 53, 2 sqq. opuscula legis sic inscripta: *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφράσθαι παρὰ σιμίων τοῦ λογοθέτου ρν'*. Opuscula vero maximam partem compilata esse iam levi eorum cum homiliis comparatione intelligitur.

a Simeone Logotheta (e scriptis Macarii Aegyptii) compilata sunt, Apophthegmata illa simili modo conflata esse non temere suspicor.

§. 37. In Apophthegmatis a Cotelerio editis de Macario Aegyptio XLI capitibus narratur, quae tamen solis decem historiis exceptis omnia iam excussimus. Neque ea apud Palladium, in libro secundo, apud Cassianum, Hieronymum, Euagrium, sed in sola antiqua Historiae Lausiacaе versione et in VV. PP. libris deprehendimus. Unde compilatorem in opere suo congerendo non operibus scriptorum, sed secundariis tantum fontibus, VV. PP. nimirum libris, innisum esse certo elucet. Sed hae sunt decem illae historiae:

„Petrus abbas narravit, beatum Macarium, quum aliquando anachoretam quendam invenisset aegrotantem, sciscitatum esse ex eo, quidnam cibi sumere vellet. Qui postquam pastillum petiit, virum fortem, quum nihil in cella esset, proficisci Alexandriam non piguit, ut aegro afferret; neque mira res manifesta cuiquam facta est“¹⁾. De Petro abbate in Cellulis, Lot abbatis discipulo, supra disputavimus²⁾.

„Iterum memoravit: Macario abbati prae cunctis fratribus in simplicitate conversanti quidam: Cur, inquit, talem te praebes? Ille respondit: Duodecim annis servivi Domino meo, ut mihi hanc largiretur gratiam, et vos omnes mihi consilium datis, ut deponam eam“³⁾? Haec sane cum iis, quae de Macario Aegyptio hucusque comperimus, optime conveniunt.

„Proditum est, duos fratres in Scete deliquisse. Quos quum Macarius πολιτικός abbas segregasset, nonnulli Macarium magnum Aegyptium abbatem adeuntes hoc nuntiarunt. Is: Non, inquit, fratres sunt segregati, sed Macarius; nam diligebat eum. Macarius autem abbas, a sene se segregatum esse audiens, fugit ad paludem; atque ille reperit eum a

1) Coteler. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 533 s. v. *Macarius Aegyptius* §. VIII.

2) §. 32 p. 152.

3) Coteler. l. l. p. 533 §. IX.

culicibus perforatum. Cui: Tu, inquit, segregasti fratres, iique, ecce, secedere poterant in vicum. Ego vero te segregavi, tuque velut pulchra virgo in interius cubiculum huc fugisti. At ego vocatis fratribus didici, nihil horum factum esse. Prospice igitur et tu, frater, ne a daemonibus illusus fueris; nam nihil vidisti; sed poenitentiam age pro delicto tuo. Ille respondit: Si vis, da mihi poenitentiam. Videns igitur senex humilitatem eius: Vade, inquit, ieiuna tribus hebdomadis, semel singulis hebdomadis comedens. Haec enim erat exercitatio eius perpetua, per hebdomadas ieiunare¹⁾). Macarium πολιτικόν Alexandrinum esse supra ostendimus²⁾). Eum vero iterum aliam ob causam in palude Scetis sedisse scimus³⁾).

„Proficiscens aliquando Macarius abbas cum fratribus per Aegyptum puerum audivit matri suae ita loquentem: Mater, dives quidam diligit me, et odi eum; pauper vero odit me, et diligo eum. Quo audito sermone Macarius abbas admiratus est. Tum fratres: Quid, inquirunt, hoc verbi est, pater, quod admireris? Senex respondit: Revera Dominus noster dives est, et diligit nos, ipsi autem nolumus ei obtemperare; inimicus contra noster diabolus pauper est, oditque nos, et nos diligimus impuritatem eius⁴⁾). Digna sane haec explicatio, quae ad posteros transferatur.

„Rogans Poemen abbas eundem multis cum lacrimis: Dic mihi, inquit, quomodo salver. Cui senex respondit: Quam quaeris rem, iam recessit a monachis⁵⁾. Poemen et Ioseph abbates Rufinus in Pispir vidisse se tradit⁶⁾); sed Poemen abbas etiam in Scete vixit⁷⁾).

„Macarius abbas aliquando adiit Antonium abbatem. Quocum collocutus, quum in Scetim reverteretur, fratribus ob-

1) Ibid. p. 537 §. XXI.

2) Cf. §§. 23. 24 p. 104. 106.

3) Cf. supra p. 67. 89.

4) Coteler. I. I. p. 539 §. XXIV.

5) Ibid. p. 539 §. XXV.

6) Hist. Eccl. lib. XI, 8. ed. 1. p. 246. cf. infra §. 41 p. 176.

7) Coteler. I. I. p. 587. 635 s. v. Poemen §. IV. §. CLXXX.

viam venientibus inter sermocinandum: Antonio, inquit, abbati dixi, nos non habere in loco nostro oblationem. Sed Patres aliis de rebus disserere coeperunt, nec quaesierunt amplius discere responsum senis, neque ipse prolocutus est. Hoc igitur quidam ex patribus dixit: Si viderint patres, e fratrum memoria excidere, ut de re iis utili interrogent, adigunt se ipsos, ut principium sermonis proferant; quodsi vero a fratribus non adigantur, sermonem non persequuntur, ut ne deprehendantur locuti non interrogati, videaturque loquela otiosa esse¹⁾. Macarium Aegyptium ad Antonium profectum esse iam supra comperimus²⁾; unde haud inepte discipulus Antonii sensu latiore a Rufino appellari nobis visus est³⁾.

„Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, hoc relulit. Rogavi, inquit, patrem meum, ut mihi diceret verbum. Is autem: Neminem, inquit, laeseris, nec quemquam condempnaveris. Haec observa et salvaberis⁴⁾. Paphnutius, quam Palladio quidem teste Macarii Alexandrini discipulus⁵⁾, etiam in Scete degisse legitur⁶⁾; primum tamen in solitudine Thebaldis eum habitasse verisimile est⁷⁾.

„Macarius abbas dixit: Noli dormire in cella fratris, quem mala fama petit⁸⁾.

„Ad Macarium abbatem in Scete quondam accesserunt fratres, nec quidquam invenerunt in cella eius nisi aquam putridam. Itaque ei: Abba, inquit, ascende in pagum, et reficiemus te. Quibus senex respondit: Nostis, fratres, pistrinum illius hominis in pago? Dicunt: Etiam. Deinde senex: Ego quoque novi. Nostis et praedium illius hominis,

1) Coteler. l. l. p. 539 sq. §. XXVI.

2) §. 32 p. 150.

3) Supra §. 25 p. 112.

4) Coteler. l. l. p. 540 §. XXVIII.

5) Cf. §. 18 p. 75.

6) Coteler. l. l. p. 649 s. v. *Paphnutius* §. IV. Cassian. Coll. III, 1.

7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 63. Opp. Meurs. l. l. p. 524 sq. Animadvertendum est, in capite de Paphnutio Hist. Lausiacam codicum Vindobonensium a Meursiana ita differre, ut vix uno verbo consentiat, cf. infra Appendicem.

8) Coteler. l. l. p. 540 §. XXIX.

ubi fluvius salit? Aiunt: Novimus. Senex: Et ego, inquit, novi. Quando igitur placet, vobis mihi opus non est, sed ipse mihi adporto¹⁾. Haec exercitationis virtus cum ceteris, quae de Macario Aegyptio percepimus, optime consentit.

„Paphnutius abbas, Macarii abbatis discipulus, retulit, senem dixisse: Quando puer eram, buculas cum aliis pueris pascebam, qui perrexerunt furatum ficus. Dumque currunt, una ex iis cecidit, quam tollens comedi. Quoties igitur rei eius memoria redit, plorans sedeo²⁾. De Paphnutio Macarii abbatis discipulo monuimus³⁾.

Haec quidem de Macario Aegyptio insunt Apophthegmata a Cotelerio editis s. v. *Macarius Aegyptius*. Sed evolventi mihi cetera Apophthegmatum capita duobus aliis locis Macarii, ut videtur, Aegyptii mentio occurrit. Ex quibus locis alterum⁴⁾ quidem supra cognovimus⁵⁾, alter vero hic est:

„Theodorus abbas Phermae tres bonos libros possidens ad Macarium abbatem venit, et: Tres, inquit, mihi sunt libri praeclari, ex quorum lectione fructum capio; fratres quoque iis utuntur, et pariter proficiunt. Effare igitur mihi, quid debeam facere; num ad meam fratrumque utilitatem eos retineam, an vendam demque pauperibus? Senex respondit: Pulchrae quidem actiones sunt, sed melior omnibus est paupertas. Quo audito discessit, eosque vendidit, et pecuniam dedit pauperibus⁶⁾. Macarium Aegyptium esse inde conūcio, quod Pherme prope Scetim sita erat⁷⁾, et Theodorus ipse initio in Scete vixit⁸⁾. Paupertas vero principalis Aegyptiorum patrum virtus fuit⁹⁾.

1) Ibid. p. 541 §. XXX.

2) Ibid. p. 546 §. XXXVII.

3) Modo p. 162. n. 7.

4) Cotel. l. I. T. I p. 443 s. v. *Zacharias* §. I.

5) §. 32 p. 148.

6) Cotel. l. I. T. I p. 451 s. v. *Theodorus Phermensis* §. I.

7) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 24. Opp. Meurs. l. I. p. 417 cf. infra Appendixem.

8) Cotel. l. I. p. 457. 458 s. v. *Theodorus Phermensis* §. XXV. XXVI. XXVII.

9) Cf. *Indicem* VV. PP. Rosw. s. v. *paupertas*.

§. 38. De Macario Alexandrino in Apophthegmatis a Cotelero editis hae tres historiae referuntur:

„Macarius πολιτικός ille abbas aliquando ad secundos palmarum ramos exiit, fratribus ipsum comitantibus. Qui primo die ei: Veni, inquit, pater, nobiscum comede! Accessit igitur ille et comedit. Altero eum die iterum rogant, ut comedat. At is renuens: Vos, inquit, filii, cibum sumatis necesse est; adhuc enim caro estis; ego vero nunc nolo manducare¹⁾. Haec historia in duobus Apophthegmatum codicibus Vindobonensibus s. v. *Macarius Aegyptius* post §. XXXII perperam, ut quisque facile intelligit, inserta legitur²⁾. Quanto-pere autem Macarius Alexandrinus cibus abstinerit, e Palladio didicimus³⁾.

„Macarius abbas convenit Pachomium abbatem Tabensiotarum. Quem Pachomius interrogans: Si, inquit, fratres disciplinae ordinem non servant, bonumne est corripere eos? Respondit Macarius abbas: Castiga et iuste eos iudica, qui tibi subiiciuntur; extra vero iudicaveris neminem; nam scriptum est: Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicat⁴⁾. Macarium Alexandrinum cum Pachomio congressum esse, a Palladio accepimus⁵⁾. Ceterum e colloquio isto denuo probatur, Macarium Alexandrinum iam ante annum 348, quo quidem mortuus est Pachomius, non exigua virtutis et asceseos fama excelluisse⁶⁾.

Macarius abbas aliquando per quatuor integros menses quotidie visitabat fratrem quendam, neque unquam, ne semel quidem, invenit eum vacantem ab oratione. Admiratus igitur dixit: Ecce, terrestri angelus!⁷⁾. Cellularum monachi singuli in cellis degentes sola die sabbati et domini-

1) Cotel. Mon. Eccl. Graec. T. I p. 572 s. v. *Macarius πολιτικός* seu *urbicus* §. I

2) Codices laudavimus supra §. 11 p. 35 n. 2. p. 36 n. 1.

3) Supra Cap. III.

4) Cotel. I. I. p. 573 §. II. Cf. I Cor. 5, 12. 13.

5) Cf. supra p. 70. 86 sq.

6) Cf. supra p. 86 sq.

7) Cotel. I. I. p. 573 §. III.

ca convenire solebant in ecclesia¹⁾; e quorum fortasse numero ille frater fuit, quem Macarius Alexandrinus Cellularum presbyter tot menses quotidie adiens semper orantem invenit.

Expositis igitur iis, quae in Apophthegmatis illis de Macario Alexandrino reperiuntur, ad appendicem Apophthegmatum ineditam transire licebit.

§. 39. Etenim in ea appendice, cuius codicem in bibliotheca Caesarea Vindobonensi adii²⁾, tres historiae de Macario extant, quarum ultimam de mortuo ad refellendum Hieracitam haereticum a Macario Aegyptio resuscitato cum lectoribus communicavimus³⁾. Reliquae, quarum una in codicis fol. 148, altera fol. 161, 1 habetur, latine redditae hae sunt:

„Dixit Macarius abbas: Quid iudicas interfectores et adulteros et sepulchrorum depilatores, et si quis alius eiusmodi legis violator? Habent iudicem suum. Immo inquire non modo in aliena facinora, sed etiam in delicta tua saepe praemeditata, et te ipsum saepenumero invenies illis peiorem. Nam tu quoque lascivis oculis non raro circumspexisti; id quod, ut ipse scis, verum iam est adulterium. Saepe etiam fratri tuo maledixisti, neque ignoras, hac de re Dominum revelasse, dicentem quemque ad fratrem suum „fatue“ reum esse gehennae ignis. Atque, quod omnium atrocissimum est, vel indignus fortasse ad sancta et intemerata eius mysteria accedis, ita ut reus fias corporis et sanguinis Christi. Ille igitur, quem iudicas, merum hominem occidisse deprehenditur; tu vero deprehenderis Christum ipsum occidens mortisque eius reus, quum indignus participes intemeratum corpus et sanguinem. Legis enim: Qui indigne manducat et bibit, reus est corporis et sanguinis Christi et iudicium sibi manducat et bibit; hoc est: Sicut Iudaei illi occiderunt eum, ita et ii, qui indigni corpus et sanguinem eius sumunt, idem faciunt. Nam verisimillimum est, et eum, qui purpuram regiam scindat, et qui eam ma-

1) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 22 p. 478, 1. Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 70 Opp. Meurs. l. I. p. 532. Cf. supra §. 27 p. 117.

2) Hanc appendicem descripsimus supra §. 11 p. 36, codicem ibid. n. 1.

3) Supra §. 14 p. 49 sqq.

culet, eandem mortem pati. Unde et qui corpus eius aliquando perforarunt, et qui nunc inquinant illud, quippe impura ipsum mente percipientes, idem cum crucifigentibus Christum iudicium ex apostoli verbis subibunt“.

„Alias confessus est Macarius abbas: Quum iunior essem curisque in cella vacarem, in eremum profectus mecum reputans dixi: Cui occurris, eum interroga pro utilitate tua. Atque puerulum inveni boves pascentem, cui: Quid, inquam faciam, puerule, quia esurio? Is mihi: Comede, inquit, tandem. Tum ego: Comedi, sed iterum esurio. Ac rursus mihi dixit: Ergo iterum comede. Similiter et ego: Saepenumero, inquam, comedi, denuoque semper esurio. Ad haec ille respondit: Non multum abest, ut asinus sis, abba, quippe qui semper vesci velis. Itaque nactus utilitatem discessi“¹⁾.

Etsi perpulchrae hae duae historiae reapse utriusque Macariorum bene conveniunt, tribuerim tamen eas Aegypto; et alteram quidem propter similitudinem doctrinae cum homiliis eius, alteram ob ipsius nexum cum historia de mortuo ad refellendum Hieracitam resuscitato, quae in codice proxime subiuncta ad eundem Macarium respicit²⁾.

§. 40. Superest, ut vitas aliorum Sanctorum, in quibus Macariorum nostrorum mentio fit, examinemus. Quem in finem singula volumina AA. SS. Bollandi diligenter evolvimus, sed fructus paucos percepimus. Macarius Alexandrinus in fine epistolae „Ammonis episcopi ad Theophilum papam Alexandriae de conversatione et particulari vita s. Pachonii et Theodori“ memoratur, ubi cum beato Pior, Aelurione, Ammonio et Isidoro, Anachoretarum omnium antiquissimo, etiam *beatus Macarius* iis adnumeratur, quos in monte Nitriae Ammonius episcopus viderat et magnopere admiratus erat³⁾; Macarium igitur Alexandrinum intelligendum esse verisimillimum est. Praeterea inter reliquias ecclesiae Se-

1) Textum graecum e codice descriptum legis infra in Appendice.

2) Cf. textus graeci descriptionem infra in Appendice.

3) AA. SS. Boll. T. III Mai. p. 357.

nonensis Macarii abbatis recensentur reliquiae, quae num alterutrius ex nostris Macariis sint, certo dicere nequis¹⁾. Rursus Macarii-mentio fit in vita Iusti episcopi Lugdunensis ab anonymo quodam descripta, quae prodiit e codice 33 Reginae Sueciae. Iustus enim episcopus exeunte Sec. IV Aegyptum petierat. In cuius vita scriptor incognitus haec verba facit: „Ego autem ipse sanctum quendam presbyterum paene iam nonagenariam aetatem agentem vidi, cuius mihi relatione haec comperta sunt; nam in sermone eius quasi sanctae historiae fides inerat. Referebat, se in illis heremi partibus diu moratum fuisse, nec solum vidisse beatissimi nominis Iustum, sed etiam familiaritate eius usum fuisse, ac magnificum apparuisse inter illos, qui tunc in heremo revelationibus atque virtutibus tanquam magna luminaria refulgebant, sanctum Macharium, Pafnutium ceterosque, quorum sanctitatis fama per Orientem vigebat²⁾. Bollandistae Macarium Aegyptium Scetis abbatem, ubi etiam Paphnutius abbas degebat, intelligi haud temere arbitrati sunt³⁾. Verbis: „Tanquam magna luminaria refulgebant“ scriptor anonymus ad Rufini librum respicere videtur⁴⁾. Denique plura leguntur de Macario Aegypto in vita s. Apollinaris Syncleticae, Dorotheus nuncupatae, quam iam accuratius pertractemus. Summa autem rerum, quae eius vita continentur, huc redit:

Apollinaris virgo, Anthemii imperatoris filia, vitae monachicae studio acta, quum sancta loca invisisset et Alexandriam navigasset, ad sepulchrum s. Mennae venit. Inde patres Scetis aditura, ubi prope paludem in fontem, qui fons Apollinaris postea appellari solebat, incidit, lecticario et comite itineris eunucho dormientibus, vestes mutavit habituque monachico, quem secum recondemat, induto, in paludem effugit.

1) Ibid. T. VII Mai. p. 431, F.

2) Ibid. T. I Sept. p. 373.

3) Ibid. p. 374 not. f. Cf. supra §. 37 p. 162.

4) VV. PP. Rosw. lib. II cap. 28 p. 479, 2.

Ubi multos annos cum daemonibus certans, corpus a culicibus exesum pelli testudinis simile gerebat. Postea a Deo edocta, ut interroganti nomen ipsius Dorotheus diceret, e palude egressa est eunuchus ab omnibus habita. „Cum esset autem mane, occurrit ei s. Macarius, et dicit ei: Benedic, pater. Illi autem data sibi invicem caritate ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus dicens: Pater, quis es? Ille autem dixit: Ego sum Macarius. Is vero dixit: Fungere officio caritatis, sine me habitare cum fratribus. Praebuit autem ei quoque cellam protinus¹⁾. Isto igitur loco die noctuque orans acerrime certabat. „Quodam autem die abbas Macarius venit in eius cellam, et dicit ei: Fungere officio caritatis, bone frater; emitte nobis preces. Illa vero dicit: Pater, ego a te volo benedici. Cumque fecissent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius dicens: Dic mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit: Vocor Dorotheus, et cum audissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum iis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex: Quodnam opus facis? Ea vero dicit: Faciam, si quid me iubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere eius animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario, eam esse feminam, sed is tanquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem curationes Deus per eam peregit²⁾. Ac sanctae quidem una sola erat soror, capta a daemone, qui lacerare eam coepit et dicere: Nisi in solitudinem me tuleritis, non egrediar ex ea. Tandem imperator magno cum comitatu eam ad patres solitudinis dimisit. „Cumque ii venissent in Scetim, novit s. Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, iisque progressus obviam, excepit eos et dixit: Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt: Noster inprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a

1) AA. SS. Boll. T. I Ian. p. 260.

2) Ibid.

cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei: Fungere officio caritatis, quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Haec est enim merces tua. Haec autem cum audisset, coepit flere et dicere: Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepisti opinionem? Flexisque genibus dicebat: Concede mihi, pater, ut mea peccata desleam; nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis, et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius: An non sunt etiam alii patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen haec remansit merces. Illa vero dicit: Fiat Dei voluntas, et mota poenitentia eam accepit in cellam, et novit eam esse sororem, flensque conquievit. Eam autem amplexa dixit: Bene venisti, soror. Dei vero opere fuit os obstructum daemone, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem daemon eam diu affligeret, per preces eum domuit¹⁾. Sanata demum filia domum rediit cum magna civitatis laetitia. Sed postmodum diabolus eam rursus ita subiit, ut praegnans videretur. Examinanti autem ista imperatori instigante diabolo respondit, a monacho Dorotheo allatum sibi stuprum esse. Satellitibus igitur irati principis in Scetim missis Dorotheus ipse se obtulit, abeuntemque totus conventus tristitia afflictus precibus suis prosecutus est. „Sciebat enim abbas Macarius, in illo nihil esse mali“. Ad aulam deductam quum imperator uxorque eius excepissent, ac se detecta veritate dimissuros eam esse promisissent, filiam ipsorum se illa exhibuit, sororeque sanata post paucos dies in Scetim reversa est, ubi mox e mundo se exituram intelligens abbas Macario: „Fac, inquit, officium caritatis. Si contigerit me e vita excedere, ne me componant monachi. Is vero dicit ei: Quomodo potest hoc fieri? Ea autem consummata venerunt sancti patres, ut sanctum eius corpus lavarent. Viderunt autem eam esse sexu feminam, et exclamarunt dicentes: Gloria tibi, Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admi-

1) Ibid.

ratus est autem abbas Macarius, quod hoc sibi non fuisset revelatum. Una vero nocte videt visionem, quae ei dicit: Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis patribus, qui sunt a saeculo. Tunc ei narravit vitam et nomen beatæ. Allatisque sanctis eius reliquiis eam posuerunt ad orientem sanctæ ecclesiæ in antro abbatis Macarii cum gaudio et gloria, usque in hodiernum diem, per Deum et sanctos patres, et post Sanctæ dormitionem peraguntur curationes gratia et elementia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria et potentia in secula¹⁾. Quem quidem Macarium non, ut perperam statuit Bollandus, Alexandrinum sed Aegyptium fuisse, qui in Scete habitavit, et praesagii seu prophetiæ spiritu excelluit, facile elucet. Quanti autem feberis illam, quam aequalis scripsisse fertur, historiam, ipse videto. Plura in VV. SS. Bollandi de Macariis nostris ego non offendi.

Caput VIII.

Macariorum Aegyptii et Alexandrini exilium sub Lucio Ariano Alexandriae episcopo. Socrates, Sozomenus, ceterique rerum ecclesiasticarum scriptores de hisdem. Quando memoria Macariorum Aegyptii et Alexandrini agatur.

§. 41. Saepius locuti sumus de Aegypti senum persecutione a Lucio Arianorum Alexandriae episcopo excitata²⁾. In qua quoniam praeter alios abbates etiam Macarii nostri in exilium missi sunt, id quomodo gestum sit, enarrandum est. Rei autem testes sunt Rufinus, quem persecutiones istae ipsum petiere, deinde Socrates, Sozomeus et Theodoretus, qui Rufini enarratione innituntur.

Athanasio a. 373 mortuo Petrus ab episcopis provinciae monachisque in locum eius substitutus est. Praefectus autem urbi impius, ethnicorum et Iudaeorum manu convocata, Petrum eiecturus ecclesiam occupavit, quam milites turpiter

1) Ibid. p. 261.

2) Supra §. 6. p. 16. §. 26 p. 113 §. 32. p. 152.

profanarunt, nec non multas virgines stupraverunt aliasque fustibus contusas ne sepeliri quidem passi sunt. Paucis post diebus Lucius Arianus militibus cinctus ab Euzoio Antiochiae praesule, Arianorum tunc principe, in episcopatum Alexandriae intrusus est. Qui statim alios minis, vinculis, tormentis, alios pollicitationibus a fide Nicaena avocare studuit, eosque, qui resistebant, Heliopolim in Phoenicia, ubi idola colebant omnes, deportandos curavit; murmurantes vero ad metalla Phennensia et Proconensia deducebantur, inter quos haud pauci fuerunt monachi¹⁾. Alexandria igitur subacta episcopisque provinciae Neocaesaream, quam urbem Iudaei inhabitabant, in exilium missis, milites ad monasteria solitudinum directi sunt, cui expeditioni ipse interfuit Lucius. Nam recte Sozomenus: „Fidei, inquit, senum adhaerebat multitudo vulgi, quippe quod veritati indulgere crederet eos, qui virtutem factis ipsis profiterentur“, et: „Unde Lucius, quum bene intelligeret, fieri non posse, ut Ariani devincerent catholicos, nisi monachos istos ad partes Arianorum deduxisset, eos vi cogere aggressus est, quibus persuadere verbis non poterat“²⁾. Atque in eremo, quo milites venerunt, teste Rufino „Macarius et Isidorus aliusque Macarius atque Heraclides et Pambus Antonii discipuli per Aegyptum et maxime in Nitriae partibus“ sederunt³⁾, ac tria millia simul virorum aut amplius per solitudinem dispersorum oppugnabantur⁴⁾. Qua de re Rufinus ita scribit: „Quae praesens vidi, loquor, et eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui. Hi ducebant exercitum Domini, non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitum moriendo vincentem, et qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad coelum. Quique dum in tabernaculis positi et orantes exspectarent interfectores suos, delatus est ad eos homo olim membris omnibus et praecipue pedibus aridus.

1) Petri episcopi epistola in Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 19.

2) Sozom. hist. eccl. lib. VI, 20 ed. Valesii Mog. 1677 p. 662.

3) Ruf. hist. eccl. lib. XI, 4 ed. I. p. 242.

4) Ibid. XI, 3 p. 242.

Sed cum ab iis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, statim confirmatae sunt plantae eius. Et dicentibus iis: In nomine Iesu Christi, quem Lucius persequitur, surge, et sta in pedibus tuis, et redi in domum tuam, et continuo exurgens et exiliens benedicebat Deum, ostendens, quia vere erat in iis Deus¹⁾. Narratis deinde caeci illius hominis et catorum leaenae sanationibus, quas Macarii Alexandrini virtute factas iam attulimus, Rufinus sic pergit: „Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reverentiae virtutum mirabilibus detulit; quin immo iubet patres ipos ablatos a grege suo, immo clam raptos, in insulam quandam Aegypti paludium deportari, in qua compererat, neminem porsus esse Christianum, quo per hoc vel absque solatiis vel absque consuetis actibus viverent. Senes igitur cum duobus solis pedisequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis observatum. Cumque primum navicula senum oram soli illius contigisset, ecce, subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione et clamoribus usque ad coelum datis agi per medios populos coepit, et crebros ducens rotatus, stridens huc atque illuc, rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tam ingentis monstri, maxime quod esset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud illos erat, populi convenissent, per auras eam raptam sequentes perveniunt usque ad naviculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus et prostrata clamare coepit: Quid venistis huc, o servi Dei summi, antiquis nos et veteriosis evolvere domiciliis? In hoc loco depulsi undique latebamus. Quomodo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis sedibus, populos vestros terrasque recipite. Cum haec diceret, increpitus ab iis erroris spiritus effugatur, et puella sana una cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordiis praedicantes iis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conversionem repente eos perduxerunt, ut statim manibus

1) Ibid. XI, 4 p. 242.

suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent, et ecclesiam confestim aedificarent. Nec ad deliberandum spatium temporis egerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandriae nuntiatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus sed Deo indiceret, occulte eos revocari et in eremum remitti iubet¹⁾. Hucusque Rufinus de senum exilio. Socrates claudi illius hominis sanationem non exposuit, sed haec tantum scripsit, quae sequuntur: „Cumque ad locum ipsum pervenissent, viros deprehenderunt solitis studiis et exercitationibus occupatos, orantes scilicet, morbis medentes, daemonia eiicientes“²⁾. De senibus in exilium pulsis Socrates: „Quoniam igitur, inquit, admirabiles illi viri omni violentia, quae ipsis inferebatur, superiores existerent, animum tandem despondens Lucius duci exercitus mandavit, ut patres monachorum in exilium mitteret. Illi autem erant Macarii duo, Aegyptius et Alexandrinus. Qui quidem deportati sunt in insulam, in qua nullus erat Christianus“³⁾. Cur Socrates solos Macarios nominet, nisi eos principes senum duxerit, non intelliges. Ceterum in enarranda ipsa exilii senum historia Rufini, quem persecutionis istius testem laudat⁴⁾, vestigiis aperte ingreditur. Sozomenus illam claudi hominis curationem his allegat verbis: „Eo ipso tempore, quo milites in eos impetum facturi erant, traditus ipsis quidam esse dicitur, cuius artus iamdudum ita arefacti erant atque extenuati, ut pedibus insistere non posset...“⁵⁾, vocabulo „λέγεται“ „dicitur“ fortasse Rufinum significans, a quo id acceperat. De senibus a Lucio exagitatis Sozomenus haec refert: „Cuiusmodi tunc monachorum praefectos fuisse accepimus Macarios duos, de quibus iam antea diximus, et Pambo

1) Ibid. p. 243.

2) Socrates hist. eccl. lib. IV, 24 ed. I. 239.

3) L. I.

4) L. I.

5) Sozom. hist. eccl. lib. VI, P. 20 d. I. 663.

atque Heraclidem ceterosque Antonii discipulos¹⁾. Sed et ipse cum Rufino consentit, hoc solo discrimine, quod in Sozomeni historia de ista sacerdotis filia „Macarius eiusque comites“ daemonem obiurgant, et in fine Lucius occulte praecipit, „ut, qui cum Macario essent, ad sedes suas in solitudinem revertantur“²⁾. Theodoretus denique, quum de crudelitatibus in persecutione ista perpetratis ad literas Petri episcopi³⁾ delegasset, de exilio senum haec verba facit: „Viri sunt in Aegypto, qui angelorum conversationem aemulantes ab urbium tumultibus se subduxerunt, vitamque in solitudine agere maluerunt. Ubi arenosum ac sterile solum fertile reddentes fructum Deo suavissimum pulcherrimumque ferunt virtutem, quam sibi tanquam legem imposuerunt. Cuius quidem disciplinae duces cum alii multi extiterent, tum optimus religiosorum ordinum magister fuit Antonius ille celeberrimus, qui ad virtutis palaestram monachis solitudinem evexit. Eius igitur viri discipulos — ipse enim cum maximis et pulcherrimis oneribus ad tranquillos portus appulerat — miser iste et infelicissimus (Lucius) insectatus est, ac divinorum coetuum duces, celebrem illum Macarium, et alterum eiusdem nominis, nec non Isidorum aliosque de speluncis abductos in insulam quandam relegavit, quae ab impiis hominibus habitata nullum unquam pietatis magistrum habuerat. Cumque insulae orae appropinquasset navigium, daemon, qui ibi colebatur, consecratum sibi deserens simulacrum, quod antiquum eius fuerat domicilium, filiam sacerdotis ad insaniam concitavit et furibundam ad litus deduxit, quo navim remiges appulerant“⁴⁾. Cetera, quae sequuntur, ad id, quod e Rufino didicimus, plane redeunt. In fine Theodoretus: „Haec, inquit, ubi in urbe innotuerunt, omnium illico factus est concursus Lucium obiurgantium et divina se ira plectendos dicentium, nisi divinus ille sanctorum chorus dimitteretur. Ita

1) Ibid. p. 662.

2) Ibid. p. 663 in fine.

3) Extat in Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 19.

4) Theodoret. hist. eccl. lib. IV, 18.

carentur¹⁾. Quod quidem etsi lege non exprimitur, magnam certe crudelemque fuisse monachorum persecutionem, a Valente excitatam, e Chrysostomi libris *adversus oppugnatores vitae monachicae*²⁾ discimus.

Restat, ut Macariorum mentionem, quam data persecutionis istius narrandae occasione Rufinus fecit, breviter hic subiungamus. Is enim, quum temporum illorum historiam descripsisset: „Florebat, inquit, igitur Aegyptus ea tempestate non solum eruditus in christiana philosophia viris, verum etiam his, qui per vastam eremum commanentes signa et prodigia Apostolica simplicitate vitae et cordis sinceritate faciebant. Ex quibus interim, quos ipsi vidimus, et quorum benedici manibus meruimus, hi sunt: Macarius de superiori eremo, alius Macarius de inferiori, Isidorus in Scyti, Pambus in Cellulis, Moyses et Benjamin in Nitria, Scyrion et Helias et Paulus in Apeliote, alius Paulus in Focis, Poemen et Ioseph in Pispiri, qui appellabatur mons Antonii. Sed et alios quamplures huiusmodi viros in Aegypti partibus habitare, fidei comperimus audita³⁾. Inter Aegyptum superiorem et inferiorem si distinguitur, superioris eremi Macarium Aegyptium Scetis incolam, inferioris Alexandrinum Cellularum presbyterum fuisse crediderim.

§. 42. Socratis, Sozomeni, Suidae, Nicephori Callisti, aliorumque rerum ecclesiasticarum scriptorum, qui non tam suo Marte, quam e fontibus illis primariis, quos hucusque examinavimus, de Macariis tradunt, locos relationesque integras in medium proferre superfluum esse antea arbitrati sumus⁴⁾. Attamen eos breviter recensere a re alienum non erit. Et Socratis quidem tota de Macariis relatio libris Euagrii innititur, exceptis paucis quibusdam sententiis. E quarum numero sunt illa, quae supra ad librum secundum respicere docuimus⁵⁾;

1) *Prosp. Aquitan. Chron. integr. P. I. Migne. Patrol. T. LI p. 583.*

2) *Io. Chrysostomi Opp. ed. Montfaucon T. I, 44 sqq.*

3) *Rufin. hist. eccl. lib. XI, 8 ed. l. p. 246.*

4) *Supra §. 11 p. 37.*

5) *Supra §. 25 p. 111. sq.*

sed ultima, quae e Socrate ibi attulimus, verba haec: „Aegyptius (Macarius) tot sanavit aegros, tot obsessos a daemonibus liberavit, ut, quae per gratiam Dei gesserit, separatum opus desiderent¹⁾, ad simillima ea, quae de virtutibus Macariorum Rufinus in Continuatione scripserat²⁾, alludere videntur. E fontibus denique incognitis Socrates haec nova adiecit: „Erat porro (Macarius Aegyptius) reverendus pariter ac severus in illos, qui ipsum adibant. Macarius vero Alexandrinus, cum usquequaque similis esset Aegyptio, eo tantum discrepabat, quod hilaris fuit erga eos, qui ad ipsum accesserant, et urbanitate quadam iuniores ad disciplinam monasticam allexit³⁾. Cetera igitur, ex Euagrio deprompta, ad duas Macarii Aegyptii historias de causa, cur iniuriarum ab hominibus inflictarum recordatione memoriae vim corrumpamus, a daemonibus vero acceptarum reminiscendo non laedamus, et de abstinentia, qua Euagrium siti oppressum umbra contentum esse iusserat, redeunt⁴⁾. Sozomenus de Macariis pauca retulit ex Historia Lausiaca, hoc tamen praemisso exordio: „Ordiantur ab Aegypto, et a duobus Macariis, celeberrimis rectoribus, qui in Scete et in monte regionis illius praefuerunt. Quorum alter quidem Aegyptius fuit, alter πολιτικός i. e. urbicus dicebatur. Erat enim oriundus ex urbe Alexandria. Nec non uterque ob divinam praescientiam ac philosophiam admirabilis et daemonibus formidabilis multa miracula et curationes stupendas perfecit⁵⁾. Illud etiam, quod supra monuimus, Sozomenus solus nos edocet, Macarium Alexandrinum serius, quam Aegyptium, presbyterum factum esse⁶⁾. Ceterum e Historia Lausiaca famam de mortuo a Macario Aegyptio ad Hieracitam refellendum suscitato, de aetate Macarii Aegyptii, et cur nomen παιδαγωγ-

1) L. I.

2) Cf. supra §. 26 p. 114.

3) Sochr. hist. eccl. IV, 23 ed. I. p. 234. cf. supra §. 22 p. 97.

4) Sochr. I. I. p. 235 sq. Cf. supra §. 28 p. 119 sq.

5) Sozom. hist. eccl. III, 14 ed. I. p. 515 sq.

6) Cf. supra §. 20 p. 87 sq.

γέρον ei inditum fuerit, historias, denique singularem Macarii Alexandrini continentiam tradidit¹⁾. Praeterea Sozomenus Macarium Alexandrinum „Cellularum presbyterum“ de-
nuo laudat, qui non se, sed angelum Marco semper ea, „quae a sacerdote fidelibus ad altare praebere ius fasque est“²⁾, porrexisse docuerit, id quod supra e Palladio percepimus³⁾. Apud Theodoretum praeter ea, quae audivimus⁴⁾, de Macariis nostris nihil reperi. Neque quidquam apud Orosium de iisdem uspiam legitur; atque ea, quae in Casiodori historia tripartita de Macariis Aegyptio et Alexandrino extant, e Socrate et Theodoro desumpta sunt⁵⁾. Similiter Suidas id, quod s. v. *Macarius* scribit⁶⁾, e Socrate, ac Nicephorus Callistus quae habet⁷⁾, e Sozomeno et e Socrate compilarunt.

Fabricius in bibliotheca graeca passim Ioannem quendam Hagioelitam vel Hagiopolitam i. e. Hierosolymitanum nominat, quem ait Leone Allatio teste *Encomium Macarii Aegyptii* in bibliothecis codd. mss. delitescens elaborasse⁸⁾. Cuius opusculi Leo Allatius data occasione duo parva protulit fragmenta, unum in libro suo de purgatorio, alterum in dissertatione II, quam de libris ecclesiasticis Graecorum

1) Sozom. I. 1.

2) Sozom. hist. eccl. lib. VI, 29 ed. I. p. 681. Probe animadvertas, Sozomenum h. l. inter »Macarium Cellularum presbyterum«, et »Macarium« vel «Macarium iuniorem» distinguere, ita ut verba: «Macario verum donatum fuit a Deo...» non de Macario Cellularum presbytero, sed de Macario iuniore, qui adolescens caedem involuntariam fecerat, valeant.

3) §. 18 p. 74. §. 22 p. 101.

4) §. 41 p. 174.

5) Hist. tripart. lib. VIII, 1. 7 ed. Bas. 1544 p. 482. 492 (e Socrate), lib. VII, 39 p. 475 (e Theodoro, vel potius e Rufino, quippe quem Theodoretus sequatur).

6) Suidae lexic. s. h. v.

7) Niceph. Callisti hist. eccl. lib. IX, 14 ed. Basil. 1555 p. 406 lib. XI, 35 p. 572 (e Sozomeno); lib. XI, 42 p. 579 (e Socrate).

8) Fabricii bibl. graec. ed. Harless Hamburg. 1817 P. X p. 106. 271. XI, 657.

scripsit. Prius igitur fragmentum latine redditum hoc est: „Oportuit autem et eum utpote hominem commane debitam exsolvere et in requiem illam transire. Accessit enim a rectore omnium Deo ad beatam quietem, ipse vere beatus, et dominico throno assistit, ad angelorum coetus provectus“¹⁾. Alterum vero ad fabulam de capite sacerdotis gentilis Macario Aegyptio de poenis inferni disserente²⁾ respicit hisque concipitur verbis: „Cuius preces et calvaria cuiusdam gentilis sacerdotis in eremo projecta admirabiliter praedicavit iisque, qui in tormentis erant, cessationem, cum pro illis funderentur, suppeditantes monstravit“³⁾. Ex quibus coniecero, encomium illud hucusque, quantum sciam, ineditum⁴⁾ sermonem panegyricum esse, quo Macarius Aegyptius laudibus efferatur. Nec non idem encomium Assemanni laudat in Calendariis, vitamque Macarii Aegyptii a Ioanne Hagiopolita seu Hierosolymitano scriptam appellat⁵⁾. Eundem porro Ioannem Hagiolitam seu Hagiopolitam Leo Allatius alibi post Ioannem Damascenum ita commemorat, ut non multo hoc serius vixisse eum verisimile videatur⁶⁾. Rursus

1) Ἔδει δὲ καὶ τοῦτον ὡς ἀνθρώπον τὸ κοινὸν ἀποτίσαι χρέος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβῆναι ἀνάπαυσιν. μετακαλεῖται παρὰ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ πρὸς τὴν μακαρίαν λῆξιν, ὃ ὄντως μακάριος καὶ τῷ δεσποτικῷ θρόνῳ μετακομίζεται χορείαις ἀγγέλων προπομπευόμενος. Leonis Allatii de utriusque ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio consensione. Romae 1655 p. 734 sq.

2) Supra §. 31 p. 141.

3) Οὐ τὰς προσυχὰς καὶ κρανίον ἑλληνὸς τιμὸς ἐξήτως ἐν ἐρήμῳ κείμενον παραδόξως ἀνεκέρυξεν, καὶ τοῖς ἐν τοῖς βασάνοις ἀνεσιν χαριζόμενος ἐπέδειξεν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν γένοιτο. Leonis Allatii de libris ecclesiast. Graecorum dissert. II Paris. 1645 p. 123.

4) Fabricius unum tantum codicem laudat *Nanianum* CXXXVI Nr. 24, quò encomium istud legitur, Ioannique *Hagiolitae* adscribitur. Bibl. graeca ed. Harless T. X p. 271.

5) Assemanni *Calendaria ecclesiae universae* T. VI p. 98.

6) *Libri, qui inscribitur: Ioannes Henricus Hottingerus fraudis et imposturae manifestae convictus a Leone Allatio, Rom. 1661* p. 150.

in Leonis Allatii libro *Συμμικτά* inscripto Epiphaniai Hagio-
politae „*Enarratio Syriae, urbis sanctae et sacrorum ibi lo-
corum*“ habetur, ubi postquam s. Menae et s. Theodorae,
„quae mutato nomine dicta est Theodorus et accusata“, se-
pulchra memorata sunt, de Macario haec leguntur: „Hinc
ad meridiem Alexandriae sex dierum spatio remotus est
s. Macarius magnus, qui paradiso adpropinquavit. Cuius mo-
nasterium abbates mille continet et mille cellulas; est autem
per se castellum. Atque a s. Macario distant dierum qua-
tuor itinere repositoria XXXVI. Iosephi, ex iisque locis prae-
tervehere potes Phison fluvium ad pontem, qui sustinetur
octoginta navigiis, atque inde Babylonem magnam Pharaonis
regiam ingrederis“¹⁾. Vix dubium est, quin de monasterio
Macarii Aegyptii loquatur. Theodora vero seu Pseudo-Theo-
dorus ille haud dubie est Dorotheus vel Apollinaris Syncretica vir-
go, cuius cum Macario Aegyptio congressum exposuimus²⁾.

Ad Macrizium venimus, Sec. XV historiae Copto-
rum scriptorem, e gente Arabum³⁾. Qui etsi praecclare
scripsit, de Macariis tamen propter incitiam multa falsa
commiscuit. Sed quum liber eius rarius inveniatur, locus
integer nobis depromendus esse videtur, qui latino sermone
hic est: „Ad Wádi Habíb, inquit, quod attinet, id quod et
Wádi-l-Natrán vel planities Schihát vel planities Asquit vel
Mizán el-Coláb (libra cordium) vocatur, olim centum ibi mo-
nasteria erecta erant, ex quibus postea septem Occidentem
versus ad latus planitiei regionibus el-Buheira et el-Fejjùm
interiacentis sita, ubi campi arenosi solum sale plenum, agri
aquae egeni praerupta saxa excipiant, remanserunt. Incolae
aquam ad bibendum e puteis hauriebant, munera iis eleemo-
synasque offerebant Christiani. Nunc quidem funditus diruta

1) Leonis Allatii *Συμμικτά* sive opusculorum graecorum et la-
tinorum vetustiorum ac recentiorum libri duo. Coloniae Agrip-
pinae 1653 lib. I p. 55.

2) Supra §. 40 p. 167 sqq.

3) Obiit Macrizi anno Heg. 844 Christi 144, teste de Schmurrer
Bibl. Arabica Halae 1811 p. 156.

Sunt. Atque Christiani rerum gestarum scriptores tradiderunt, ex illis monasteriis Amr Ben el-'Asi septuaginta millia monachorum obviam venisse, quorum quisque baculum gestabat. Quibus ille, quum ipsi se subiecissent, epistolam dedit hodieque apud eos repertam. Ad ista igitur monasteria monasterium Bu Macâr natu maioris, prae ceteris celebratum, pertinet, in cuius conspectu multa monasteria diruta adiacent. Id olim coenobium monachorum fuit, nec patriarcha, etiamsi in cathedra Alexandriae positus, ab iis agnoscebatur, antequam ei, ut solum ipsorum coenobii occuparet, permisissent. Ac mille quingenti monachi quondam ibi habitasse dicuntur; nunc perpauci tantum incolunt. Macarii tres distinguuntur, natu maior, cuius illud fuit coenobium, Abu Macâr Alexandrinus, et Abu Macâr episcopus. Quorum ossa tribus singulis loculis ligneis recondita a Christianis monasterii frequentantur; ibique etiam epistola, ab 'Amr Ben-el-'Asi monachis Wâdi Habib de collectione (decimarum) in regionibus lateris occidentalis scripta reconditur, quod mihi quidam narravit, qui ab alio, cuius oculis illa obiecta fuerat, acceperat. Abu Macâr natu maior i. e. Macarius vitam monachicam ab Antonio didicit, qui primus eorum cucullum et aschkim h. e. cingulum e corio confectum, e quo effigies Christi cruci affixi pendet, gestabat, illud quidem, quo monachi cingi solent. Antonium quidem in monte orientali, ubi coenobium el 'Araba est, invenit, quumque aliquantum temporis illic remansisset, ab eo veste monachorum indutus, in Wadi-l-Natron habitare iussus est, quo magnus monachorum numerus ad obtemperantem confluit. Multa autem eaque praeclarissima narrantur, in quibus et hoc memoratu dignum est, quod quinquaginta integros dies ieiunans nec cibum, nec potum sumpserit, noctesque insuper pervigilaverit. Praeterea palmarum foliis, quae sibi praeparaverat, victum quaesivit, neque unquam recentem panem comedit, sed oleribus¹⁾ aqua palmarum foliis superfusa emol-

1) Pro oleribus codices arabici calceamenta trita vel anteriores

litis ipse cum monachis vescebatur, quamdiu vivebant, sine omni additamento. Hic igitur cibus eorum per totum vitae spatium fuit, usquedum in patriam reversi sunt. Abu Macâr Alexandrinus Alexandria ad illum, quem diximus, Macarium venit, cuius in manus vota monachica fecit. Tertius accessit Abu Macâr, qui episcopus factus est⁴⁾. Sed Macrizium Macario Aegypto ab Antonio, quocum aliquantum temporis ille vixerit, vestem monachicam datam esse, falso narrare supra docuimus²⁾; atque in iis, quae de virtutibus Macarii scripsit, Aegyptiam cum Alexandrino, de quo eadem Palladius tradidit³⁾, confundere eum, nemo non videt. Macarius vero ille episcopus quisnam fuerit, nisi forte Hierosolymorum episcopus⁴⁾, ignoro.

Ad recentiores denique rerum ecclesiasticarum scriptores quod attinet, Baronius⁵⁾, Bollandus⁶⁾, Dupin⁷⁾, Fleury⁸⁾, Oudin⁹⁾, Cave¹⁰⁾, alii de Macariis Aegypto et Alexandrino verba quidem fecerunt, sed rem critice dispexit solus Tillemontius¹¹⁾, cuius expositiones cunctis, quae ceteri habent, longe antecellunt, licet et ipse nonnulla perperam intel-

partes ocreae; restitit olcribus ex Hist. Lausiaca Palladii, quam sequi hoc loco Macrizium in aperto est,

- 1) Macrizi Gesch. der Copten Aus den Handschriften zu Gotha und Wien v. Wüstenfeld. Götting. 1845 p. 109 sq.
- 2) §. 25 p. 112.
- 3) Cf. supra p. 66.
- 4) De Macario Hierosolymorum episcopo cf. Theodoret. hist. eccl. lib. I, 16.
- 5) Baronii Annales ad a. 372 n. 88.
- 6) AA. SS. Boll. T. I Ian. p. 1005 sqq 84 sqq.
- 7) Dupin Nouvelle bibliotheque des Auteurs ecclesiastiques Paris 1693. T. II p. 69 sqq.
- 8) Fleury histoire ecclesiastique Paris 1724 T. IV. p. 220 sqq.
- 9) De scriptt. ecclesiast. T. I p. 474 s. v. *Macarii tres manachi*.
- 10) Scriptt. ecclesiast. Hist. litteraria s. v. *Macarius senior et Macarius iunior*.
- 11) Mémoires T. VIII P. III p. 955 sqq. 1041 sqq. cum notis in fine Tomi adiectis.

xerit, id quod nostras quaestiones qui legerit, ipse inveniet. Cur Bollandus meliora non attulerit, facile inde explicatur, quod de Macariis primo insignis operis volumine disputandum erat, ideoque apparatus ille literarius, quo posteriora volumina eminent, nondum aderat. Ad postremum Semlerus in dissertationibus, quas de Macariis scripsit, non vitam, sed scripta eorum examinavit¹⁾.

§. 43. Superest, ut de die, quo utriusque Macarii memoria in ecclesia celebretur, breviter disquiramus. Etenim martyrologia vetera latina Macario Aegypto diem XV, Alexandrino diem II Ianuarii tribuunt. E quorum numero sunt Beda²⁾, Usuardus³⁾, Ado⁴⁾, Notker⁵⁾, martyrologium romanum⁶⁾, cetera⁷⁾. A Graecis vero uterque Macarius XIX Ianuarii colitur, ut e Menaeis et Menologio patet⁸⁾. Haec igitur

- 1) Prior prodiit sub indice: *Specimen examinis critici operum*, quae ita feruntur, Macarii, sub laetissimos festosque dies Christo ab inferis magnifice redeunti sacros boni omnis causa edidit L. S. S. Sal. Thur. S. II. S. Halae Magdeburgicae 1745; altera hoc inscribitur titulo: *Specimen animadversionum in aliquot opuscula graeca Macarii in natalem diem viri summe reverendi, excellentissimi, doctissimi Sigismundi Iacobi Baumgarten Ss. Theol. doct. et prof. p. o. Sem. theol. directoris, patroni et praeceptoris officiosissime colendi bene ominabundus edidit Io. Sal. Semlerus Salfelda Thuring. Halae Salicae 1746. Quarum dissertationum cardo in eo vertitur, ut ostendatur, Macarii scripta, inprimis eius *Opuscula* quae feruntur, spuria esse, ad quod ostendendum partim coniecturis partim argumentis ex ipso *Opusculorum* textu petitis utitur.*
- 2) Additiones nimirum ad Bedae martyrologium, quae e codd. s. Cyriaci Henschenius et Papebrochius ediderunt. AA. SS. Boll. Martii T. II p. VIII. IX.
- 3) Martyrologium Usuardi AA. SS. Boll. Mai. T. VI p. 5. 34.
- 4) Adonis Arch. Vienn. martyrologium. Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 832. 834.
- 5) Notkeri martyrologium Galland. Bibl. PP. T. XIII p. 760. 763.
- 6) Vetus Romanum martyrologium Bibl. Max. PP. Lugd. T. XVI p. 812. Martyrologium Romanum ed. Baronius ad h. dd.
- 7) Plura martyrologia recensentur a Bollando Ian. T. I p. 84.
- 8) Cf. Menologium Sirleti, quod Canisius edidit. Canisii lectt. antiq. ed. Basnage T. III p. 413 in fine. In Calendario ecclesiae Con-

tur diversitas unde nata sit, nisi forte e magna illius nominis virorum, qui ab ecclesia colebantur, multitudine, dicere non ausim. Macarium vero, cuius festum Romani XV Ianuarii agunt, i. e. Aegyptium, in martyrologiis latinis haud raro Antonii discipulum appellari, quod Bollandus observasse se arbitratus est¹⁾, magnopere quidem non offendat, quum sensu latiori etiam Macarius Aegyptius Antonii discipulus dici possit. Ceterum de diebus, quibus recte colantur fastis testibus, plura qui addiscere cupit, Assemani librum et Bollandum²⁾ evolvat, ubi apparatus idoneus reperitur.

Caput IX.

A Macariis Aegyptio et Alexandrino Macarium Antonii ministrum aliosque cognomines diversos esse ostenditur.

§. 44. Macarium, Antonii discipulum, cui quindecim annis ministrabat et cuius corpus sepelivit, a Macariis Aegyptio et Alexandrino probe distinguendum esse saepius docuimus³⁾. Macarius enim Antonii discipulus in coenobio Pispir prope mare rubrum vixit, Macariis nostris in desertis Libyae degentibus⁴⁾. Sed unus remanere potuit scrupulus. Quid, si alteruter ex nostris Macariis primum Antonii discipulus quindecim annis fuerit, deinde post mortem eius deserta Libyae petierit? Haec igitur dubitatio plane movetur vita Posthumii, qua Macarium Antonii ministrum in coenobio

stantinopolitanae ed. Morcelli Romae 1788 T. I p. 85 ad XIX Ianuarii legis: *ἡ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν δούλων πατέρων ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου (sic!) καὶ ἑτέρου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.*

1) In Macarii Alexandrini vita l. l. et in vita Macarii Aegyptii l. l. p. 1005.

2) Assemani Calendaria ecclesiae universae ad XIX. Ianuar. T. VI Romae 1755 p. 98 sq. A.A. SS. Boll. Ian. T. I p. 87.

3) §. 23 p. 104. §. 24 p. 107. §. 29 p.

4) Supra §. 24 p. 107.

Pispir diem etiam supremum obiisse edocemur; Macarium autem Aegyptium, ut e Palladio constat, in Scete¹⁾, atque Alexandrinum, quod ex eodem verisimillimum est, in Cellulis obdormisse scimus²⁾. In vita enim illa haec leguntur:

„Nota igitur facta est sancto Macario, scilicet beati Antonii discipulo, conversatio Posthumii, et celebre eius factum est nomen, visumque est illi, ad hunc abire in eremum. Nam idem Macarius ab illustri viro Antonio monachorum fere quinquaginta millia susceperat gubernanda. Eiusdem igitur Macarii exitus de saeculo appropinquabat, et Dominico gregi, quis post eius excessum magisterii nomine subrogaretur, inquirebatur. Sanctus itaque Macarius cum ad sanctum venisset Posthumium, excepit eum libenter, praecipue cuius iam ab angelo famam audierat. Non ergo ille ut hospes, sed eius subtiliter explorare propositum venerat. Porro Macarii adspectibus Posthumii complacuit conversatio, et eum suadere coepit, ut sancti Antonii anachoretarum principis non gravaretur visitare reliquias. Sed cum omni virtute reniteretur et abire penitus nolisset, in somnis Posthumius sine aliquo cunctamine ire iussus divinae contradicere non poterat maiestati. Itaque cum Macario aggreditur iter, multitudinem congregationis monachorum, quae a solo gubernabatur Macario, ingressus, de quo saepe diximus, corpus sepeliisse magistri, cum spiritus eius vocatus est ex saeculo. Qui cum se in extremo vitae istius temporalis adspiceret, advocato ad se sancto Posthumio, ita exorsus est ei: En, frater, tempus resolutionis meae instat; quapropter audiens bonum testimonium de te finem senectutis meae debilitatis suppositi gressibus ad pertingendum usque ad te. Nunc igitur bene fecisti venire mecum. Suscipe ergo paterno amore gregem Dei ad regendum. Noli quaerere, quod tibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant; ne ergo neges suscipiendi honoris gratiam, mercedem a Domino recepturus tempore op-

1) Supra §. 12 p. 41.

2) Supra §. 20 p. 86. §. 29 p. 127.

portuno. Tunc sanctus Posthumius pedibus eius provolutus ait: Carissime pater, quomodo mihi tam magnae multitudinis curam imponis, rustico homini, literas nescienti? Provide igitur ex iis meritum hominem, qui possit cum sollicitudine tantas animas regere populorum. Tunc Macarius ait Posthumio: Excusationes non audio, neque causas recipio; hi enim omnes sub tua ditione manebunt, nec alius est tantae abstinentiae vir, qui possit istius populi gubernare animas, ac sollicitè pertractare; et ut certius dicam, dilectissime frater, te electione sua Dominus designavit ad suscipiendum hunc ministerii locum; nequaquam ergo coelesti poteris contradicere iussioni. Nihil ex hoc Posthumius locutus est Macario, sed dum eius verba secum in animo volveret, Macarius emisit spiritum, statimque populorum ingens turba intente ad funus currunt. Ibi psallentium multitudo diversis hymnorum vocibus, quasi uno ore, laudes Deo canebant, donec corpus ad sepulchrum deduceretur humandum; nemo tamen vehementer dolebat eo, quod sanctus Macarius tam velociter monasterium relinqueret, quoniam Dominus similem ei Posthumium gregi suo magistrum providerat¹⁾. Quidquid igitur de hac vita statuis, etsi satis antiqua ea esse videatur, apparet tamen, Macarium, quem vitae scriptor Antonii discipulum vocat et ministrum, qui corpus eius sepeliverit, monachisque post mortem Antonii prae fuerit, a nostris Macariis diversum esse. Quapropter etiam duas illas de Macario gratiarum Antonii haerede historias, quas supra e Meursiana Hist. Lausiaca editione spurias exhibuimus²⁾, ad Pispiritanum referendas esse crediderim.

§. 45. Ad ceteros deinde istius temporis Macarios quod attinet, nostri quidem Macarii a Macario iuniore, qui, quum boves pascens caedem haud praemeditatam perpetrasset, in solitudine monachus poenitentiam agebat³⁾, et a Ma-

1) Vita s. Posthumii cap. 7 VV. PP. Rosw. p. 235.

2) §. 23. p. 103 sq.

3) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 18 Opp. Meurs. I. I. p. 385. Cf.

cario Alexandriae presbytero Ptochotrophique Alexandrini praefecto¹⁾, nec non a Macario Hierosolymorum episcopo²⁾, aliisque³⁾ facillime distinguitur. Sed una superest difficultas, quam obicit fragmentum e sermone Philippi Sidensis XXIV in Gallandii Bibliotheca excusum, quo scholae Alexandrinae enumerantur praepositi. Ab Athenagora enim, qui Hadriani et Antonini temporibus florebat, incipiens, recensitis nonnullis aliis ad Serapionem transit, „quem, inquit, excepit magnus ille Petrus episcopus martyrio inclutus. Post Petrum Macarius, qui πολιτικός a conterraneis est cognominatus. Post eum Didymus, post Didymum Rhodon, qui etiam, ut testis est ipse Philippus, scholam transtulit in illam ipsam civitatem Siden imperante magno Theodosio. Huius Rhodonis se discipulum fuisse ait Philippus...“⁴⁾. Quid igitur? Num Macarius Alexandrinus, qui Palladio aliisque testibus πολιτικός a coactaneis vocatus est⁵⁾, aliquando, ante Didymum scilicet, scholae Alexandrinae praefuit? Omnia sane, quae de Macario Alexandrino Palladius ceterique tradiderunt, ei contradicunt. Accedit, quod Palladius, qui tres annos cum Macario Alexandrino vixit⁶⁾, et Rufinus, qui, Didymo sex annos audito, in eremum ad Macarium profectus est⁷⁾, illius rei ne levissimam quidem mentionem faciunt. Ex quibus ego quidem conicio, Macarium quoque πολιτικόν illum, scholae Ale-

Sozom. hist. eccl. lib. VI, 29. Cassiodor. hist. tripart. lib. VIII, 1 in fine. Nicephor. Callist. hist. eccl. lib. XI, 35.

- 1) Hist. Laus. ed. Meurs. cap. 7 Opp. Meurs. I. I. p. 757 sq. Idem Macarius presbyter Alexandriae fuisse videtur, quem laudant Socr. I, 27; Sozom. II, 22; tum Cassiodorus, Nicephorus Callistus cet.
- 2) Sozom. hist. eccl. I, 17, Theodoret. hist. eccl. I, 16.
- 3) Huc pertinent Macarius Romanus, cuius vita extat VV. PP. Rosw. 224 sq., Macarius Mathematicus, quem Rufinus in Invect. II (cf. supra §. 112) laudat, cet.
- 4) Galland. Biblioth. T. IX p. 401.
- 5) Cf. supra §. 23 p. 104 §. 24 p. 105 sqq.
- 6) Supra p. 66. 85.
- 7) Supra §. 6 p. 18.

xandrinae aliquando antistitem, a nostris Macariis diversum fuisse. Num vero Macarius presbyter iste Alexandriae antistes scholae illius statuendus sit, non ausim contendere.

Ad finem igitur quaestionum nostrarum de Macariis Aegyptio et Alexandrino instituendarum pervenimus. In quorum virorum scripta quoque si quis accurate inquirere volet, id quod a nostro argumento alienum erat, de patrologia optime merebitur.

MACARII AEGYPTII.

EPISTOLAE, HOMILIARUM LOCI, PRECES

AD FIDEM

**CODD. VATICANI, VINDOBONENSII, BEROLINENSIS
NUNC PRIMUM EDITA.**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1960

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

I.

Epistola sancti Macarii.

(Codices huius epistolae hucusque ineditae contuli tres. Sunt autem Vaticanus bibliothecae Christinae 588 Sec. XIII in fol., in quo epistola legitur p. 112 — 114, Trevirensis olim bibliothecae s. Maximini, qui nunc apud Bollandistas in Belgia aservatur, Sec. XV in fol., et Confluentinus bibliothecae Gymnasii 23 Sec. XV in fol., ubi p. 125,2—127 extat. Quos indicabunt literae A. B. C.)

Incipit epistola sancti Macharii ad filios Dei¹⁾.

In primis quidem si²⁾ coeperit³⁾ homo semetipsum agnoscere, cur creatus sit, et factorem suum deum, tunc incipiet poenitere⁴⁾ super his, que commisit in⁵⁾ tempore negligencie sue. Sic demum benignus deus dat illi tristiciam pro peccatis, et post hec iterum per suam benignitatem donat illi afflictionem⁶⁾ corporis in ieiuniis et⁷⁾ vigiliis, et oracionis instanciam, et contemptum mundi, et ut libens illatas sibi iniurias sufferat, et ut odio habeat omne refrigerium corporale, et ut diligat planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium fletuum planctumque et humilitatem et humiliacionem cordis, et ut trabem oculi sui consideret, non alterius festucam nitatur eruere, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego agnosco et peccatum meum contra me est semper, et ut diem exitus sui⁸⁾ in mente habeat, et quomodo in conspectu dei occursurus sit, sed et iudicia et penas describat in conspectu mentis sue, nec non eciam meritos⁹⁾ honores qui dandi sunt sanctis. Si igitur

1) *Dei* om. BC. — 2) *B siquidem si.* — 3) *BC ceperit.* — 4) *BC penitere,* et sic ubique scribitur. — 5) *in* om. B. — 6) *C afflictionem,* et sic ubique. — 7) *et* om. C. — 8) *C male sue.* — 9) *C radendo corr. merito.*

viderit, quoniam hec illi suavia sunt, temptat eum, si abrenuntiat voluptatibus, et resistit¹⁾ adversus impugnantes²⁾ huius mundi principes³⁾, qui vinxerunt eum prius, sed et escarum varie delectationes, que emolliri faciunt cor, ut⁴⁾ rursus⁵⁾ propemodum⁶⁾ vinci queat e⁷⁾ lassitudine corporis et longinquitate, dicentibus illi cogitationibus suis: quanto temporis spacio hunc laborem sufferre poteris, et quanta ardui laboris sit, ut mereatur quis inhabitatorem habere deum, presertim tu, qui multa peccasti, et quanta tibi possunt remitti peccata a deo! Si autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore dei et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit et pagnat⁸⁾, tunc venient illi sub occasione justicie dicentes: Peccasti quidem, sed penitentiam egisti, iam sanctus es; et faciunt illum⁹⁾ recordari quorundam hominum peccata, qui non egerunt penitentiam, superseminantes illi in corde vanam gloriam. Non solum vero hoc, sed etiam faciunt quosdam homines laudare eum subdole, et provocare eum ad opera, que ferre non potest, immittentes illi cogitationes non vescendi et non bibendi, nec non et vigiliarum, et multa alia, que longum est dicere, et facilitatem illi ad hec perficienda tribuunt, si¹⁰⁾ quo modo eum ad hec illiciant¹¹⁾, precavente scriptura et dicente: ne declinaveris ad dextram neque ad sinistram; sed rectum iter ingredi. Si autem benignus deus perspexerit, quia nulli eorum acquievit cor ipsius, dicente david et de huiusmodi temptationibus¹²⁾ significante: probasti cor meum et visitasti nocte¹³⁾, igne me examinasti; et non est inventa in me iniquitas. Et hoc perspiciendum, cur nocte¹⁴⁾ dixerit et non die¹⁵⁾; videlicet quia circumventiones inimici nox sunt, sicut¹⁶⁾ beatus paulus di-

1) B *resistat*. — 2) AB *impugnaciones*. — 3) B *principum*. — 4) C *male et*. — 5) AB *prorsus*. — 6) BC *prope modum*. — 7) A *vincique a*. — 8) *et pagnat* om. A. — 9) C *eum*. — 10) C *male sed*. — 11) AB *illiciant*. — 12) A *cogitationibus*. — 13) C *probasti cor meum et visitasti cor meum et visitasti nocte*. — 14) BC *in nocte*. — 15) BC *in die*. — 16) C *sicut* et sic ubique.

xit¹⁾: non esse nos filios tenebrarum²⁾, sed lucis, quia filius dei dies est³⁾, diabolus⁴⁾ vero nocti assimilatur. Si vero hec omnia bella supergressa fuerit anima, tunc incipiunt illi immittere adversarios⁵⁾ cogitationes, fornicacionis desiderium et nefandum⁶⁾ stuprum. In hiis⁷⁾ igitur omnibus infirmatur anima et cor tabescit, ut impossibile⁸⁾ sibi credat esse custodiam castitatis, subiungentes illi, ut dixi, temporis prolixitatem, virtutum arduum⁹⁾ laborem, et quia grande sit onus ipsarum et importabile¹⁰⁾, subiungentes illi infirmitatem corporis et fragilitatem nature. Si autem ad has impugnaciones non lassaverit, tunc benignus et misericors deus mittit illi virtutem suam, et confirmat cor ipsius, et dat illi leticiam et refrigerium et possibilitatem, ut forciór inimicis inveniatur, ut illorum adversus illum¹¹⁾ pugna¹²⁾ non prevaleat, timentibusque prestat virtutem¹³⁾, sicut et sanctus paulus dicit: contendite et accipietis virtutem. Hec quippe¹⁴⁾ est virtus, quam beatus petrus loquitur dicens: hereditatem incorruptam et immarcessibilem conservatam in celis in vobis, qui in virtute¹⁵⁾ dei custodimini per fidem. Tunc benignus et clemens deus, si viderit, quia¹⁶⁾ cor ipsius corroboratum est super inimicos suos, tunc paulatim subtrahit virtutem, que illi¹⁷⁾ opitulabatur, et concedit inimicis impugnare¹⁸⁾ eum variis concupiscenciis carnis, nec non et vane glorie¹⁹⁾ cupiditate, et superbia, ceterisque²⁰⁾, que²¹⁾ ad perdicionem trahunt, ut propemodum²²⁾ assimiletur navi, que sine gubernaculo in scopulis huc illucque²³⁾ offendit. Cum autem cor eius²⁴⁾ emarcuerit in hiis, et ita²⁵⁾ defecerit ad singula temptamenta²⁶⁾ inimici, tunc ho-

- 1) BC dicit. — 2) BC tenebrarum filios. — 3) est om. A. — 4) C Dyabolus. — 5) BC adversarie. — 6) BC nephandum. — 7) hiis om. C. — 8) A possibilem. — 9) A uerum, C vanum. — 10) B inportabile. — 11) C eum. — 12) AC impugnacio. — 13) A timentiumque quae inhabitat in eo virtutem. — 14) quippe om. BC. — 15) BC per virtutem. — 16) B quantum. — 17) illi om. BC. — 18) C male pugnare. — 19) A vana gloria. — 20) BC ceterarumque. — 21) que om. C. — 22) B prope modum. — 23) A atque illuc. — 24) A illius. — 25) A et ut ita dicam. — 26) B demptamenta.

minum amator deus, curam habens creature sue, immittit illi sanctam virtutem et confirmat, subiciens cor et animam et corpus ipsius et omnia viscera eius sub iugo paracliti¹⁾, ipso dicente: tollite iugum meum super vos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Et sic demum benignus deus incipiet adaperire²⁾ oculos cordis ipsius³⁾, ut intelligat, quoniam ipse est, qui confirmat eum, et tunc vere incipiet nosse homo honorem dare deo cum omni humilitate et acione graciaram, sicut david dicit: sacrificium deo spiritus contribulatus. Ex hoc enim labore prelii humilitas et contribulacio et mansuetudo efficitur⁴⁾. Cum hiis igitur omnibus fuerit probatus, tunc incipiet illi spiritus sanctus revelare occulta⁵⁾, hoc est, que sanctis iure meritoque debentur et hiis, qui sperant super misericordia eius, et tunc reputat secum homo dicens illud apostolicum: quia non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam, que revelabitur in nobis, et illud david: quid enim michi est in celo, et a te quid volui super terram? hoc est: o domine, quanta michi paraveras in celo, et ego quid a te querebam⁶⁾ in vita mortali? Et sic eciam incipient illi revelari tormenta, que passuri sunt peccatores, et multa alia, que me tacente sanctus vir intelligit. Post hec vero omnia incipiet paraclitus inire pactum cum puritate cordis ipsius et anime firmitate et sanctitate corporis et cum spiritus eius humilitate, et faciet⁷⁾ cum progredi⁸⁾ omnem creaturam, et ut non loquatur os eius opera hominum, et ut recta oculis suis videat, et ut ori suo custodiam ponat, et iter faciat rectum⁹⁾ gressibus suis, et ut iusticiam habeat manuum suarum, hoc est operum, et oracionis instanciam, nec non et¹⁰⁾ afflictionem corporis et vigiliarum frequentiam. Et hec disponit cum eo in mensura et discrecione, et non in turbulencia, sed in quiete¹¹⁾. Si vero mens ipsius dispositionem sancti

1) A *paractyti*. — 2) A *aperire*. — 3) BC *ipsius cordis*. — 4) B *efficiuntur*. — 5) A *ecclesiam*. — 6) B *quid a te quid querebam*. — 7) A *facit*. — 8) A *supergradi*. — 9) A *iter rectum faciat*. — 10) *et om*. C. — 11) *sed in quiete om*. BC.

spiritus contempserit, tunc virtus, que in eum¹⁾ collata fuerat²⁾, discedit, et sic pugne efficiuntur in corde eius et conturbaciones³⁾, et conturbant eum⁴⁾ passionēs corporis per momenta singula expugnatione inimici. Si autem conversum fuerit cor eius et optinuerit⁵⁾ precepta spiritus sancti, protectione domini fit super eum. Et tunc homo agnoscet⁶⁾, quia indesinenter adherere deo bonum est, et quoniam ipse⁷⁾ est vita eius, dicente david: clamavi ad te et sanasti me; et iterum: quia apud te est fons vite. Igitur secundum meum consilium quidem⁸⁾, nisi homo grandem possederit⁹⁾ humilitatem, que virtutum omnium culmen est, et custodiam posuerit ori suo, et cordi timorem dei, et in eo quidem se probat excellere ceteris, non se proferat¹⁰⁾ tanquam aliquid boni fecerit, et ut iniurias sibi illatas libenter sufferat, et prebeat percutienti se aliam maxillam, et ut ad omne opus bonum violenter erumpat et diripiat, et ut animam suam in manu portet quasi cottidie moriturus, et ut vana ducat omnia, que sub hoc¹¹⁾ sole¹²⁾ cernuntur, et¹³⁾ dicat: cupio dissolvi et esse cum Christo, et: michi vivere Christus est et mori lucrum, non poterit precepta servare spiritus sancti. *Explicit epistola beati Macarii ad filios*¹⁴⁾.

1) BC in eo. — 2) B fuit. — 3) C tribulaciones. — 4) eum om. C. — 5) C obtinuerit. — 6) A cognoscet. — 7) A ipsum. — 8) quidem om. BC. — 9) BC possederit grandem. — 10) C proferat. — 11) hoc om. B. — 12) C sole hoc. — 13) et om. C. — 14) *Explicit epistola beati Macarii ad filios* om. A.; *beati Macarii ad filios* om. C.

II.

Epistola suppositicia

sub nomine Macharii a Petitdidier edita, ad fidem codicis bibliothecae Caesareae Vindobonensis hic denuo excussa.

(Prodiit epistola e ms. cod. abbatiae s. Vitoni in libro, qui inscribitur: *Remarques sur la bibliotheque des auteurs ecclesiastiques de Mr. Du Pin p. D. Mathieu Petitdidier Paris 1692 T. II p. 220 sqq.* Contuli codicem bibliothecae Caesareae Vindobonensis 4800, olim cod. theol. 361, Sec. XIV, ubi extat epistola fol. 146 p. 2. Cf. Denis Catal. Vol. II T. I p. 802. Textum libri impressi litera A, codicis B indicabunt).

Incipit epistola beati¹⁾ Macharii ad monachos.

Inprimis quidem si ceperit homo seipsum agnoscere, cur creatus sit, et exquisierit factorem suum deum²⁾, tunc sciet³⁾ penitere⁴⁾ de hiis, que commisit in tempore negligencie sue, et sic demum benignus deus⁵⁾ dat illi tristitiam pro peccatis, et post iterum per suam benignitatem dat illi afflictionem corporis in⁶⁾ ieiuniis, in vigiliis, et oracionum⁷⁾ instantiam⁸⁾, et⁹⁾ contemptum mundi, ut libens illatas iniurias sufferat, et odio habeat omne refrigerium corporale, et diligit¹⁰⁾ planctum magis quam risum. Post hec tribuet illi desiderium, et fletum, et humilitatem¹¹⁾ cordis¹²⁾, ut trabem oculi sui consideret, non¹³⁾ alterius festucam nitatur¹⁴⁾ auferre, et dicat semper, quoniam iniquitatem meam ego¹⁵⁾ cognosco¹⁶⁾, et peccatum¹⁷⁾ meum contra me est semper, et ut diei exitus sui memor sit, et quomodo in conspectu dei¹⁸⁾ occursurus sit, et iudicia et penas describat¹⁹⁾ in conspectu mentis sue, nec non etiam²⁰⁾ merita et honores, qui dandi sunt sanctis²¹⁾. Si

1) *beati* om. B. — 2) A *dominum*. — 3) *tunc sciet* om. B. — 4) B *et penitere se*. — 5) A *dominus*. — 6) *in* om. A. — 7) A *oracionibus*. — 8) Corr., AB *instancia*. — 9) *et* om. B. — 10) A *diligit*. — 11) A *humiliacionem et humilitatem*. — 12) *cordis* om. A. — 13) A *et non*. — 14) B *desideret*. — 15) *ego* om. A. — 16) A *agnosco*. — 17) A *delictum*. — 18) A *domini*. — 19) A *describit*. — 20) *etiam* om. B. — 21) Hinc incipit discrepare haec ab ea, quae antecedit, epistola.

autem cognoverit, quia cor illius firmum est in timore dei¹⁾, et non dimittit locum suum, sed fortiter resistit²⁾ adversario suo, ille perfectus monachus et miles Christi uocatur. Ut enim multarum navis undarum ictu obruitur, sic multa possidens monachus non saluabitur. Nihil possidens monachus viator expeditior³⁾ est. Nihil possidens monachus quasi aquila ad excelsa⁴⁾ pervolat. Tunc descendit ad escas, quando compellit necessitas. Prudens monachus non adulabitur propter voluntatem ventris divitibus. Nihil possidens monachus cursor levis sagacius ad brauium superne vocacionis domini perveniet. Verus monachus post opus moderatum oracionibus et leccionibus vacat. Nihil possidens monachus thesaurizat in celo, canit domino laudes die ac nocte in timore domini. Gloriacio monachi paciencia⁵⁾ cum charitate. Gloriacio monachi, cum nullas res desiderat⁶⁾ presentis vite possidere⁷⁾. Gloriacio monachi mansuetudo et fides. Gloriacio monachi vigilie et⁸⁾ fletus in oracionibus. Gloriacio monachi, quando deum⁹⁾ ex toto corde dilexerit, et proximum suum sicut se ipsum. Gloriacio monachi abstinentia¹⁰⁾ escarum et multiloquii¹¹⁾ linque. Gloriacio monachi, quando verba eius operibus consonant. Gloriacio monachi, quando in loco suo¹²⁾ permanet et huc illucque non vagatur. Gloriacio monachi longanimitas cum humilitate et gratia. Sicut lampas¹³⁾ splendida in loco tenebroso, et sicut sol radians splendidus est, sic monachus perfectus in sobrietate et castitate et corde pervigili in tempore psalmodum¹⁴⁾. Sicut pondus salis deprimit virum infirmum, sic sompnus in oculis monachi. Sicut spine et tribuli in agro optimo, sic cogitationes turpes

1) B *domini*. — 2) Quae abhinc usque ad finem sequuntur, spuria sunt, et e Macarii (Alexandrini) epistola, quae Holsten. Cod. Regular. I, 21 legitur, compilata. — 3) A *expeditus*. — 4) *ad excelsa* om. B. — 5) B *sit paciencia*. — 6) *desiderat* om. A. — 7) A *possidere desiderat*. — 8) *vigilie et* om. A. — 9) A *dominum*. — 10) A *abstinentie*. — 11) Ex con. , AB *multiloquium*. — 12) A *in locum suum*. — 13) A *lampada*. — 14) A *pervigili interpretabitur psalmos*.

in corde monachi. Sicut tinea exterminat vestimentum, sic detractio animam monachi¹⁾. Noli te dare ad colloquia²⁾ mulieris³⁾, ne sis separatus a regno dei⁴⁾, et ne velis dicere: loquor cum muliere et mundus sum. Monachus sapiens suis manibus operatur et victum sibi cottidianum acquirit⁵⁾, et lucratus est oraciones et ieiunia sua⁶⁾. Si autem ab alio acceperit victum, quid prodest, quod vigilat et orat? Sic est ut mercenarius durus⁷⁾ et malus⁸⁾. Quia scriptum est: Melius est dare quam accipere. Lignorum quoque⁹⁾ copia ingentem suscitatur flammam; multitudo autem escarum inobedienciam parit et mortem. Indigenus venter¹⁰⁾ in oracionibus vigilanciam¹¹⁾ prestat et coronam anime acquirit; repletus autem escis somnum inducit et grauitatem. Oculi gulosi convivia perscrutatur, oculus autem sapientium¹²⁾ meditatur continenciam martyrum. Formidulosus miles perhorrescit¹³⁾ tubam, que bella¹⁴⁾ significat; et gulosus monachus si abstinenciam predicare¹⁵⁾ audierit, non libenter auscultat. Flamma, cum arserit¹⁶⁾, elucescit iterum, si accipiat lignum, et subito¹⁷⁾ libido¹⁸⁾ rursus ignescit¹⁹⁾ in saturitate escarum. *Explicit epistola Macharii*²⁰⁾.

-
- 1) *Sicut tinea monachi* om. A. — 2) A *colloquium* — 3) A *mulieri*. — 4) A *domini*. — 5) A *adquirat*, et sic ubique. — 6) *sua* om. B. — 7) A *malus*. — 8) A *durus*. — 9) *quoque* om. A. — 10) A *veram*. — 11) B *vigiliam*. — 12) BC *sapientum*. — 13) A *horrescit*. — 14) B *bellum*. — 15) A *predicantem*. — 16) A *marcescit*. — 17) *subito* om. A. — 18) A *libido sopita*. — 19) *ignescit* om. A. — 20) *Explicit epistola Macharii* om. A.

III.

Epistola sancti Macarii Aegyptii.

(E codice ms. gr. Nro. 16. Bibl. Reg. Berolinensis chartaceo (bombycino) optimae notae in fol., Sec. XII vel XIII, fideliter descripsi, ubi duodecim ultimis foliis legitur. Antecedunt epistolam hanc inde ab initio codicis „τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ αἰγυπτίου ὁμιλῆαι πνευματικάι, πάνν πολλῆς ἀφελείας πεπληρωμέναι, περὶ τῆς ὀφειλομένης καὶ σπουδαζομένης Χριστιανοῖς τελειότητος“: unde Aegyptii Macarii epistolam esse apparet. Notandum est, in codicis textu homiliarum verba interdum nonnulla errore librarii excidisse, quod an non etiam in epistolae textu nonnunquam acciderit, dicere haesito.)

Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐπιστολὴ μεγάλη καὶ πάνν ἀφέλιμος¹⁾).

Γινώσκεις βούλομαι τὴν συνεσίην σου, ὅτι χρῆ τὸν τέλειον ἄνδρα ἀφιερωμένον τυγχάνοντα μὴ μόνον αὐτὸν ἐν Θεῷ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ· καθὼς φησιν ὁ κύριος· ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ· δεῖ γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον καὶ παροικῆσαι ἐν τῷ σκηνώματι τῷ Θεϊκῷ, καὶ κατασκηνώσαι ἐν τῷ ἁγίῳ ὅρει τῆς ἀχράντου Θεότητος, ἵνα μὴ μόνον περιέχων ἦ, ἀλλὰ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ μη²⁾ συγχοροῦντος καταδυναστεύεσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ σκότους ἐνεργείας τῶν παθῶν· ἁγισμοῦ γὰρ χάριν καὶ τῆς οἰκείας ἀπαθείας ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ σωτήρ, ἵνα καὶ, ὡς αὐτὸς ἀπαθῆς τυγχάνῃ, καὶ τοὺς δεξαμένους αὐτὸν ἀπαθεῖς κατασκευάσῃ, μηκέτι κλυδωνιζόμενος καὶ περιφερομένους ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· εἰσὶ γὰρ τινες, οἳ οὐ μόνον αὐτοῖς πρόφθοιθεν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον ποτίζοντες ἀνατροπὴν θολεράν, τὴν³⁾ ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατέχουσιν· ἐν οἷς, φησί,

1) Cod. ἀφέλιμος. — 2) Cod. συγχοροῦντος. — 3) Cod. ἀνατροπὴν θολεράν· οἳ τινες τὴν κ. τ. λ. Ubi haud dubie error calami irrepserit. Sive enim οἷτινες corrigis, sive οἳ τινες i. e. „vae quidam“ retines, hae voces quomodo nexui orationis convenient, non liquet. Unde aut post θολεράν excidisse verba nonnulla, aut vox οἷτινες (οἷτινες), sive relativum οἷ, quod antecedit, delenda videntur.

τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν. ματαιωθέντες γὰρ ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ σκοτισθέντες κατὰ τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν, φάσκουσι φυσικὰ εἶναι καὶ ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἥδονην λέγω φθορᾶς, καὶ θυμὸν ἄδικον, ὄργην ἄρεπῃ, μὴ κατὰ Θεὸν κινουμένην, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Ἡμεῖς τοίνυν αὐτούς τε καὶ τὰς φωνὰς αὐτῶν ὡς ἐκτροπὰς εἰσάσαντες, ἐπιγνώμεν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν τῆς ἐλευθερίας ἀντεξουσιότητα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, ἵνα ἐφ' ἡμῖν ἢ τὸ¹⁾ καὶ τῶν κρείττωνων ὀρέγεσθαι, καὶ τῶν χειρόνων ἀπέχεσθαι. Οὐ γὰρ ἂν ὁ δίκαιος κριτῆς ἐκόλαζεν ἡμῶς ἐνεργουμένους ὑπὸ τῶν παθῶν, εἴπερ ἦν αὐτὸς αὐτῶν ποιητῆς. ἄπαγε, παρακαλῶ, ἄπαγε, μηδὲ εἰς ἔννοιαν ἔλθῃς. βδελυκτὸν γὰρ πύσης εὐσεβοῦς διανοίας τὸ ἄτοπον τοῦτο καὶ εὐηθὲς δόγμα. καθαρῶν γὰρ καὶ λίαν καλῶν φύσεων δημιουργὸς ὁ Θεός· καθὼς διαγορεύει τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ. Ἰδοὺ γάρ, φησί, πάντα κατὰ λίαν. ἱερεμίας δὲ ὀδυρόμενος καὶ ἀμφισβητῶν περὶ τῆς τῶν παθῶν ἀτιμίας· κύριος, φησί, οὐκ εἶπε, τίς οὗτος; εἶπε καὶ ἐγενήθη. κύριος οὐκ ἐντείλατο, ἐκ στόματος ὑψίστου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακά, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά. καὶ αὐθις ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πρὸς τὸν κύριον ἐπερώτησις τῶν λογικῶν δυνάμεων κύριε, φησίν, οὐ καλὸν σπέρμα ἐσπειρας ἐν τῷ σῶ ἀγρῷ; πόθεν τοῦτο τὸ ζιζάνιον; Ἐτέρωθεν δὲ αὐτὸς ὁ σωτὴρ περὶ τῶν αὐτῶν φησι· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. Ὅτι γὰρ πᾶσα ἢ ἐκ Θεοῦ φυτεία καλή, μαρτυρεῖ Παῦλος, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς λαλεῖ· ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν. Γίνωσκε τοίνυν, μὴ ἡμέτερα εἶναι τὰ ἐναποκεκρυμμένα ἡμῖν πάθη, ἀλλὰ²⁾ ἀλλότρια. ἐκ τῶν κρυφίων μου γάρ, φησί, καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. καί· ἀλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ· καί· κρυπτοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· καί· δίκασον κύριε τοὺς ἀδικουντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμουντάς με. τί οὖν τὰ κρυφία, ἢ τίνες οἱ ἀδικουντες καὶ πολεμουντες, ἢ τίνες οἱ

1) Coni., cod. ἤτω. — 2) Sic in codice sine apostropho, ut passim.

ἀλλότριον, εἰ μὴ τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα τὰ ἀντικείμενα ταῖς Χριστοῦ ἀρεταῖς ;

Πρόσεχε ἀκριβῶς, ὅπως καὶ ὁ νόμος διαβροῦσθην βοῶ περὶ τῆς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον καθαρότητος· οὐ λήψη, φησί, τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. οὐ γὰρ μὴ καθαρίσει κύριος τὴν καρδίαν τοῦ λαμβάνοντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Διὸ καὶ ὁ ἀπόστολος σαφῶς παραινεῖ φάσκων καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ οὐ μόνον σαρκὸς, ἀλλὰ καὶ πνεύματος, καὶ ἐτέρωθι· ἐξάντισμένοι, φησί, τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ πάλιν· ὀλόκληρον ὕμῳν, τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ, ἀμέμπτως διαφυλαχθεῖη, καὶ· ἵνα γένησθε τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα. ὅσοι τοίνυν βούλονται τῆς νίθουσις ἀξιοθῆναι, οὐ τὸ σῶμα μόνον ἀγνὸν [ἐχόντων]¹⁾, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν λέγοντα· γενήθητω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιομασί σου, ὅπως ἂν μὴ ἀσχηθῶ· οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ νόμον τὰ τῆς σαρκὸς δικαιοματὰ ἐπιτελοῦντες μόνον τὴν ἐκτὸς φυλάττουσι καθαρότητα, οἱ δὲ ὑπὸ χάριν καὶ τῆς ἔνδον ἐν ἀγιασμῷ εἰρήνης ὀρέγονται, πεισθέντες τῷ εἰρηκότι· ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὕμῳν ἡ δικαιοσύνη πλείων τῶν φαρισαίων καὶ γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. οἱ γὰρ φαρισαῖοι, τυφλωτόντες τὴν διάνοιαν, τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου πλύνουσι, ὡς καὶ νῦν οἱ κατ' αὐτοὺς νέοι φαρισαῖοι τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἀνεπιτηδεύτω νοῖ σχηματίζοντες, ἑαυτοὺς δικαιοῦσι, μὴ συμμαρτυροῦντος τοῦ ἁγίου πνεύματος τῷ πνεύματι αὐτῶν, ἵνα ὡσι τέκνα Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· καὶ μὴ βουλόμενοι γνωρίσαι τὴν ἐν ἀγιασμῷ ἀύξεισιν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ πληροφοροῦμενοι μόνον ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς κατορθώμασι· μὴ γνόντες, ὅτι πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν. ἔστι γάρ τις, ὡς εἴκεν, ἕκαστος ἡμῶν ὀρητὴ σκῆ, παρ' ἧς ὁ κύριος τὸν ἔνδον καρπὸν ἐπέζητεῖ, καὶ ὁ τὸν ἐκ φύλλων ἐπικείμενον σχηματισμόν. ὁ τοίνυν συνηροῖν τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας ὡς φυσικοῖς, καὶ οὐχ ὡς συμ-

1) ἐχόντων coniectura addidimus.

βεβηκόσι, μετήλλαξε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν ἐν τῷ οἰκείῳ ψεύδει. ὡς γὰρ προσέφη, ὁ ἄχραντος καὶ καθαρὸς καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὁμοίαν κατεσκεύασεν ἑαυτῷ· φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε· ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐν ἀνομίαις κυηθέν¹⁾, καὶ ἐν ἁμαρτίας γεννηθέν, ἀπηλλοτριώθη ἀπὸ μήτρας καὶ ἐπλανήθη ἀπὸ γαστροῦ, βασιλευσάσης τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ ἀδάμ μέχρι τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἦλθεν ἰλασθεὶς ὁ ἀμὸς τοῦ Θεοῦ, ἄραι τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου διὰ τῆς οἰκείας αὐτοῦ θανάμειως, δῆσας πρότερον τὸν ἰσχυρόν, καὶ οὕτως διαρπάσας τὰ ἀχμαλωτισμένα αὐτοῦ σκευὴ κατὰ τὸ εἰρημένον· ἤχμαλωτεύσας ἀχμαλωσίαν· καὶ πάλιν· ἔλαβεν ἀχμαλωσίαν ἣγον ἐστὶν ἡμῖν φροντίς, ἀνακληθῆναι ἀπὸ τῆς ἀχμαλωσίας, καὶ φορέσαι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ, καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, καὶ παραστήσαι τὰ μέλη ἡμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ἁγιασμῷ, καθὼς παρεστήσαμεν τῇ ἁμαρτίᾳ· πιστεύωμεν²⁾, ὅτι χρὴ ἡμᾶς ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντας ἀπροσκόπως ὄραῖν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν φήσαντα· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσιά σου ἐκ τοῦ νόμου σου. ὡς γὰρ κατὰ τὸ αἰδοθητόν ὁ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει, οὕτως κατὰ τὸ νοητόν ὁ ἐν τῷ τελείῳ ἁγιασμῷ ὑπάρχων οὐκ ἐνθυμῆται πονηρά, οὐ λογίζεται φανῶλα. οὐδεμίαν³⁾ γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ συγκατάθεσις ναοῦ μετὰ εἰδώλων· ὡς οὖν ναὸς Θεοῦ ἐπλήρωθι σεαυτόν, ἀποδιδράσκων τὴν ἐν καρδίᾳ τῶν νοητῶν εἰδώλων ἀποτύπωσιν. πᾶν γὰρ πάθος ἐνεργοῦν ψυχῆ εἰδωλὸν ἐστίν· ὅθεν καλῶς εἴρηται· ἴψ τις ἤττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· εἰ δὲ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δεδουλώμεθα, δηλονότι⁴⁾ τῷ ἁγίῳ καὶ ἁπαθεῖ πνεύματι οὐ δεδουλώμεθα· οὐ γὰρ δύναται τις δυοὶ κυρίοις δουλεύειν· οὐ δύνασθε, φησί, Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. ὁ γὰρ ναὸς

1) Ex conl., cod. xi.. ηθέν. Num una an duae literae exciderint, certo dici nequit. — 2) Cod. πιστεύωμεν. Primum librarius scripsisse videtur πιστεύομεν, deinde autem litera υ supra adscripta correxisse aut πιστεύσομεν, υ in σ, aut πιστεύωμεν, υ in ω (υῶ) emendans. — 3) Ex conl., cod. οὐδεὶς. — 4) Em., cod. δηλονότι.

τοῦ Θεοῦ ἁγίος ἐστὶ, μὴ ἔχων σπίλον ἢ ἑντίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων. Διότι ἅγιον πνεῦμα φεύξεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτιον, καὶ εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται παιδεία. πιστεύσαντες οὖν, ὅτι πῦς ὁ ἡμῶν νόμος δακτύλῳ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ γράφεται, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θείῳ, δεξώμεθα τὴν ἀλήθειαν τοῦ νομοθέτου εἰπόντος· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· τοῦ καὶ τὴν τῆς καρδίας περιτομὴν ποιούμενον, καὶ ἐπιγράφοντος ἐπὶ τὰς διανοίας τῶν ἀξίων τὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ νόμον. ὡς φησὶν ἐν τῷ προφήτῃ· διδοὺς νόμους μου¹⁾ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· αὐτίκα γοῦν ὅσοις φροντίς ἐστὶν εἰς γένος ἐκλεκτὸν φθάσαι, εἰς βασιλείον ἱεράτευμα, εἰς ἔθνος ἅγιον, εἰς λαὸν περισύσιον, ἠραδίως δέχονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν τοῦ ζῴου πνεύματος ἐνέργειαν. Διόπερ παρακλήθητε· εὐχεσθε²⁾, ὅπως καταξιώθωμεν κἄν γοῦν βραχέως συνεῖναι τὴν μονότροπον ἐν Χριστῷ πολιτείαν εὐθύτητα. ἢ γὰρ τοιαύτη ψυχὴ ἀποθεμένη τὴν τοῦ προσώπου ἀσχύνην, καὶ μηκέτι κατακυριευμένη ὑπὸ τῆς ἀσχαότητος τῶν λογισμῶν, καὶ μοιχευομένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ μόνου, δηλαδὴ τοῦ ἐπουρανοῦ νυμφίου κοινωνεῖ, ὡς αὐτῇ³⁾ μονότροπος τετριωμένη γὰρ τῇ εἰς αὐτὸν ἀγάπῃ ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει, ἵνα τολμήσας εἶπω, τὴν πρὸς αὐτὸν ὡς ὠραίαν νοητὴν καὶ μυστικὴν συνοσίαν κατὰ τὴν ἕφθαρτον συνάφειαν τῆς ἐν ἀγιασμῶν κοινωνίας. μακαρία ὡς ἀληθῶς καὶ εὐδαίμων ἡ τοιαύτη ψυχὴ, ἣτις ἠτήθεισα τῷ πνευματικῷ ἔρωτι, ἀξίως ἐνυμφεύθη τῷ Θεῷ⁴⁾ λόγῳ· λεγέτω τοίνυν αὐτῇ, λεγέτω· ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ. ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης περιέθηκε μοι ὡς νυμφίῳ μίτραν⁵⁾, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ· ταύτης γὰρ τὸ κάλλος ἐπιθυμήσας ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης κατηξίωσεν αὐτὴν χρηματίζεσθαι οὐ μόνον ναὸν Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα βασιλέως καὶ βασιλίδα· ναὸν μὲν Θεοῦ ὡς

1) μου supra adscr. alia m. — 2) cod. εὐχεσθαι, ε supra adscr. ead. m. — 3) Coni., cod. αὐτε vel οὔτε. — 4) Sic cod., non θεῖκῳ. — 5) Emend., cod. μίτραν.

οικειωθεῖσαν τῷ ἀγίῳ πνεύματι· θυγατέρα δὲ βασιλείως καὶ
 τεκνοποιηθεῖσαν παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων· καὶ βασιλί-
 ως συναφθεῖσαν τῇ θεότητι τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς. καὶ
 ὄν γὰρ τρόπον ὁ κύριος, εἷς ὢν κατ' οὐσίαν, πολυώνυμος γέ-
 γονε κατὰ τροπολογίαν ἔνεκεν τῆς οἰκονομίας σωτηρίας τῶν
 ἀνθρώπων; πῆ μὲν πέτρα ὀνομασθεῖς καὶ θύρα; πῆ δὲ ἀξίη
 καὶ ὁδός; καὶ αὐθις ἄμπελος καὶ ἄρτος; πέτρα μὲν διὰ τὴν
 ἐν τῇ νύμφῃ αὐτοῦ ἄσειστόν τε καὶ ἀπρόσιτον· θύρα δὲ διὰ
 τὸ αὐτὸν εἶναι εἴσοδον τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἀξίη δὲ διὰ τὸ
 ἐκκόπτειν αὐτὸν τὰς τῆς κακίας ῥίζας· καὶ ὁδός διὰ τὸ ἄγει
 αὐτὸν τοὺς ἀξιίους ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· καὶ ἄμ-
 πελος, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὁ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου ὄνος
 καρποφορεῖται· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρτος, ὅτι στηριζῶν καρδίαν
 λογικοῦ ζῶον· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ οικειωθεῖσα τῷ θεῷ¹⁾
 λόγῳ ἄμωμος ψυχὴ μονότροπος τυγχάνουσα κατὰ πολλὰς πρ-
 κοπιάς τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν δωρεῶν ἀξιωθῆσαι
 εἴρηται δέ μοι ταῦτα ἔνεκεν τοῦ²⁾ οὐ μόνον τριχῇ νοεῖται
 τὸν χρηματισμὸν τῆς νύμφης, ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς· γίνεται
 δέ, ὅτι τοῦτο κόπος³⁾ ἐστὶν ἐνώπιον ἡμῶν⁴⁾, ἕως οὐ εἰσέλθω-
 μεν⁵⁾ εἰς τὸ ἀγιαστήριον τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν θεὸν τὸν ἐπι-
 φραίνοντα τὴν νοετήτα ἡμῶν. βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ σωτὴρ
 ἐν σαρκὶ ὄντας καὶ τῆς ἀπαθείας αὐτοῦ καταξιωθῆναι, καὶ
 τοῦ ἀγιασμοῦ πληρωθῆναι, ἵνα θαρσύνοντες λέγωμεν· ἐν σαρκὶ
 περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα· τὰ γὰρ ὄπλα
 τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς
 καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων λογισμοῦς καθαροῦντες καὶ πᾶν
 ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. χρηὲ τοίνυν
 ἐντεῦθεν ἤδη προσηλώσω ἡμᾶς τῷ σταυρῷ τὰ πάθη τῆς
 ἁμαρτίας κατὰ τὴν τοῦ προφήτου εὐχὴν· καθήλωσον ἐκ τοῦ
 φόβου σου τὰς σάρκας μου. σὰρξ γὰρ καὶ αἷμα, περὶ ὧν λέγει
 ὁ ἀπόστολος μὴ δύνασθαι βασιλείαν θεοῦ κληρονομησαι, οὐ

1) Sic cod., non θεῖκῳ. — 2) Emend., cod. το. — 3) Sic cod.,
 forte σκοπός? — 4) Cod. μου, sed eadem m. supra adscr. li-
 teram ἢ signumque circumflexi syllabae μου imposuit, unde
 ἡμῶν legendum esse existimavi. — 5) Cod. εἰσέλθω, sed ead.
 m. supra adscr. ομεν.

τουτο ἔστι τὸ ὀρώμενον σῶμα· τοῦτο γὰρ ὑπὸ Θεοῦ ἐπλάσθη· ἀλλὰ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ κινούμενον ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τῶν ἐνεργούντων τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας. οὐ γὰρ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα τοῖς ἐν Χριστῷ τελείοις ἀγωνισταῖς ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας.

Εἰ οὖν ὁμολογοῦμεν, μὴ φυσικὴν εἶναι τὴν ἐνέργειαν ταύτην, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, δυνησόμεθα, κατ' αὐτῶν ἀναλαβόντες τὴν Χριστοῦ πανοπλίαν, ἀντιστήνα ταις μεθοδείαις αὐτῶν, δωρουμένου ἡμῖν δύναμιν τοῦ σωτήρος πρὸς τὸ πατεῖν ἡμῶς ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα θαυρώμεν λέγειν ἐν σαρκὶ ὄντες· ἀδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ, μὴ εἰσακουσάτω κύριος. καὶ ἄνευ ἀγομίας ἔδραμον καὶ κατεύθυνα. τοῦτ' ἐστίν, ἄνευ πάθους τινὸς σαρκικοῦ τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ῥηδίως βαίνω, κατὰ σκοπὸν διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. παντὸς γὰρ πάθους ἀλλοτριωθέντες τολμήσωμεν λέγειν· οὐ μόνον τὴν πίστιν τετήρηκα, ἀλλὰ καὶ τὸν δρόμον τετέλεκα. οὐ γὰρ πιστεύειν μόνον δεῖ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ συμπάσχειν αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὑμῖν γὰρ ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. τὸ γὰρ μόνον πιστεύειν Θεῷ τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων ἐστίν, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τῶν λεγόντων· οἶδαμέν σε τίς εἶ, υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἐκάτερα γὰρ τὰ μέρη ἐχθρὰ ὑπάρχει τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ ἀσχύρῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ὅρις, ὅτι οὐ μόνον αἱ ἀπυστατικαὶ δυνάμεις ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες; τὸ δὲ συμπάσχειν Χριστῷ καὶ συνδοξάζεσθαι μόνον τῶν ἑαυτοὺς σταυρωσάντων τῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὰ τοῦ κυρίου στίγματα ἐν τοῖς οἰκείοις σώμασι βρασταζόντων ἐστίν. δεῖ γὰρ τοὺς ὀρθῶς φιλοσοφεῖν ἐγνωκότας καὶ τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν τῆς κακίας μολυσμῶν λυτρομένους ἀκριβῶς εἰδέσθαι τὸν τῆς φιλοσοφίας σκοπὸν, ὅπως μεμαθηκότις τῆς τε πορείας τὸν πόνον, καὶ τοῦ δρόμου τὸ πέρας ῥήψωσι μὲν πάντες τὴν ἀνιδυαίαν, καὶ τὸ φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κα-

τορθώμασι, τὴν τε ἑαυτῶν ψυχὴν μετὰ τοῦ βίου κατὰ τὸ πρόσταγμα τῆς γραφῆς ἀρνησάμενοι πρὸς ἓνα βλέπουσι¹⁾ πλοῦτον, ὃν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἄθλον τοῖς ἀγαπῶσιν ἔθρειν ὁ θεός, καλῶν εἰς αὐτὸν πάντας τοὺς τὸν ἀγῶνα τοῦ λαβεῖν προθύμως ὑπιστυμένους· οἷς ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν τοῦ τοσούτου πορείαν ἐφόδιον ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὃν δεῖ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος βαστάζοντας ἀκολουθεῖν τῷ σωτηριθεῷ, νόμον καὶ ὁδὸν τοῦ βίου τὴν ἐκείνου ποιούμενοι οὐκονμίαν. καθὼς εἶπεν αὐτὸς ὁ ἀπόστολος· *μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κ' ἀγῶ Χριστοῦ. καὶ πάλιν· δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρῆς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κάθησται¹⁾. δέος γὰρ, μὴ τοῖς παρὰ τοῦ πνεύματος δωρημάσιν ἐπαυρόμενοι, καὶ τὸ κατορθῶσαι τι δι' ἀρετὴν ἀφορμὴν λαβόντες εἰς τὸ φρονεῖν καὶ σεμνύνεσθαι, πρὶν εἰς τέλος τῶν ἐλπιζομένων ἐλθεῖν, ἐκπέσωμεν¹⁾ τῆς ἡμῆς, ἀρχεῖον ἑαυτοῖς καὶ τὸν προλαβόντα πόνον τῇ αὐθάλει ποιήσαντες, καὶ ἀνάξιοι φανέντες τῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἡ τοῦ πνεύματος εἴλκυσεν ἡμᾶς χάρις, δεῖ οὖν μηδαμοῦ τὸν τοῦ πόνου τόνον ἐκλύειν, μηδὲ ἐξίστασθαι τῶν προκειμένων ἀγῶνων, μηδὲ τοῖς κατόπιν, εἴ τι πέπρακται, σπουδαῖον κατέχειν, ἀλλ' ἐκείνων μὲν λήθην λαμβάνειν, ἐπὶ δὲ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐπεκτείνεσθαι, καὶ συντρίβειν ταῖς τῶν πόνων φροντίσι τὴν καρδίαν, ἀκόρεστον ἔχοντας τὴν τῆς δικαιοσύνης ἐπιθυμίαν, ἧς μόνῃς χρεῖ πεινῆν καὶ διψῆν τοὺς εἰς τὸ τέλειον φθάσαι ζητοῦντας. ταπεινοὺς δεῖ καὶ περιδεεῖς γινομένους, ὡς πόρρω που τῶν ἐπηγγελμένων τυγχάνοντας καὶ τῆς τελείας τοῦ Χριστοῦ μακρὰν ἀπωκισμένους ἀγάπης. Ὁ γὰρ ἐκείνης, ἐρῶν, καὶ πρὸς τὴν ἄνω βλέπων ἐπαγγελίαν²⁾, οὔτε νηστεύων, οὔτε ἀγρυπνῶν, οὔτε ἄλλο τι τῶν τῆς ἀρετῆς σπουδάζων ἵσταται τοῖς προλαβοῦσι κατορθώμασιν ἐπηρμένος· ἀλλὰ*

1) Emend., cod. βλέπουσι. — 2) Ex conii, cod. κεκάθηκε. An mavis ἐκάθηστο? — 3) Emend., cod. ἐκπέσωμεν. — 4) Emend., cod. ἐπαγγελίαν.

μετὸς ὧν τοῦ Θείου πόθου, καὶ πρὸς τὸν καλοῦντι συντόνως βλέπων, πᾶν μὲν, ὅ,τι ἂν ἀγωνίσηται, πρὸς τὸ τυχεῖν ἐκείνου μικρὸν ἠγεῖται καὶ τῶν ἄθλων. φιλονεικεῖ δὲ μέχρι τῆς τοῦ βίου τούτου τελευτῆς, πόνοις πόρους, καὶ ἀρετᾶς ἀρεταῖς συνάπτων, μέχρις ἂν τιμον ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καταστήσῃ διὰ τῶν ἔργων, οὐκ ἔχων ἐν τῷ συνειδῶτι τὸ νομίζειν, ἄξιον ἑαυτὸν πεποιηκέναι Θεῷ. τοῦτο γὰρ ἔστι κατόρθωμα μέγιστον φιλοσοφίας, τὸ μέγαν ὄργα τοῖς ἔργοις συστέλλεσθαι τῇ καρδίᾳ καὶ καταγινώσκειν τοῦ βίου, κάτω πῦρ ὄψαντα ¹⁾ τῷ πρὸς τὸν Θεὸν φόβῳ τὴν οἴησιν, ὅπως ἀπολαύσῃ τῆς επαγγελίας, καθὼς ἂν ²⁾ πιστεύσας ἠράσθη ταύτης, οὐ καθὼς ἂν ³⁾ πονέσας εἰργάσατο· μεγάλων γὰρ ὄντων τῶν δωρεῶν οὐκ ἔστι πόρους ἀξίους εἰρεῖν. μεγάλης δὲ δεῖ πίστεως καὶ ἐλπίδος, εἰς τὸ ταύταις μετρηθῆναι, μὴ τοῖς πόνοις, τὴν ἀμοιβὴν· πίστεως δὲ ὑπόστασις πνεύματος πτωχεία καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ἀμετρος ἀγάπη.

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ σκοποῦ τοῖς φιλοσόφως ζῆν ἡρημένοις ἰκανῶς εἰρησθαι νομίζω. δεῖ δὲ λοιπὸν προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις, ὅπως μὲν χρῆ συνεῖναι τοῖς τοιούτοις ἀλλήλοις, ὁποίους δὲ ἀγαπᾶν πόρους, ὅπως δεῖ τρέχειν μετ' ἀλλήλων, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκωνται.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὰ τοῦ βίου τούτου σεμνὰ καθαρῶς ἀτιμάζοντα καὶ ἀρνούμενον μὲν τοὺς συγγενεῖς, ἀρνούμενον δὲ πᾶσαν τὴν κάτω δόξαν, καὶ ὀρώντα τὰ ⁴⁾ τῆς οὐρανιας τιμῆς, καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν ἀδελφοῖς πνευματικῶς συναπτόμενον, ἀρνήσασθαι μετὰ τοῦ βίου καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. ἄρνησις δὲ ψυχῆς τὸ μηδαμοῦ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, θεραπεύειν μᾶλλον δὲ ἑαυτοῦ θέλημα, ποιεῖν τὸν ἐφεστώτα τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ τούτῳ κεχρησθαι καθάπερ ἀγαθῷ κυβερνήτῃ, τὸ κοινὸν τῆς ἀδελφότητος πλήρωμα μεθ' ὁμοιοῦς ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ εὐθύνοντι. κεκτῆσθαι δὲ οὐδὲν χρῆ ⁵⁾ ὀνομάζειν ἴδιον παρὰ τὸ κοινόν, πλην τοῦ τὸ σῶμα καλύπτοντος ἱματίου. εἰ γὰρ μηδὲν ἔχει τούτων, ἀλλὰ γυμνὸς εἶη ⁶⁾ τῆς καθ' ἑαυτὸν τοῦ βίου φροντίδος, τῆς κοινῆς ἔσται

1) Emend., cod. ὄψαντας. — 2) Ex conii., cod. δν. — 3) Ex conii., cod. δν. — 4) Conii. addidimus τὰ, quod in cod. desideratur. —

5) Conii. add. ἡ, in cod. desideratur. — 6) sic cod.

χρείας θεραπευτής, καὶ τὸ παρὰ τῶν προεστῶτων ἐπιτασσόμενον μεθ' ἡδονῆς καὶ ἐλπίδος προθύμως ἐπιτελῶν, καθάπερ εὐνοὺς καὶ ἀπλοῦς δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὴν κοινὴν τῶν ἀδελφῶν χρεῖαν ἠγορασμένος. τοῦτο γὰρ ὁ κύριος βούλεται καὶ παραινεῖ λέγων· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος καὶ μέγας, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων δίκαιος, καὶ πάντων δούλος· χρῆ οὖν τὴν δουλείαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἄκαρπον εἶναι, καὶ μηδεμίαν φέρουσιν τῷ δουλεύοντι τιμὴν μηδὲ δόξαν, ὅπως μὴ παρὰ τὸ γεγραμμένον ἀνθρωπάρεσκος φαίνοιτο, σχηματίζων ἑαυτὸν ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ¹⁾, μηδὲ ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡς αὐτῷ τῷ κυρίῳ δουλεύων, καὶ τὴν τεθλιμμένην βαδίζων ὁδόν. ἐν²⁾ τῷ ἐκείνου ζυγῷ προθύμως ὑποθείς τὸν ἀνχένα, καὶ βαστάζων διὰ τέλους, ἐν ἡδονῇ φέρεται πρὸς τὸ τέλος μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος. δεῖ οὖν ὑποτετάχθαι πᾶσι, καὶ καθάπερ δανείου χρεώστην θεραπεύειν τοὺς ἀδελφούς, τὰς ὑπὲρ πάντων φροντίδας ἐναποθέμενον τῇ ψυχῇ, καὶ ἀποπληροῦντα τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην. χρῆ δὲ καὶ τοὺς προεστῶτας τοῦ πνευματικοῦ χοροῦ τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν σκοποῦντας φροντίδος³⁾ καὶ τῆς ἐφεδρευούσης τὴν πίστιν κακίας λογιζομένους τὰς τέχνας, ἀξίως τῆς ἐπιστασίας ἀγωνίζεσθαι, μὴ πρὸς τὴν ἔξουσίαν ἀνωροῦντας φρόνημα. κίνδυνος γὰρ ἐνταῦθα. καὶ τινες ἤδη δοκοῦντες⁴⁾ ἐτέρων προεστάναι, καὶ τούτους ἐπὶ τὴν οὐράνιον εὐθύνειν ζωὴν, ἔλαθον ὑπὸ φρονήματος ἑαυτοὺς ἀπολέσαντες. δεῖ οὖν ἐν τῇ ἐπιστάσει μέλζονα μὲν τῶν ἄλλων τοὺς προστῶτας πονεῖν, ταπεινότερα δὲ τῶν ὑφ' ἡχομένων φρονεῖν, καὶ τύπον δουλείας τὸν ἑαυτοῦ βίον παρέχειν τοῖς ἀδελφοῖς, παρακαταθήκην θεοῦ νομίζοντας ἔχειν, οὕς ἐπιστεύθησαν. εἰ γὰρ οὕτως ἔχοιεν, συγκροτοῦντες τὸν ἱερὸν τῇ θεραπείᾳ χορόν, καὶ τὴν μὲν διδασχὴν κατὰ τὴν ἐκάστου χρεῖαν ἐν φανερῷ ποιούμενοι, πρὸς τὸ σῶζειν τὴν ἐκάστου πρόπευσαν τάξιν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ κατὰ δianoian τὴν ταπεινοφροσύνην, καθάπερ εὐγνώμονες δούλοι τηροῦντες τὴν πίστιν, μέγαν ἑαυτοῖς ἐργάζονται τῷ τοιούτῳ βίῳ μισθόν.

1) Emend., cod. ὀφθαλμοδουλεία. — 2) Cod. ἐνι. — 3) Emend. cod. φροντίδας. — 4) Emend., cod. δοκῶντες.

οὕτως οὖν ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ὡς ἂν χρηστοὶ παιδαγωγοὶ παιδῶν ἀπαλῶν, οὓς ἐπιστεύθησαν παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. ἐκεῖνοι γάρ, τῶν παιδῶν τὰς ἕξεις σκοποῦντες, τῷ μὲν πληγῆς, τῷ δὲ νοουθεσίας, τῷ δὲ ἔπαινον, τῷ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον προσάγουσιν, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν οὔτε πρὸς ἀπέχθειαν τούτων ποιοῦντες, ἀλλ' ὡς ἀνῆκε τοῦ πράγματος, καὶ ὁ τοῦ παιδὸς ἀπαιτεῖ τρόπος, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτοὺς τοῦ βίου τούτου σεμνοῦς. [οὕτω]¹⁾ καὶ ἡμῶς χρῆ πᾶν μῖσος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ πᾶσαν αὐθάδειαν ἀποθεμένους πρὸς τὴν ἐκάστου²⁾ δύναμιν καὶ γνώμην ἀρμώζωμεν τὸν λόγον. τὸ³⁾ μὲν ἐπιτίμησον, τὸ⁴⁾ δὲ νοουθέτησον, ἄλλον παρακάλεσον, πρὸς τὴν ἐκάστου χρείαν, καθάπερ ἰατρός ἀγαθὸς προσάγων τὸ φάρμακον. ἐκεῖνος μὲν γάρ, πρὸς τὰ πάθη σκοπῶν, τῷ μὲν πρῶτον, τῷ δὲ σφοδρότερον ἐπέθηκε φάρμακον, οὐδενὶ τῶν θεραπειᾶς δοσμένων ἀχθόμενος, ἀλλὰ ταῖς πληγαῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἀρμώζων τὴν τέχνην. σὺ δὲ ἀκολουθεῖ τῇ χρεῖᾳ τοῦ πράγματος, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ πρὸς σε βλέποντος μαθητοῦ καλῶς ἐκπαιδεύσας λαμπρὰν τὴν ἐκείνης ἀρετὴν προσαγάγῃς τῷ πατρί, κληρονόμον ἄξιον τῆς ἐκείνου δωρεᾶς. ἐὰν οὕτως ἔχητε πρὸς ἀλλήλους, οἳ τε ἐφροσῶτες καὶ οἳ τούτοις χρώμενοι διδασκάλοις, οἳ μὲν πειθόμενοι μετὰ χαρᾶς τοῖς ἐπιταττομένοις, οἳ δὲ μεθ' ἡδονῆς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ τέλειον προσαγόμενοι, καὶ ταῖς τιμαῖς ἀλλήλους προηγῆσθε⁵⁾, τὸν τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς ζήσεσθε βίον. μηδεὶς οὖν ἐν ὑμῖν γνωριέσθω τῆφος, ἀλλὰ ἀπλότης καὶ ὁμόνοια καὶ διαθέσις ἄδολος συγκροτεῖτω τὸν χορόν. πειθέτω δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν, ὡς οὐ τοῦ συνόντος ἀδελφοῦ μόνον ἔσται καταδεέστερος, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου. τοῦτο γὰρ γινώσκων μαθητὴς ὄντως ἔσται Χριστοῦ. ὁ γὰρ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. καὶ πάλιν· ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. καθὼς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦ-

1) Coni. add., οὕτω in cod. desideratur. — 2) Sic cod., forte *ma-
vis ἐκάστου.* — 3) Sic cod. — 4) Sic cod. — 5) *Kmend., cod.
προηγείσθαι.*

και τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. εἰδότες οὖν τῆς τε ταπεινότητος τοῦ καρπούς, καὶ τὴν ζῆμίαν¹⁾ τοῦ τύφου, μιμήσασθε²⁾ τὸν δεσπότην, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, καὶ μήτε θάνατον, μήτε ἄλλη τινα τιμωρίαν εἰς ἀγαθὸν μετ' ἀλλήλων ὀκνήτε, ἀλλ' ἦν ἐβάδισεν ἐν ἡμῖν ὁ σωτὴρ, ταύτην ὑμεῖς πρὸς ἐκεῖνον βαδίζοντες, ἐν σώματι καὶ ψυχῇ μᾶ ἠωρεῖτε πρὸς τὴν ἄνω κλήσιν, ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν καὶ ἀλλήλους. ἀγάπη γὰρ καὶ φόβος ὁ πρὸς τὸν κύριον τὸ πρῶτον τοῦ νόμου ἐστὶ πλήρωμα. δεῖ οὖν ἕκαστον ὑμῶν καθάπερ ἰσχυρὰν τινα καὶ στερεὰν κρηπίδα τὸν φόβον τε καὶ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ ἑαυτοῦ τιθέναι ψυχῇ, καὶ ταύτην ἐπάρδειν ἔργοις τε ἀγαθοῖς καὶ εὐχῇ διασκεῖ. οὐ γὰρ ἀπλῶς, οὐδὲ αὐτομάτως ἡμῶν ἢ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ἐγγίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πόνων, καὶ μεγάλων φροντίδων, καὶ συνεργείας τῆς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἴρηκεν ἡ σοφία· εἴαν γὰρ ζητήσης αὐτήν, φησί, ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσης³⁾ αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὐρήσεις. Θεοῦ δὲ ἐπίγνωσιν εὐρῶν καὶ φόβον συνείς, ῥαδίως καὶ τὸ ἐφεξῆς κατορθώσεις, τὸ ἀγάπῃ λέγω τὸν πλησίον. τοῦ γὰρ πρώτου καὶ μεγάλου πόνου κτισθέντος τὸ δεύτερον ἔλαττον ὃν ἀπονιώτερον ἐπεται τοῦ πρώτου. ἐκεῖνον δὲ μὴ ὄντος οὐδὲ τὸ δεύτερον ἂν γένοιτο καθαρῶς. ὁ γὰρ Θεὸς μὴ ἀγαπῶν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, πῶς ἂν ὑγιῶς καὶ ἀδόλως ἐπιμελοῖτο τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀγάπης, ἐκείνων μὴ πληρῶν τὴν ἀγάπην, δι' ὧν ἐπιμελεῖται ταύτης τούτων; τὸν γὰρ οὕτως ἔχοντα, καὶ μὴ τὴν ψυχὴν ὅλην ἀποδόντα Θεῷ, μηδὲ πρὸς τὴν ἐκείνου κεκωνωμένον⁴⁾ ἀγάπην εὐρῶν ἐξωπλισμένον ὁ τῆς κακίας, τεχνίτης χειροῦται ῥαδίως λογισμοῖς πονηροῖς ὑποσκελίζων, νῦν μὲν βαρέα φαίνεσθαι ποιῶν τὰ τῆς γραφῆς ἐπιτάγματα καὶ ἐπ-

1) Cod. ζῆμίαν. Sic η et ε in homiliis quoque saepe permutat
codicis scriptor. — 2) Cod. μιμήσασθε^ε, ε supra adscr. ead.
m. — 3) Corr., cod. ἐξερευνήσεις. — 4) Ex conl., cod. κεκω-
νωμένον. An praefers κεκονισμένον, vel κεινωμένον?

αχθῆ τὴν εἰς τοὺς ἀδελφούς Θεραπείαν, νῦν δὲ ἐπαίρων εἰς ἀλαζονείαν ἢ τυφον¹⁾ ἀπ' αὐτῆς τῆς εἰς τοὺς ὁμοδόλους²⁾ διακονίας, καὶ πείθων αὐτόν, ὡς ὅτι ἐπλήρωσε τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου, καὶ ἔστι μέγας ἐν οὐρανοῖς. οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ἀδίκημα. δεῖ γὰρ τὸν εὐνοὺν καὶ σπουδαῖον δούλον τῷ δεσπότη πιστεῦν τῆς εὐνοίας τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μὴ αὐτόν³⁾ ἀντὶ τοῦ δεσπότητος δικαστὴν καὶ ἐπαινέτην τῆς αὐτοῦ⁴⁾ γενέσθαι πολιτείας. εἰ γὰρ αὐτὸς γένοιτο κριτής, τὸν ἀληθινὸν παρισάμενος, οὐδὲ τὸν μισθὸν ἐκείθεν ἔξει, πρὸ τῆς ἐκείνου κρίσεως ἑαυτῷ τοῖς ἐπαίνοις καὶ τῇ οἴησει ἀποπληρώσας. δεῖ γὰρ κατὰ τὸ λόγιον Παύλου τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συμμαρτυρεῖν τῷ πνεύματι ἡμῶν, ἀλλὰ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει τὰ ἡμέτερα δοκιμάζεσθαι. οὐ γὰρ, φησὶν, ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἔσται δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν. ὁ δὲ μὴ ἀναμένων, ἀλλὰ φθάνων τὴν ἐκείνου κρίσιν, εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ἐκπίπτει δόξας, τιμὴν ἑαυτῷ τὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῶν ἰδίων πόνων πραγματευόμενος, καὶ ποιῶν τὸ τῶν ἀπίστων. ἀπιστος γὰρ ὁ τὰς ἀνθρωπίνας ἀντὶ τῶν οὐρανίων θηρεῦν τιμὰς ὡς αὐτός που⁵⁾ φησὶν ὁ κύριος· πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦν, δόξαν παρὰ ἀλλήλων⁶⁾ λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε. τίσιν⁷⁾ οὖν ἐοικέναι μοι⁸⁾ δοκοῦσιν, οἱ⁹⁾ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἐκτὸς περικαθαίρουσιν, ἐντὸς δὲ μεστοῖς παντοίας οὐσίας¹⁰⁾ κακίας ὁρᾶτε οὖν, μὴ τι πάθετε τοιοῦτο, ἀλλὰ ἄνω δόντες τὰς ψυχάς, καὶ μίαν ἔχοντες φροντίδα τοῦ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ, καὶ μηδέποτε τῆς τῶν οὐρανῶν ἐκπίπτειν μνήμης, μηδὲ¹¹⁾ δέξασθαι τὰς τοῦ βίου τούτου τιμὰς, οὕτω τρέχετε, κρύπτοντες τῷ λόγῳ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας, ὅπως μικρὸν εὐρῶν ὁ τὰς ἐκ τῆς γῆς τιμὰς ὑποβάλλων, καὶ ἐνκεῦθεν ἀρπάσας ὑμῶν τὸν νοῦν, ἐκ τῆς τῶν ἀληθινῶν ἀσχολίας ἐπὶ τὰ μάταια καὶ πλάνης μεστὰ καταβάλλῃ¹²⁾. μὴ εὐρῶν δὲ καιρῶν ὅλως

1) Cod. τυφον. — 2) Emend., cod. ὁμοδόλους. — 3) Emend., cod. αὐτήν. — 4) Cod. αὐτοῦ. — 5) Corr., cod. αὐτό σου. — 6) Sic in cod. sine apostropho, ut passim. — 7) Cod. τίσιν. — 8) Ex conl., cod. εἰκεν ἐμοί. — 9) Cod. οἱ. — 10) Sic cod. — 11) Ex conl., cod. μὴ. — 12) Cod. καταβάλλῃ.

μηδὲ παρῆσθουσιν, εἰς τὸ δελεῦσαι τοὺς ἄνω ταῖς ψυχαῖς διατρίβοντας, ἀπόλωλε¹⁾ καὶ κεῖται νεκρός. θάνατος γὰρ διὰ βόλου τὸ ἄπρακτον ἔχειν καὶ ἀνενέργητον τὴν κακίαν. ἀγάπης οὖν ἐν ὑμῖν παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἀνάγκη καὶ τὰ λοιπὰ ταύτη συνέπεσθαι, τὸ φιλάδελφον, τὸ πρᾶον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ περὶ τὰς εὐχὰς διαρκές καὶ σπουδαῖον, καὶ ἀπλῶς πῦσαν ἀρετὴν. ὡς οὖν μέγαλον τοῦ κτήματος ὄντος μεγάλων καὶ πόνων δεῖ περὶ τὴν κτῆσιν, οὐ πρὸς ἐνδειξιν ἀνθρώπων γινομένων, ἀλλ' εἰς τὸ ἀρέσαι τῷ κυρίῳ τῷ τὰ κρυπτά εἰδοτι, πρὸς ὃν δεῖ βλέπειν αἰεὶ, καὶ τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς διερευνᾶν, καὶ περιφράσσειν τοῖς τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς, ὅπως μὴ παρῆσθουσιν εὐφροτινὰ μηδὲ χάραν ἐπιβουλῆς ὁ ἀντίδικος, γυμνάζειν δὲ καὶ προσάγειν πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ διάγνωσιν τὰ ἡσθενηκότα τῆς ψυχῆς μέλη. γυμνάζειν δὲ αὐτὴν οἶδεν ὁ τῷ Θεῷ ἐπόμενος²⁾ νοῦς καὶ συνοικίζων ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ψυχὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς ἀρετῆς ἐννοῶν καὶ ἔργων ἐντολῆς ἰώμενος τὸ σαθρὸν καὶ συνάπτων τῷ δυνατῷ. ἐπεὶ οὖν μία ἐστὶ φρουρά καὶ θεραπεία ψυχῆς, τὸ μεμνησθαι ἐν πόθῳ Θεοῦ, καὶ αἰεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεσθαι ἐννοῶν, μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ἥτε ἐσθίοντες, ἥτε πίνοντες, ἥτε ἡρεμοῦντες, ἥτε ποιοῦντές τι, ἢ φθεγγόμενοι, ὅπως πάντα τὰ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ συντελεῖν δόξαν, καὶ μὴ εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν, μηδὲ ἔχειν τινὰ ῥύπον ἢ κηλῖδα ἡμῶν ὁ βίος ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ ἐπιβουλῆς· καὶ ἄλλως³⁾ δὲ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν εὐκολος καὶ ἡδὺς τῶν ἐντολῶν ὁ πόνος, ἐλαφρόν καὶ ἐπέραστον ἡμῖν τὸν ἀγῶνα τῆς πρὸς ἐκεῖνον ποιούσης ἀγάπης, διὰ τοῦτο καὶ ὁ πονηρὸς πάντα ἀγωνίζεται τρόπον, ἐκβαλεῖν τὸν τοῦ κυρίου φόβον ἀπὸ τῶν ψυχῶν, καὶ διαλῦσαι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην ἡδοναῖς παρανόμοις καὶ τερπνοῖς ἀγκίστροις, φιλονεικῶν, ὅπως γυμνήν τῶν πνευματικῶν ὄπλων⁴⁾ καὶ ἄφρουρον λαβῶν τὴν ψυχὴν, τοὺς πόνους ἡμῶν διαφθείρη, τὴν ἐκ τῆς γῆς ἡμῖν δόξαν ἐπεισιάγων τῇ οὐρανόω, καὶ ἐπιθολῶν τὰ ὄντως καλὰ

1) Cod. ἀπόλωλε. — 2) Cod. ἐπόμενος. — 3) Emend., cod. ἄλλος. — 4) Cod. ὄπλων.

τοῖς δοκοῦσιν εἶναι καλοῖς τῇ τῶν ἀπατωμένων φαντασίᾳ. δεινὸς γὰρ ἐστὶ καὶ, ῥαθυμοῦντας εἰ¹⁾ εὖρη τοὺς φύλακας, κλέψαι καιρὸν, καὶ ἐπεισελθεῖν τοῖς τῆς ἀρετῆς πόνοις, καὶ συγκατασπεῖραι τῷ οἴτῳ τὰ ἑαυτοῦ ζήζαντα, λοιδορίαν λέγω καὶ τυφον καὶ κενοδοξίαν καὶ τιμῆς ἐπιθυμίαν καὶ ἔριν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας δημιουργήματα. δεῖ οὖν ἐργηγορέναι καὶ τηρεῖν πάντοθεν τὸν ἐχθρὸν, ὅπως, κἂν προσβάλλῃ τινὰ μηχανὴν ὑπ' ἀναισχυντίας, πρὶν ἄψασθαι τῆς ψυχῆς, ἀποκρούσασθαι. μνημονεύετε δέ μοι συναχῶς κἀκείνων, ὅτι ἄβελ μὲν προσέφερε τῷ Θεῷ θυσίαν ἀπὸ πρωτοτόκων προβάτων καὶ στεύτων, κἂν δὲ ἀπὸ καρπῶν τῆς γῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων καρπῶν. καὶ ἐπεῖδε, φησὶ, ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τοῦ ἄβελ, ἐπὶ δὲ τοῖς δώροις τοῦ κἂν οὐ προσέσχε. τί τοίνυν τῆς ἰστορίας τὸ κέρδος; ὅτι ἐστὶ μαθεῖν, ὡς εὐάρεστον τῷ Θεῷ πᾶν τό τε²⁾ μετὰ φόβου καὶ πίστεως, οὐ τὸ πολυτελεῖς ἄνευ ἀγάπης γινόμενον. οὐδὲ ἀβραάμ παρὰ τοῦ μελιχισδεκ ἄλλως ἐδέξατο τὴν εὐλογίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ καιρία προσενέγκας τῷ ἱερεῖ τοῦ Θεοῦ. τὰ καιρία δὲ λέγει καὶ τὰ ἀκροθίνια τῶν ὑπαρχόντων, αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν αὐτόν, κλεῦειν³⁾ ἡμῖν, μὴ μικροπρεπῶς θύειν τῷ Θεῷ τὰς αἰνήσεις καὶ τὰς εὐχὰς, μηδὲ⁴⁾ τὰ τυχόντα τῷ δεικνύοντι προσάγειν, ἀλλ' εἴ τι καιριον τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ὅλην ἀνατιθέναι μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ προθυμίας, ὅπως αἰετρεφόμενοι τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι καὶ δυνάμει τὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνοντες, τρέχωμεν⁵⁾ ῥαδίως τὸν σωτηρίου⁶⁾ δρόμον, κοῦφον καὶ ἡδὺν ποιοῦντες, τὸν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συναντιλαμβάνοντος ἡμῖν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν τῶν πόνων σπουδήν, καὶ ἀποτελοῦντος δι' ἡμῶν τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα.

Καὶ ταῦτα μὲν μεχρὶ τούτου. περὶ δὲ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν, ποῖον δεῖ κρεῖττον ἡγεῖσθαι καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδεύειν, ποῖον δὲ τούτου δεύτερον, καὶ τὰ ἄλλα ἐφεξῆς καθ'

1) εἰ om. librarius, sed m. corr. supra adscr. of. — 2) Emend., cod. πάντοτε. — 3) Sic cod. — 4) Corr., cod. Ἐν δὲ. — 5) Corr., cod. τρέχομεν. — 6) Corr., cod. σωτηρίον.

ἕκαστον, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. ἀλλήλων γὰρ ὁμοτίμως ἔχονται, καὶ δι' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοὺς χρωμένους ἀνάγουσιν ἢ μὲν γὰρ ἀπλότης τῆ ὑπακοῆ παραδίδωσιν, ἢ δὲ ὑπακοῆ τῆ πίστει, αὐτῇ¹⁾ δὲ τῆ ἐλπίδι, καὶ ἡ ἐλπὶς τῆ διακονία, καὶ κείνη τῆ ταπεινότητι, παρὰ δὲ ταύτης ἡ προότιος παραλαμβάνουσα τῆ χαρᾶ προσάγει, ἢ δὲ χαρὰ τῆ ἀγάπῃ, καὶ ἡ ἀγάπη τῆ εὐχῆ, καὶ οὕτως ἀλλήλων ἐξηρητημένα καὶ ἐξαρτήσασαι τὸν ἐχόμενον, ἐπ' αὐτὴν ἀνάγουσι τοῦ ποθομένου τὴν κορυφὴν· καθάπερ ἀπ' ἐναντίων ἢ πονηρίας τοὺς ἑαυτῆς φίλους διὰ τῶν οἰκειῶν αὐτῆς μερῶν ἐπὶ τὴν ἐσχάτην κατάγει κακίαν. δεῖ δὲ ὑμᾶς πλέον τῆ εὐχῆ προσκαρτερεῖν. οἷον γὰρ κορυφαῖός τις τῷ χορῷ τῶν ἀρετῶν αὐτὴ τυγχάνει. δι' ἧς καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς αἰτούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς κοινωνεῖ καὶ συνάπτεται δι' ἀγάπης μυστικῆς καὶ πνευματικῆς τινος ἐνεργείας καὶ διαθέσεως ἀβήτου ὁ τῆ εὐχῆ προσκαρτερῶν. τὸ γὰρ πνεῦμα λαβὼν ἐντεῦθεν ὁδηγὸν καὶ σύμμαχον φλέγεται πρὸς τὴν τοῦ κυρίου ἀγάπην, καὶ ζέει τῷ πόθῳ, κόρον τῆς εὐχῆς οὐχ εὐρίσκων, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀγαθοῦ ἐκκαίόμενος, καὶ ἄρδων τῆ προθυμίας τὴν ψυχὴν, καθὼς εἴρηται· οἱ τρώγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές²⁾ με ἔτι διψήσουσι. καὶ ἀλλαχοῦ· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. καὶ ὁ κύριος· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἔστι. τίνα δὲ λέγει βασιλείαν ἐντὸς ἡμῶν εἶναι, ἢ πάντως τὴν ἄνωθεν διὰ τοῦ πνεύματος ἐγγινομένην ταῖς ψυχαῖς εὐφροσύνην; αὕτη γὰρ ἔστιν οἷον ἐκείνη³⁾ καὶ δεῖγμα καὶ ἀφάθων τῆς αἰωνίου χαρᾶς, ἧς ἀπολαύουσιν αἱ τῶν ἀγίων ἐν τῷ προσδοκωμένῳ αἰῶνι ψυχαί. παρακαλεῖ οὖν ἡμᾶς ὁ κύριος διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἐπὶ πάσῃ τῆ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ σῶσαι καὶ μεταδοῦναι τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἑαυτοῦ χαρισμάτων. ὁ παρακαλῶν γὰρ, φησὶν, ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῆ ἀληθείᾳ ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει. καὶ· ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρκ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα. καὶ· ὡς ἐκ στέατος καὶ πιό-

1) Corr., cod. αὐτῇ. — 2) Corr., cod. πίνοντες. — 3) Sic cod.

τητος ἐκπλησθείη¹⁾ ἡ ψυχὴ μου. ταῦτα πάντα τὴν ἐκ τοῦ πνεύματος εὐφροσύνην καὶ παράκλησιν δι' αἰνυμάτων παραδηλοῖ.

Ἐπειδὴ τοίνυν δέδεικται, τίς ὁ τῆς εὐσεβείας σκοπός, ὃν χρὴ προκίεσθαι τοῖς τὸν Θεοφιλῆ βίον ζῆν αἰρουμένοις, ὃς ἔστι ψυχῆς καθαρισμὸς καὶ τοῦ πνεύματος δι' ἔργων ἀγαθῶν προτροπῆς ἐνοίκησις; ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τὸν ὑπαχθέντα σκοπὸν παρισκευάσας τὴν ψυχὴν, καὶ μέγιστον²⁾ Θείου ποιήσας ἔρωτα, οὕτως ἀποδότω ἑαυτὸν ταῖς εὐχαῖς καὶ νηστείαις κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, μεμνημένοι τοῦ παρακαλοῦντος τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες, καὶ ταῖς τοῦ κυρίου ἐπαγγελίαις, ἐν ἧ³⁾ φησι· πόσω μᾶλλον ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ὁ Θεὸς τῶν βωόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἔλεγε γάρ, φησί, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε εὐχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν. ὅτι δὲ ἡ περὶ τὴν εὐχὴν σπουδὴ μεγάλη χαρίζεται, καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ταῖς ψυχαῖς ἐνοικίζει, δηλοῖ σαφῶς, δι' ὧν προτρέπει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενος ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι. καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει. ὡς τις⁴⁾ τῶν ἀδελφῶν τούτων⁵⁾ τῷ μέρει τῆς⁶⁾ ἑαυτὸν ἀποδίδωσι, τῷ τῆς εὐχῆς λέγω, καλὸν θησαυρὸν περιέπει καὶ ἔραστοῦ μεγίστου⁷⁾ στήματος⁸⁾ μόνον συντόνῳ καὶ ὀρθῇ συνειδήσει, μηδαμοῦ κατὰ τὴν διάνοιαν ἔκουσίως περιπλανώμενος, μηδὲ ὡς περ ἀκούσιον ἀποδιδούς⁹⁾ ὑπ' ἀνάγκης χρέος, ἀλλ' ἔρωτα καὶ πόθον ἀποπληρῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς παραμονῆς καρποὺς πᾶσιν ἐπιδεικνύς. χρὴ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς δίδοναι τῷ τοιούτῳ καιρῶν, καὶ συγκαίρειν τῇ παραμονῇ τῆς προσευχῆς, ὅπως καὶ αὐτοὶ μετέσχωσι τῶν ἀγαθῶν καρπῶν, ἅτε δὴ κοινωνοὶ τοῦ τοιούτου βίου τῷ συνήδρασθαι γεγονότες¹⁰⁾. δώσει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος τοῖς αὐτοῦσιν, ὅπως εὐχεσθαι δεῖ κατὰ τὸ εἰρημέ-

1) Corr., cod. ἐκπλησθήη. — 2) Corr., cod. μεγίστην. — 3) Sic cod. — 4) Cod. ὡς τις. — 5) Sic cod. — 6) Sic cod., τῆς forte delendum. — 7) Corr., cod. μεγίτου. — 8) Sic cod., forte στέμματος? — 9) Corr., cod. ἀποδίδως. — 10) Emend., cod. γεγονότο.

νον· ὁ διδούς εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ. δεῖ οὖν αἰτεῖν καὶ εἰδέ-
 ναι, ὡς κρεῖττον τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντα πράγματι τοσού-
 τῳ μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ πάσης δυνάμειος ἐναθλεῖν τῷ
 ἀγῶνι. τὰ γὰρ μεγάλα ἄθλα μεγάλων δεῖται καὶ πόνων, ἐπει-
 δὴ μάλιστα ἢ κακία τοῖς τοιούτοις ἐφεδρεύει πανταχόθεν,
 περιεργαζομένη καὶ περιτρέχουσα καὶ ζητοῦσα περιτρέψαι τὴν
 σπουδὴν. ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ βάρησις σώματος, καὶ ψυχῆς μα-
 λακία, ἀκηδία, ὀλιγωρία, ἀνυπομονησία, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
 κακίας πάθη καὶ ἐνεργήματα, δι' ἃ ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ κατὰ
 μέρος ἀρπαζομένη καὶ αὐτομολοῦσα πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐαυτῆς.
 χρῆ οὖν ἐφεστάναι τῇ προσευχῇ, καθάπερ σοφὸν κυβερνήτην,
 τὸν λογισμὸν, μηδαμοῦ τὴν διάνοιαν ἐνδιδόντα πρὸς τὰς τοῦ
 πονηροῦ πνεύματος ταραχάς, μηδὲ τοῖς ἐκείνου κύμασι συμ-
 περιφερόμενον, ἀλλ' εὐθύ βλέποντα πρὸς τὸν ἄνω λιμένα, καὶ
 ψυχὴν ἀκέραιον¹⁾ ἀποδιδόντα τῷ πιστεύσαντι καὶ ἀπαιτοῦντι
 θεῷ. οὐ γὰρ τὸ πειεῖν ἐπὶ γόνυ καὶ σχήματι τῶν δι' εὐχὴν
 κειμένων ἐκτετέύσθαι σπουδαῖον τῇ γραφῇ καί²⁾ εὐάρεστον,
 τῆς διανοίας ἔξω τοῦ θεοῦ πλανωμένης³⁾, ἀλλὰ τὸ πᾶσαν
 ἐκκαλοῦντα τῶν λογισμῶν ῥαθυμίαν τε καὶ ἄδικον ἔννοιαν,
 ὅλην μετὰ τοῦ σώματος ἀποδοῦναι τὴν ψυχὴν ταῖς εὐχαῖς.
 καὶ τοὺς προσετώτας δὲ χρῆ συναντιλαμβάνειν τῷ τοιούτῳ,
 καὶ διὰ πάσης σπουδῆς καὶ νοουθεσίας τρέφειν τὴν περὶ τὸ
 προκείμενον τοῦ εὐχομένου ἐπιθυμίαν, καὶ καθαιρεῖν ἀκριβῶς
 τὴν τούτου ψυχὴν. τῶν γὰρ οὕτως ἔχομένων ὁ καρπὸς τῶν
 ἀφελῶν τοῖς νοσοῦσιν ἐπιδεικνύμενος οὐ τῷ προκόψαντι μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔτι νηπίοις καὶ δεομένοις διδασκαλίας χρησι-
 μος γίνεται⁴⁾, παρακαλῶν αὐτούς καὶ προτρέπων εἰς μίμησιν,
 ὧν ὀρώσι. καρποὶ δὲ εἰλικρινοῦς εὐχῆς ἀπλότης, ἀγάπη, τα-
 πεινοφροσύνη, καρτερία, ἀκακία, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ πρὸ τῶν
 αἰωνίων καρπῶν παρὰ τὸν βίον ὁ τοῦ σπουδαίου περὶ τὴν
 εὐχὴν πόνος ἐνταῦθα βλαστάνει. τούτοις εὐχὴ καλλωπίζεται⁵⁾
 τοῖς καρποῖς· ἀποροῦσα δὲ τούτων μάταιον ἔχει τὸν πόνον,

1) Emend., cod. ἀκαίρατον. — 2) καὶ in cod. delere studuit rec.
 m. — 3) Emend., cod. πλανωμένης. — 4) An γενήσεται?
 cod. γενήται. — 5) Emend., cod. καλλοπίζεται.

καὶ οὐκ εὐχὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα φιλοσοφίας ὁδός, τοιαύτην μὲν ἔχουσα τὴν βλάβστην, δικαιοσύνης ὄντως ἐστὶν ὁδός, καὶ πρὸς ὁρθὸν ἄγει τέλος· τούτων δὲ ἐστηρισμένος κενὸν ὄνομα καταλείπεται, καὶ ταῖς μωραῖς ἰοικῶς παρθενοῖς, αἷς παρὰ τὸν καιρὸν τῆς χρείας οὐ παρῆν ἐν τῷ νυμφῶνι τὸ ἔλαιον. οὐ γὰρ εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ φῶς, τὸν τῆς ἀρετῆς καρπὸν, οὐδὲ τὸν τοῦ πνεύματος ἐν τῇ διανοίᾳ λύχνον. ὅθεν καὶ μωρὰς εἰκότως ὠνόμασεν ἡ γραφή, συλησθείσης¹⁾ αὐτῶν τῆς ἀρετῆς πρὶν ἔλθειν τὸν νυμφίον, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἄνω νυμφῶνος τὰς ἀθλίαις ἀπέκλεισεν. οὐ γὰρ ἐλογίσατο αὐταῖς τὴν σπουδὴν τῆς παρθενίας τοῦ μὴ παρεῖναι τὴν τοῦ πνεύματος ἐνεργεῖαν· καὶ πάννυ δικαίως. τί γὰρ ὄφελος ἀμπέλου πεπονημένης, καρπῶν μὴ παρόντων, ἧν ἔνεκεν ὑπομένει τὸν πόνον ὁ γεωργός; τί κέρδος νηστείας καὶ προσευχῆς καὶ ἀγρυπνίας, εἰρήνης ἀπουσίας καὶ ἀγάπης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος καρπῶν, οὓς ὁ ἅγιος ἀπαριθμεῖται ἀπόστολος; πάντα γὰρ ὑφίσταται πόνον τούτων ἔνεκεν ὁ τῆς ἄνω χώρας ἐραστής, δι' ὧν ἐφέλλεται τὸ πνεῦμα. καὶ τῆς ἐκείθεν μεταλαμβάνων χάριτος καρποφορεῖ καὶ ἀπολαύει μετ' εὐφροσύνης τῆς γεωργίας, ἣν ἐν τῇ, ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνη καὶ ἐπιμελείᾳ τῶν ἔργων ἢ τοῦ πνεύματος ἐγεώργησε χάρις. δεῖ οὖν τοὺς μὲν πόρους τῆς εὐχῆς καὶ νηστείας καὶ τῶν λοιπῶν ἔργων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος ὑφίστασθαι, τὰ δὲ ἄνθη τῶν πόρων, καὶ τοὺς καρπούς, τοῦ πνεύματος εἶναι πιστεύειν ἐνεργείας. εἰ γὰρ ἑαυτῷ τις λογίζοιτο ταῦτα, καὶ τὸ πᾶν ἀναθεῖη τοῖς πόροις, ἀντὶ τῶν ἀκηράτων ἐκείνων καρπῶν ἀλαζονείᾳ τῷ τοιούτῳ καὶ φρόνημά τι²⁾ φύεται. ταῦτα δὲ τὰ πάθη καθάπερ τις σηπηδῶν³⁾ ταῖς τῶν εὐκόλων ψυχαῖς ἐμφυόμενα διαφθείρει καὶ ἀπόλλυσι τοὺς πόρους. τί οὖν χρὴ ποιεῖν τὸν τῷ θεῷ καὶ τῇ ἐκείνου ζῶντι ἐλπίδι; τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνίας μεθ' ἡδονῆς ὑπομένειν, τὴν λύτρωσιν τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν παθῶν, καὶ πρὸς τὴν ἀκροτάτην⁴⁾ τῶν ἀρετῶν ἄνοδον τῆς τελειότητος ἐπ'

1) Corr., cod. σ. . . εσθήσης, literas vl blattis extinctas coni. addidi. — 2) Cod. φρονήματι. — 3) Emend., cod. τισπηδῶν. — 4) Emend., cod. ἀκρότατον.

ἐκείνω παριστασθαι τὴν ἐλπίδα, καὶ τῇ παρ' ἐκείνου φιλω-
 θρωπίᾳ πιστεύειν. οὕτως γὰρ παρισκευασμένος¹⁾ καὶ ἀπολαύσας
 τῆς, ὅ²⁾ πιστεύει, χάριτος, ἀπόνως τρέχει, καταφρονῶν
 τῆς τοῦ ἐχθροῦ κακίας, ἅτε δὴ ξένος ἐκεῖνος καὶ λελυτρω-
 μένος τῶν παθῶν τῇ τῷ Χριστοῦ χάριτι. ὥσπερ γὰρ οἱ τὴν
 πονηρὰ πάθη διὰ τῆς τῶν καλῶν ῥαθυμίας τῇ ἑαυτῶν ἐπει-
 ἀγοντες³⁾ φύσει, καὶ διατριβόντες ἐν αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς, ἐπι-
 τελοῦσι ῥᾶδίως ὥσπερ τινὰ ἔμφυτον ἡδονὴν καὶ οἰκίαν, καρ-
 πούμενοι πλεονεξίαν καὶ τὸν φθόνον καὶ τὴν πονηρίαν καὶ
 τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἀντικειμένης κακίας, οὕτως καὶ οἱ τοῦ
 Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἐργάται διὰ τε τῆς πίστεως καὶ
 τῶν τῆς ἀρετῆς πόνων τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶν ἀγαθὰ
 παρὰ τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος μεθ' ἡδονῆς ἀβρόγῃτου καρ-
 ποῦνται, καὶ ἀπόνως ἐπιτελοῦσι τὴν ἄδολον καὶ ἄτρεπτον
 πίστιν, τὴν ἀμετάπτωτον εἰρήνην, τὴν ὄντως ἀγαθότητα, τὰ
 τε λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ψυχὴ κρείττων ἑαυτῆς γινομένη καὶ
 τῆς τοῦ ἐχθροῦ δυνατωτέρα κακίας, οἰκητήριον καθαρὸν ἐπι-
 τὴν παρέχει τῷ προσκυνητῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, παρ' οὗ τὴν
 ἀθάνατον τοῦ Χριστοῦ λαβοῦσα εἰρήνην, συνάπτεται δι' αὐ-
 τῆς καὶ προσκολλᾶται τῷ κυρίῳ, λαβοῦσα δὲ τὴν τοῦ πνεύ-
 ματος χάριν καὶ κολληθεῖσα τῷ θεῷ, καὶ εἰς ἐν πνεῦμα μετ'
 αὐτοῦ γενομένη, οὐ μόνον τὰ τῆς οἰκίας ἀρετῆς ἔργα ῥαδίως
 ἐπιτελεῖ, μηδὲν ἀγωνιζομένη πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ κρείττων
 τῆς ἐκείνου τυγχάνειν ἐπιβουλῆς, ἀλλὰ τὸ πάντων μείζον, τὴν
 τοῦ σωτῆρος εἰς ἑαυτὴν ἀναδέχεται πάθη, καὶ ἐντροφᾷ τού-
 τοις πλέον ἢ οἱ ἔρασταὶ τοῦ βίου τούτου ταῖς παρὰ τῶν ἀν-
 θρώπων τιμαῖς καὶ δόξαις καὶ δυναστείαις· χριστιανῶν γὰρ
 διὰ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς εἰς τὸ
 τῆς νοητῆς ἡλικίας μέτρον, τῆς δεδομένης αὐτῆς χάριτος,
 προελθόντων δόξα καὶ τροφῆ καὶ πάσης ἡδονῆς κρείττων ἀπό-
 λανσις τὸ μισεῖσθαι διὰ Χριστόν, τὸ ἐλαύνεσθαι, τὸ πᾶσαν
 ὕβριν καὶ αἰσχύνην ὑπὲρ τῆς εἰς θεὸν πίστεως ὑπομένειν.
 τῆς γὰρ ἐλπίδος ὅλης οὔσης τῷ τοιούτῳ πρὸς τῇ ἀναστάσει
 καὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, ὕβρις πᾶσα καὶ μάστιγες καὶ

1) Corr., cod. παρισκευασμένος. — 2) Sic cod. — 3) Corr., cod. ἐπεισάγονται.

διωγμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάθη μέχρι τοῦ σταυροῦ πάντα τρυφή
καὶ ἀνίασις καὶ τῶν οὐρανίων ἐνέχυρα θησαυρῶν· μακάριοι
γὰρ ἐστε, φησὶν, ὅταν ὀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι πάντες
οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, πεν-
δόμεν[οι, ἔνεκεν ἐ]μου¹⁾· χαίρετε²⁾ καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μι-
σθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὁ ἀπόστολος· οὐ μό-
νον δέ, ἀλλὰ καὶ κανχόμενοι ἐν ταῖς θλίψεσι. καὶ ἀλλαγῶν·
ἡδιστα οὖν κανχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκη-
νώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ· διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθε-
νείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν φυλακαῖς. ὅταν γὰρ ἀσθε-
νῶ, τότε δυνατός εἰμι. καὶ πάλιν· ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπο-
μονῇ πολλῇ. αὕτη γὰρ ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ὅλην κατα-
σχῶσα τὴν ψυχὴν καὶ πληρώσασα τὸ οἰκητήριον τῆς εὐ-
φροσύνης τε καὶ δυνάμεως, γλυκέα³⁾ ποιεῖ τῇ ψυχῇ τὰ τοῦ
κυρίου παθήματα, τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι τῆς παρουσίας
οὐδύνης ἀφαιροῦσα τὴν αἴσθησιν. ὡς οὖν ἐφ' οὕτως ὑψηλὴν⁴⁾
δύναμιν καὶ δόξαν μέλλοντες ἀνιέναι τῇ συνεργείᾳ τοῦ πνεύ-
ματος, ο[ὕ]τω πολιτεύεσθε⁵⁾, πάν[τα] πόνον καὶ ἀγῶνα με-
[τά] χα[ρᾶς] ὑφιστάμενοι, πρὸς [τὸ ἄξι]οι φανῆναι τῆ[ς] ἐ[ν]
ἡμῖν ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ
κλη[ρονομίας]⁶⁾ μηδαμοῦ χαννοῦμενοι, μηδὲ ἐκλυόμενοι ἀπὸ
ῥαθυμίας, πρὸς τὸ μήτε αὐτοὶ πεσεῖν, μήτε τοῖς ἄλλοις αἴ-
τιοι τοῦ ἀμαρτάνειν γενέσθαι. εἰ δέ τις μῆπω τὸν τῆς
ἀκρας εὐχῆς ἔχοντες τόνον, μηδὲ τὴν ὀφειλομένην τῷ πραγ-
ματι σπουδὴν τε καὶ δύναμιν, ἀπολιμπάνονται ταύτης τῆς
ἀρετῆς, ἐν τοῖς ἄλλοις πληροῦτως τὴν ὑπακοήν, κατὰ δύ-
ναμιν διακονοῦντες προθύμως ἐργαζόμενοι, σπουδαίως θερα-
πεύοντες μεθ' ἡδονῆς, μὴ ἐπὶ μισθῷ τιμῆς, μηδὲ τῆς ἀνθρω-
πίνης δόξης ἕνεκα, μηδὲ ἐνδιδόντες ὑπὸ μαλακίας ἢ ῥαθυμίας
τοῖς πόνοις, μηδὲ ὡς ἄλλοτρίοις σώμασι καὶ ψυχαῖς ὑπηρε-

1) Literae uncis inclusae, in codice blattis paene extinctae, proba-
bili a nobis coniectura in textum restitutae sunt. — 2) Emend.,
cod. χαίρεται. — 3) Emend., cod. γλυκέα. — 4) Coni., cod. ἐφ'
οὕτως ἐφ' ὑψηλὴν. — 5) Emend., cod. πολιτεύεσθαι. — 6) Literae
uncis inclusae in codice blattis mutilato paene extinctae
sunt, sed probabili coniectura a nobis in textum restitutae.

τούμενοι, ἀλλ' ὡς Χριστοῦ δούλοις, ὡς ἡμετέροις¹⁾ σπλάγχνοις, ἵνα καθαρὸν ὑμῶν τὸ ἔργον καὶ ἄδολον ἀποφανθῇ τῷ Θεῷ. προφασίζέσθω δὲ μηδεὶς πρὸς καλῶν ἔργων σπουδῆν, ὡς ἀδύνατος ἐπιτελεῖν τὰ σώζοντα τὴν ψυχὴν. οὐδὲ γὰρ ὁ Θεὸς ἀδύνατος ἐπιτάττει τοῖς δούλοις, ἀλλ' οὕτως ἐκκεχυμένην καὶ πλουσίαν ἔδειξε τὴν ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα τῆς Θεότητος, ὡς ἐκάστῳ κατὰ τὸ θῆλημα παρασχεῖν τὸ πράττειν τι δύνασθαι ἀγαθόν, καὶ μηδένα τῶν σπουδῆν ἐχόντων σωθῆναι διαμαρτεῖν τοῦ δύνασθαι ὡς²⁾ ἄν, φησί, ποτίσῃ ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. τί τῆς ἐντολῆς ταύτης δυνατώτερον; ψυχρῷ ποτηρίῳ μισθὸς ἐπουράνιος ἐπιτα. καί μοι σκόπει τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἄμετρον. ἐφ' ὅσον ἐν τούτων, φησὶν, ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τὸ μὲν ἐπίταγμα μικρόν, τὸ δὲ τῆς ὑπακοῆς κέρδος πολὺ, καὶ παρὰ Θεῷ πλουσίως ἀνταποδιδόμενον. ὥστε οὐδὲν ὑπὲρ δύναιμι ἀπαιτεῖ. ἀλλὰ κἄν μικρὸν κἄν μέγα ποιεῖς, ἐπιτα σοι κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁ μισθός. εἰ μὲν γὰρ εἰς ὄνομα καὶ φόβον Θεοῦ, λαμπρὰ καὶ ἀναφαίρετος ἦλθεν ἡ δωρεά· εἰ μὲν δὲ εἰς ἐπίδειξιν καὶ δόξαν ἀνθρώπων, ἄκουσον ὁμνούντος αὐτοῦ τοῦ κυρίου· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. ἵνα οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν, παραγγέλλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ δι' ἐκείνων ἡμῖν βλέπετε, μὴ ποιήτε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἢ τὴν εὐχὴν ἢ τὴν νηστείαν ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως ἀποστρέφειν κελεύει καὶ φεύγειν τοὺς θνητοὺς τούτους καὶ παρὰ θνητῶν ἐπαίνους, καὶ τὴν ματαιομένην καὶ φώγουσαν³⁾ ἡμῶς δόξαν, ζητεῖν δὲ μόνον ἐκείνην, ἣν οὐδὲ κάλλος ἐστὶν εἰπεῖν οὐδὲ⁴⁾ πέρασ εὐρεῖν, δι' ἧς καὶ αὐτοὶ θνητόμεθα τυχεῖν τῶν ἀβήτων μυστηρίων ἐκείνων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.

1) Cod. ὑμετέροις, η supra adscr. ead. m. — 2) Corr., cod. Ὡς.—

3) Coni. An mavis φλέγουσαν? Cod. φεύγουσαν. — 4) Sic cod. οὐδὲ — οὐδὲ. Forte corrigendum οὔτε — οὔτε.

IV.

Homiliae V Macarii Aegyptii locus ineditus.

(In eodem bibliothecae Berolinensis cod. ms. graec. Nro. 16, cuius initio Macarii Aegyptii homiliae leguntur, homilia V quatuor fere foliis locupletior est, quam impressa exemplaria. Is igitur locus, a nobis accurate descriptus, inter homiliae verba: καρδίαις ἔχειν πάντοτε et: καὶ τί σφείλει x. τ. λ., quae editionis Pritianae pag. 81 leguntur, interponendus est.)

καρδίαις ἔχειν πάντοτε, καὶ μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ μινύειν ὀλίγοι δὲ εἰσι πάντῳ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθὸν πορισάμενοι, καὶ διεξερχόμενοι ἕως τέλους ἄπτωτοι, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἔχοντες, καὶ πάντων ἑαυτοῦς λελυκότες. πολλοὶ γὰρ κατανύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανοῦ μέτοχοι γίνονται, — καὶ ἔρωτι οὐρανόθεν τιρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας καὶ ἀθλήσεις καὶ πόνους καὶ πειρασμούς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες, ἐν ποικίλαις καὶ διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμητικῶς τρεπόμενοι, διὰ τὸ θελημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπήσαι τι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ λελυκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἀπέμειναν καὶ ἐβυθίσθησαν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν, καὶ χάνωσιν, ἢ δειλίαν, ἢ δι' ἀγάπην τινὰ γήϊνον. οἱ γὰρ ἐξ ἀληθείας διεξελθεῖν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκείνῃ τῇ ἐπουρανόθεν παραδέξασθαι ἔκουσίως καὶ μᾶται οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματικῶν, καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τέλος ἐκπέσωσι τῆς ζωῆς. ὡπερ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλάλητα καὶ ἀνεκδιήγητα ἐπηγγελμένα παρὰ Θεοῦ τυγχάνει, οὕτω πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνων καὶ ἀγῶνων μεγάλων χρεία καὶ πολλῆς δοκιμασίας. οὐ γὰρ τι μικρὸν τυγχάνει, ἃ ἐλπίζει ἀγαθὰ λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος βασιλείας οὐρανοῦν ἐπιθυμῶν· συμβασιλεῦσαι Χριστῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας

βούλι, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ πόρους καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρόνου τῆς ζωῆς ταύτης καταδέξασθαι προθύμως ἕως θανάτου οὐ καταδεχῆ; τοῦ κυρίου βοῶντος· εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χαίρων, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. καὶ πάλιν· ἐὰν μὴ τις μισήσῃ πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφούς, ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητῆς· οἱ πλείστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων βασιλείας μὲν ἐπιτυχεῖν βούλονται, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσαι θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν θελήμασι, καὶ αὐτοῖς ἑξακολουθεῖν οὐκ ἀπαναίονται, μᾶλλον δὲ τῷ σπεύρουσι τὰ μάταια¹⁾, καὶ μὴ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον κληρονομήσαι ζωὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. ὁ γὰρ λόγος τοῦ κυρίου ἀληθῆς τυγχάνει. οὗτοι γὰρ ἄπρωτοι διεξέρχονται οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἕξ ὄλου ἑαυτούς, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμούς καὶ μετεωρισμούς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυξάμενοι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες, ὥστε ἰδίῳ θελήματι ἀποστρέφεται ἕκαστος, τῆς βασιλείας τὸ ἕξ ἀληθείας μὴ θελήσαι λαβεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν, καὶ ἀγαπᾶν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἡδεσθῆαι τισι τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις, καὶ τῷ μὴ ὄλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι δυνατόν, πρὸς κύριον ἔχειν. ἕξ ἐνὸς δὲ ὑποδείγματος συννόησόν μοι πάντα. διακρίνων μὲν ἐνιότε διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἄτοπόν ἐστιν, ὃ θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾷ καὶ οὐκ ἀρνεῖται, ἤττηται αὐτῷ. πρότερον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ πόλεμος γίνεται, καὶ ὁ ἀγὼν, καὶ τὸ στάθμιον, καὶ ἡ ἔσπῃ, καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προέρχεται, καὶ διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχῃ εἰς μάχην καὶ διαπληκτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν ἑαυτῷ· εἴπω; ἀλλὰ μὴ εἴπω; λαλήσω; ἀλλὰ μὴ λαλήσω; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περι-

1) Sic aliquid excidisse videtur; forte supplendum est ἑξακολουθοῦντες; interpunctionis signum post μάταια in codice deest.

ποιούμενος, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος, ἀλλ' ἐὰν ὀλίγον κατα-
 βαρήσῃ ἢ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπή ἐν τῷ τῆς καρδίας
 ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων.
 εἶτα ὡσπερ βέλη ἐντείων ὁ νοῦς ἔνδοθεν τοξεύει τὸν πλη-
 σίον διὰ γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι
 ἔκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. εἶτα τοξεύων ἐπὶ
 πολὺ τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς
 μέλεσι διαχυθῆ τὸ ἀμάρτημα εἰς συμπληγάδας ἐνιότη καὶ
 τραύματα, διὰ τοῦ σώματος ἄλληλα τὰ μέλη πολεμοῦντα
 ἀπεργάζεται, ἐνιότη καὶ ἕως θόρου, θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ
 τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. ἴδε, πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῖον ἔσχε
 τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρυθειῶα¹⁾ τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς
 καρδίας ζυγοῦ ἐξ ἰδίου θελήματος. διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασ-
 θαι ἑαυτὸν, καὶ ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου, ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀτο-
 πήματα γίνονται. οὕτως νόει μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἀμάρτημα
 καὶ ἐπιτήδευμα φαῦλον, τῆς κακίας κολακευούσης, καὶ προ-
 τρεπομένης τὸ θελημα τοῦ νοός καὶ ἐπιθυμίας κοσμικῆς
 καὶ ἀπάτη καὶ ἡδονῆ σαρκός. οὕτω πᾶν πρᾶγμα κακίας ἀπαρ-
 τίξεται²⁾, οὕτω μοιχεία καὶ κλοπή, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη,
 οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ
 πᾶν ὅτιον ἐστὶ τῆς κακίας ἐπιτήδευμα. ἐνιότη καλὰ δοκοῦντα
 ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἔπαινον ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται,
 ἄπερ ἐστὶ παρὰ θεῷ ἴσα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν ἄλλων
 ἀμαρτημάτων. ὁ θεὸς γὰρ φησὶν· ἐσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπα-
 ρέσκων· ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς ὑπηρε-
 τεῖσθαι βούλεται. πολυποίκιλος γὰρ ἐστὶ καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπι-
 θυμίας κόσμον. διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γῆνιν³⁾ καὶ σαρκικὴν,
 εἰς ἣν δεσμιέται ἄνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς
 κακίας, ὅπως γίνεται αὐτῷ ἄλυσις καὶ δεσμός καὶ φορτίον
 βαρὺ, καταβυθίζον καὶ πνίγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ
 συγχωροῦν ἀνακύψαι, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀπελθεῖν. ἐπειδὴ
 ὅπερ τις ἠγάπησε τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ
 κατακρατεῖ⁴⁾, καὶ οὐκ ἐᾷ ἀνακύψαι. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ στάθμον
 καὶ τὴν ῥοπήν καὶ τὸ τῆς κακίας ζύγιον κρέμαται, καὶ δοκι-

1) Sic cod. — 2) Corr., cod. ἀπαρτίζεται. — 3) Sic cod., ut pas-
 sim. — 4) Corr., cod. κατακρατεῖ.

μάζεται πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις, ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεαζόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τι καὶ ὅπουδήποτε δέδεται αὐτοῦ ἡ ἀγάπη, καὶ οὐκ ἔστιν ὄλη πρὸς τὸν θεόν· ἠγάπησε γάρ τις, εἰ τύχοι, κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἄλλος σοφίαν λογίαν κοσμοῦ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησεν ἀρχήν, ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων, ἄλλος ὄργην καὶ μῆνιν· διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ πάθει ἀγαπᾷ αὐτό, ἄλλος ἀκαιρούς συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν μετωρίζεται καὶ ἡδεται, ἄλλος ἀργοῖς λογισμοῖς ἀπατάται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκυλος εἶναι ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος χαννύσει καὶ ἀμελεία ἡδεται, ἄλλος ἱματίοις καὶ ῥάκεισι δέδεται, ἄλλος μερίμνας γηϊναῖς ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον καὶ εὐτραπέλιαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ· καὶ μικρῷ γάρ τις καὶ μεγάλῳ δεσμούμενος τοῦ κόσμου, κεῖνῳ κατέχεται καὶ οὐκ ἔῤυται ἀνακύναι. πρὸς ὃ γάρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκεῖνο ἀγαπᾷ, καίκεῖνο κρατεῖ αὐτόν, καὶ βαρύνει, καὶ γίνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἄλυσις, τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπιέναι πρὸς τὸν θεόν, καὶ εὐαρστοῦσαι αὐτῷ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύοντα χρησιμεῦσαι τῇ βασιλείᾳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν. ψυχὴ γὰρ ἢ ἀληθείας πρὸς κύριον τὴν ὀμιλὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὄλου τὴν ἀγύπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἔλκει¹⁾, καὶ πρὸς αὐτὸν μένει ἐκ προαιρέσεως, ὅση δύναμις, δεσμεύεται, κακέῖθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προσκτάται, καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται, καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοῦς αὐτῆς οὐκ ἀπολουθεῖ, ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ σκῶν καὶ δελεάζον κωκόν, ἀλλὰ τῷ τοῦ κυρίου λόγῳ ὀλοταλῶς ἑαυτὴν ἐπιδίδωσι, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λύει ἑαυτήν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατὸν, καὶ τῷ κυρίῳ ἐξ ὄλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτω διεξελεθεῖν εὐχερῶς θνήσκειται τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ θλίψεις. ὅπου γὰρ ἀγαπᾷται, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κακέῖθεν βαρεῖται· ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκεῖνο γίνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλωκοντες κάτω, καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς

1) Cod. ἔχει, λ supra adscr. ead. m.

Θεὸν ἀνελθεῖν. ἐὰν δὲ τὸν κύριον καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κακεῖθεν κουφίζεται, καὶ εὐκόλα αὐτῷ πάντα γίνεται τὰ τοῦ κυρίου παραγγελήματα τῷ τῆν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσώζειν ὀλοκλήρως, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει καὶ ελαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πᾶσαν θλίψιν, καὶ διὰ τῆς Θείας δυνάμεως τὸν κόσμον διακόπτει, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας, τὰς ἐν αὐτῷ παγιδευούσας τὴν ψυχὴν, καὶ βροχοῖς ἐπιθρυμιῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας, καὶ οὕτως ἐξελησσαι¹⁾ ἔξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς, καὶ διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας, ἐνθα ἠγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιῶνται, ἢν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἔξ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ τοῦ κυρίου βοηθηθεῖς, τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. Ἴνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδείξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπόλλυνται; καὶ ἐν θαλάσῃ^ο βυθίζονται, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀρπάζονται, ὑπόθου μοι, τινὰ οἶκον ἐμπίρασθαι πυρὶ, καὶ ὅς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεῖς τοῦ ἐμπρησμοῦ, γυμνὸς ἔφυγε, καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουληθεῖς διεσώθη. ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τινὰ τοῦ οἴκου σκεύη ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἄραι, καὶ ὡς ἔλαβε, κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ τοῦ οἴκου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκασεν. ὁρᾷς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην, τινὰ πρὸς καιρὸν παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας, ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο; ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσῃ εἰς στάσιν τινὲς κλύδωνος πεμπισόντες ἐνανύγησαν. καὶ ὅς μὲν γυμνὸς ἀποδυσόμενος εἰσῆλθεν ἐν ταῖς ὕδασι, ἑαυτὸν μόνον βουλόμενος σῶσαι, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ ἄλυτον αὐτὸν εἶναι, ἠδυνήθη διεξελεθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν, καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσατο. ἄλλος δέ, βουλόμενος σῶσαι τι τῶν ἐκδυμάτων αὐτοῦ, ἐνόμισεν δύνασθαι κολυμβῆσαι καὶ διεξελεθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα, ἄπερ ἔλαβεν, κατεβάρησαν αὐτόν, καὶ κατεβάρησαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπώλετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν

1) Emend. , cod. ἐξηλῆσαι.

ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιησάμενος. ὁρᾷς, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη; πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἀλλοφύλων ἔρχεσθαι. καὶ ὃς μὲν ἅμα τῷ¹⁾ ἀκοῦσαι ἔφυγεν εὐθέως, μὴ ἀναβαλλόμενος αὐτὸς γυμνὸς ἐξελθών. ἄλλος δὲ δουπιστιῶν, ὅτι ἔρχονται οἱ ἐχθροί, ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, καὶ βουλόμενος ἄραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐβρώδυνε φρυγεῖν. καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμοι κατέλαβον αὐτόν, καὶ ἡχμαλωτεύσαντο εἰς τὴν τῶν ἀλλοφύλων πατρίδα, καὶκεῖ δουλεύειν κατηνάγκασαν. ὁρᾷς, ὅτι τῷ ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ διὰ χαίνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη; ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ κυρίου ἐξακολουθοῦντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν κύριον ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοῖς γήϊνοις ἐκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, ὡς εὐρισκόμενοι αἰχμάλωτοι ἀρετῶν, συνδεδεμένοι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου καταβυθίσονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρῆς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταβυθίζονται, καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπόλλονται²⁾. εἰ δὲ βούλη ἀγαπῆς³⁾ ἀπρητισμένης εὐθύτητα πρὸς κύριον ἐκ τῶν ἁγίων θεοπνεύστων γραφῶν κατὰμαθεῖν, ἴδε τὸν ἰωβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα, ὡσπερ εἶπεῖν, ἄπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῶα, παῖδας καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα, πῶς ἀπεκδυσάμενος ἔφυγε, καὶ διέσωσεν ἑαυτόν, καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνα ἀφείκει καὶ ῥίψας τῷ σατανᾷ, καὶ μήτε ἐν λόγῳ βλασφημίας μήτε τῇ καρδίᾳ, μήτε τοῖς χεῖλεσι φθεγγόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, ἀλλὰ τούναντίον εὐλόγησε τὸν κύριον, εἰπών· ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον. καὶ ἐνομιζέτο γὰρ κεκτηθῆναι πολλά, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἐφανερῶς μὴδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν θεόν. ὁμοίως ὁ ἄβρααμ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εὐθέως, ὡσπερ εἶπεῖν, ἀπεδύσατό πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγενεῖς, γονεῖς καὶ ἑξηκο-

1) Emend., cod. τό. — 2) Emend., cod. ἀπόλλωνται. — 3) Emend., cod. ἀγάπην.

λυθῆσε τῷ λόγῳ τοῦ κυρίου· εἶτα μεταξὺ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινομένων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανομένης, τοῦτο δὲ ἐπὶ ξένης¹⁾ διάγων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθεὶς, ὅτι θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα· ὕστερον ἐπεὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἑτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο, αἰτηθεὶς τοῦτον εἰς θυσίαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀναφέρειν, ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γάρ, ὅτι παρεκ²⁾ θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. εἰ γὰρ ἐκεῖνον προθύμως ἀπεδύσατο, πόσω μᾶλλον, εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἐκελεύσθη εἶσαι, ἢ πένησιν ὑφ' ἑν διανεῖμαι, ἐτοίμως καὶ προθύμως ἂν ἐποίησεν. ὁρῶς ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς κύριον εὐθύτητα; σὺτως καὶ οἱ τούτων συγκληρονόμοι γενέσθαι βουλόμενοι παρεκ³⁾ θεοῦ οὐδὲν ὀφείλουσιν ἀγαπῆσαι, ἵνα, ὅταν δοκιμασθῶσι, χρήσιμοι καὶ δόκμοι εὐρεθῶσι, τελείαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς κύριον ἀποσώζοντες. οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελθεῖν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται, οἱ ἐκ θελήματος θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε, καὶ πάσης ἀγάπης κόσμον ἑαυτοὺς λευκότες. ὀλέγοι δὲ σφόδρα εὐρίσκονται οἱ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀποστρεφόμενοι, καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες· μὴ γάρ, ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμούς παρερχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θολεροὺς ποταμούς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν, καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζεται, οὐκ εἰσὶ διαπερῶντα, καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων διοδεύοντα, καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης κατανήσαντα; διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνων καὶ πείνης καὶ δίψης εἰς τὰ ἀγαθὸν καὶ ὀξύτητος καὶ ἀναιδείας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεία· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγῶνων καὶ ἰδρωτῶν ἐπιτυχεῖν βασιλείας βού-

1) Sic cod. — 2) Cod. παρέξ. — 3) Cod. παρέξ.

λονται¹⁾. ὅπερ ἀδύνατόν ἐστι. ὡςπερ οὖν ἐν κοσμίῳ ἀπέρχον-
ται τινες ἄνδρες πρὸς τινα πλούσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος
ἢ εἰς ἕτερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χηρῶσιν ἔχειν εἰς
τὴν διατροφήν αὐτῶν· εἰσὶ δὲ τινες ἐν αὐτοῖς ὀνηροὶ καὶ
ἀργοί, μὴ κάμνοντες δὲ οὕτως, μῆτε ἀρμοζόντως ἐργαζόμενοι·
οὗτοι μὴδὲν κοπιύσαντες, μῆτε καμόντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ
πλουσίου, βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ ἴσου λαβεῖν τοῖς ἀνδρείως
καὶ ὀξέως καὶ ὄλη αὐτῶν κημοῦσιν ἰσχυρί, ὡς ἦδη τὸ αὐτῶν
ἔργον πεποιηκότες. τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ ἀναγκαστικῶν τῶν
γραφῶν, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέστησε τῷ θεῷ, πῶς φίλος
καὶ συνόμιλος θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φί-
λοι καὶ κληρονόμοι θεοῦ γέγονοι, πόσας θλίψεις ὑπέμειναν,
πόσα διὰ τὸν θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνί-
σαντο, μακαρίζομεν αὐτούς, καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς δωριῶν καὶ
ἀξιωματίων τυχεῖν βουλόμεθα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως
λαβεῖν τὰ ἔνδοξα ἐκεῖνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοῖς
πόνους, καὶ ἀγῶνας, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα,
καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, ὅσα ἀπὸ θεοῦ
κέκτηνται, προθύμως λαβεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμιάτους
καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. λέγω δὲ
σοι, ὅτι τοῦτο πᾶν τις ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ
πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, εὐκόλως ἄνευ κόπων
καὶ ἀγῶνων τυχεῖν βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πει-
ρασμοί, καὶ δοκιμασίαι πολλαί, καὶ θλίψεις, καὶ ἀγῶνες, καὶ
ιδρωτῆες πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γένωνται, τινες εἰς ἀληθείας
ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προακρίσεως καὶ δυνάμεως
τὸν κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς
αὐτὸν ἀγάπῃ περιπόθητον ἔσχον. διὸ καὶ δικαίως εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσέρχονται, ἀνησυχῶμενοι ἑαυτοὺς κατὰ
τὸν τοῦ κυρίου λόγον, καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν προῆν τὸν κύριον
μόνον ἠγαπηκότες· διὸ καὶ ἄκρις δύρος οὐρανόις τὴν ἄκραν
ἀγάπην αὐτῶν ἀμειψθήσονται. εἰς γὰρ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ
παθήματα, καὶ ὑπομονήν, καὶ πίστιν ἐγκεκρυμμέναι εἰσὶν αἱ
ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀπο-

1) Corr., cod. βούλωνται.

κατάστασις, ὡς περ ἐν τῷ ῥιπτομένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπός, ἢ δένδρῳ ἐπικεντριζομένῳ διὰ σήψεως τινός καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ. καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρεπείαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλοκιστίζοντα καρπὸν ἀπεδείχθησαν ἔχειν, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος διὰ πολλῶν θλίψεων, φησί, δυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὁ κύριος ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. καὶ πάλιν ἐν τῷ κόσμῳ θλίβειν ἔχετε. πόνου γὰρ, καὶ σπουδῆς, καὶ νήψεως, καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεία, καὶ ὀξύτητος, καὶ ἀντιειδίας ἐν τῇ πρὸς κύριον αἰτήσῃ, εἰς τὸ δυνηθῆναι διεξελεθεῖν τὰς τῶν γῆινων ἐπιθυμίας, παγίδας, καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν, καὶ καταγίδας ¹⁾ τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐπαναστάσεις διαφυγεῖν, καὶ γινῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἄγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρὸν, τοῦτ' ἐστὶ τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐντεῦθεν ἐκτήσαντο. ὅπερ ἐστὶν ἀρχαβίων τῆς βασιλείας. ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ τοῦτ' ἐστὶ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος διηγούμενος, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων ἐξαγορεύων, ἄμμι δὲ καὶ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐντεῦθεν, καὶ τί ὀφείλει κτήσασθαι κ. τ. λ.

1) Cor., τοῦ καταγίδας.

V.

**Homiliae L Macarii Aegyptii finis
ineditus.**

(In eodem bibliothecae Berolinensis cod. ms. graec. Nro. 16 post homiliae L i. e. ultimae verba: *διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊκοῦ πνεύματος, quae Pritianae editionis pag. 566, in homiliae fine, leguntur, alius sequitur homiliae exitus. Quem quidem, a nobis nunc prelo datum, illis verbis ita subiungas, ut editionum cetera vocabula δοξαζόμεν . . . ἀμὴν deleantur.*)

διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊκοῦ πνεύματος ὁμοί-
τε καὶ ἡ πίστις ἀξαναομένη εἰς προκοπὴν ἔρχεται, καὶ πᾶν
ὀχύρωμα πονηρῶν λογισμῶν κατὰ μέρος χωρεῖν εἰς καθάρσι-
σιν παντελεῖ. ἐρευνᾶν οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἡμῶν, εἰ εἴρην ἐν
τῷ ὀστροφικῷ τούτῳ σκευεῖ¹⁾ τὸν θησαυρὸν, εἰ ἐγεδύσατο τῆ
πορφύραν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλέα, καὶ ἀνεπαύθη²⁾
ἐγγύτατος αὐτοῦ γενόμενος, εἴ τε ἀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους
οἴκους διακινεῖ· ἡ γὰρ ψυχὴ ἔχει μέλη πολλά, καὶ βιάθος
πολύ, καὶ λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἐπείσελθούσα κατέσχευεν αὐτῆς
ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰς νομάς τῆς καρδίας. εἶτα ἐπιζητούντος
τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κατέχει δύο
μέλη τῆς ψυχῆς ἰσως. ὁ οὖν ἄπειρος, παρακαλούμενος ὑπὸ τῆς
χάριτος, νομίζει, ὅτι ἐλθούσα ἡ χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυ-
χῆς κατέσχε, καὶ ἐξεῤῥώθη³⁾ ἡ ἁμαρτία. τὸ πλεῖστον δὲ μέρος
τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται, καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ
ὑποκλέπτεται καὶ οὐκ οἶδε. διὰ πλειόνων δὲ ἔτι περὶ τούτων
ἔχοντες ἐπιστεῖλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας εἰλικρινείας, δι'
ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς συνετοῖς ἀνδράσιν, ἵνα
ἐργασάμενοι καὶ ἐξερευνήσαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν, συν-
ετώτεροι γένησθε ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς καρδίας
ὑμῶν ἀξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ δυνάμει τῆς ἀλη-
θείας, ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν
σωτηρίας, καὶ ὁυσθέντες ἀπὸ πάσης περιρρογίας καὶ δολιότη-

1) Cod. σκευρ. 2) Corr., cod. ἀνεπαῖη aut ἀνεπαύη. 3) Cod. ἐξερεζώθη.

τος τοῦ ἀντικειμένου καταξυμοθῆτε ἄπτωτοι καὶ ἀκυταγώνιστοι, εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὡς ἡ δοξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀνελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

VI.

Preces sancti Macarii.

(E bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CCXXXI, olim LXXVM, chartaceo, antiquo, in 4. quem Lambecius Commentar. T. III. ed. altera p. 372 sqq., de Nessel Catal. P. I. p. 327 sqq. describunt; ubi preces Macarii fol. 60, 1 sq. leguntur, sequentibus canticis ad s. Antonium et ad s. Onufrium, quare Macarii Aegyptii illas esse verisimile mihi visum est. Antecedunt aliae ad Angelum custodem preces, quas e codice descriptas et literis minoribus post Macarii preces impressas haud ingrate, spero, lector invenies.)

Εὐχὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου.

ὦ Θεός, ἰλασθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅτι οὐδὲν ἐποίησα ἀγαθὸν ἐνώπιόν σου. ἀναρῶσαί με ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, καὶ ἀξιῶσόν με ἀκατακρίτως ἀνοίγειν τὸ στόμα μου τὸ ἀνάξιον, καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. συγχώρησόν μοι, κύριε, πᾶν ἄτοπον ὄρημα τῆς καρδίας μου, ὡ¹⁾ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροῦς. σὺ γὰρ γινώσκεις, δέσποτα τῶν ἀπάντων, ὅτι ἀκούσιά μου εἰσί. συγχώρησόν μοι ἀνάξιως προσερχομένῳ σοι, διότι σὲ ἐπόθησα καὶ ποθῶ. συγχώρησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, τῷ πονηρῷ, τῷ ψεύστῃ, τῷ ἀνυπομονήτῃ, τῷ ὀλιγοψύχῳ, τῷ ἀσυστάτῃ, τῷ ῥαθύμῳ, τῷ ἀμελεῖ τῶν ἁγίων σου ἐντολῶν, τῷ πᾶσαν καὶ παντοίαν ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν τελέσαντι, πορνείας,

1) Cod. δ.

μοιχείας, μαλακίας ἐν γῆ, ἐν θαλάσῃ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτίας σου. κύριε, ἐνώπιον τῶν ἀλαθῆτων σου ὀφθαλμῶν οὐκ ἐκωσάμην πάντα ἐργάζεσθαι τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχροῦ. καὶ ἀμὴν ὁ ἐχθρὸς γυστριμαργίας καὶ ἡδοναῖς καὶ πονηραῖς ἐπιθυμίαις, δόλοις τε καὶ κενοδοξίαις καὶ βλασφημίαις ἐμπλέκειν με οὐ παύεται. ἀλλὰ σύ, ὡς μόνος ὢν ἀγαθὸς καὶ ἐλεήμιον, βοήθησόν μοι καὶ σῶσόν με ὡς τὸν ἕσιτον, ὡς τὸν τελώνην, ὡς τὴν πόρνην, ὡς τὸν ληστήν. ναί, δέσποτα, φιλάνθρωπε, ὑπεράγαθε, μὴ βδελύξῃ με τὸν ἁμαρτιολὸν καὶ ἀχρεῖον οἰκέτην σου, πρεσβείαις τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων.

Εὐχὴ εἰς τὸν ἅγιον ἄγγελον τὸν ἀπὸ Θεοῦ ταχθέντα σπεπεῖν¹⁾ καὶ διαφυλάττειν ἡμᾶς.

Ἄγιε ἄγγελε, ὁ ἐφεστὼς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπώρου μου ζωῆς, μὴ ἐγκαταλίπῃς με τὸν ἁμαρτιολὸν, μηδ' ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν μου, μὴ δῶς²⁾ χώραν τῷ πονηρῷ δαίμονι, κατακυριεύσαι μου τῇ καταδυναστείᾳ τοῦ θνητοῦ τούτου σώματος. κράτησον τῆς ἀθλίας καὶ παρειμένης χειρὸς μου, καὶ ὁδήγησόν με εἰς ὁδὸν σωτηρίας. ναί, ἅγιε ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐφεστὼς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πάντα μοι συγχώρησον, ὅσα σοι ἔθλιψα πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, καὶ εἴ τι ἥμαρτον εἶν σήμερον ἡμέραν. σκέπασόν με ἐν τῇ παρούσῃ νυκτὶ καὶ διαφύλαξόν με ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου, ἵνα μὴ ἐν τινὶ ἁμαρτήματι παροργίσω τὸν Θεόν. καὶ πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον τοῦ ἐπιτελεῖσαι με ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ ἄξιον ἀναθεῖξαι με δοῦλον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. ἀμὴν.

1) Sic cod., forte σκοπεῖν vel σκεπῆν? — 2) Corr., cod. δώης.

VII.

Curae criticae

in sancti Macarii Aegyptii homiliis.

Homilias s. Macarii Aegyptii, a Pico (e duobus mss. codicibus Regiis 339 et 1682) Parisiis 1559 primum editas, sine examine codicum *Palthenius* Francofurti 1594, *Pritius* Lipsiae 1714, *Gallandius* in Bibliotheca Veterum Patrum denuo prelo subiecerunt, neque ipsa *Parisiensis altera editio* a. 1622 ad codicum fidem castigata prodiit. Neque tamen illa princeps editio talis est, quae novis curis non indigeat. Nam Cotelerius perpaucis tantum homiliarum locis ad eorundem codicum fidem denuo recensitis haud contemnendas sane protulit lectiones variantes, quas legis in libro: *Eccl. Graec. Monum. T. II p. 532, B. 534, B. 537, A. 560, C. 589, B. C. 605, B. 615, C. T. III p. 538, B.* Quapropter bibliothecae Berolinensis codicem Nro. 16, optimum, supra p. 199 descriptum, cum textu Pritii ipse contuli. Et quidem non sine fructu. Nam non tantum duos inde locos, satis magnos, ineditos supra p. 221 sqq. 230 sq. prelo dedi, sed omnino homilias editas ita depravatas esse intellexi, ut nova editione, ad illius vel aliorum codicum fidem parata, carere non possimus. Neque solum variantes lectiones exscripsi innumeras, sed etiam lacunas unius vel duarum linearum plurimas in textu edito deprehendi e codice reficiendas. Eae vero homiliarum singularum inscriptiones, quae in editionibus habentur, desunt in codice, qui has tales tantum profert: *ὁμιλία δευτέρα.* — *τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία τρίτη.* — *τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία τετάρτη.* — *τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία ε'* cet. Praeterea homiliae XIV verba: *καὶ ἀδελφῶν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι* z. r. l. usque ad: *ποιεῖ τὸ θέος αὐτοῦ καὶ καθάρσας ἡμᾶς*, quae editionis Pritianae p. 175—177 leguntur, in codice post homiliae XIII verba: *„Χρὴ γὰρ τὸν βουλόμενον φίλον* (Prit. edit. p. 172) inserta sunt, ita ut voces: *εἶναι θεοῦ, φυλάττειν ἑαυτὸν* ibi delendae sint. Codex duabus columnis Sec. XII vel XIII exaratus est, bombycinus, 11" 7'" altus, 8" 6'" latus, sine numeris foliorum, foliisque constat 139, quibus praeter homilias sola continetur epistola p. 199sq. a nobis in lucem edita. Literae initiales miniatæ in singularum homiliarum et epistolæ principio, aliae minores in ipso textu habentur. Atque codicem usui ecclesiarum inservisse guttae cerae in eo passim conspicuae prodere videntur.—Rursus in alio bibliothecae Berolinae-

sis codice chart. graec. antiq. Nro. 18, in fol., fragmenta homiliarum s. Macarii, nec non in bibliothecae Gottingensis codice chart., in 12, recenti manu Sec. XVI, opinor, exarato, homilias integras deprehendi: quos tamen codices examinare ob temporis angustias non licuit. Nec minus, quod bibliothecae Romanae (archivii s. Petri) codicem, quem *Montefalconius* Bibl. bibl. p. 184, D verbis: „Macarii homiliae cod. recens graecae“ citat, et bibliothecae Alex. Petavii codices, quos l. l. p. 67, C hoc indice: „Macarii Aegyptii homiliae 7 graecae 519. 114. 1302“ laudat, non evolverim, valde doleo. Quanquam codicem Botleianae bibliothecae, quem *Montefalconius* l. l. p. 646, C ita: „Macarii homiliae permultae, quarum quinquagesima auctior est in manuscripto, quam in libris cussis“ memorat, maioris esse momenti ob hanc ipsam de ultima homilia ampliore notitiam crediderim. — Porro Viennae in bibliothecae Caesariae codice ms. theol. graec. Nro. LXXI olim XLII in fol. (Lambec. III, 163 sqq., de Nessel I, 153) membranaceo, pervetusto, evolvi *catenam* sive *commentarium amplissimum in Evangelium s. Lucae*; ubi fol. 32 hoc indice: *Τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ*, et fol. 51 hoc altero: *μακαρ.* (sic) sententiae Macarii Aegyptii deprehenduntur; quarum prima incipit: *Ἐτι ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἐστὶν ἡμῶν· ἄλλαι δὲ κ. τ. λ.*, finitur: *ὑπὸ τῶν δαιμόνων ὑψώσε*, ideoque ex hom. VI, 5 ed. Prit. p. 95 sq. est compilata; altera incipit: *Καὶ ὡσπερ ἐν αἰγύπτῳ τριημέρου σκότους γενομένου καὶ πάντας καλύψαντος οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα, οὔτε ἀδελφὸς τῶν ἀδελφῶν, οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, οὔτω τοῦ ἀδάμα παράβαντος κ. τ. λ.*, explicit: *τοῦτο γὰρ τῷ εὐαγγελιστῇ βούλεται τὸ εἰπεῖν τόδε, παιδίον ἠῤῥῆνε καὶ ἐξαιτιοῦτο πνεύματι*. Quibus sub indice: *Τοῦ αὐτοῦ* tertia Macarii Aegyptii sententia subiungitur, quae incipit: *Ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐρήμοις, φησὶν, ἐνεφιλοχώρει, ἄχρις αὐτῷ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ἀναθεῖξαι τῷ ἰσραηλιτικῷ λαῷ, ὅτου δὲ χάριν κ. τ. λ.*, finitur: *περιέμενε μὴδὲ τῶν ἀνθρώπων δεηθεῖς, ἀλλ' ἐν ἀνθρώπινῳ σώματι τοσαύτην καρτερίαν ἐπιδεικνύμενος*. Neque dubito, quin haec duae, pariter atque prima illa sententia, ex homiliis eius originem duxerint. Similem quoque *catenam* cum Macarii locis *Montefalconius* l. l. p. 1309, C e bibl. Emin. Card. Mazarini laudat.

Restat ut moneam, forte e codicibus mss. e monasteriis Macariorum, quae in desertis Libyae sunt, nuper Londinium asportatis (*The Quarterly Review* Nro. CLIII p. 39 sqq.) ad textum homiliarum reparandum aliquid repeti posse: qua de re, quum catalogus codicum, quantum sciam, nondum prodierit, certi nil constat.

VIII.

Curae criticae

*in opuscula sub sancti Macarii Aegyptii nomine edita,
Simeone Logotheta compilata.*

Ex Francisci Turriani s. J. codice, in domo professa s. J. Romae asservato, antiquo, Petrus Possinus Tolosae 1683 in 4. septem sub Macarii Aegyptii nomine edidit Opuscula ascetica, a Pritio inter Macariana opera, a Gallandio in Bibliotheca Veterum Patrum denuo excusa. Horum opusculorum quum in bibliotheca Caesarea Vindobonensi quatuor invenissem codices, eos evolendi occasionem non praetermittendam esse duxi. Ac primo quidem obtutu id, quod e comparatione Opusculorum cum homiliis iam antea mihi persuaseram, ea ex homiliis Macarii compilata esse, codicum fide inveni comprobatum; unus etiam codex Simeonem Logothetam, Sec. XII. scriptorem, Opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Quapropter Opuscula ad illorum codicum fidem breviter recensere nobis e re esse visum est.

1) Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CIV olim CCXL in fol. (cf. Lambec. V, 214 sq., de Nessel I, 185) chart. antiq. fol. 53, 2—84, 1 Opuscula leguntur ita inscripta: *Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ σιμεῶν τοῦ λογοθέτου* (sic.) ρν'. Incipiunt verbis: *Ἄ Χάριτι μὲν καὶ δωρεῇ κ. τ. λ.* et Capita XVII apud Possinum *de perfectione in spiritu* inscripta sequuntur, quae singula in initio et in fine textui Possini accurate conveniunt. Iis continuo, in eadem linea, sine ullo novi opusculi indicio Capita XIV apud Possinum titulo *de oratione* insignita subiunguntur, quorum singulorum initium et finis cum textu edito pariter conveniunt; solum caput X in codice in duo capita distribuitur, quorum alterum finitur: *ζημίαν ἑαυτῶν λογιζόμενοι*, alterum incipit: *Ὁ καὶ τῇ εὐχῇ ὀκνηρὸς κ. τ. λ.* Capita XXIX subnectuntur apud Possinum *de patientia et discretione* inscripta, ex quibus sola capita IV et XXIV differunt, quorum alteri in fine post: *ἐλλαμπούσης* in codice adduntur verba: *ἐν δὲ γε τῇ ἀναστάσει καταργηθήσεται καὶ τελείως ὁ θάνατος*, alterum post *βούλειται* terminatur, ita ut verba: *ἀπατηλὸς ὢν ἐκτείνος καὶ ποι-*

κίλος και σχολιός, quibus Possini caput explicit, in codice desint. Sequuntur Capita XXI, quae inscribuntur apud Possinum *de elevatione mentis*, e quibus caput XIII in codice in duo capita distributum est, ita ut alterum verbis: *τάς ἀδύτους αὐγάς κυρίον δια παντός κατοπιτεύουσι* finiatur, alterum incipiat: *Τουτὶ τὸ μέτρον κ.τ.λ.* Hisce capitibus expletis in eadem linea sub indice: *Περὶ ἀγάπης* legis Possini Capita XXXI *de charitate*, quae in codice ita tantum differunt, ut capita XXII et XXIII et rursus capita XXV et XXVI in unum contrahantur. Finitis denique *de charitate* capitibus in eadem linea incipiunt Possini Capita XXXIV *de libertate mentis*, capite VII in codice in duo capita distributo, quorum alterum finitur voce: *ἀπωλείαν*, alterum incipit: *Λογισμούς φησι κ.τ.λ.* Capitibus igitur *de libertate mentis* absolutis hoc codicis opusculum terminatur.

Itaque Opusculorum sub nomine Macarii Aegyptii editorum sola *de custodia cordis* capita in codice desiderantur. Quanquam ea non minus ex homillis compilata esse ipse, si Possini capita I. II. VI. VIII. X. XII. XIII. XIV cum homillis XVII, 15. XV, 31. VII, 8. XL, 1. 2. XVI, 11. XXXVII, 10. XIX contuleris, tibi facile persuadebis. Neque tamen eadem a Simeone Logotheta compilata esse dicere ausim, quum Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis p. 132 de Simeone Metaphraste haec verba faciat: „Capita quaedam perbrevia, sententiis non tam concinnis et venustis, quam gravibus et severis referta, tum ex suo, tum ex aliorum penam concinnavit, eaque elegantissima. E suo sunt: *Γνωμικὰ κεφάλαια ρλα'.* h. e. *Sententiosa capita centum triginta unum*; quorum illud principium: *Ὁ γὰρ στύφων ἐν καιρῷ λόγος τοῦ ἀπαλωτέρου βελτίω κατὰ πολὺ.* Ex aliorum haec, quae sequuntur: *Κεφάλαια τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων παραφρασθέντα* (vide studium et conatus Symeonis) ὑπὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ ρν' h. e. *Capitula sancti et deiferi Patris nostri Macarii Aegyptii ex illius sermonibus paraphrasi exposita a Logotheta Metaphraste centum quinquaginta.* Principium: *Χόρει μὲν καὶ δερεῖ τοῦ πνεύματος κ.τ.λ.* Horum capitum Macarii a Metaphraste metaphrasi exornatorum mentio fit in eclogis testimoniorum Patrum adversus Barlaamum et Acyndinum et eorum haereseas.“ Floruit Simeon ille Seculi duodecimi parte priore dimidia sub Rogerio († 1152) rege Siciliae. Cf. Leo Allatius l. l. et Lambecius Commentar. V, 121. sq.

2. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CXCII, olim CCXXXIV in 4. (Lambec. V, 151. de Nessel I, 285) chart. antiq. fol. 101, 1 sq. sub indice: *Τοῦ μακαρίου τοῦ μεγάλου περὶ φυλακῆς τῆς καρδίας κεφάλαια λ'* leguntur Possini Capita XIV de custodia cordis. Incipiunt in codice: *Πῶς δύναται λέγειν ὁ τυχών κ. τ. λ.*, atque capitum singulorum principium et finis cum textu edito plane conveniunt, uno hoc discrimine, quod Possini caput VIII in codice in duo, capita IX et XI singula in quatuor, caput XII, nec non caput XIII in quinque, caput XIV in tria capita distribuuntur. Quorum ordo hic est. Capitis VIII prius in codice caput finitur: *περὶ αὐτὸν ἡμῶν πίστεως*, alterum incipit: *Περὶ δὲ τῆς φαινομένης κ. τ. λ.* Capitis IX primum finitur: *εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη*, alterum incipit: *Ὡσπερ γὰρ ἐν τῇ γεωργίᾳ κ. τ. λ.*, finitur: *τοῖς ἀξίοις ἐνεργούμενοι*, tertium incipit: *Καλὸν ἐστὶν ἡ νηστεία κ. τ. λ.*, finitur: *εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς*, quartum denique incipit: *Εἰ γὰρ ἄνθρωποι κ. τ. λ.* Capitis XI primum incipit: *Ὡσπερ ἐὰν ᾖ οἶκος βασιλέως* (haec codicis lectio praeferenda est) κ. τ. λ., finitur: *καὶ οἱ θησαυροί*, alterum incipit: *Οὐκ ὀφείλει οὖν τις τῇ ἔσω πολιτείᾳ κ. τ. λ.*, finitur: *καὶ ἀνεπαύσατο*, tertium incipit: *Ἡ γὰρ ψυχὴ τοιαύτη ἐστὶ κ. τ. λ.*, finitur: *καὶ οὐκ οἶδεν*, quartum incipit: *Ἔστι γὰρ ἡ χάρις κ. τ. λ.* Porro capitis XII primum finitur: *τὸ γένος τοῦ ἀδάμ*, alterum incipit: *Ἐπιζητῶ δέ*, finitur: *προαιρέσει οὐ καλῇ*, tertium incipit: *Τὸν δὲ Χριστιανόν κ. τ. λ.*, finitur: *τὴν ἀμαρτίαν ἐν μέρει*, quartum incipit: *Καθὼς οὖν προεῖπον περὶ τῆς ψυχῆς κ. τ. λ.*, finitur: *νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖτε*, quintum denique incipit: *Τῇ γὰρ φύσει νόμος κ. τ. λ.* Capitis XIII primum finitur: *εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης*, alterum incipit: *Ἄξι δὲ τὴν τοῦ κυρίου ταπεινώσιν κ. τ. λ.*, finitur: *ὅτε καρποφορεῖ καθαρῶς*, tertium incipit: *Χρῆ δὲ πρότερον κ. τ. λ.*, finitur: *καὶ ἀπαξᾶπλῶς τηρεῖ αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος*, quartum incipit: *Εἰ δὲ τις μόνον κ. τ. λ.*, finitur: *αἰτήσει τῆς προσευχῆς*, quintum denique incipit: *Χρῆ γὰρ ἕκαστον κ. τ. λ.* Capitis XIV denique primum in codice caput finitur: *τοῦ κυρίου ἐντολαί*, alterum incipit: *Ὀφείλουσιν οὖν κ. τ. λ.*, finitur: *τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιούται*, ultimum denique incipit: *Ὁ γὰρ ταπεινός κ. τ. λ.* Itaque capitula codicis si computas, non triginta, sed triginta et unum numerantur.

Hisce Capitibus expletis fol. 116, 1 sqq. sub indice: *Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μακαρίου τοῦ τῷ ὄντι μακαρίου περὶ τῆς κατὰ πνεῦμα τελειότητος κεφαλαϊώδης ἐπιτομῆ* cetera sequuntur editionis Possini

Opuscula. Quae incipiunt verbis: Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ x. t. λ., ac principium et finis, quae contuli, capitum singulorum cum textu edito accurate conveniunt; solis codex hisce capitibus differt: Ac primum quidem capite II *de perfectione in spiritu* Illud: Ἐρωτήσῃ et: Ἀπόκρισις, quae textus Possini habet, in codice desiderantur, in quo simpliciter leguntur interrogationis verba, quae sequitur responsio. Deinde caput X *de oratione* in codice duo capita efficit, quae incipiunt et finiuntur, ut in codice CIV, olim CCXL, quem recensuimus. Rursus caput XIII *de oratione* in codice duo capita habet, quorum alterum finitur verbis: τῆς ἀπειθείας, alterum incipit: Τίς δὲ Χριστιανῶν x. t. λ. Etiam in fine capituli IV *de patientia et discretionē* eadem in codice adduntur verba, quae e codice CIV supra adscripsimus. Tum capita VIII. IX. XIX. XXI *de patientia et discretionē* singula in codice in duo capita dividuntur. Ac capituli quidem VIII alterum finitur: ἤδη κοινωνεῖ τῷ θεῷ, alterum incipit: Ὡς γὰρ ὁ βλέπων γυναῖκα x. t. λ.; capituli IX alterum finitur: λαμβάνει τὴν ἴασιν, alterum incipit: Ἔστι γὰρ τις x. t. λ.; capituli XIX alterum finitur: τὴν κληρονομίαν σου, alterum incipit: Ἐπίγνωμεν οὖν ἕκαστος x. t. λ.; capituli XXI alterum finitur: ἀπόστολοι διαμερόντες, alterum incipit: Πολλοὶ μὲν κατανόσσοιται x. t. λ. Capituli XXIV ultima verba, quae in codice CIV deerant, in hoc leguntur. Sed caput XXVIII in codice finitur: ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κησασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ita ut verba: καὶ... ἔξετε desint. Etiam e Possini Capitibus *de elevatione mentis*, quae in eadem lineā sine ullo novorum capitum indicio sequuntur, caput XIII in codice in tres, caput XIV in duo capita distributa sunt. Ibi enim primum finitur: καὶ ἡδονῆς ἐκείνης, alterum incipit: καὶ γὰρ τὸ ἐπιτεθέν x. t. λ., finitur: διὰ παντός κατοπιεύουσι, tertium incipit: Οὐ τί τὸ μέτρον x. t. λ.; hic alterum finitur: νενίκημεν ἤδη λέγουσιν, alterum incipit: Ἐμοὶ δὲ δοκῶ x. t. λ. Ex Capitibus *de charitate*, quae sine indice subnectuntur, capita III. VII. X. XIV. XV. XVI. XXIV. XXVI singula in codice in duo dividuntur. Atque capituli III alterum finitur: διὰ τὴν ἐαυτῆς ταπεινώσιν, alterum incipit: Εἰ οὖν καὶ ἔχει τις x. t. λ.; capituli VII alterum finitur: πανταχόθεν περιεχόμενος, alterum incipit: Ταύτη τοιγὰρ οὖν x. t. λ.; capituli X alterum finitur: ὡς εἰπεῖν, ἴσεται, alterum incipit: Ἐδέλχθη x. t. λ.; capituli XIV alterum finitur: τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα, alterum incipit: Ὡςπερ γὰρ ἀνδρὶ x. t. λ.; capituli XV alterum finitur: κοινωνῶς οὐκ ἔσται, alterum incipit: Θῶμεν σπουδῆν x. t. λ.; capituli XVI alterum finitur: πάντων ἀξιώσθη τῶν παθῶν, alterum incipit: Αὕτη

μὲν οὖν κ. τ. λ.; capitis XXIV alterum finitur: εἰς ἐν πνεῦμα, alterum incipit: Ψυχὴ δὲ τῆ δόξος κ. τ. λ.; capitis XXVI alterum finitur: ἔστιν ὅτε ἀπογυμνοῦνται, alterum incipit: Ψυχὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς κ. τ. λ. Rursus capita XI et XVIII editionis Possini integra in codice omittuntur. Pariter inde a capite XXVII de *charitate* in codice multa desiderantur. Etenim, postquam codicis folium 140 explicuit verbis: καὶ χαρισμάτων τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ θεοῦ πλοῦτου, quae paulo ante finem capitis XXVII leguntur, folium 141, cuius maxima pars abscissa est, incipit his verbis: πέμψαι τῆ ἀπολείη. ἀμελεῖ τοῖς εὐχομένοις ὡς συνευχόμενος ὑποκρίνεται κατὰ σκοπόν κ. τ. λ., quae exstant paulo post initium capitis VII Possini de *libertate mentis*. Deinde folii 142 initium incipit sine capitis XI de *libertate mentis*, cuius opusculi cetera exinde capita sequuntur, hoc tantum discrimine, quod capita XII. XVI. XX. XXVII singula in codice duo efficiunt, capita XIII et XXI singula tribus constant, capitavero XVIII et XXI in codice omnino desiderantur. Atque capitis XII alterum in codice caput finitur: ἐν τῷ σκότει ἐτι (sic in cod.) ἔστιν, alterum incipit: Οἷς δὲ τοῦ θεοῦ πνεύματος κ. τ. λ. Capitis XIII primum finitur: Ἄπερ θεοῦ οὐδὲν γίνεταί, alterum incipit: Τῆς ὑπομονῆς τοίνυν κ. τ. λ., finitur: ἐφρεῖται παρὰ τοῦ θεοῦ, tertium incipit: Εἰ γὰρ ἀνθρώποις οὐκ ἄδηλον κ. τ. λ. Capitis XVI alterum finitur: ἀποκαλοφθῆναι εἰς ἡμᾶς, alterum incipit: Πάντα γὰρ, ὡς εἴρηται, κ. τ. λ. Capitis XX alterum finitur: καὶ τιμῆς ἄξιον, alterum incipit: Ὡσπερ δὲ τῷ ἀμελεῖ κ. τ. λ. Capitis XXI primum finitur: πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δοξῇ, alterum incipit: Καταργούμενον εἴρηκε διὰ κ. τ. λ., finitur: ἀπὸ κυρίου πνεύματος, tertium incipit: Ἀναπεκαλυμμένῳ προσώπῳ κ. τ. λ. Denique capitis XXVII alterum finitur: ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, alterum incipit: Οἱ δὲ πολλοὶ κ. τ. λ. Expliciant opuscula cod. fol. 148, 2.

Capita de *custodia cordis*, quoniam ab hisce capitibus indice suo in codice segregantur, peculiare opusculum esse crediderim, quod utrum idem Simeon congresserit, nec ne, non liquet.

3. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CLXXIX, olim CLVI in 4. (Lambec. IV, 326. de Nessel I, 267) chart. antiq. fol. 59, 2 opuscula leguntur hoc indice: Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν μακαρίου τοῦ μεγάλου κεφαλαιαὶ πρακτικὰ ε. Qui codex paene totus eiusmodi κεφαλαιαῖς Ammonis, Hesychii, aliorum repletur. In codice vero incipiunt opuscula illa his verbis: Τὸ ἀπαρηγόρησθαι ἐαντιὸν τοῦτο νόμιζε εἶναι τὸ ἐκδοιοῦν εἰς

ἄπαν τῆ ἀδελφότητι κ. τ. λ., quae initio capitis VIII *de perfectione in spiritu* extant; tum cetera capita ita sequuntur, ut XIV et XV in unum contrahantur, et inter capita XV et XVI capitulum interponatur de Abraha et sacerdote consimile expositioni, quae initio capitis VIII *de custodia cordis* legitur. Exinde duodecim priora Capita *de oratione* sequuntur, duobus ultimis Possini capitibus in codice omissis. E capitibus *de patientia et discretionē*, quae sequuntur, capita IV. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XVIII. XX. XXV. XXIX in codice desiderantur, atque etiam capitis XIII maxima pars deest; nam finitur verbis: πρὸς πάντα λυσιτελές. Quibus subiunguntur alia haec: ὡς γὰρ εἴ τις βουλόμενος διάπειραν εἰς σωφροσύνην τῆς ἑαυτοῦ λαβεῖν γυναικὸς νυκτὸς πρὸς αὐτὴν ὡς ἄλλότριος παραγένοιτο κ. τ. λ., quae finiuntur: οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς τὰς τῶν νοηρῶν ἔχειν περιστασίας. Haec inter et caput XIV inseritur novum caput, a me apud Possinum non repertum, quod incipit: Κάν γὰρ αὐτοὺς τοὺς ὁμοίους διὰ τοὺς οὐχ ὁμοίως ἀποσ . . . ἠσθήσονται, τοῦτο μᾶλλον καὶ πλείονός σε παρασκευούσι τῆς χάριτος μετασχεῖν κ. τ. λ., finitur: ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς νοεραῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας δυνατὴ κρίνειν τὰ τε τοῦ πνεύματος χαρίσματα καὶ τὰ τοῦ ἀλλοτρίου φαντάσματα. Caput XXVIII *de patientia et discretionē* excipitur capite VI *de elevatione mentis*, quod incipit: Λεπτὸν τινα κ. τ. λ.; tum cetera eiusdem opusculi capita sequuntur, exceptis capitibus VIII. XVI. XVII. XXIX in codice omissis. Capitis XIII quoque principium deest; id enim in codice incipit: Τοντὲ τὸ μέτρον, φησί, οὐ ῥαδίως ἐφικτὸν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ πόρων δεῖται κ. τ. λ. Praeterea fini capitis XXIII post vocem: πραγμάτων adduntur nonnulla, quae ita ordiuntur: Κινδυνεύει δὲ πὼς ὁ Χριστιανισμὸς οἰοεὶ βρωσῖς τις εἶναι καὶ πόσις κ. τ. λ. et finiuntur: ταῦτα δὲ ὡσπερ εἴρηται οὐ λόγοις ψιλοῖς μόνοις νοοῦμεθα, ἀλλ' ἐργασίᾳ πνεύματος ἁγίου ἐν μυστηρίῳ κατὰ νοῦν περιτελούμενά ἐστι καὶ λέγεται οὕτως. Expletis de elevatione mentis Capitibus sequuntur *de charitate*, e quibus capita III. IV. XVIII in codice desiderantur, capita X et XV singula in duo capita distribuuntur, capita XXII et XXIII vero, nec non XXV et XXVI in unum contracta sunt. E Capitibus *de libertate mentis*, quae sequuntur, capita I. VI. VII. XIV. XV. XX. XXI. XXII. XXIII. XXXI. XXXII desiderantur; capitis vero IX finis tantum: ὡσπερ γὰρ χάρα γίνεται κ. τ. λ. deest. In fine denique ultimi capitis post vocem ἀνθρωπον haec annectuntur: εὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀ-

μήν. τέλος τῶν ἑ' κεφαλαίων τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν μακαρίου.

4. Cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. theol. graec. Nro. CXL, olim CLXXIX in 4. (Lamberg. IV, 418 sq., de Nessel I, 222) chart. antiq. fol. 129, 2 usque ad fol. 154 varia leguntur capita ascetica; sed, quia superior foliorum pars aqua marina oblitterata est, p. 144, 2 vixdum discernuntur tituli verba: Τοῦ ἀββᾶ μακαρίου cum hoc initio capituli: Ἀγῶνος πόλλου καὶ πόνου κρυπτοῦ, quae extant capite VII *de custodia cordis*; codicis vero caput, quoad legi potest, a textu edito multum discrepat. Capituli sequentis maxima pars aqua extincta est. Tum sequuntur verba: Ὅτι ἀλλήλων πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ κρέμονται καὶ ἀλλήλων ἐκδέθενται κ. τ. λ., quae reprehenduntur in principio Homiliae XL et medio capite VIII *de custodia cordis*. Nec minus capituli subsequentis initium extinctum est; alterumque, quod sequitur, ita incipit: Ἐλεγε δέ, φησί, καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκαεῖν κ. τ. λ., nec non diversa alia usque ad fol. 150, 2 Macarii capita habentur lectu difficillima.

IX.

Curae criticae

in sermonem de excessu animae e corpore, qui sub nomine sancti Macarii Alexandrini fertur.

Jacob. Tollius in Itinerario Italico Traiecti ad Rhenum 1696 p. 192 sqq. e cod. ms. chart. bibl. Acad. Lipsiensis *Macarii Alexandrini sermonem* graece et latine edidit ita inscriptum: Τὸν ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρείως λόγος περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἀμαρτωλῶν. Codicem ipse Lipsiae evolvi; est autem eod. ms. 207 in 4. bonae notae, in quo legitur sermo fol. 182. 2—184. 2. Qui ex eodem codice velut ineditus denuo prodit cura Cavei in Scripta. Ecclesiast. hist. littér. Basii. 1741 T. I. p. 257, nec non Gaffandius in Bibl. Veterum Patrum T. VII p. 237 sqq. textum Tollii denuo excudit. Etenim Tollius cum Lipsiensi contulit sibi. Caesar. Vindob. codicem ms. theol. graec. CCXLVII, olim CCX (Lambéc. V, 49. de Nessel I, 348) chartaceum, mediocris notae, in 4., ubi idem sermo hoc indice: Τοῦ ἀββᾶ μακαρίου πῶς διαχωρίζεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος· εὐλόγησον δέσποτα fol. 115, 1—118 habetur, atque lectiones variantes notis textui subiecit. Neque vero eas accurate exscripsisse videtur. Nam in codice sermo incipit: Διηγῆσατο ἡμῖν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ τοῦ ἀββᾶ μακαρίου, ὅτι διοδεύοντων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐκείνου μὲν προάγοντος, ἐμοῦ δὲ ἀκολουθοῦντος εἶδον δύο ἀγγέλους συνοθεύων αὐτῷ, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων. καὶ οὕτως πορευομένων αὐτῶν εὐρέθη θνησιμαῖον κείμενον καὶ ὄζον πᾶν κ. τ. λ., finitur: λέγοντες: Τοῦτων πάντων κύριος ἐστὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὃς οὐκέτι ἐθῆλσας γινῶναι, προσκυνῆσαι, ἀλλὰ προάχθητι πρὸς τοὺς ὁμοίους σου ἀσεβεῖς, μεθ' ὧν ὀφείλεις σηνοῦρις (sic pro σαινοῦρις) τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ μετὰ δαίμονος καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, οὓς προσεκυνήσω ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λοιπὸν κατάγουσιν αὐτὴν εἰς τὰ κατώτερα τοῦ ἄδου, ὅπου καὶ αἱ λοιπαὶ ψυχὰι τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβείων. ταῦτα εἶπον οἱ ἀγγελοὶ καὶ ἀσπασάμενοι τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ μακαρίου ἀφανεῖς γέγοναν ἀφ' ἡμῶν, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις. Unde lectiones variantes non accurate e codice exscriptas esse elucet. Is autem codex, etsi passim mendis scateat, despiciendus non est.

Multo vero praestantiores duo sunt codices mss. bibl. Caesareae Vindob., quorum alterum quoque Tollius laudat, neque tamen in edendo sermone adhibuit. Est autem cod. ms. Bibl. Caes. Vindob. CCCV, olim CCXXXIII (Lambec. V, 208. de Nessel I, 412) membran., antiq., bonae notae, in 4., ubi sermo exstat fol. 238, 1 — 242, 2 hoc titula: *Διηγήσις θαυμαστή περί τῶν ἐντεῦθεν μέδισταμένων ψυχῶν ἀγαθῶν τε καὶ φαῦλῶν, καὶ πῶς εἰσὶν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν, καὶ τοῦ δοῦλου μακαρίου τοῦ μεγάλου τοῦ ἀλεξάνδρου* (ἀλεξάνδρου). Incipit: *Τοῦ ἁγίου μακαρίου τοῦ ἀλεξάνδρου ὁ μαθητὴς διηγήσατο, ὅτι ποτὲ ὀδυνούτων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐκείνου μὲν προάγοντος, ἐμοῦ δὲ ὀπίθεν ἀκολουθοῦντος, εἶδον δύο ἀγγέλους κ. τ. λ.* Finitur: *ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τὸν δούλον τοῦ θεοῦ μακάριον ἀφανεῖς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν, δοξάζοντες κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. ἀμήν.* In principio sermonis vox *Isaac* ad marginem adscripta est; quare Lambecius observavit, Joannem Sambucum, cuius olim bibliothecae codex fuerat, manu propria auctorem *s. Isaacum Syrum abbatem et anchoritam* in margine adscripsisse. Sed vereor, ne erraverit. Nam Sambuci manus in aliis codicibus bibl. Caesareae saepissime obvia ab ea, quae istam vocem addidit, multum differt. Neque equidem auctoritatis quidquam adscriptae voci isti tribuerim. Nam in eiusdem folii margine superiori alia multa, eodem atramento debilli, ab eadem scribendi satis incassueta manu, adiecta sunt lectu difficillima atque nullius momenti verba.

Alter deinde praestantissimus codex est bibl. Caesareae Vindob. theol. graec. CCXXXIII olim CCCXXXVII (Lambec. V, 628. de Nessel I, 444) membranac. antiq., nitidissime scriptus in 8, ubi fol. 16, 2 — 20, 2 sermo exstat hoc indice: *Τοῦ ἁγίου ἀλεξάνδρου τοῦ ἀσκητῆ λόγος περί ἐξόδου ψυχῆς. δέσποτα εὐλόγησον.* Incipit: *Πατὴρ διοδυνούτων ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἶδον δύο ἀγγέλους συνακολουθοῦντας τῷ ἀββῆ μακαρίῳ, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ ἐναντίμων, καὶ οὕτως πορευομένων αὐτῶν εὐρέθη ἐν τῇ ὁδῷ θνησιμαῖον κείμενον ζῶον ὄζον τε πάνυ κ. τ. λ.* Finitur: *Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἄγγελοι καὶ ἀσπασάμενοι τὸν δούλον τοῦ θεοῦ μακάριον ἀφανεῖς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δόξα πρέπει τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶνων. ἀμήν.* Codicem anno demum 1673 in bibliothecam translatum Tollius non cognovit, sed laudat Fabricius Bibl. Graec.

T. VIII, 366. IX, 556. Id vero inprimis observatu dignum est, in codice sermonem non Macario, sed *Alexandro monacho* attribui.

Praeterea Lambecius V, 326, de Nessel I, 165 testes fuerunt, in cod. ms. bibl. Caesar. Vindob. LXXXIV, olim CCLI pervetusto fol. 141 legi fragmentum Macarii Alexandrini. Attamen in codice haec leguntur: Ἐκ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ μακ. ἀλεξανδ. πρὸς τὸν Εὐσέβιον ἀλεξανδρίας. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνθρώπος τις ἐν τῷ ποταμῷ παρασυρθεὶς ἀπέθανεν· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπέλαυνεν, ἕτεροι δέ, ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ παρῆν. Προσελθὼν δὲ ὁ μακάριος ἀλέξανδρος πρὸς τὸν μέγαν εὐσέβιον (sic.) ἠρώτησε περὶ τούτων κ. τ. λ. Itaque fragmentum non est Macarii Alexandrini, ut viri docti falso tradiderunt, sed sancti Alexandri. In bibliothecae tamen Coislinianae San-Germanensis codice 37 antiquo, teste Montefalconio Bibl. p. 1051, A., fragmentum *Macarii Alexandrini ad magnum Eusebium Alexandrinum* exstat.

APPENDIX

QUAE CONTINET

ACTA MACARIORUM AEGYPTI ET ALEXANDRI

AD CODD. MSS. FIDEM

PARTIM RECOGNITA, PARTIM PRIMUM EDITA.

I.

Vita sancti Macarii Aegyptii

ex Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.

(In bibliothecae Caesareae Vindobonensis codicibus 'mss. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, pervetusto (Lambec. VIII, 664; de Nessel V, 143), et IX, olim XLII, chartaceo, antiquo (Lambec. VIII, 840; de Nessel V, 31) textum genuinum historiae Lausiacae a Palladio conscriptae haberi, p. 12. sqq. monuimus. Ex his igitur codicibus, quos descripsimus p. 14 not. 6, vitam s. Macarii, Historiae Lausiacae Cap. XV obviam, edidimus, lectionibus variantibus depravati Meursianae editionis textus neglectis; eam latine reddidimus p. 37—41. Codicem membranaceum litera A, chartaceum B indicabant.)

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου¹⁾.

Τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρέα, τοὺς γενναίους²⁾ ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους³⁾ ἀθλητάς, τοῦ⁴⁾ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου ἄθλα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα ὀκνῶ λαλεῖν καὶ γράφειν, μήποτε τοῖς ἀμελεστέροις ἄπιστός εἶναι δόξῃ διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῶν ὑπὲρ φύσιν κατορθωμάτων. χάριν δὲ ὅμως τῶν πεπειραμένων ἐκ τῶν λογίων τοῦ πνεύματος τὰς θείας δασκαλίας τοῖς ἀξίοις διακινεμημέναις⁵⁾ διηγήσομαι τὰ κατὰ τῶν ὁσίων Μακαρίων⁶⁾ τῶν κατ' ἄθλον τῶν ὁσίων ἄθλων τῆς

1) A Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως. — 2) B τοὺς μακαρίους. — 3) Codd. ἀκαταγωνιστότους. — 4) B καὶ τοῦ. — 5) codd. διακινεμημένας. — 6) Codd., A κατὰ τὸν ὁσίον μακάριον, B κατὰ τοὺς ὁσίους τοῦτους μακαρίους.

ἀσκήσεως αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων¹⁾). καὶ πρῶτον μὲν διηγήσομαι²⁾ τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετάς· ὅς³⁾ ἔζησε τὰ σύμπαντα ἔτη ἑνεήκοντα⁴⁾· ἀνελθὼν μὲν τριακονταέτης νεώτερος, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποικῶς ἕ ἔτη⁵⁾· τοσαύτη ἐχρήσατο καρτερίᾳ πόνοιον ἀσκητικῶν, ὡς εἰς δέκα ἔτη τοῦτον⁶⁾ πολλῆς καὶ μεγάλης ἀξιοθῆναι διακρίσεως, ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδαριόγεροντα διὰ τὸ θῦττον τῆς ἡλικίας ταῖς ἀρεταῖς προκόψαι. Ἐτῶν γὰρ μ' γενόμενος⁷⁾ καὶ κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἑξουσιαστικὴν δύναμιν καὶ χάρισμα⁸⁾ λαμπρῶν καὶ πνεῦμα προφῆσεων καὶ τῆς ἐντιμου ἱεροσύνης κατηξιώθη. Τούτῳ συνῆσαν δύο μαθηταὶ εἰς τὴν ἐνδοτάτην⁹⁾ ἔρημον τὴν καλουμένην Σκήτιν¹⁰⁾. ὁ μὲν εἰς¹¹⁾ πλησίον αὐτοῦ ἦν¹²⁾ διὰ τοὺς¹³⁾ περὶ θεραπείας¹⁴⁾ ἐρχομένους¹⁵⁾· ὁ δὲ ἄλλος ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν κέλλαν¹⁶⁾. χρόνον δὲ προκόψαντος δωρατικῶ ὄμματι λέγει τῶ ὑπηρετοῦντι αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννη, εἰς ὑστερον δὲ¹⁷⁾ γενομένῳ προσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου· ἄκουσόν μου τῆς νοουθεσίας, ἀδελφέ, ἐπειδὴ πειραΐζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. οὕτω γὰρ ἐγὼ ἐώρακα καὶ οἶδα, ὅτι, ἐὰν μου ἀνάσχῃς τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ καὶ δόξασθήσῃ καὶ μάλιστα οὐκ ἐγγυεῖ τῷ¹⁸⁾ σκηνώματί σου. ἐὰν δὲ μου παρακούσῃς, τοῦ Γιεζῆ ἦξει ἐπὶ σε τὰ τέλη, οὗ καὶ τὸ πάθος· νοσεῖς. καὶ ταῦτα μὲν πρὸ ε' ἐτῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἁγίου εἴρηται. καὶ μετὰ ἄλλα ε' ἔτη οὕτως ἐλεφαντίασε νοσησάμενος τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀκέραιον¹⁹⁾ τόπον, ἐν ᾧ τις δάκτυλον πῆξοι²⁰⁾· καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν παρακούοντα²¹⁾ ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου πεπλήρωται. περὶ μὲν οὖν

1) τῶν κατ' ἀξίαν κεκτημένων om. B. — 2) διηγήσομαι om. B. — 3) B οὗτος. — 4) B ἑνεήκοντα ἔτη. — 5) B ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκα δὲ ἐκεῖθεν ἐξήκοντα ἔτη. — 6) Conl., τοῦτον om. B, A τούτου. — 7) B γεγονώς. — 8) A χαρίσματα. — 9) Emend., AB ἐνδοτάτην. — 10) B σκήτην. — 11) B καὶ ὁ μὲν εἰς. — 12) B ὅκα. — 13) διὰ τοὺς om. B. — 14) Emend., A περὶ θεραπείας, B πρὸς θεραπείαν. — 15) B τῶν ἐρχομένων. — 16) B εἰς κέλλαν. — 17) δὲ om. B. — 18) B ἐν τῷ. — 19) A ἀκέραιον, B ὑγιῆ. — 20) Ex Conl., A πῆξει, B δήσοι. — 21) Emend., codd. παράκουον.

βροσίσεως καὶ πόσειως περιττόν ἐστι διηγεῖσθαι, ὅποτε οὐδὲ παρὰ τοῖς ῥηθνημιτέροις τῶν ἔξω μοναστηρίων ἔστιν εὔρεθῆναι ἀδηφάγίαν ἢ ἄλλην τινὰ ἀδιαφορίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ¹⁾ τὴν σπάνην τῶν χειῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον τῶν κατοικοῦντων²⁾ ἐκεῖ, ἂν πρὸς ἀλλήλους³⁾ ἐκάστων φιλονεικούντων⁴⁾ ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς διαφόροις⁵⁾ πολιτείαις⁶⁾. περὶ δὲ⁷⁾ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τοῦ ἁγίου, οὗτος ἐλέγετο ἀδιαλείπτως⁸⁾. ἐξίστασθαι καὶ μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιατρέβειν⁹⁾ θεῷ ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν. οὗ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα¹⁰⁾.

Ἄσωτός τις ἀνὴρ Αἰγύπτιος ἐρασθεὶς γυναικὸς ὑπάνδρου καὶ σώφρονος καὶ ἀποτυχῶν τοῦ σκοποῦ προσωμίλησε γόητι λέγων· ἐργασθαι τῇ τέχνῃ σου, ἢ ἵνα ἀγαπήσῃ με, ἢ ἵνα ῥίψῃ¹¹⁾ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. καὶ λαβὼν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ¹²⁾, καὶ μὴ δυνηθεὶς μεταστῆσαι τὸν σώφρονα νοῦν αὐτῆς, παρασκευάζει, ὡς φορβάδα¹³⁾ αὐτὴν φαίνεσθαι τοῖς ὄρωσιν· καὶ ἐξελθὼν ἔξωθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἐν σχήματι φορβάδος ἀπωδύρετο καὶ ἔκλαιε τὴν συμφορὰν· καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης δείκνυσι αὐτὴν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ συνῆκαν τὸ γεγονός. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γενοσαμένης αὐτῆς, τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ θεὸς τὸν ἅγιον αὐτοῦ, ἀνέβη ἐπὶ¹⁴⁾ τὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός, ἀγαγεῖν αὐτὴν¹⁵⁾ εἰς τὴν ἔρημον¹⁶⁾ πρὸς τὸν ἅγιον¹⁷⁾. καὶ φορβιάσας¹⁸⁾ αὐτὴν ὡς ἵππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν, ἐνθα ἴσκει ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος. καὶ ἐν τῷ πλησιάζει λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· τί ὠδε τὴν φορβάδα ἤγαγες; καὶ λέγει ἐκεῖνος· ἵνα ἐλεηθῇ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν¹⁹⁾· τί γὰρ ἔχει κακόν; λέγει

1) διὰ om. A. — 2) τῶν κατοικοῦντων om. B. — 3) αὖ πρὸς ἀλλήλους om. B. — 4) B ἐκάστου φιλονεικούντος. — 5) B ἐν διαφόροις. — 6) Codd. πολιταίαις. — 7) Corr., codd. τῆ. — 8) B οὕτως ἀδιαλείπτως. — 9) B πρὸςδιέτρεβε. — 10) B subnectit indicem; Περὶ τοῦ (sic!) εἰς φορβάδα μετ' ἐβλησθεύσεως γυναικός. — 11) Ex conit., A ῥίψει, B ἐκβάλλη. — 12) B ἀπ' αὐτοῦ. — 13) A φορβάδα, et sic ubique. — 14) B εἰς. — 15) B αὐτὴν πρὸς αὐτόν. — 16) A ἔρημον, et sic fere ubique. — 17) πρὸς τὸν ἅγιον om. B. — 18) Sic codd. — 19) B οἱ δὲ εἶπον.

αὐτοῖς· αὕτη, ἣν ὀραῖτε¹⁾ φορβάδα, ἡ γυνή μου ἦν ἡ ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα, τί νῦν μὲν αὐτῆ²⁾). ἀπεκαλύφθη δὲ τῶ ἀγίῳ πάντα τὰ γεγονότα αὐτῆ³⁾), καὶ ἦν δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῆς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ λέγοντες, ὅτι φορβάδα ἐνταῦθά τις ἤγαγεν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε ἵπποι, οἱ τῶν ἵππων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες· ἐκείνη δὲ γυνή ἐστιν, ὡς ἐκτίσθη, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη⁴⁾ μετασχηματισθεῖσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἡπατημένων. καὶ προσαχθείσης αὐτῆς εὐλογήσας ὕδωρ καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐπιχέας αὐτῇ γυμνῆ, καὶ εὐχὴν ποιήσας⁵⁾ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς⁶⁾), παραχρημα ἐφάνη πᾶσι γυνή καθορθῶσιν⁷⁾), καὶ ἐκέλευσεν αὐτῇ δοθῆναι⁸⁾ φαγεῖν. ὑπέθετο δὲ αὐτῇ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εἰπών· μηδέποτε ἀπολειφθῆς⁹⁾ τῆς ἐκκλησίας¹⁰⁾ καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ¹¹⁾). τοῦτο γάρ σοι συνέβη διὰ τὸ ἐπι¹²⁾ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσελθῆναι σε τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις. οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν σῶματι καὶ ψυχῇ ἀπέλευσεν αὐτήν.

Ἐλέγετο δὲ, ὅτι ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπόγειον¹³⁾ ποιήσας¹⁴⁾ σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἡμισταδίου μήκος εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον ἀπετέλεσεν, καὶ εἴ ποτε κλείονες αὐτῷ ὄχλον, κρηπτῶς ἐκ τῆς κέλλης ἔξωθεν ἀπῆει εἰς τὸ σπήλαιον καὶ οὐχ εὐρίσκετο· καὶ ὅτι ἀπῶν διὰ τῆς σύριγγος εἴκοσι τέσσαρας ἐποίησε εὐχὰς ἕως τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐρχόμενος πάλιν ὁμοίως.

Περὶ τούτου ἐξῆλθε φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἰρετικὸν πείσῃ μὴ ὁμολογοῦντα ἀνάστασιν σωματίων, καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ¹⁵⁾).

1) Α ὀραῖται. — 2) Codd. αὕτη. — 3) Α αὕτη, Β εἰς αὐτήν. —

4) Pro ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη Β οὕτω δὲ φαίνεται. —

5) Pro καὶ ἀπὸ κορυφῆς . . . ποιήσας Β ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν

κορυφὴν αὐτῆς καὶ ποιήσας εὐχὰς. — 6) αὐτῆς om. Α. —

7) Pro ἐφάνη πᾶσι γυνή καθορθῶσιν Β ἔδειξεν αὐτήν γυναῖκα

κατὰ φύσιν. — 8) δοθῆναι om. Β. — 9) Β ἀπολειφθῆναι. —

10) Β τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας. — 11) τοῦ Χριστοῦ om. Β. —

12) ἐπι om. Β. — 13) Emend., codd. ὑπόγειον. — 14) Α ποιήσῃ.

— 15) Β subnectit titulum: Περὶ τοῦ δαιμονιῶντος καὶ πολλὰ ἐσθίουτος.

Καὶ ἄλλοτε προσενέχθη αὐτῷ νεανίσκος δαιμονιῶν παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς, δυοὶ νεανισκοὶς συνδεδεμένοις ἕξ ἑκατέρου μέρους· ταύτην δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ δαίμων¹⁾ εἶπεν· τριῶν μοδιῶν ἄρτους ἤσθιε, καὶ κλικίσιον ὕδατος ἔπιεν· ἄπερ²⁾ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυε τὰ βρώματα ὡς ἀπὸ³⁾ πυρὸς δαπανώμενα⁴⁾. ἔστι γάρ τι δαιμόνιον τάγμα πύρινον λεγόμενον, οὐκ οὐσίας μεταβληθείσης⁵⁾, ἀλλ' ὡς καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων γνώμης μᾶλλον ἀλλοιουμένης. οὗτος τοίνυν μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς μητρὸς τὴν ἰδίαν κόπρον πολλάκις ἤσθιε καὶ τὸ⁶⁾ σῶρον ἔπιεν. κλαιούσης οὖν⁷⁾ τῆς μητρὸς καὶ ὀδυρομένης καὶ⁸⁾ τὸν ἄγιον ἱκετεύουσης λαβὼν ἐκεῖνον ὁ ἅγιος, καὶ ἐπευξάμενος αὐτῷ καὶ⁹⁾ τὸν θεὸν ἱκετεύων, ἐπὶ δύο ἡμέρας ὑπελώφησε τοῦ δεινοῦ πάθους ὁ δαίμων. τότε λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. πόσον θέλεις ἵνα ἔσθῃ; καὶ αὐτῆς δέκα λίτρας εἰπούσης ἐπετίμησεν αὐτῇ ὡς πολὺ εἰρηκίας, καὶ ἐπευξάμενος πάλιν τῷ νεανίσκῳ μετὰ νηστείας ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐξέλασεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν δαίμονα τῆς πολυφαγίας, καὶ ἔστησεν¹⁰⁾ αὐτῷ τὴν τροφήν τριῶν λιτρῶν ἄρτους¹¹⁾, ὡς ὀφείλοντα ἐργαζόμενον τοῦτο ἔσθῃεν. οὕτως οὖν καὶ τοῦτον τῇ τῆς θείας χάριτος συνεργείᾳ¹²⁾ ἰασάμενος ὑγιῆ τῇ μητρὶ ἀπέδωκεν.

Ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ γνησίου αὐτοῦ¹³⁾ φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος¹⁴⁾ ψυχὴ νῦν μετὰ ἀγγέλων¹⁵⁾ ἐστίν. ἐγὼ τῷ ἀγίῳ τούτῳ οὐ¹⁶⁾ συνέτυχον· πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς τὴν ἔρημον ἐμῆς εἰσόδου ἐκεκοίμητο¹⁷⁾.

- 1) Pro ταύτην δὲ . . . δαίμων A male δε ταύτην τὴν ἐνέργειαν ὁ δαίμων. — 2) B ἄπερ καί. — 3) B ὑπὸ. — 4) Corr., codd. δαπανόμενα. — 5) Corr., codd. μεταβληθείσης. — 6) Corr., codd. τὸν. — 7) A τοίνυν. — 8) καὶ om. A. — 9) καὶ om. A. — 10) B καὶ τετύπωκεν. — 11) B τρεῖς λίτρας ἄρτου — 12) Corr., codd. συνεργία. — 13) A διὰ τοῦ σαυτοῦ (forte ἑαυτοῦ?) γνησίου. — 14) ἀθάνατος om. B. — 15) Sic cod. sine apostropho, ut saepe. — 16) Cod. οὐκ. — 17) Ex conii, A κεκοίμητε B ἐκοίμητο.

II.

Vita sancti Macarii Alexandrini

ex *Historia Lausiaca Palladii ad codicum duorum Vindobonensium fidem edita.*

(Ex iisdem prodit bibliothecae Caesareae Vindobonensis codicibus mss. hist. graec. LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, et IX, olim XLII, chartaceo, in quibus Macarii Aegyptii vitam altera haec Macarii Alexandrini sequitur. Textus Meursiani lectiones variantes, quae sunt innumerae, non adscripsimus. Vita a nobis latine reddita supra p. 66—73 et p. 74—76 legitur. Codicem membranaceum littera A, chartaceum B indicare pergunt.)

Περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρίνου¹⁾.

Τῶν δὲ ἁγίων Μακαρίων τῶν Ἀλεξανδρείᾳ συντετύχηκα προσβυτέρων ὄντι τῶν λεγομένων κελλίων, εἰς ἃ ἐγὼ παρώκησα ἐννέα ἔτη²⁾. ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν³⁾ ὁ Μακάριος οὐτος, διάγων ἐν ἡσυχίᾳ. καὶ τὰ μὲν⁴⁾ εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ⁵⁾ τῆς ἀρίστης πολιτείας αὐτοῦ⁶⁾ ἔργα τε καὶ σημεῖα, τὰ δὲ⁷⁾ παρὰ τῶν τούτου συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ παρ' ἐτέρων πλειόνων⁸⁾ ἀκήκοα. ἡ μὲν οὖν ἄσκησις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἠκριβώσαμεν, ἦν αὐτῆ⁹⁾. εἴ τι ἀκήκοε πώποτε τινα πεποιηκότα¹⁰⁾ ἔργον ἀσκήσεως διὰ σπουδῆς¹¹⁾, τοῦτο κατώρθωσεν. ἀκούσας¹²⁾ οὖν, ὅτι οἱ ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς τεσσαρακοστῆς ἄπυρον ἐσθίουσιν, ἔκρινεν¹³⁾ αὐτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἑπταετίαν, ὃ διὰ πυρὸς διέρχεται, μὴ φαγεῖν¹⁴⁾, πλὴν λαγάνων ὠμῶν καὶ εἴ ποσ εὐρεν

- 1) A indicem om. — 2) B ἑνναετίαν. — 3) B ἐπέζησέ μοι. — 4) B καὶ πολλὰ μὲν. — 5) παρ' αὐτοῦ om. B. — 6) B τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας. — 7) B πολλὰ δὲ. — 8) Pro τὰ δὲ παρ' ἐτέρων πλειόνων B ἕτερα δὲ καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν. — 9) Pro ὡς ἐγὼ καὶ πολλοὶ . . . αὐτῆ B ὡς ἐγὼ τε καὶ πλείονες ἕτεροι ἠκριβώσαντο, αὐτῆ ἐστίν. — 10) B ἐργασάμενον. — 11) B διὰ πολλῆς σπουδῆς. — 12) B ἀκηκώς. — 13) B ἔκρινε. — 14) Pro ὃ διὰ πυρὸς . . . φαγεῖν B μὴ φαγεῖν ὃ διὰ πυρὸς διέρχεται.

όσπριου¹⁾ βρεκτιού, μηδενός²⁾ άλλου ἐπτά ἔτεσι γευσάμενος³⁾. ἤκουσεν άλλου⁴⁾, ὅτι λίτραν ἄρτου ἐσθίει, καὶ κλάσας τὰ βουκελάτα, ἃ εἶχεν, ἐνέβαλεν εἰς κεράμια, κρίνας τοσοῦτον ἐσθίειν⁵⁾, ὅσον ἂν ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀνετέγκη. μεγάλη δὲ καὶ αὕτη ἐγκράτεια. διηγεῖτο γὰρ ἡμῖν χαριεντιζόμενος, ὅτι περιεδρασθόμην μὲν⁶⁾ πλειόνων κλασμάτων⁷⁾, οὐ συνεχωρούμην δὲ ἐξενεγκεῖν ὑπὸ τοῦ στενοῦ τῆς ὀπῆς. ὁ τελώνης γὰρ μοι, φησί⁸⁾, οὐ συνεχώρει⁹⁾ τὸ παντελῶς μῆ¹⁰⁾ ἐσθίειν. οὕτω οὖν¹¹⁾ ἐπὶ τρία ἔτη ἐποίει τέσσαρας ἢ πέντε οὐγκίας¹²⁾ ἐσθίειν καὶ τὸν¹³⁾ ἴσον¹⁴⁾ σταθμῶν ὕδωρ πίνων ἕξστην δὲ ἐλαίου εἰς τροφήν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνήλισκεν. Ἐχοριε δέ¹⁵⁾ ποτε ὕπνου περιγενέσθαι, ὡς αὐτὸς διηγῆσατο, ὅτι¹⁶⁾ οὐκ εἰσῆλθον¹⁷⁾ ὑπὸ στέγην ἐπὶ εἴκοσι νυχθημέροις, τοῖς μὲν καύμασι φλεγόμενος ἡμέρας¹⁸⁾, τῷ δὲ νυκτερίῳ πυρετῷ στυφόμενος· καὶ εἰ μὴ τάχιον, ἔφη, ὑπὸ στέγῃ εἰσῆλθον καὶ ἐρχοσάμην ὕπνω, οἴτως μου¹⁹⁾ ἐξηράνθη ὁ ἐγκέφαλος, ὡς εἰς ἕκασίν με ἐλάσαι λοιπόν. καὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, φησί, ἐπέκρησα ὕπνον, τὸ χρήσιμον αὐτοῦ τῇ φύσει παραχωρήσας.

Τοῦ ἁγίου τούτου ἐν τῇ κέλλῃ καθεζομένου πρῶτ²⁰⁾ κώνωρ ἐπὶ τοῦ ποδὸς αὐτὸν ἐκέντησεν. καὶ ἀλγήσας τῇ χειρὶ τοῦτον κατέαξεν²¹⁾ κεκορησμένον²²⁾ τοῦ αἵματος. ὕστερον δὲ κατεγνωκῶς ἑαυτοῦ²³⁾ ὡς ἑαυτὸν²⁴⁾ ἐκδικήσαντος καταδικάζει

- 1) Corr., A ὄσπριου B ὄσπριων. — 2) A καὶ μηδενός. — 3) Pro πλὴν λαχάνων . . . γευσάμενος B μηδενός άλλου ἐπὶ ἐπτά ἔτεσι γευσάμενος πλὴν λαχάνων ὤμων καὶ ὄσπριων βρεκτιῶν, εἴ ποτε τούτων εὐπόρησε. — 4) Pro ἤκουσε άλλου B περὶ δὲ τινος άλλου ἀκούσας. — 5) Pro καὶ κλάσας . . . ἐσθίειν B τὰ βουκελάτα, ἃ ἐκέκτητο, εἰς μικρὰ τρέψας ἀπέβαλεν εἰς κεράμια τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν κρίνας. — 6) μὲν om. B. — 7) δὲ om. B. — 8) φησί om. A. — 9) A συνεχώρει φησί. — 10) B τὸ μῆδ' ὄλωσ. — 11) B οὕτως δέ. — 12) B οὐγκίας τῆς ἡμετέρας. — 13) Corr., τὸν om. B, A τό. — 14) ἴσον om. A. — 15) δὲ om. A. — 16) ὅτι om. B. — 17) B εἰσῆλθεν. — 18) ἡμέρας om. A. — 19) ἔφη, ὑπὸ . . . μου om. B. — 20) Pro Τοῦ ἁγίου . . . πρῶτ B. Ἄλλοτε ποτε ἐν κέλλῃ τούτου καθεζομένου. — 21) Pro τοῦτον κατέαξεν B συνέτριψε τοῦτον. — 22) Corr., codd. κορησμένον. — 23) codd. καταγνωκῶς σεαυτοῦ. — 24) cod. σεαυτόν.

ἐαυτόν, ὥστε εἰς τὸ ἔλος τῆς Σκίττεις, ὃ ἐστὶν ἐν τῇ πανηρέμῳ¹⁾, καθισθῆναι γυμνὸν ἐπὶ μῆνας ἕξ, ἔνθα οἱ κίνωπες δύνανται²⁾ καὶ συνάγων δέρματα τιτρώσκειν ὡσεὶ σφήκες ὄντες μεγάλοι. οὕτως ὑπ' αὐτῶν ἐτρώθη ὄλος, ὡς καὶ σφονδύλους ἐξενεγκεῖν καθ' ὅλου τοῦ σώματος, καὶ τινὰς νομίσει³⁾ ὅτι ἐλεφαντίωσεν⁴⁾, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φωνῆς μόνον⁵⁾ ἐγνωρίζετο αὐτὸν εἶναι τὸν Μακάριον.

Ἐπεθύμησέ⁶⁾ ποτε, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο, εἰς τὸ κηποτάφιον εἰσελθεῖν Ἰαννοῦ⁷⁾ καὶ Ἰαμβροῦ⁸⁾, τῶν μίγων τῶν ἐπὶ τοῦ Φαραῶ, ἱστορίας χάριν ἢ συντυχίας τῶν ἐκεῖσε δαιμόνων. ἐλέγετο γὰρ πολλοῖς καὶ χαλεποῖς ἀποκεκληρωῶσθαι ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν⁹⁾ δαίμονας δι' ὑπερβολὴν μαγικῆς τέχνης, δι' ἧς καὶ τὰ πρῶτα εἶχον τῶν κατ' ἐκεῖνον¹⁰⁾ καιροῦ παρὰ τῷ Φαραῶ. ὡς οὖν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείαν κεκτημένον ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ¹¹⁾ ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ἐν αὐτῷ μνημῆμα¹²⁾ πεποικηκότες καὶ χρυσοῦν πολὺν ἀποθέμενοι, καὶ δένδρα παντοῖα ἐφρυτεύσαντο, καὶ φρέαρ ὕδατος μέγιστον ὄρυξαν¹³⁾ ἐλπίζοντες δῆθεν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἀφίξιν¹⁴⁾ ἐν τούτῳ¹⁵⁾ τῷ παραδείσῳ τρυφᾶν. τὴν οὖν ἐπὶ τὸν κῆπον τοῦτον ὁδὸν ἀγνοῶν ὁ τοῦ Χριστοῦ δούλος Μακάριος στοχασμῷ μόνῳ ἠκολούθει τοῖς ἄστροις, καθάπερ ναυτικοὶ διαβαλόντες τὰ πελάγη. οὕτως δέ¹⁶⁾ τὴν ἔρημον πᾶσαν διώδευσεν. ἔχων δέμα¹⁷⁾ καλάμων χάριν σημείον ἕνα κατὰ μέλιον ἴστα, ὅπως¹⁸⁾ δι' αὐτῆς ὑποστρέψῃ¹⁹⁾. καὶ ἐντὸς ἡμερῶν θ'²⁰⁾ πλησίον τοῦ κήπου γέγονε, καὶ νυκτὸς καταλαβούσης μικρὸν ἐκαθεύδησεν· ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων συναγαγὼν τοὺς καλάμους ἐκείνους πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τέθεικεν,

- 1) Emend., A πανηρέμῳ, B ἐρήμῳ. — 2) A δύναντε. — 3) A νομίσειν. — 4) A ἐλεφαντία ἐστίν. — 5) B ἀπὸ μόνης τῆς φωνῆς. — 6) B Ἠθέλησε δέ. — 7) B Ἰαννῆ. — 8) B Ἰαμβροῆ. — 9) Pro ἐν αὐτῷ παρ' αὐτῶν B παρ' αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. — 10) Corr., codd. κατ' ἐκεῖνω. — 11) ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνῳ om. B. — 12) B ἐν αὐτῷ τὸ μνημῆμα αὐτῶν. — 13) B φρέαρ μέγιστον ὄρυξαν ὕδατος. — 14) Pro ἐκεῖσε ἀφίξιν B μεταστάσιν. — 15) B ἐν ἐκείνῳ. — 16) A οὕτως καί. — 17) B δεσμόν. — 18) B πρὸς τό. — 19) B ὑποστρέψαι. — 20) B ἐννέα.

τάχα τοῦ Θεοῦ συγχωρήσαντος πρὸς μείζονα τούτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ ὀδηγίῃ¹⁾ καλάμων ἐλπίζῃ, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι μάλλον, τοῦ διὰ στόλου πυρός καὶ νεφέλης ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μάλλον ἐν θειῇ τῇ ἐρήμῳ τὸν ἀπειθεῖα καὶ ἀντίλογον τοῦ Ἰσραὴλ λαὸν ὀδηγήσαντος. καὶ ἀναστὰς εὔρεν ἐν δεσμῷ τοὺς καλάμους. ἔλεγε δὲ ὁ ἅγιος· ὅτι ἐγγίσαντός μου τῷ κήρῳ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ εἰς συνάντησίν μου ὡσεὶ ο' ²⁾ δαίμονες παντοῦ στήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, ἄλλοι μεγάλῳ βρυγμῷ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας, ἕτεροι ὡς κόρακις πτερουσσομένοι³⁾. ἐτόλμων κατὰ τῆς ἐμῆς ὀψεως λέγοντες· τί θέλεις, Μακάριε, πειρασμὸς τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τινος τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα ἔχεις, τὴν ἐρημον, μετὰ τῶν ὁμοίων σου, ἀπ' ἧς τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐδιδάξατε. αὐδὲν κοινὸν ἔχομεν μετὰ σου⁴⁾, τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητῆς ἀρκεσθήτι τῇ ἐρήμῳ. ἡμῖν τοῦτον τὸν τρόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. οὐ δύνησῃ ὧδε μέναι. τί ζητεῖς εἰσελθεῖν, εἰς ὃ⁵⁾ οὐδεὶς τῶν ζώντων ἀνθρώπων εἰσῆλθεν, ἀπ' οὐπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοί⁶⁾ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκρησθήσαν; καὶ ἔτι πολλὰ τῶν δαιμόνων ταρακτομένων καὶ ὀλοφυρομένων εἶπον αὐτοῖς, φησὶν, εἰσελθῶ⁷⁾ μόνον καὶ ἱστορήσω καὶ ἀπέρχομαι ἐνθεν. οἱ δὲ δαίμονες· τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐν συνειδήσει σου⁸⁾. καὶ εἰπόντός μου· τοῦτο ποιήσω, εὐθὺς ἠφανίσθησαν. εἰσελθὼν οὖν, φησὶν, ἐθεασάμην πάντα, ἐν οἷς εὔρον κάδον⁹⁾ χαλκοῦν σιδηρῶ· ἀλύσει κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος, λοιπὸν¹⁰⁾ τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα, καὶ καρπὸν ῥαῶν ἔρηρῶν οὐδὲν ἐχόντων ἐνδον. ἀταράχως οὖν ἐκεῖθεν¹¹⁾ ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἴκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν. ἀναλωσθείσων δὲ τῶν τροφῶν σχεδὸν οὐδ' ὄλως ἐγένεσάτο ὀδεύων τὴν ἐρημον, ὡς καὶ¹²⁾ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν, καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζετο. καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὠφθῆ

1) Ex conl., codd. ὀδηγίῃ. — 2) B ἐβδομήκοντα. — 3) Ex conl., codd. πτερουσσομένοι. — 4) B μετ' ἡμῶν. — 5) Pro εἰς ὃ B ἴν. — 6) B ἡμῶν ἀδελφοί. — 7) B ὅτι εἰσελθῶ. — 8) B σου, εἶπον. — 9) B, καὶ κάδον. — 10) λοιπὸν om. B. — 11) ἐκεῖθεν om. B. — 12) B ὡς δὲ.

αὐτῇ τις ὡς ἀπὸ σταδίου ἐστῶσα κόρη, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ καυκάλιον ὕδατος κατέχουσα στάζον, καὶ τοῦτον προσκαλουμένη. καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ᾤδενσε, βλέπων μὲν αὐτήν, καταλαβεῖν δὲ μὴ δυνηθεῖς, τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πιεῖν ὑπομείνας τῇ ἀτονίᾳ. μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος¹⁾ βουβύλων· εἰσι γὰρ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἕξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἐπὶ, φησί, κατέναντί μου. καὶ ἰδὼν, ὅτι ἔρῃει αὐτῆς τὸ γάλα, ὑπείσελθὼν καὶ θηλάσας ἤρκεσθην. ἦ²⁾ καὶ θείῳ προστάγματι πειθαρχοῦσα ἠκολούθει ἕως τῆς κέλλης, ἐμοῦ μὲν θηλάζοντος³⁾ αὐτήν, τὴν δὲ μόσχον αὐτῆς μὴ δεχομένην.

Ἄλλοτε πάλιν πλησίον θρούων καὶ φρυγάνων ὀρύσσων⁴⁾ φρέαρ ὁ ἐνάρετος⁵⁾ οὗτος εἰς ἀνάπαυσιν μοναχῶν ὑπὸ ἀσπίδος ἐδήχθη. ἀναιρετικὸν δὲ ἰὼν ἔχει τοῦτο τὸ θηρίον. δραξάμενος οὖν τῆς ἀσπίδος ὁ ἅγιος ταῖς χερσὶν ἀπὸ τῶν χελωνείων⁶⁾ αὐτῆς διέβρῃξεν αὐτήν εἰπὼν· μὴ ἀποστείλαντός⁷⁾ σε κυρίου μου πῶς ἐτόλμησάς σὺ πρὸς με ἔλθειν;

Οὗτος ὁ μέγας Μακάριος διαφόρους κέλλας εἶχεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν αἷς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς εἰργάζετο, μίαν ἐν τῇ Σκήτῃ τῇ ἐνδοτέρᾳ⁸⁾ πανερήμῳ, μίαν εἰς λιβύην⁹⁾ εἰς τὰ λεγόμενα κέλλα, καὶ ἄλλην εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. καὶ αἱ μὲν εἰσιν¹⁰⁾ ἀθροῖδωτοι, εἰς αἷς ἐλέγετο ὁ Μακάριος ἐν τῇ μὴ καθεύδειν¹¹⁾ ἐν σκοτίᾳ ἢ δὲ ἄλλη κέλλα στενοτάτῃ ὑπῆρχε πάνυ, εἰς ἣν ἐκτεῖναι τοὺς¹²⁾ πόδας οὐκ ἦν ἢ δὲ τρίτῃ πλατυτέρα¹³⁾ ἦν, ἐν ἣ καὶ συνετύγγανε τοῖς πρὸς αὐτὸν φοιτῶσιν.

Οὗτος ὁ φιλόθεος τοσοῦτον πλῆθος ἐθεράπευσε δαιμονίωντων, ὡς μὴ ῥαδίως τούτους ὑποβάλλεσθαι ἀριθμῶ. παρόντων δὲ ἡμῶν πρὸς τοῦτον τὸν ὄσιον παρθένος τις ἀπὸ Θεσσαλονίκης, εὐγενῆς τῷ γένει, κλονσία τῷ βίῳ¹⁴⁾, φορέσθη ἐκομίσθη, πολυετίαν ἔχουσα ἐν παραλύσει. καὶ τούτῳ προσαχθεῖσα ἐβράβη πλησίον τῆς αὐτοῦ κέλλης. εἰς ἣν σπλαγγ-

1) Pro μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος B μετὰ τοῦτο πλῆθος αὐτῆ ἀνεφάνη. — 2) ἦ om. A. — 3) Pro θηλάζοντος B δεχομένη θηλάζειν. — 4) AB ὀρύσσων. — 5) R δ μακάριος. — 6) Corr., codd. χελωνίων. — 7) B ἀποστελλόντος. — 8) A τῇ ἐν ἐνδοτέρᾳ. — 9) Pro μίαν εἰς λιβύην B ἕτεραν ἐν λιβύῃ. — 10) B ἦσαν. — 11) B καθεύδειν. — 12) τοὺς om A. — 13) codd. πλατυτέρα. — 14) B ἐν βίῳ.

νισθεις και επευξάμενος, ελαίω άγιω αλείφων αυτην ταϊς αυτου χερσίν, και εκτενωϊς υπέρ αυτης προσευχόμενος συχνωϊς¹⁾ επί είκοσι ήμέρας ταυτην ύγιη εις την εαυτης απέστειλε πόλιν²⁾, ιδίοις ποσίν απελθούσαν³⁾, ητις πολλήν καρποφορίαν απέστειλε⁴⁾ τοϊς άγίοις.

Ουτος ο μέγας Μακάριος άκούσας⁵⁾, ότι μεγάλην έχουσι πολιτείαν οι ταβερνησιώται, μεταμφιεσάμενος⁶⁾ και ανυλαβών κοσμικόν σχήμα εργάτου, δι' ήμερῶν κ' εισήλθεν εις την Θηβαίδα δια της ερήμου οδεύσας⁷⁾· και ελθών εν τῷ ασκητηρίω τῶν ταβερνησιωτῶν επεζήτει τὸν αρχιμανδρίτην αυτῶν Παχώμιον, άνδρα δοκιμώτατον, και χάρισμα έχοντα προφητικόν. απεκρύβη⁸⁾ δὲ τούτῳ⁹⁾ τὰ κατα¹⁰⁾ τὸν μέγαν¹¹⁾ Μακάριον. περιτυχῶν¹²⁾ οὖν αυτῷ λέγει αυτῷ ο Μακάριος· δέομαι σου, κύριε, δέξαι με εις την μονήν σου, ἵνα γένωμαι μοναχός. λέγει αυτῷ ο Παχώμιος· λοιπὸν εις γῆρας ἤλασας, πῶς συ ασκεῖν δύνασαι; αδελφοί εισιν από νεότητος ασκήσαντες και τοϊς πόνοις συνανατραφέντες, και ου¹³⁾ φέρουσι τὸν κάματον. συ δὲ εν ταυτη τῇ ηλικίᾳ ου δύνασαι υπενεγκεῖν¹⁴⁾ τοὺς τῆς ασκήσεως πειρασμούς, και σκανδαλίξῃ, και εξέρχῃ, και κυκολογεῖς ημᾶς, και ουκ εδέξατο αυτόν. ο δὲ ητόνησε πυραμείνας νῆστις ἕως ήμερῶν¹⁵⁾ επτά. ὕστερον δὲ λέγει αυτῷ ο μέγας Μακάριος· δέξαι με, ἀββᾶ, και εἰ μὴ νηστεύσω κατ' αυτούς¹⁶⁾ και εργαζώμαι, ἃ εργαζονται, τότε κέλευσόν με εκριφῆναι¹⁷⁾ τῆς μονῆς. πείθει οὖν τοὺς αδελφούς ο μέγας Παχώμιος δεξασθαι αυτόν. ἔστι δὲ τὸ σύστημα τῆς μονῆς εκείνης χίλιοι τετρακόσιοι¹⁸⁾ άνδρες μέχρι τῆς σήμερον. εισήλθεν οὖν¹⁹⁾ εις ταυτην²⁰⁾ ο μέγας Μακάριος. παρελθόντος δὲ ολίγου χρόνου επέστη η' μ'²¹⁾, και ιδὼν ο μέγας Μακάρι-

1) συχνῶς om. B. — 2) B κόμην. — 3) B βαδίζουσαν. — 4) B απέσταλε. — 5) B ακηκῶς. — 6) Codd. μεταμφιασάμενος. — 7) Pro δια της ερήμου οδεύσας B οδεύων δια της ερήμου. 8) A απεκρύβε. — 9) B τότε τῷ άγιῳ εκεινω. — 10) A μετᾶ. — 11) μέγαν om. B. — 12) B εντυχῶν. — 13) B και μόλις. — 14) B ενεγκεῖν. — 15) B ἕως ήμέρας. — 16) κατ' αυτούς om. B. — 17) B εκριφῆναι με. — 18) B χίλιοι πεντακόσιοι. — 19) A δε. — 20) B εις αυτην. — 21) τεσσαρακοστή.

ος¹⁾ ἕκαστον αὐτῶν²⁾ διαφόρους πολιτείας ἀναλαμβάνοντα³⁾, τὸν⁴⁾ μὲν ἐσθίοντα ἐν ἐσπέρῃ, τὸν δὲ διὰ δύο, τὸν δὲ διὰ πέντε, ἄλλον δὲ πάλιν⁵⁾ ἐστώτα διὰ πάσης τῆς νυκτός, τὴν δὲ ἡμέραν καθήμενον εἰς ἔργον. οὗτος βρέξας θαλλοὺς τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλήθος ἔστη ἐν γωνίᾳ μιᾷ καὶ, μέχρῃς οὗ ἢ μὴ ἐπληρωθῆ καὶ τὸ πάσχα παραγέγονεν, οὐκ ἄρτου, οὐκ ὕδατος ἤψατο, οὐ γόνυ ἔκαμαμεν, οὐκ ἐκαθέσθη, οὐκ ἀνέπεσεν, οὐδενὸς ἄλλου ἐγεύσατο παρεκτός φύλλων κράμβης ὤμων, ὧν ἐλάμβανεν κατὰ κυριακὴν, ἵνα δόξῃ ἐσθίειν, καὶ μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέσῃ. καὶ εἶποτε ἐξῆει εἰς τὴν χρεῖαν αὐτοῦ, θῦττον εἰσιῶν ἴστατο εἰς τὸ ἐργόχειρον⁶⁾, μὴ ἀνοίγων στόμα, μὴ λαλήσας μὴ⁷⁾ μικρὸν μὴ⁸⁾ μέγα, ἀλλ' ἐστῶς ἐσιώπα, μὴδὲν ἄλλο ποιῶν παρεκτός τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ προσευχῆς καὶ τῶν θαλλῶν⁹⁾, ὧν εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ. Θεασάμενοι δὲ¹⁰⁾ τοῦτον πάντες οἱ ἀσκηταὶ τῆς μονῆς ἐκείνης ἐστασίασαν κατὰ τὸν ἡγούμενον¹¹⁾ αὐτῶν¹²⁾ λέγοντες· πόθεν ἡμῖν ἤγαγες τοῦτον τὸν ὑσαρκον ἄνθρωπον εἰς ἡμετέραν κατὰκρισιν; ἢ ἔκβαλλε τοῦτον ἐντεῦθεν, ἢ ἴσθι¹³⁾, ὅτι ἡμεῖς ἅπαντες¹⁴⁾ ἀναχωροῦμέν σου σήμερον. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μέγας Παχώμιος παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἠρώτησε τὰ κατ' αὐτόν, καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας προσηύδατο τῷ Θεῷ, ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ¹⁵⁾ τίς ἐστιν οὗτος. ἀπεκαλύφθη δὲ αὐτῷ, ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μοναχός. τότε ἐκράτει¹⁶⁾ αὐτὸν τὴν χεῖρα¹⁷⁾ ὁ κύριος¹⁸⁾ Παχώμιος καὶ ἐξάγει¹⁹⁾ αὐτὸν ἔξω, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ ἐκτῆριον οἶκον, ἐν ᾧ τὸ θυρσιστήριον ἦν²⁰⁾, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν λέγει αὐτῷ· δεῦρο καλόγηρε. σὺ εἶ Μακάριος καὶ ἀπέκρυψας²¹⁾ καὶ οὐκ ἐφανέρωσάς μοι. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐπεθύμουν σε ἰδεῖν, ἀκούων τὰ περὶ σου. χάριν σοι ἔχω, ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παι-

- 1) Pro ὁ μέγας Μακάριος B ὁ γέρον. — 2) αὐτῶν om. A. — 3) B ἀναλαβόντα. — 4) B καὶ τὸν. — 5) Codd. πάλιν. — 6) Sic codd. — 7) μὴ om. B. — 8) B ἢ. — 9) B θαλλίων. — 10) δὲ om. A. — 11) B κατὰ τοῦ ἡγουμένου. — 12) αὐτῶν om. B. — 13) A ἢ ἵνα εἰδέναι ἔχῃς. — 14) A ὅτι πάντες ἡμεῖς. — 15) τὸ om. B. — 16) B τότε κρατήσας. — 17) B τῆς χειρὸς. — 18) B ὁ μακάριος. — 19) B καὶ ἐξήγαγεν. — 20) ἐν ᾧ . . . ἦν om. B. — 21) Emend., codd. ἀπέκρυψας.

δία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσκήσει¹⁾. παρακαλῶ σε, ἄπελθε εἰς τὸν τόπον σου· αὐτάρκως γὰρ ὠκοδόμησας ἡμῶς, καὶ εὐχου ὑπὲρ ἡμῶν. τότε ἀξιωθεῖς²⁾ ὑπ' αὐτοῦ δεηθέντων αὐτῶν πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνεχώρησεν.

Ἄλλοτε πάλιν³⁾ διηγήσατο⁴⁾ ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθής, ὅτι πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἣν ἐπεθύμησα κατορθώσας, τότε⁵⁾ εἰς ἄλλην ἐπιθυμίαν πνευματικὴν ἦλθον⁶⁾, καὶ ἠθέλησα, φησί, πέντε ἡμέρας τὸν νοῦν⁷⁾ μου ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὄλως ἄλλο τι⁸⁾ ἐννοῆσαι⁹⁾, ἀλλ' ἐκείνῳ μόνῳ προσανασχεῖν¹⁰⁾. καὶ τοῦτο κρίνας ἐν ἑμαυτῷ¹¹⁾ ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἔξωθεν τὴν αὐλήν¹²⁾, ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγείλας μου τῷ νῷ καὶ εἰπὼν αὐτῷ· βλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν· ἔχεις ἐκεῖ ἀγγέλους, καὶ ἀρχαγγέλους, τὰς ἄνω δυνάμεις, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ¹³⁾ σεραφίμ, τὸν θεὸν τῶν ἀπάντων¹⁴⁾ τούτων ποιητὴν· ἐκεῖ διάτριπον· μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ· μὴ ἐμπέσῃς¹⁵⁾ εἰς λογισμούς ψυχικούς. καὶ διαρκέσας¹⁶⁾, φησί, δύο ἡμέρας καὶ νύκτας οὕτως παρῶξεναι τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον καὶ κατακαῦσαι μου πάντα¹⁷⁾ τὰ ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς¹⁸⁾ καὶ τὸν ψίλθον, ἐφ' ὃν εἰστήκειν, καταπλεχθῆναι, καὶ οὕτω¹⁹⁾ νομίσει με, ὅτι καγὼ ὄλως ἐμπέπραμαι. τέλος, πληγείς ἐγὼ τῷ φόβῳ, ἀπέστην τῆς²⁰⁾ προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μηκέτι δυνηθεῖς λοιπὸν ἀπερίσπαστόν μου ποιῆσαι τὸν νοῦν²¹⁾,

- 1) B ἐπὶ τῇ ἀσκήσει αὐτῶν. — 2) Ex conl., A ἐξιωθεῖς, B pro τότε ἀξιωθεῖς profert οὕτως οὖν παρακληθεῖς. — 3) codd. πάλιν. — 4) A διηγείτο. — 5) B τελευταῖον. — 6) Pro ἦλθον A ἦλθον, ἐν οἷς ἐκρινά ποτα εἰς ταύτην τῶν ἔργων τὴν ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν. — 7) A μόνον τὸν νοῦν. — 8) τι om. B. — 9) Ex conl.; codd. ἐννοήσε. — 10) Ex conl., codd. προσανασχῶν. — 11) ἐν ἑμαυτῷ om. B. — 12) B ἄλλην. — 13) τὰ om. A. — 14) A τῶν πάντων. — 15) A ἐμπέσεις, sic snepius e pro η. — 16) Emend., codd. διαρκέσας. — 17) B πάντα μου. — 18) ὡς om. B. — 19) οὕτω om. B. — 20) A ἐκ τῆς. — 21) Pro ποιῆσαι τὸν νοῦν B τὸν νοῦν τηρήσει.

ἀλλά¹⁾ κατῆλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μὴ λογισθῆ μοι τοῦτο εἰς τύπον²⁾.

Παραβαλῶν ποτε³⁾ τῷ ἀγίῳ⁴⁾ εὔρον ἔξω τῆς κέλλης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμης τινός κατακείμενον, οὗ ἡ κεφαλή ἐβέβρωτο, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄπτοῦν ἀπὸ⁵⁾ τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἅπαν ὑπὸ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, καὶ τοῦτον οὐδὲ ἐν συντυχίᾳ ἐδέχετο· παρακαλέσας⁶⁾ τοίνυν αὐτὸν λέγων⁷⁾· κατοικτείρησον, δέομαί σου, τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ δὸς αὐτῷ κἂν ἀπόκρισιν. καὶ⁸⁾ λέγει μοι· ὅτι⁹⁾ ἀνάξιός ἐστι τοῦ λαθῆναι. παιδεία γὰρ αὐτῷ ἀπεστάλη αὕτη. εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν λαθῆναι¹⁰⁾, πείσον αὐτὸν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας. καὶ εἶπον ἐγὼ· διὰ τί, δέομαί σου; λέγει μοι· πορνεύων λειτουργεῖ¹¹⁾, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. ἐὰν οὖν ἀποστῆ φόβῳ, ὧν καταφρονῶν κατετόλμησεν¹²⁾, ὁ θεὸς ἰάται αὐτόν¹³⁾. καὶ γὰρ¹⁴⁾ εἶπον τῷ πάσχοντι. ὁ δὲ συνέθετο ὁμόσας ἐπὶ θεοῦ, μηκέτι ἱερατεῦσαι. καὶ τότε ἐδέξατο καὶ λέγει αὐτῷ· πιστεύεις, ὅτι ἐστὶ θεός, ὃν οὐδὲν λανθάνει; καὶ ἀπεκρίνετο¹⁵⁾. καὶ δέομαί σου. εἶτα λέγει αὐτῷ· μὴ ἠδυνήθης διαπαῦξαι τὸν θεόν; καὶ λέγει ἐκεῖνος· οὐκ ἠδυνήθην, κύριέ μου. λέγει ὁ μέγας· εἰ γνωρίζεις σου τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ παιδείαν, δι' ἣν ταῦτα ὑπέστης, διόρθωσαι εἰς τὸ ἐξῆς· καὶ ἔξωμολογήσατο τὴν ἁμαρτίαν¹⁶⁾, καὶ ἔδωκε λόγον τοῦ μηκέτι ἁμαρτῆσαι μήτε λειτουργῆσαι τῷ θυσιαστηρίῳ, ἀλλὰ τὸν λαϊκὸν ἀσπάσασθαι κλῆρον· εἶθ' οὕτως ἐπέθηκεν αὐτῷ χεῖρας ὁ ἅγιος, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις λάθῃ καὶ ἐτρέχωσε καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων¹⁷⁾ τὸν θεὸν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ἀγίῳ. εἶδον πάλιν¹⁸⁾, ὅτι προσενέχθη αὐτῷ παιδαρίσκος¹⁹⁾ ἐνεργούμενος ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ. ἐπιθεῖς δὲ αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κε-

1) B λοιπὸν. — 2) Pro λογισθῆ μοι τοῦτο εἰς τύπον B εἰς τύπον ἐμπέσω. — 3) B δέ ποτε. — 4) B ἀγίῳ τούτῳ. — 5) ἀπὸ om. B. — 6) B παρεκάλεσα. — 7) B λέγων. — 8) καὶ om. B. 9) ὅτι om. B. — 10) παιδεία ... λαθῆναι om. B. — 11) Sic codd., forte pro ἐλειτούργει. — 12) Pro καταφρονῶν κατετόλμησεν B κατατολμῶν κατεφρόνησεν. — 13) αὐτὸν ἰάται. — 14) Emend, codd. κ' ἐγὼ. — 15) B λέγει. — 16) καὶ τὴν τοῦ θεοῦ παιδείαν . . . ἁμαρτίαν om. B. — 17) B χείρων, δοξάζων. — 18) codd. πάλιν, fere ubique. — 19) B παῖς.

φραγῆς καὶ τὴν εὐώνυμον ἐπὶ τὴν καρδίαν ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἅγιος¹⁾ προσηύξατο, ἕως οὗ αὐτὸν ἀπὸ ἀέρος ἐποίησε κρεμασθῆναι²⁾. οἰδήσας οὖν ὁ παῖς ὡς ἀσπὸς ὑπερμεγέθης³⁾ τῷ σώματι ὠγκώθη⁴⁾, καὶ αἰφνίδιον ἀνακράζας διὰ πυσῶν τῶν αἰσθήσεων ὕδωρ ἤνεγκεν⁵⁾, καὶ λωφήσας εἰς ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς γέγονεν⁶⁾. καὶ ἀλείψας αὐτὸν ἀγίῳ⁷⁾ ἐλαίῳ ἠύλογημένον⁸⁾ ὕδωρ ἐπιχέων παραδίδωσιν⁹⁾ αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ, παραγγείλας, μὴ κρεῶν, μὴ οἴνου ἄψασθαι αὐτὸν ἐπὶ ἡμέρας μί. καὶ οὕτως ἱασάμενος ἀπέλυσεν αὐτούς¹⁰⁾.

Ἐχλησαν τοῦτω ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ λογισμοὶ κενοδοξίας πειρώμενοι τοῦτον ἐκβαλεῖν τῆς κέλλης, ὑποτιθέμενοι οἰκονομίας χάριν καταλαμβάνειν τὴν Ῥώμην, ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐεργεσίας τῶν ἐκεῖ ἀρρώστούντων. ἄκρωι γὰρ κατὰ τῶν πνευμάτων εἰς αὐτὸν ἐνήργει¹¹⁾ ἡ χάρις τοῦ κυρίου. καὶ ὡς ἐπὶ πολὺ ὀγλοῦντες οὐχ ὑπήκουε¹²⁾, σφοδρότερος αὐτῷ προσελάσαντες τοῦτον ἐξήλανον. πεσῶν οὖν ἐπὶ τὴν φλιάν τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοῦς¹³⁾ πόδας ἐκτείνας ἀφῆκεν ἐπὶ τὰ ἔξω, λέγων τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν· ἔλκετέ με σύροντες¹⁴⁾, δαίμονες, ἐὰν δύνασθε¹⁵⁾. ἐγὼ γὰρ τοῖς ἐμοῖς ποσὶν ἀλλαγῶ οὐκ ἀπέρχομαι. εἰ οὖν δύνασθε¹⁶⁾ με οὕτως ἀπενεγκεῖν, ὅπου λέγετε, ἀπελεύσομαι, διομνύμενος αὐτοῖς· ὅτι οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἑσπέρας· ἐὰν μὴ με σαλεύσητε, οὐ μὴ ὑμῶν ὑπακούσω. καὶ μείνας ἀσάλευτος¹⁷⁾ ἀνέστη λοιπὸν ἑσπέρας οὔσης βαθείας· νυκτὸς δὲ πάλιν ἐπεγενομένης σφοδρότερος ἐνώγλον. ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος¹⁸⁾, καὶ¹⁹⁾ λαβὼν σφυρίδα ὡς δύο μωδίων ψάμμου, ταύτην ἐπλήρωσε καὶ τεθεικῶς ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ὄμιον διεκίνει²⁰⁾ τὴν ἔρημον· τοῦτω συνήνησεν²¹⁾

- 1) ὁ ἅγιος om. B. — 2) Pro ἕως οὗ . . . κρεμασθῆναι B ἕως αὐτὸν εἰς ἀέρα κρεμασθῆναι ἐποίησεν. — 3) Corr., codd. ὑπερμεγέθης. — 4) B ὠγκώθη δλω τῷ σώματι. — 5) B ἐξένεγκε. — 6) Emend., A γέγονε B κατέστη. — 7) ἀγίῳ om. B. — 8) Corr., codd. εὐλογεμένον. — 9) Pro ἐπιχέων παραδίδωσιν B ἐπιχέας παραδέδωκεν. — 10) καὶ οὕτως . . . αὐτούς om. B. — 11) Emend., codd. ἐνήργη. — 12) Sic codd. — 13) B καὶ τοῦς. — 14) A σύροντες. — 15) A δύνασθαι. — 16) A δύνασθαι. — 17) Emend., codd. ἀσαλεύτως. — 18) ὁ ἅγιος om. B. — 19) καὶ om. A. — 20) B διήει. — 21) B Συνήνησεν δε τούτῳ.

Θεοσεβίος ὁ κοσμήτωρ Ἀντιοχεύς¹⁾, καὶ λέγει αὐτῷ· τί βασιλεύεις, ἀββᾶ; παραχώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον καὶ μὴ σκύλλου αὐτός· ὁ δὲ ἔλεγε· σκύλλω τὸν σκύλλοντά με· ἄνετος γὰρ ὢν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας οὕτως εἰςῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντρίψας τὸ σῶμα.

Περί²⁾ Μάρκου τοῦ μὲν ἀσκητοῦ τὸ παρόδοξον³⁾ τοῦτο ὁ Θανμάσιος οὗτος Μακάριος διηγήσατο λέγων· ὅτι ἐν τῷ λειτουργεῖν με ἐπεσημηνάμην ἐγὼ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαδόσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα⁴⁾ ἐγὼ⁵⁾ προσφοράν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἐδίδω⁶⁾ ἀπὸ τοῦ Θυσιαστηρίου λαμβάνων. ἐγὼ δὲ τὸν ἀστράγαλον μόνον τῆς χειρὸς ἐθεώρουν τοῦ ἐπιδιδόντος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν. οὗτος δὲ ὁ Μάρκος⁷⁾ νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν πρῶτος ὢν καθ' ὑπερβολὴν, ἀγνός δὲ εἰ καὶ τις ἄλλος.

Μιᾶς δὲ τῶν ἡμερῶν καιρούμενος⁸⁾ ἐγὼ εἰς τὸ ἔσχατον αὐτοῦ γῆρας λοιπὸν ἀπέρομαι πρὸς αὐτόν. καὶ παρακαθέξομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ, ὡς ἄτε ἐγὼ ἀρχάριος⁹⁾ ὢν νομίζων¹⁰⁾ αὐτὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον εἶναι, ὡσπερ καὶ ἦν. καὶ ἠκροώμην, τί ἄρα λαλεῖ ἢ τί διαπραττεῖ¹¹⁾. καὶ μονώτατος ὢν ἔνδον περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐλάσας ἤδη καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπολέσας ἑαυτῷ διεμύχετο καὶ τῷ διαβόλῳ, λέγων¹²⁾· τί θέλεις λοιπόν, κακὸς ἄνθρωπε; ἰδοῦ, καὶ οἶνον ἔλαβες καὶ ἐλαίου ἤψω. λοιπὸν τί θέλεις¹³⁾ ποιήσω σοι; πολιοφάγε, κοιλιόδουλε ἑαυτὸν ἐξυβρίζων. εἶτα τῷ δαίμονι· ἀπελθε, λέγων, ἀπ' ἐμοῦ¹⁴⁾, διάβολε. συγγεγήρακός μοι ἐν ἀδιωφορίαις, ἀσθένειάν μοι τοῦ σώματος ἐπιφύψας. οἶνον με¹⁵⁾ ἐποίησας μεταλαβεῖν καὶ ἐλαί-

1) B ὁ ἀντιοχεύς. — 2) A literis miniatis ad marginem adscripsit: περὶ μάρκου, B inscripsit: περὶ τοῦ μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ. — 3) A περὶ τοῦ ἀγίου ταύτου μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ παράδοξον. — 4) B δέδωκα. — 5) ἐγὼ om. B. — 6) Corr., codd. αὐτὸ ἐδίδου. — 7) B οὗτος δὲ ὁ μακάριος μάρκον; sed haud dubie legendum est ὁ μακάριος μάρκος. — 8) B ἀκαιρούμενος. — 9) Sic codd. — 10) Corr., codd. νόμιζον. — 11) B διαπραττεται. — 12) Pro διεμύχετο ... λέγων B διελέγετο τῷ διαβόλῳ μαχόμενος. — 13) Θέλεις om. B. — 14) B ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ λέγει. — 15) A μοι.

ου, φιλήδονόν με ἀπεργασάμενος. μή¹⁾ ἀκμήν σοί τι χρειο-
στῶ; οὐδὲν εὐρίσκεις ἐν ἐμοί ὃ θέλεις συλῆσαι²⁾. ἀπελθε
λοιπόν ἀπ' ἐμοῦ, μισάνθρωπε. καὶ ὡς στερίζων ἐαυτῶ διέλε-
γετο· δεῦρο λοιπόν, λῆρε, πολιοφάγε, φαγόγηρε, ἕως πότε
ἔσομαι μετά σου;

Διηγήσατο³⁾ δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δούλος τοῦ Χριστοῦ⁴⁾ Παφ-
νούτιος ὁ τοῦ γενναίου⁵⁾ τούτου μαθητῆς, ὅτι μῖας τῶν ἡμε-
ρῶν καθεζομένου τοῦ Μακαρίου⁶⁾ οἴκου⁷⁾ ἐν τῇ ἀλῆ, καὶ τῷ
θεῷ προσομιλοῦντος ὕαινα λαβοῦσα τὸν ἐαυτῆς σκύμνον⁸⁾
τυφλὸν ὄντα ἤνεγκε, καὶ τῷ θυριδίῳ τῆς ἀλῆς κρούσασα
τῇ κεφαλῇ εἰσῆλθεν ἔτι αὐτοῦ ἐκεῖ καθεζομένου. καὶ ὀπίτει
αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· τοῦτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ
ἅγιος Μακάριος⁹⁾ καὶ ἐπιπτύσας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπηύ-
ξατο, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ θηλάσασα αὐτὸν¹⁰⁾ ὕαινα
ἀπῆλθε. καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον μεγάλου προβάτου ἤνεγκε
τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ¹¹⁾· ὅπερ κώδιον αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἀγίῳ
Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ ἡ μακαρία δὲ Μελάνη εἶπέ
μοι· ὅτι παρὰ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐκεῖνο τὸ κώδιον ἔλα-
βον¹²⁾, ξένιον τῆς υἱάνης λεγόμενον¹³⁾. τοῦτο γὰρ πεποίηκεν
ὁ κύριος, ὥστε δοξάσαι τὸν δούλον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ
Ἡλίου¹⁴⁾ καὶ τοῦ Δανιὴλ πεποίηκεν.

Ἐλέγετο δὲ¹⁵⁾ περὶ αὐτοῦ τοῦ¹⁶⁾ ἀγίου, ὅτι, ἀφ' οὗ ἐβαπτί-
σθη, οὐκ ἔπτυσε¹⁷⁾ χαμῶ ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη. τεσσαρακονταετῆς
γὰρ ἐβαπτίσθη¹⁸⁾. ἦν δὲ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ¹⁹⁾ ἡλικίας ὑπο-
κόλοβον, σπανόν²⁰⁾, ἐπὶ τοῦ χείλους μόνον ἔχον τρίχας, καὶ

- 1) μή om. B. — 2) οὐδὲν εὐρίσκεις... συλῆσαι om. B. — 3) B habet
titulum: περὶ τῆς υἱάνης τῆς τὸν τυφλὸν σκύμνον
ἐχούσης. — 4) B θεοῦ. — 5) Codd. γενεοῦ (sic). — 6) B
μακαρίου καὶ ἀθανάτου μάρκου. — 7) οἴκου om. B. — 8) B
αὐτῆς τὸν σκύμνον. — 9) B μάρκος. — 10) Sic codd. Forte
addendum λαβοῦσα. An praefers corr. θηλάσασα αὐτόν? —
11) Corr., codd. μάρκῳ cf. supra p. 76 sqq. — 12) B ἔλαβε. —
13) B ἐπιλεγόμενον. De hac pellis donatione disputavi p. 16
not. 2. — 14) Codd. ἡλία. — 15) Emend., codd. ἔλεγε τοδὲ. —
16) τοῦ om. A. — 17) Ex conl., codd. ἔπυσε. — 18) B ἐβαπτίσθη
ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δούλος μάρκος. — 19) B αὐτοῦ τῆς.
— 20) Corr., codd. σπανός.

εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας· ὑπερβολὴ γὰρ ἀσκητικῶν πόνων οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενναΐδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν.

Τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἐγὼ προσῆλθον μιᾷ τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδίᾳ μου σφόδρα διάγοντος¹⁾· ἀββᾶ Μακάριε²⁾, τί ποιήσω, ὅτι θλίβουσί με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι οὐδὲν ποιεῖς, ἅπελθε ἐνταῦθεν³⁾. ἀποκρίνεται μοι ὁ ἁγιάτατος Μακάριος⁴⁾· εἰπὼν σου τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημειῶν καὶ ἄθλων τοῦ αἰοιδίμου καὶ ἐναρέτου Μακαρίου⁵⁾ ἐσήμανα⁶⁾.

1) ἐν ἀκηδίᾳ διάγοντος om. B. — 2) Corr., AB μάριε. cf. supra p. 76 sqq. — 3) Corr., codd. ἐνταῦθεν. — 4) Ex conl., AB μάριος. — 5) Ex conl., AB μάριου. — 6) B ἐσημανάμην.

III.

Ceteri Historiae Lausiacaе loci,

quibus sancti Macarii Aegyptius et Alexandrinus nec non Macarius sancti Antonii minister memorantur, ad codicum duorum Vindobonensium fidem editi.

(Ex iisdem eduntur codicibus mss. bibliothecae Caesareae Vindobonensis hist. graec., LXXXIV, olim XXIX, membranaceo, et IX, olim XLII, chartaceo. Interpretatio locorum latina supra p. 105—109 legitur. Litera A codicem membranaceum, B chartaceum indicabunt.)

1.

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἀγίων.

Περὶ Παύλου¹⁾.

(Cap. XVIII Historiae Lausiacaе codicum. Cf. Meurs. cap. XXIV. XXV.)

Ὅρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν πανόρημον τὴν Σαῆτιν²⁾, ὃ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ καθέζονται ἄνδρες ὡσεὶ πεντακόσιοι ἀσκούμενοι, ἐν οἷς ἐστὶ μοναχὸς ἄριστος Παῦλος καλούμενος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν· οὐκ ἔργου ἤψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινός, οὐκ ἔλαβε παρά τινος πόποτε παρεκτός, ὃ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν ἐμίλλεν. ἔργον δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. οὗτος τετυπωμένος εἶχε τὰς εὐχὰς τριακοσίας, ἠρίθμει δὲ αὐτὰς οὕτως· λίθων ψήφους συνάγων καὶ ἐν τῷ κόλπῳ κατέχων, καθ' ἑκάστην εὐχὴν ῥίπτων ψήφον μίαν³⁾. οὗτος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔνεκεν ὠφελείας καὶ συντηχίας πνευματικῆς παρεβάλε τῷ ἀγίῳ Μακαρίῳ τῷ πολιτικῷ, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ Μακάριε, θλίβομαι σφόδρα· καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν⁴⁾ εἰπεῖν, δι' ἣν αἰτίαν λυπείται. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· ἐν κόμῃ τινὶ παρθένος τις⁵⁾ κατοικεῖ, τριακοστὸν

1) B περὶ παύλου τοῦ ἐκ τῆς φέρμης ὁρωμένου. —

2) Corr., Α τὴν σαῆτιν B τῆς σαῆτις. — 3) B ῥίπτων μίαν ψη-

φίδα. -- 4) B ἑαυτὸν. -- 5) τις om. B.

ἔτος ἤδη ἔχουσα ἀσκουμένη, περὶ ἧς μοι πολλοὶ διηγῆσαντο, ὅτι παρεκτός σαββάτου καὶ κυριακῆς οὐδέποτε ἐσθίει ἄλλην ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν σύμπαντα χρόνον ἔλκουσα τὰς ἑβδομαΐδας, διὰ πέντε ἡμερῶν ἐσθίουσα, ποιῆ εὐχὰς ἑπτακοσίας, καὶ¹⁾ ἀπευδόκησα ἐγὼ ἔμμαντοῦ τοῦτο μαθὼν λογιζόμενος, ὅτι ἀνὴρ δυνατώτερος κατ' ἐκείνην τῇ ῥώμῃ τοῦ σώματος δημιουργηθεὶς ὑπὲρ τὰς τριακοσίας εὐχὰς οὐκ ἠδυνήθη πλείω ποιῆσαι²⁾. ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγων αὐτῷ· ἐγὼ ἕξηκοστὸν ἔτος ἔχω, ἀπ' οὗ τεταγμένας ἑκατον εὐχὰς ποιῶ, καὶ τὰ πρὸς τὴν τροφήν ἐργαζόμενος ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τὴν ὀφειλομένην σωντυχίαν ἀποδιδούς, καὶ οὐ κρίνει με τὸ συνειδός μου ὡς ἀμελήσαντα· σὺ δὲ εἰ³⁾ τριακοσίας εὐχὰς ποιῶν ὑπὸ τοῦ συνειδότος κρίνη, δῆλος εἶ ἢ καθαρώς αὐτὰς μὴ εὐχόμενος, ἢ πλείονας δυνάμενος εὐχεσθαι καὶ μὴ ποιῶν.

2.

Περὶ Εὐλογίου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου⁴⁾.

(Ex capite XIX Historiae Lausiacaе codicum. Cf. Meurs. cap. XXVI. XXVII.)

... ἔστι δὲ (ὁ ὄρος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου) μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἡρακλέους εἰς τὴν πανέρημον, τὴν φέρουσαν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὡς ἀπὸ τριάκοντα σημείων τοῦ ποταμοῦ. ἔλθων εἰς τὸ μοναστήριον τὸ παρὰ τὸν ποταμόν, ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁵⁾ ἐκαθέζοντο, εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ⁶⁾, Μακάριος καὶ Ἀμάτας, οἱ καὶ ἔθαψαν τὸν μακάριον Ἀντώνιον⁷⁾ κοιμηθέντα, ἕξεδεξάμην ἡμέρας πέντε, ἵνα συντύχω τῷ ἁγίῳ Ἀντωνίῳ. ἐλέγετο δὲ παραβάλλειν αὐτὸν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ποτὲ μὲν διὰ β'⁸⁾, ποτὲ δὲ διὰ κ'⁹⁾, ποτὲ δὲ διὰ ν'¹⁰⁾ ἡμερῶν, καθὼς αὐτὸν ὁ θεὸς ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τῶν παρατυγα-

- 1) καὶ om. A. -- 2) Pro κατ' ἐκείνην ... ποιῆσαι B ὑπὲρ γυναίκα καὶ ἐγὼ πλείω τῶν τριακοσίων εὐχῶν οὐκ ἠδυνήθη ποιῆσαι. -- 3) Ex conl. addidi ei, codd. om. -- 4) B profert titulum: περὶ εὐλογίου τοῦ σχολαστικοῦ καὶ τοῦ λελωβημένου. -- 5) B μαθηταὶ τοῦ μεγάλου ἀντωνίου. -- 6) ἐκαθέζοντο ... πίσπιρ om. B. -- 7) Pro τὸν μακάριον Ἀντώνιον B αὐτὸν τὸν. -- 8) B ὅτεκα. -- 9) B εἴκοσι. -- 10) B περὶ τριάντα (sic).

νότων ἦγεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. διάφοροι οὖν συνήχθημεν ἀδελφοὶ διαφόρους ἔχοντες χρείας, ἐν οἷς καὶ Εὐλόγιός τις κ. τ. λ.

. . . συνέβη δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐλθεῖν τὸν μέγαν Ἀντωνιον ἐσπέρας βαθείας, ὡς ἔφη ὁ Κρόσιος, ἐμπεριβλωμένη¹⁾ χλαμύδα δερματίνην φορῶν. εἰσήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, καὶ ταύτην εἶχε τὴν συνήθειαν ἐν τῷ ἔρωτῳ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Μακάριον περὶ τῶν ἐρχομένων, τοὺς μὲν μοναχοὺς Ἱεροσολυμίτας καλεῖν, τοὺς δὲ κοσμικοὺς Αἰγυπτίους. ἤρώτα οὖν ὁ μέγας· ἀδελφε Μακάριε, ἦλθόν τινες ἀδελφοὶ ἐνθάδε; καὶ ἀπεκρίθη· ἦλθον. καὶ λέγει· Αἰγύπτιοί εἰσιν ἢ Ἱεροσολυμίται; ἔδωκε δὲ αὐτῷ σημεῖον τοὺς ἀπραγοτέρους καί²⁾ ἀεργεῖς λέγειν ὅτι Αἰγύπτιοί εἰσιν, καὶ ἔλεγεν αὐτῷ περὶ τῶν Αἰγυπτίων³⁾. ποιήσον φακὸν καὶ δός αὐτοῖς φαγεῖν. καὶ ἐποίει αὐτοῖς εὐχὴν⁴⁾ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. ἀπεκρίνατο δὲ τότε ὁ Μακάριος περὶ ἡμῶν διὰ τὸν λελωβημένον, ὅτι μεγάδες εἰσιν. ἐὰν δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἱεροσολυμίται εἰσιν⁵⁾, ἔκαθέζετο διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν. ἐν ἐκείνῃ οὖν τῇ ἐσπέρᾳ καθεσθεῖς, φησί, προσκαλεῖται πάντας ὁ μέγας κ. τ. λ.

3.

Περὶ Οὐάλεντος.

(Caput XXX Historiae Lausiacaе codicum. Cf. Meurs. cap. XXXII.)

Οὐάλης τις τὸ γένος Παλαιστινὸς τὴν ἔρημον καταλαβὼν ὄκησε μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστον χρόνον. ὅστις μεγάλη βιούς⁶⁾ σκληραγωγία τὸ ἄκρον⁷⁾ τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας⁸⁾, ἐν οἷσιν καὶ τύφῳ ὑπὸ δαίμονος χλευασθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ τοιοῦτου ὀλεθρίου πάθους κατὰ μικρὸν ἀπατώμενος, τὴν διάνοιαν αὐτοῦ παρεσκεύασε μεγαλοφρονῆσαι, ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυγχανόντων καὶ τὰ πρὸς ἐκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. καὶ ποτε σπυρίδα ῥάπταντος αὐτοῦ⁹⁾, ὡς διηγοῦντο

1) A verbo φιβλοῦν cf. Stephani Thesaur. — 2) καὶ om. A. —

3) περὶ τῶν αἰγυπτίων om. B. — 4) B εὐχὴν μίαν. — 5) εἰσιν

om. A. — 6) βιούς om. B. — 7) A τὸν ἄκρον βλον. — 8) B

κατορθωκώς. — 9) Pro ῥάπταντος αὐτοῦ B ῥάπταντι.

οὐ τοῦτου συνήθεις, ὅτι ἐν ἐσπέρα βαθείας σκοτίας οὔσης τῆς βελόνης ἐκπεσοῦσης¹⁾, ἐν ἧ κατερῆράπτωσεν, καὶ μὴ εὐρίσκοτος αὐτήν²⁾, λαμπάδα αὐτῷ ὁ δαίμων πεποίηκεν, ὡς καὶ εὐρεῖν τὴν βελόνην, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν³⁾ ὄγκῳ κενῶ φουσηθῆναι τὸν ἄθλιον. κατ' οἰκονομίαν δὲ τοῦ Θεοῦ θάπτει τῇ ἀδελφότητι ἢ τούτου βλάβη κατάδηλος γέγονε. συνέβη ξένους τινὰς ὀπίωρας ἐνεγκεῖν τῇ ἀδελφότητι⁴⁾. ὁ δὲ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἀπέστειλε πρὸς δράκα ἐκάστῳ εἰς τὰ κέλλια, ὁμοίως καὶ τούτῳ τῷ ἄθλιῳ Οὐάλλη⁵⁾. ὁ δὲ τὸν κομίσαντα ἔτυψε καὶ ἔβρισε⁶⁾ λέγων· εἶπέ τῷ⁷⁾ Μακαρίῳ, οὐκ εἰμί σου χεῖρων⁸⁾, ἵνα σὺ μοι εὐλογίαν⁹⁾ πέμπης. καὶ γνοὺς ὁ ἄγιος Μακάριος τὴν πλάνην αὐτοῦ, μεθ' ἡμέρας¹⁰⁾ ἀπῆλθε παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀδελφε Οὐάλλη, ξενηλαχθῆς· παῦσαι καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ οὐ πρόεσχεν τῇ παραινήσει, ἀπέιθων καὶ ἀντιλέγων. πληροφορηθεῖς οὖν ὁ διάβολος, ὅτι εἰς ἄκρον αὐτῷ πείθεται, σχηματίζει ἑαυτὸν εἰς¹¹⁾ τὸν σωτήρα, καὶ παραγίνεται πρὸς αὐτὸν νυκτὸς ἐν φαντασίᾳ μετὰ δαιμόνων χιλίων λαμπαδηφόρων¹²⁾, δεκαντίων τροχὸν πύρινον, καὶ ἐν μέσῳ τὸν σωτήρα σχηματίζων, καὶ ἓνα προσλαμβάνοντα¹³⁾ καὶ λέγοντα αὐτῷ· ἠράσθη σου ὁ Χριστὸς τῇ τοῦ βίου καθαρότητι καὶ πολιτείᾳ σου, καὶ παρεγένετο πρὸς σε τοῦ ἰδεῖν σε. ἔξελθε τῆς κέλλης σου, καὶ τοῦτον πόρρωθεν ἐστῶτα ἰδὼν κύνιας προσκύνησον. ὁ δὲ ἔξελθὼν εἶδε παράταξιν λαμπαδηφόρων¹⁴⁾, καὶ ὡς ἀπὸ σταδίου τὸν ἀντίχριστον, καὶ πεσὼν προσκύνησεν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφρευοβλάβησεν αἰχμαλωτισθεὶς ὁ ἄθλιος, ὡς μεθ' ἡμέραν ἐλθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ πάντων εἶπε· ἐγὼ κοινωνίας χρεῖαν οὐκ ἔχω· τὸν Χριστὸν γὰρ εἶώρακα σήμερον. τότε λαβόντες αὐτὸν οἱ πατέρες¹⁵⁾ δεσμοῦαι σιδήρῳ ἐπὶ ἓνα χρόνον, καὶ συν-

- 1) Α πεσοῦσας. — 2) Pro εὐρίσκοτος αὐτήν Β εὐρισκομένης. — 3) ἐπὶ τούτῳ πάλιν om. Β. — 4) Β τοῖς ἀδελφοῖς ἐνεγκεῖν. — 5) Β οὐάλετι. — β) Β ἔβρισε καὶ ἔτυψε. — 7) τῷ om. Α. — 8) Ex conii., codd. χρείων. — 9) Β εὐλογίας. — 10) Β μεθ' ἡμέραν. — 11) Β ὡς. — 12) codd. λαμπαδιφόρων. — 13) Β προσλαβόντα. — 14) Α λαμπαδεφόρων. — 15) Β οἱ ἄγιοι πατέρες.

εχέσι ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχαῖς καὶ ποικίλῃ ἀδιαφορήσει¹⁾ καὶ ἀπραγωτέρω βίῳ τὸ ὄημα αὐτοῦ καθελόντες ἀπεθεράπευσαν²⁾. τοῖς γὰρ ἐναντίοις τὰ ἐναντία λάματα. ἀναγκαῖον ὄν ἠγησάμην καὶ τοὺς τῶν ἠπατημένων βίους ἐνθεῖναι τῷ βιβλίῳ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν μὲν ἐντυγχανόντων, ὅτι καὶ ἀρεταὶ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδιακρίτως αὐτὰς μετεχομένοις.

4.

Περὶ Ἡρώου.

(Caput XXXI Historiae Lausiacaе codicum. Cf. Meurs. cap. XXXIII. Macariorum quidem hoc capite mentio non fit, quod ideo adiecimus, quia Rosweido teste in latinis quibusdam Historiae Lausiacaе exemplaribus Hero beatum Macarium contumelia affecisse tradebatur, id quod falsum esse ex hoc codicum textu elucet. Eandem illam ob causam interpretationem capituli latinam supra non reperis; de Rosweidi vero observatione breviter disputavimus p. 109.)

Ἡρῶν τις γέγονεν Ἀλεξανδρεὺς, γειτνιῶν μοι, ἀστέιος, νεώτερος, εὐφυῆς τὴν διάνοιαν, καθαρὸς τὸν βίον, καὶ ὑπερβολὴν λεπτὸς τῇ ἀρίστη πολιτείᾳ, ὡς πολλοὺς³⁾ τῶν συνήθων αὐτοῦ λέγειν, ὅτι πολλάκις διὰ τριῶν μηνῶν ἤσθιεν⁴⁾, μόνῃ τῇ κοινωνίᾳ ἀρκοῦμενος καὶ εἴ ποῦ παραφανείῃ ἀγριολάχανον. πείραν δὲ τούτου ἔσχον καὶ γὰρ σὺν τῷ μακαρίτῃ Ἀλβίνῳ ἐπὶ τὴν Σκῆτιν ἀπιόντι ἀπέχουσαν ἀφ' ἡμῶν⁵⁾ ἐπὶ μ⁶⁾ σημείοις. καὶ ἐν τούτοις ὀδεύοντες ἡμεῖς δεύτερον ἐφάγομεν καὶ ἐπίομεν⁷⁾, ἐκείνος δὲ μηδ' ὄλωσ γενουόμενος, πεζεύων⁸⁾, ἀπεστήθιζεν ψαλμοὺς τὸν μύθον καὶ ἄλλους ἰε', τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν, καὶ Ἡσαΐαν, καὶ μέρος Ἰερεμίου τοῦ προφήτην, καὶ Λουκᾶν τὸν Εὐαγγελιστήν, καὶ τὰς παροιμίας, καὶ τούτον καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθημεν βαδίζοντα. ὅς καὶ αὐτὸς μετὰ πόνοους μεγάλους καὶ ἰδρωτάς γενναίους τῷ τύφῳ τῆς ἀπονοίας ἀρθεῖς εἰς ὕψος μετέωρον, κάκειθεν ἐλεεινὸν πᾶσι πτωμα

1) B ἀδιαφορεῖ. — 2) B ἐθεράπευσαν. — 3) πολὺς. — 4) Codd. ἔσθιεν. — 5) Ex conji., A ἀπεχὸς ἀφ' ἡμῶν B ἀγίων ἀπεχούση (sic). — 6) B τεσσαράκοντα. — 7) B τρίτον ἐπίομεν. — 8) πεζεύων om. B.

κατενεχθεῖς, καὶ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων οἰήσει ματαιὰ μεγαλοφρονησας, πάντας ἐξύβρισι λέγων· ὅτι οἱ πειθόμενοι ὑμῶν τῇ διδασκαλίᾳ ὑπακῶνται· οὐ γὰρ διδασκάλους ἑτέροις χρῆσθαι¹⁾ παρεκτός τοῦ Χριστοῦ μόνου, ὅτι αὐτὸς ὁ σωτὴρ εἶπεν· μὴ καλέσητε διδασκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. ὅς ἐπὶ τοσοῦτον καὶ αὐτὸς ἐσκοτίσθη τὴν διάνοιαν²⁾ τῇ κενοδοξίᾳ τῆς οἰήσεως ἄνωθεν κάτω ἐλθῶν³⁾, ὡς αὐτὸν μηδὲ⁴⁾ τοῖς θεοῖς μυστηρίοις θέλειν προσέρχεσθαι. τελευταῖον δέ, ὡς ὑπὸ σφοδροτάτου πυρὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐλασθεῖς, κατήλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν προνοία τῆς θείας οἰκονομίας⁵⁾, ὥστε ἦλω τὸν ἦλον ἀποκρύψασθαι· περιέπεσεν γὰρ ἀδιαφορίας, καὶ θεατρικαῖς⁶⁾ ἰπποδρομίας, καὶ καπηλείας τὰς διατριβὰς εἶχεν⁷⁾. τέλος καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικομακίας ληφθεῖς καὶ, ὡς⁸⁾ ἐσκέπτετο ἁμαρτῆσαι, μιμᾶδι τινὶ συνεχῶς τὰ πρὸς τὸ ἔλκος αὐτοῦ διελέγετο⁹⁾. καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις¹⁰⁾ ὄντι¹¹⁾ γέγονεν αὐτῷ κατὰ τινα οἰκονομίαν ἄνδραξ κατὰ τῆς βαλάνου, καὶ ἐπὶ ἕξ μῆνας τοσοῦτον ἐνόσησεν, ὡς κατασαπῆναι αὐτοῦ τὰ μέρη καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. ὕστερον δὲ ὑγιάνας καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ἐπανῆλθεν ἄνευ τῶν μελῶν τούτων, καὶ εἰς μνήμην τῆς οὐρανοῦ πολιτείας ἐν θείῳ φρονήματι γεγωνῶς, καὶ ἔξομολογησάμενος τοῖς ἁγίοις πατράσι πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ, ἐνεργῆσαι τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοίμηται.

- 1) B χρῆσασθαι. — 2) Pro ὅς ἐπὶ διάνοιαν B τοσοῦτον δὲ ἐσκοτίσθη τὸν λογισμὸν. — 3) τῇ κενοδοξίᾳ ἐλθῶν om. B. — 4) Ex conl., A ὡς ὕστερον, σιδηρωθῆναι καὶ αὐτὸν μηδὲ, B ὡς μηδὲ. — 5) Pro κατήλθεν οἰκονομίας B τῇ θείᾳ προνοίᾳ οἰκονομήμενος κατήλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν. — 6) Corr., codd. θεατρικοῖς. — 7) A εἶχε B ἐποιεῖτο. — 8) καὶ ὡς om. B. — 9) μιμᾶδι τινὶ... διελέγετο om. B. — 10) B ἐν τοῖς. — 11) A ὄντα.

IV.

De sancto Marco abbate historia e codice Vindobonensi edita.

(In bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CCLXXIV, olim CCXXXVII, chartaceo, in 4., fol. 247, 2 ex Historia Lausiaca Palladii desumpta et a manu recenti negligenter scripta tanquam prologus asceticis Marci cuiusdam Capitibus praefigitur ita inscriptis: Τοῦ ἀββᾶ μάρκου περὶ τοῦ πνευματικοῦ κόμου, quae in Magna Bibl. Veterum Patrum Paris. T. XI. p. 888 sqq. excusa sunt. Codicem descripserunt Lambecius V, 194. de Nessel I, 379. De hac Marci historia cf. supra p. 16 not. 2. p. 76 sqq.)

Οὗτος ὁ ἀθάνατος καὶ μακάριος Μάρκος¹⁾ νεώτερος ὢν παλαιὰν καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν, πρῶτος ὢν καθ' ὑπερβολὴν καὶ σώφρων. περὶ τούτου ἔφη ὁ μὲν²⁾ Μακάριος ὁ Ἀλεξάνδρινος πρεσβύτερος ὢν, ὅτι Μάρκῳ τῷ ἀσκητῇ οὐδέποτε ἔδωκα ἐγὼ προσφορὰν, ἀλλ' ἄγγελος αὐτῷ ἀπεδίδω³⁾ ἀπὸ τοῦ Θεσμοστηρίου λαμβάνων, μόνον δὲ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς ἐθεώρουσεν ἐγὼ τοῦ ἐπιιδόντος. οὕτως ὁ μέγας καὶ ἀθάνατος Μάρκος. πότε καθεζόμενον ἐν τῇ ἀλῆ τῆς κέλλης αὐτοῦ καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαση τὸν⁴⁾ ἑαυτῆς σκύμμον τύφλον ὄντα ἤνεγκε, καὶ ῥίπτει αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, ὃν καὶ ἐθεράπευσεν⁵⁾ ὁ ἅγιος. τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἁγίῳ ἤνεγκε, ὅπερ ὁ ἅγιος Μάρκος καταλέλοιπε τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ οὗτος τῇ μακαρίᾳ Μελάνῃ ἀφῆκεν τὸ ξένιον τῆς ὑαίνης ἐπιλεγόμενον. οὗτος τεσσαράκοντα ἔτων ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος δοῦλος τοῦ Χριστοῦ.

1) Nomina propria in codice literis parvis scribuntur. — 2) Cod. aut μὲν aut μέγ(ας). — 3) Cod. ἀπεδίδου. — 4) Corr., cod. τό. — 5) Cod. θεράπευσε.

V.

De sancto Macario historiae

e codice Vindobonensi editae.

(In codice ms. bibliothecae Caesaræae Vindobonensis hist. graec. IX, olim XLII, chartaceo, in fol. (Lambec. VIII, 840. de Nessel V, 31) appendicem ad Apophthegmata a Cotelerio edita, quam eorum compilator in praefationis fine memorat, contineri supra p. 36 docuimus. Ex ea igitur appendice, cuius fol. 80, 1—145, 2 de senibus anonymis, deinde usque ad fol. 163, 1 de senibus, quorum nomina addita sunt, narratur, tres de Macario historias protulimus, quarum una codicis fol. 148, altera fol. 161, 1, tertia ad finem usque appendicis legitur. Quas latine interpretati sumus supra p. 50 sqq. 165 sq.)

1.

Ἐἶπεν ὁ ἀββᾶς Μακάριος· τί κρίνεις τοὺς φονεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ τυμβωρύχους καὶ εἴ τινα δήποτε τῶν παρανόμων; ἔχουσιν ἴδιον δικαστήν, μᾶλλον δὲ μὴ μονομερῶς ἐξέταξε τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ σεαυτοῦ πταίσματα πολλὰ προγενόμενα¹⁾, καὶ εὐρήσεις²⁾ σεαυτὸν ἐκείνων πολλάκις γέροντα. καὶ γὰρ σὺ πολλάκις εἶδες ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς· τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς οἶδας ὅτι μοιχεία ἀπαρτισμένη ἐστίν. καὶ πολλάκις ἐλοιδορήσας τὸν ἀδελφόν σου· οὐκ ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ περὶ τούτου ὁ κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι ὁ εἰπὼν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μωρέ, ἔνοχος ἐστί ἐς τὴν γένναν τοῦ πυρός. τὸ δὲ πάντων φρικωδέστερον, ἴσως ἀναξίως προσέρχη τοῖς ἁγίοις καὶ ἀχράντοις αὐτοῦ μυστηρίοις, καὶ ἔνοχος γίνῃ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὄν μὲν κρίνεις, εὐρίσκειται ὅτι ψιλὸν ἄνθρωπον ἐρόνευσε, σὺ δὲ εὐρίσκει αὐτὸν τὸν Χριστὸν φονεῦν, καὶ τῆς ἐκείνου σφαγῆς ὑπεύθυνος, ὡς ἀναξίως μετέ-

1) Ex ceni., cod. πταίσματα· πολὺ προγενόμενα. — 2) Cod. εὐρίσει.

γων τοῦ ἀγράφτου σώματος καὶ τοῦ αἵματος. ὁ γὰρ ἀναξίως, φησίν, ἐσθίων καὶ πίνων ἔνοχός ἐστι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. τοῦτ' ἐστίν· ὡσπερ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρωσαν αὐτόν, οὕτω καὶ οἱ ἀναξίως μετέχοντες τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. καὶ μάλ' εἰκότως, ὅτι διαβρῆξας πορφύραν βασιλικὴν καὶ ὁ ῥυπώσας αὐτὴν τὸν αὐτὸν θάνατον ὑπομένουσιν. ὥστε οὖν καὶ οἱ κατατεμόντες τὸ σῶμα αὐτοῦ τότε καὶ οἱ νῦν ῥυποῦντες αὐτὸ ἐν ἀκαθάρτῳ ψυχῇ μεταλαμβάνοντες αὐτὸ τὴν αὐτὴν τοῖς σταυρώσασιν αὐτὸν καὶ ὑποστήσονται δίκην, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἀπόφασιν.

2.

Ἔλεγε ὁ ἀββᾶς Μακάριος, ὅτι ὅτε ἤμην νεώτερος, ἀκηδιάσας ἐν τῷ κελλίῳ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἔρημον, λέγων τῷ λογισμῷ μου, ὅτι ὧ ἂν ἀπαντήσης, ἐρώτησον αὐτὸν χάριν ὠφελείας. καὶ εὗρον παῖδιον βόσκον βοῦς¹⁾, καὶ λέγω αὐτῷ· τί ποιήσω, παῖδιον, ὅτι πεινῶ. λέγει μοι· καὶ φάγε. πάλιν εἶπον, ὅτι ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινῶ. πάλιν λέγει μοι· καὶ πάλιν φάγε. καὶ πάλιν εἶπον, ὅτι πολλάκις ἔφαγον, καὶ πάλιν πεινᾶ. τότε λέγει μοι· τύχα ὄνος εἶ, ἀββᾶ, ὅτι πάντοτε τρώγειν θέλεις. καὶ ὠφελῆθεις ἀνεχώρησα.

3.

Γέροντις διηγήσατο περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου, ὅτι περὶ τὸν Ἀρσενούτην ἐκαθέζετο τις μονάζων ἐπὶ ἔτη πολλά, τὸν τῶν ἀγίων ἀσκήσας βίον, ὧ πνεῦμα πύθωνος προσεπέλασε κενοδόξῳ ὄντι διὰ τὴν περὶ τὴν ὑπερηφανίαν κουφότητα· καὶ πρῶτον μὲν πλανᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὸ φρόνημα τῶν λεγομένων ἱερακίτων, οἵτινες λέγουσιν μῆτε τὸν σωτῆρα ἀνθρώπινον ἀνειληφέναι²⁾ σῶμα, μῆτε ἐγείρεσθαι τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὃ περικείμεθα, καὶ ὅτι τρεῖς εἰσιν ἄρχαί, θεὸς καὶ ὕλη καὶ κακία, ἐξ ὧν κατασκευάζεται, μῆτε ἠνθρωπικῆναι τὸν θεὸν λόγον καὶ τέλειον ἀνειληφέναι³⁾ ἄνθρωπον, μῆτε μὲν σώζεσθαι τὸ εἶναι

1) Cod. βόας. — 2) Ex conii, cod. ἀνηλαφέναι. — 3) Cod. ἀνηλαφέναι.

των¹⁾ πάντων αἰτιον. οὕτως δὲ διαστραφεῖς ἀποσπᾶ ψυχὰς πεντακοσίας. ἰσχυσε δὲ διὰ τὸ λέγειν πολλοῖς πολλά, καὶ ἀπωλείας καὶ εὐρέσεις καὶ ἀποβολὰς θανάτου ἐν διαφόροις τρόποις. ἀλλὰ καὶ δαιμόνια, φησὶν, ἐξέβαλε κατὰ τὸ ἐν εὐαγγελίοις εἰρημένον, ὅτι δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε εἰ δυνατόν πλανῆσαι καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. σφόδρα γὰρ τὰ ἀρχοντικὰ δαιμόνια περὶ ταῦτα ἰσχύει, τὸ αὐτὰ ἐκείνα δῆθεν²⁾ καταργεῖν. πάνν γὰρ συμφισνοῦσιν ἐπὶ ἀπώλειαν ψυχῶν. ὁ οὖν τοῦ τόπου ἐκείνου ἐπίσκοπος μετὰ τοῦ κλήρου παραγίνεται πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἀββῶν Μακκάριον, ἀξιῶν αὐτόν, ὅτι ὡς θέλεις ἐλθὲ καὶ βοήθησον ἡμῖν. ἐὰν γὰρ μή σου ζῶντος τὴν γειτονίαν ἡμῶν καθάρωμεν, πάντες αὐτῷ πρόσκεινται, καὶ εὐχερῶς περὶ τὰ φαινόμενα τῆ πλάνῃ ὑπαγόμενοι ἀπάγονται. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· καὶ Ἰσοδ ἔρχομαι ἰδιώτης ἄνθρωπος, τί αὐτῷ ποιήσω; ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἐπέμενεν ἀξιῶν καὶ λέγων, ὅτι οὕτως πιστεύω, ὅτι, ἐὰν ἐλθῆς, ὁ Θεὸς εἰρηνεύσει³⁾ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ. πολλάκις γὰρ προθήμενος ἐλθεῖν ἐκωλύθη ἀπὸ τοῦ κλήρου, ὡς καταγελωμένος⁴⁾ ἀπὸ τῶν κοσμικῶν. νῦν οὖν μὴ φέρων τὴν ἀπώλειαν τοῦ λαοῦ, ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦ Θεοῦ φοβούμενος λέγοντος· ὅτι τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητήσω ἐκ τῆς χειρὸς ὑμῶν, ἦλθον πρὸς σε πέμψαντός με τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἀναστὰς ἠκολούθησε αὐτῷ. καὶ ἔρχονται ἕως ἐκείνου τοῦ πλάνου. καὶ ὄρα αὐτὸν καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· οὗτος πνεῦμα ἔχει ἀρχοντικόν, καὶ ἵνα οἶδας, ὅτι ἐμὸν ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστιν. οὐδὲ γὰρ⁵⁾ πρὸς ταῦτα τὰ πνεύματα ὅλως ἐπάλαισα. δύο γὰρ τάγματα λέγουσιν οἱ ἅγιοι δαιμόνων, ἐν τὸ τὰς ἡδονὰς ἐμβάλλον τῷ σώματι, καὶ ἐν τὸ τὰς ψυχικὰς ἐμπνοῦν⁶⁾ πλάνας, ὁ καὶ σφόδρα ἐστὶ δυσυπότακτον. ταῦτα γὰρ ἀφορᾷ ὁ σατανᾶς τοῖς γόησι καὶ πλάνοις καὶ αἰρεσιάρχαις καὶ φαρμακομάντεσι⁷⁾, καὶ εἴ τι τοιοῦτω. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· τί οὖν ποιήσομεν; λέγει ὁ γέρον· εὐχῶν χρεῖα· λόγος γὰρ οὐκ ἰσχύει. κελεύουσιν οὖν ἐξ-

1) Emend., cod. τὸν. — 2) Haec vox in codice difficillima ad legendum. — 3) Corr., cod. εἰρηνεύσαι. — 4) Ex conji., cod. καταγγελωμένος. — 5) Corr., cod. οὐδὲ δὲ γὰρ. — 6) Corr., cod. ἐμπνοῦν. — 7) Corr., cod. φαρμακοῖς μάντεσι.

ελθεῖν· ὁ δὲ ἐξέθροχεται πρὸς αὐτούς. καὶ παραχρηῖμα δέχεται αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος χεῖλεσιν καὶ λέγει πρὸς¹⁾ αὐτόν· πῶς τοσοῦτον χρόνον σὺ παρέλαβες ἡμῖν²⁾; ὁ δὲ εἶπεν· ὅτι σὺ φρονεῖτε ὀρθῶς. λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Μακάριος· σὺ σὺν καλῶς φρονεῖς; ὁ δὲ· καὶ πάνυ, φησί. τί δέ ἐστι, φησὶν, ὃ ὑμεῖς; Φρονοῦμεν ὀρθῶς, ὅτι σάρκα καὶ ὀστέα ἀντιληφέναι³⁾; λέγει ὁ ἅγιος Μακάριος· εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν λέγωμεν, καλῶς· εἰ δὲ ἀλήθεια οὕτως ἠθέλησε, σὺ τί ἂν λέγεις; Ἰνα δὲ μὴ πολλοὺς ἀναλώσωμεν λόγους, λέγω μὲν σοι, ὡς φρονοῦμεν, καὶ εἰ μὲν πεισθεῖης, καλῶς ποιεῖς, εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὸν θεὸν ἔχεις, οὗ τὰ δόγματα ἀθετεῖς. ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ πρῶτος λέγω μου τὴν πίστιν. εἶτα λέγει ὁ ἅγιος· κακὴ πίστις⁴⁾ μηδὲ ὀνομαζέσθω, ἀλλὰ λέγωμεν τὴν καθολικὴν τῆς ἐκκλησίας πίστιν. καὶ λέγει τῷ ἐπισκόπῳ εἰπεῖν. ἔστῳτος οὖν τοῦ λαοῦ ἄρχεται ἐκτίθεσθαι τὴν πίστιν οὕτως· πιστεύω εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν ὁμοούσιον αὐτοῦ λόγον, δι' οὗ ἐποίησε τοὺς⁵⁾ αἰῶνας, τὸν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων εἰς ἀθέτησιν τῆς ἀμαρτίας ἐπιδημήσαντα ἐν σαρκί, ἦν ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας ἐκτῶ ὑπεστήσατο, τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀνωστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. πιστεύω μὲν δὲ καὶ εἰς ἀνάστασιν ψυχῆς καὶ σώματος, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. καὶ πάλιν· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίᾳ. ἥρᾳς, πῶς λέγει τοῦτο; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη· ἐμοὶ τὴν ἐκ λόγων πίστιν⁶⁾ μὴ πρόσφερε, ἀλλ' ἀπέλθωμεν εἰς τὰ μνημεῖα, καὶ ἓνα τῶν ἐκεῖ κειμένων ἀνάστησόν μοι, καὶ οἶδα, ὅτι καλῶς φρονεῖτε· ἐπεὶ ἐγὼ ψυχὴν χωρὶς⁷⁾ σώματος ἄγω. στραφεῖς δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος λέγει τῷ ἐπισκόπῳ· μέγα κακόν, ὅτι περιζῶμεν τὸν θεόν, ἀλλ' οὐδὲ ἔχω κυβήσταν, ἀξιῶσαι τὸν θεὸν δι' ἓνα δαιμονιακόν

1) πρὸς ex conl. addidi. — 2) Sic cod. — 3) Corr., cod. ἀντελεφέναι. — 4) cod. πίστης. — 5) Cod. τὰς. — 6) Cod. πίστην. — 7) Cod. χωρῆς.

τηλικούτον σημείον γενέσθαι. λέγει ὁ ἐπίσκοπος· οὐχί, πά-
 τερ, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον παροικίαν. τότε ἀπέρχονται ἕως τῶν
 μνημάτων, καὶ ἄρχεται ὁ ἱερακίτης ἐπικαλεῖσθαι δαίμο-
 να. οὐ γὰρ δὴ που ψυχὴν ἠδύνατο ἀναγαγεῖν ψιλὴν καὶ
 γυμνήν. καὶ ὡς οὐδὲν ἴσχυσεν, ἀντέκειτο δὲ αὐτῷ ἀλη-
 θῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει αὐτοῖς· διὰ τὴν ἀπιστίαν
 ὑμῶν οὐ δύναμαι ἀνάγειν¹⁾. παραχορήμα δὲ δομύξας ἑαυτὸν
 ὁ Μακάριος ἔκαμπε τὰ γόνατα, μηδὲν ὑποσχόμενος, καὶ ὥραν
 μίαν παρατείνας ἐν τῇ εὐχῇ μετὰ πάντων ἀνέστη. καὶ τύ-
 ψας²⁾ τῷ βαΐῳ τὸ μνημα — οἱ γὰρ ῥάβδοι τῶν ἐκεῖ μονα-
 χῶν ἐκ βαΐων εἰσὶν — ἐγείρει ἀνθρώπον, οὐχ ὑπόγειόν τινα
 ἄρτι τελευτήσαντα, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων. καὶ φωνεῖ τὸν ἱερέα
 καὶ λέγει αὐτῷ· ἐξέτασον τοῦτον, εἰ ἐγείρεται σῶμα. ὁ δὲ
 ἀποψύξας³⁾ τοῦ δαίμονος αὐτοῦ ὑποχωρήσαντος ἐπὶ τῷ τηλι-
 κούτῳ σημείῳ πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου μετὰ παν-
 τὸς τοῦ λαοῦ. ζητούντων δὲ αὐτὸν φονεῦσαι οὐ συνε-
 χώρησεν, ἀλλ' ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. φησὶ δέ,
 ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ ἀναστάς, εἰ ἐπίσταται τὸν Χριστόν, ἔφη,
 ὅτι οὐδ' ἀκηκοέναι αὐτόν [ζῶν]. Φαραῶ γὰρ βασιλέως εἰ-
 ρῆκει τετελευτηκέναι. [πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν]⁴⁾.
 βαπτίσας οὖν αὐτὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἔτη τρία τὴν ἀλη-
 θῆ λοιπὸν κοίμησιν κοιμηθέντα, ὡς ἀρμόζειν ἐπ' αὐτόν τὸν
 λόγον τοῦ κυρίου, ὅτι οὔτε οὗτος ἠμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς
 αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερώθῃ⁵⁾ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. ἠρώτα οὖν ὁ
 ἐπίσκοπος τὸν ἅγιον Μακάριον, εἰ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν
 αὐτοῦ δόξα τοσοῦτων ὑλοπεσόντων αὐτῷ ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ
 σημείῳ; καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ· οὐ ἡ καρδία σχολὴν ἔχει δόξαν
 ἀνθρώπων παραβλέψασθαι, ὅτι οὗτος Θεὸν μὲν οὐπω ἔγνω,

1) Ex conji. cod. ἀγάγειν. — 2) Emend. cod. τίψας. — 3) Corr.
 cod. ἀποψύξας. — 4) Verba uncis inclusa aut glossa ex mar-
 gine in textum illata, aut loco suo mota esse videntur. Vo-
 cem ζῶν ad verba πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἦν per-
 tinere crediderim. Forte corr. ἔφη, ὅτι οὐδ' ἀκηκοέναι αὐτόν,
 ὅτι πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ζῶν ἦν· φαραῶ (cod.
 φαραοῦ) γὰρ βασιλέως εἰρήκει τετελευτηκέναι. — 5) Emend.
 cod. ἠναφανερώθη.

ὁ δὲ ποιεῖ, ἀνθρώποις ποιεῖ. ὁ δὲ ἀξιοθεῖς ἐπὶ πνοίᾳ Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι ἐστὶν ὡσπερ ἐπὶ ξυροῦ ἐστῶς, φοβούμενος μὴ ἐκπέσῃ. ὁ τοιοῦτος μίαν μόνην ἐπιθυμίαν ἔχει, τὸ ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος. περὶ γὰρ δόξης οὐδὲ εἰς ἔννοιαν ἔρχεται. ὑπόταγμα¹⁾ δὲ δίδωσιν αὐτῷ τοιοῦτο, καὶ φησιν· ἤγησαι μοι τινὰ ἐπὶ θαλάσῃ περιπατοῦντα καὶ εἰς οὐρανὸν ἀτενίζοντα τῷ ἡλίῳ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ βασταζόμενον· τῷ τοιοῦτῳ ὑποτίθεται τις, ὅτι, ἐὰν ἴδῃς²⁾ τὸν τόπον, ἐφ' ᾧ ἐπιβαίνεις, ποντώσει³⁾, τί ἂν πάθῃ παρακούσας; οὕτως ὁ τῆ⁴⁾ τοῦ Θεοῦ δόξη ἐκατενίζων πατεῖ τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν. ἐὰν δὲ περὶ ταύτην στράφῃ, ἐκείνης ἐκπίπτει. ἐκπεσὼν δὲ ἐκείνης, ἐκ πολλῶν ἄλλων παθῶν κλυδωνίζεται. τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἀγίου τούτου, ὅπερ ἦν ἐλεήμων καὶ φιλάδελφος καὶ πόσην⁵⁾ εἶχεν διάκρισιν περὶ τὰ πράγματα, τὸ κατειδὸς σιγήσομαι.

-
- 1) Cod. ὑπόδαγμα. — 2) Cod. ἴδεις. — 3) Cod. ποντώσαι vel ποντούσαι, forte *mavis corr.* ποντωθήσει vel ποντισθήσει. — 4) Cod. τί. — 5) Cod. πόσιν.

VI.

Specimen

*interpretationis germanicae antiquae historiarum de Macariis
Aegyptio et Alexandrino e codice bibliothecae Jesuitarum
Coloniensis depromptum.*

(Codex est chartaceus in 12., foliorum 300, Sec. XIV vel XV, satis bene exaratus, in cuius dorso leguntur verba: *Bibl. de Croisters*; quare ad bibliothecam fratrum crucis Coloniensium olim pertinuisse videtur. Insunt ei pulcherrimae de Barlaam et Josaphat sanctisque senibus historiae, germanico quidem idiomate elaboratae, in iisque plurimae de Macariis, ex quibus quatuor tantum hic ad codicis fidem accuratissime descriptas proponimus.)

FE 1.

eyn zeichen.

Dar na sachten sy ons ouch eyn selssen zeichen. It was eyn rych man de hadde eyne schone dochter. Vnd omb de so warff eyn yungelinck. Ind do sy eme syns bosen willen neit in wolden volgen. Do machde hey dat myt zoueryen. Dat sy ir vader ind ir moder. ind vyl anderre lude neyt anders in saegen dan vur eyn wylt pert. End da van ir vader ind ir moder ind ir ander vrunt waren in groissem lyden. Ind voirten sy gezoumet ind gebunden vur den heyligen vader sante machario. Ind veyllen vur syne voysse myt groissem weynen ind sprachen zo eme. Ouwe heylige vader dese maget de du heir suys dat was ouse dochter. Ind bose lude synt zo geuaren ind haynt sy mit zoueryen verwandelt. Dat sy is geworden als du wail sust. Wir bydden dich durch den schepper hemelrichs ind ertrichs ind de alle creaturen geschaffen hait. Dat du got byddes dat sy weder werde. Als hei sy van eirsten hait geschaffen. Do lachde der heylige vader gar goitlichen ind sprach. Ich in sien

neit deirlyches an ir. dan eyns mynschen nature. ouch in is an irme lyue neit deirliches. Mer it is in der lude ougen de sy an sien den duncket dat is van des duuels wercke. Vnd do hey dat hadde gesprochen. da voirte hey sy in syne celle. Ind na vyl gebedes dat hey ouer sy dede. Do salde hey sy myt olye in deme namen onses heren Ihs Xps Want sy van groissem arbeide alle yr kraeft hadde verloren. Do gaff hey ir zo essen ind voirte sy her vs zo eren vrunden. Do sagen sy sy au vur eyne iunffrouwe. Als sy in der wairheit was. End do ir vader ind eir vrunt groislichen danckden machario deme heyligen vader end got loueden. Do sprach hei zo der yunffrouwen. Des duuels gewalt ist da van an dir schynber geworden. Want du hais vunff wechen ayn den heyligen licham gotz geweist. End also voirten sy de dochter myt vrouden weder zo heyme.

2.

Dar na begerde der heylige vader dat hey queme in den bongarden. Janne ind manbe. Dat waren die zwene zouuener de by konyneck pharone waren. Do moyses van gode wart tzo eme gesant. de da zeichen vur eme daden. Do deden de zweyn zouuener myt dem duuel also dane zeichen. dat sy pharonem bedrogen. Dat hey moyses ind synen zeichen neit in wolde gelouuen. Ind die selue zweyn zouuener. Mambre ind Janne De machden sich seluer eyn seir duyrbar graiff in eynen bongarden. Ind grouen dar eynen borne ind plantzden dair in vyl boume van mencherhande vruchten. Also dat de bongarde is recht als eyn paradys. Dair is ouch grois schatz van syluer ind van golde ynne verborgen. Nu is euer der duuele also vyl da ynne. dat geyn mynsche an menchen iaren nye in dorste dar in komen. Ind do der heylige man macharius desen bongarden volde sien. Doe machde hey eyn busschelgiu van helmen ind wanne hey eyne myle wegges was gegangen. so lachte ey dar eynen halm an den wech. Dat hey neit in vereirde wanne hey weder solde gayn. Want hey moyste. IX dage

gayn ee hey dar kunde komen. End do hei deme garden op eyne myle na was. Do lachte hey sich neder ind wolde rouwen. Do quam der duuel ind hadde de helme alle op gelesen. Ind lachte sy zo syne houfde. vnd do hei ontwachede do vant hey sy. Ind vernam zo hantz ind bekante des duuels ontruwe. Ind dachte dat hey sich nyrgen. dan zo gode in solde verlaissen. Ind do hey zo deme garden quam Do quamen de duuel her vs myt groissem geschrey. Ind sprach machario wat woltu moynch heir in onsem huse. Wail vs balde du in hais heir neit zo schaffen. Dese stede is vns. dych in leist nemant dar yn. du yn machs heir neit blyuen. Do sprach macharius ich mois her in. ind besien we it heir is geschaffen. Ind do hey hyn in geynck do quam der duuel euer intgayn in myt eyne bloissen swerde. Ind dede recht off hey in doit wolde slayn. Ind sprach ganck weder in dyne celle. Dich duncket gar ongevoichlich wanne wyr omb dyn huys gayn. Inde meyns du dan dat du myt gewalt sols bynnen onse huys gayn. Do antworde hey dem duuel end sprach. Du koms intgayn mich myt-eyne swerde. Ind ich gayn intgegen dych in dem namen onses heren ihs Xps. End also moiste eme der duuel wychen. Ind do hey in den garden quam Da vant hey eyne bornen. Ind dar was eyne enmer mit eyne yseren ketten angemacht. Mer sy was vervullet inde zo brochen. Hey vant da ouch vyl guldenre afgode ind vyl groisses schatzes. hey vant ouch da de schoinste boume van granaten ind van vyggen. ind van alrehande vrucht. Ind do hei dat allet hadde besien. Do geynck hei weder vs. ind leis syluer ind golt lyggen dat hei is neit in berorde. Ind zo hantz do hei vs quam. Do voiren de duuele dar weder in. Vnd kratzden ind reiffen eme na recht als de rauen. Nu hadde hey mit sich wasser ind broit gedragen. des gebrach eme do. Ind do hey weder durch de woystenie geynck. do doirste in also sere. dat hey rechte wolde verderuen. End do hey in groissen noeden was Do sach hey gar eyne schone yunffrauwe de hadde gar eyne wys hemde an. Inde hadde op dem houfde eyne

gelten myt wasser de sweifde op der erden. Nu was sy van eme also verre als man myt eyne bogen moichte scheissen. End do hey ir also na geynck. Do geynck sy eme vuyr dry dage. Ind an dem veirden dage do quamen vyl wylder deir gaynde. Vnde onder den was eyne hynde. ind der leyff ir kyndelyn na. End der hinden ontvlois ere mylch op de erde. Ind do hey de yonffrauwe allet sach vur eme gayn mit der gelten myt deme wasser. Do gewan hey doch eyne craeft van yrme gesichte. Do hey do de hynden hadde gesien. Do sprach eyne stymme van dem hemel zo eme. Macharyus ganck zo der hynden ind such sy: zo hantz. do hey intgegen ir geynck. do stoint sy zo hantz stille. Ind do hei gesouch do gewan hey alle syne craeft weder. Ind de hynde geynck vort myt eme sees dage durch de woystenye. Ind hey soich sy weder den durst. Ind do hey weder in syne celle quam. Do geynck de hynde weder mit irme kynde in de woystenie. Ind do macharius den broederen sachte van der groisser nutzicheit de hey gesien hadde. vnd sachte dat da gar wail broedere woenen solden. Do wart der yunger broeder hertze gar sere intfenget. Ind wolden weder stryt dar End do de alde broedere dat hoirten. Do vorteden sy. dat de yunge broedere vur den duuelen dair neit in moichten blyven. Ind brachten it in vs dem synne. wa myt dat sy moichten. vnd spraichen zo deme lesten. Is it wail dat ir da vur den duuelen blyuen moicht. Wat loyns woldet ir dan van gode warden. Synt dat da also groisse waillust is. ind dat man da sunder alle lyfliche gebrech leuet. Also in daden onse vurvaren neit de heylige alt vaders. de in soichten geyn lyfliche waillust. Mer wa sy gode alre heimelichste deynen moichten. we hart inde we woyste dat it da was. dat was in alreleifste. Und myt desen worden so brachten sy dat den yongen broederen vs deme synne.

3.

Kyn zeichen.

It wart zo eynre zit eyn drufe gesant machario. Nu was syn hertze alle zyt dar op gerychtet dat hey lieuer schaffde syns euenen crysten nutz dan syns selues. So gedachte hey ouch heir an. Ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind gedachte dat is die noitturflicher were dan hey seluer. Ind der selue broder was siech Ind der broder hadde ouch de selue doeget we siech dat hey was. Do gedachte hey doch dat eyn ander syns bes bedoifste dan hey. ind sante den drufuen vort eyne anderen. Ind mit kurten worden so quam der drufue in alle de cellen die in der woystenien waren. sy weren na off verre. Ind eyn eicklich dachte dat synre eyn ander bes bedorfte dan hey. Inde zo deme lesten wart der drufue macharius weder gesant. Do hoif hey syne hende op ind louede got myt groissen vrouden omb de broederliche leifde ind truwe ind omb de gantze volkomenheit de in alle den broederen was.

4.

Abbet macharius stoynt tzo eynre zit in synre cellen spade an deme auende. Ind sach tzo eyne vynsteren vs. Do geynck der duuel da hyn gar entlychen. Ind hadde eynen roeck an. da waren vil locher an. End an eyne eicklichen heyneck eyn vesgen. recht als da de aptekere ir krut ind ir salue in haynt. Doe sprach macharius du groisser wa woltu hyn. Do antwerde der duuel ind sprach. Ich wil hie hyne yn die woystenye de broedere tzo soicken. Do sprach macharius wat meynet dat dat du so vyl boissen drages. Do sprach der duuel. Ich brengen den broedern mynen dranck tzo versoicken. Inde brengen dar omb so mencherhande Off in dat eyne neit in beualle dat ich in dat ander bede. Ind it kan neyt gesyn dar in sy ommer get onder dat in beualle. Ind do hey dat gesprochen hadde do voir hey vort vurbas. Nu was de celle macharius op eyne berge.

Ind vyl cellen dair onder in der woystenyen da vyl goeder broeder ynne waren. End do dat macharius von deme duuel hoirte. Do stoynt hey ind beite bys dat der duuel weder quam. Ind do hey weder quam. doe sprach hey euer tzo eme. bys wyllekomen. Do antwerde eme der duuel gar onwertlichen ind sprach. Wat sal myr dyne groisse. Mir synt doch alle de gene de ich hayn gesien gar wederspennych geworden. Do sprach macharius ind in hais du da geynen vrunt. Do wolde hey eme hauen geloegen. Do vraichde hey eme euer. Ind do moyste it eme der duuel sagen. do sprach der duuel ich hayn dair eyne de begynnet sich wail na myme willen zo halden. wes ich eme beyden des intfenget hey etzwat vyl. do vraichde eme macharius we hey heysche. Do sprach der duuel hey heischet theopenticus. ind mit den worden do voir hey euer synre straisen. Tzo hantz do hey enwech voir. Do nam macharius synen staff in syne hant ind geyack op den berch zo den broederen in die woysteyne. Ind do in dat wart gesacht do geyngen sy eme alle intgegen. Ind ein eicklich meynte dat hey tzo in yn de cellen hedde gekeirt ind gegangen. Do vraichde hey wa theopenticus celle were. Ind geynck do tzo eme. Do wart hey gar vro ind ontfeynck in gar leyflichen. Ind do de tzwene alleynen waren ind de broedere alle van eme waren gegangen. Do sprach macharius tzo theopenticus. Lyeue broeder we geheltz du dich. Do sprach hey wail lyeue vader van dyme gebede. Do sprach euer macharius moyent dich ouch boese gedancken. Do sprach hey ya heylige vader onder wylen. Ind schamede sich eme tzo sagen wa mit syn hertze was bekummert. Dat myrckde macharius tzo hantz ind wolde mit behenden lysten vs eme de wairheit wynnen. Ind sprach tzo eme alsus. Also mench iair als ich in der woystenyen hayn verdreuen. Ind mich alle de broedere vur eyne heyligen vader halden. Ind ouch by na op hondert iair alt byn. ind in kan des doch neit ouerwynnen mych in moyen de gedancken. Do sprach theopenticus. Gelouue myr heylige vader sy moyent mich gar sere. Ind do macharius hoirte

dat hey begunte tzo geen Do lachte hey eme alsulche rede vur myt kundicheit recht of hey bekummert were myt den vyl bosen gedancken. Ind myt alsulcher behendicheit so wan hey vs eme dat hey geyde alle der gedancken da mit in der duuel ouch mit hadde bekort. Do sprach macharius tzo eme. Lyeue broder we lange vastestu. Do sprach der broder bys tzo noenen zyt. Do sprach macharius. lyeue broder vaste bys tzo vesper zyt. Ind nym van deme ewangelyo etzwat ind van der heyliger schryft ind betrachte da vs. Ind wanne dich eynige bose gedancken moyent. So in such neit omb dich. mer bouen dych tzo gode ind der kompt dir tzo hulpen ind hey in verleist dich neit. End do hey vil myt eme redede ind in leirde we hey sich intgayn des duuels lagen solde halden. Do geynck hey weder heym in syne celle. Ind dar na eyns dages do quam der duuel myt deme seluen krame als hey vur hadde gedayn. Do groite in euer macharius inde sprach. war woltu groisser. Do sprach der duuel ich wyl euer de broedere vysenteiren. Nu beife macharius euer eyne wyle bys dat hey weder quam. Ind do hey do weder quam do vraichde hey in euer. We dat de broedere nu deden. Do sprach der duuel myt eynre gar harder stymen Ouwe sy synt mir alle wederwordich geworden. Euer den ich wail in myne vruntschaff hadde gebracht. De hait sich alre meyst intgegen mich gesat. Ind is also mortlych intgegen mich geworden. dat ich synre cellen neit in dorste geneken. Ind ich hayn gesworen dat ich in langer zyt nummer dar in wyl gekomen. In do hei dat gesprach do voir hey synen wech.

VII.

**Macaril culusdam abbatis visiones
de sanctis angelis**

e codice Vindobonensi primum editae.

(Exstant in bibliothecae Caesareae Vindobonensis codice ms. theol. graec. CC, olim CLXXXVII (Lambec. IV, 442. de Nessel I, 294), chartaceo, in 4., negligenter exarato, in quo ε. pro ι vel υ saepissime scriptum invenis, p. 97, 1—100, 2. Ex eo descriptas, et, quia Macariorum Aegyptii vel Alexandrini non esse videntur, literis minoribus impressas adiicere statuimus.

I.

Διήγημα φρικτὸν καὶ ξενίζον τὸν¹⁾ νοῦν.

Ἐλεπεν ὁ ἀββᾶς μακάριος, ὅτι ἐλθόντος μου ἐν κονσταντινου²⁾ πόλει, ἐπιθυμοῦν³⁾ γάρ μοι ἦν τοῦ θεάσασθαι αὐτήν, καὶ περιπατῶν⁴⁾ ἐν τινι ἐμβόλῳ, τῆς ἀληθείας μαρτυρούσης μοι εἰς ταῦτα τὰ λαλούμενα παρ' ἐμοῦ, βλέπω τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς δεδωρημένοις μοι παρὰ κυρίου πρὸς τὸ νοεῖν με τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἀνθρωπὸν τινα ὡσπερ εὐνοῦχον ἔξωθεν τοῦ καταγωγίου⁵⁾ τοῦ πορνικοῦ ἔστῶτα, πάνυ κατηφῆ κρύπτοντα⁶⁾ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ταῖς δυοῖ παλάμαις αὐτοῦ, καὶ ἐθρήνει τῷ σχήματι, ὡστε νομίζειν, ὅτι καὶ ὁ οὐρανὸς συνεθρήνησεν⁷⁾ αὐτῷ· προσεγγίσας δὲ λέγω πρὸς αὐτόν· τί ἐστίν ὁ τρόπος τοῦ θρήνου σου καὶ ἡ κατηφία⁸⁾, καὶ οὐκ ἀναχωρεῖς τῶν ἐνθάδε, ἕτι πορνῶν καὶ ἀσελγῶν καταγωγίων⁹⁾ γυναικῶν ὑπάρχει; εἰπέ μοι, παρακαλῶ· ἔχει γὰρ συμπάθειαν πολλὴν ὁ θρήνός σου. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει μοι· φύσει, ἐνδοξε δούλε τοῦ θεοῦ, ἄγγελός εἰμι, [καὶ]¹⁰⁾ ὡσπερ πάντες οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ ᾠρῃ τοῦ βαπτίσματος ἕκαστος λαμβάνει ἄγγελον παρὰ τοῦ θεοῦ, πρὸς φυλακὴν καὶ σκέπην τοῦ ὄντος ὡδε ἀνθρώπου, καὶ πολλὰ θλιβομαι ὁρῶν αὐτὸν ὡδ' ἐργαζόμενον ταῖς ἀνομίαις καὶ ἀσωταῖς¹¹⁾, ὡς καὶ νῦν ἐν τῷ καταγωγίῳ¹²⁾ τούτῳ

1) Ex conl., pro ξενίζον τὸν cod. ξενίζοντα. — 2) Cod. κονσταντινου. — 3) Ex conl., cod. ἐπεθύμων. — 4) Sic cod. — 5) Cod. καταγωγίου. — 6) Ex conl., cod. κρατοῦντα. — 7) Emend., cod. συνεθρήνη (sic). — 8) Sic cod. pro κατήφεια. — 9) Corr., cod. καταγώλειον. — 10) Vox καὶ codicis supervacanea esse videtur. — 11) Sic cod. pro ἀσωταῖς. — 12) Cod. καταγωγίεφ.

κείμενον¹⁾ εἰς ἀνομίαν, ὡς ὄργης, μετὰ τῆςδε τῆς πόρνης· καὶ πῶς μὴ θρηνησῶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἰς τοιοῦτον σκύτος κατασταθείσαν; λέγω [πρὸς]²⁾ αὐτὸν ἐγὼ· καὶ διὰ τί οὐ νοθετεῖς αὐτὸν τοῦ φυγεῖν τὸν ζόφον τῆς ἁμαρτίας ταύτης; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ἐπειδὴ οὐκ ἔχω χώραν ἔγγισαι πρὸς αὐτόν. ἀφ' οὗ γὰρ ἤρξατο ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι δαιμόνων, καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχω εἰς αὐτόν. [καὶ ἐγὼ λέγω πρὸς αὐτόν³⁾] πόθεν δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν ἐξουσίαν [ἔχεις]⁴⁾ ἐν αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ σοι αὐτόν ἐμπιστευσατος; καὶ λέγει μοι πάλιν ὁ ἄγγελος· ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλόανθρωπος· αὐτεξούσιον ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔασεν αὐτόν τῇ ἀρεσκείᾳ πορεύεσθαι ὁδόν, δείξας αὐτῷ τὰς δύο ὁδοὺς, τὴν στενὴν καὶ τὴν πλατείαν, αἰρηκῶς αὐτῷ ἀμφοτέρων τὴν λύσιν, τῆς μὲν στενῆς καὶ τεθλιμμένης⁵⁾ ὁδοῦ τὰ διαβήματα μικρὸν μὲν πόνον ἔχοντα πρὸς τὸ παρόν⁶⁾, καὶ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνων αἰῶνας τὴν ἀνάπαυσιν, τῆς δὲ πλατείας κόλασιν αἰώνιον καὶ τὸ πῦρ τῆς γέννης καὶ τὰς λοιπὰς πάσας κολάσεις. ποῖαν νοθεσίαν ἔχω ποιῆσαι λοιπὸν πρὸς τὸν ἔμδον ἄνθρωπον, ὃν μοι ἐνεχείρησεν ὁ Θεὸς τοῦ σκέπειν⁷⁾ αὐτόν; αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος νοθετεῖ καὶ παρακαλεῖ καὶ διδάσκει πάντας ἀπέχεσθαι τῶν σαρκῶν πράξεων, καὶ μόλις ποτε τινες σκέπτονται ἀκριβῶς τοὺς θελοὺς λόγους αὐτοῦ. λέγω οὖν πρὸς αὐτόν· τί ἐξέτεινας τὰς χεῖράς σου στενάζων πρὸς τὸν οὐρανόν; καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος· ὄρω τοὺς δαίμονας κύκλῳ αὐτοῦ κροτοῦντας, καὶ ἑτέρους τραγωδοῦντας⁸⁾, [ἑτέρους]⁹⁾ γελῶντας αὐτοῦ ἀσέμνως, καὶ τούτου ἕνεκεν διεπριώμην¹⁰⁾ ἐπὶ τὰ ἐλλείσματα¹¹⁾ ἐκεῖνα καὶ ἠυχόμην τῷ Θεῷ, ἵνα ἰυσθῇ ἀπὸ τῶν δαιμόνων τὸ πλάσμα αὐτοῦ, καὶ δωρησῆται¹²⁾ μοι μιαν ἡμέραν χαρῆναι¹³⁾ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῇ μετανόᾳ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐπιστροφῇ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ τῇ ἐξομολογήσει, καὶ ἀξιοθῆναι¹⁴⁾ με τοῦ παραδοθῆναι¹⁵⁾ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει καὶ μετανόᾳ ἄσπιλον καὶ καθαράν διὰ τοῦ κυρίου ἁμμελιον¹²⁾ τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ. καὶ

1) Corr., cod. κείμενος. — 2) πρὸς om. cod., addidi ex conii. — 3) Verba unciis inclusa ex conii. addidi. — 4) Corr., cod. τεθλιμένης. — 5) Corr., cod. παυρόν. — 6) De hac voce cf. supra p. 232. — 7) Corr., cod. τραγωδοῦντας. — 8) Vocem ἑτέρους unciis inclusam ex conii. addidi. — 9) Cod. διεπριώμην. An mavis corr. διεπρισάμην. — 10) Sic cod., forte λρεθίσματα? — 11) Cod. δωρείσθηται. — 12) Cod. χαρεῖναι. — 13) Cod. καὶ τοῦ ἀξιοθῆναι. — 14) Ex conii. cod. παραδοθῆναι (sic). — 15) Ex conii., cod. ἁμμε πτων.

ταῦτα εἰπὼν ὁ ἄγγελος ἄφαντος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. λέγω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί μου, ὅτι ἀκριβῶς οἶδα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη θυρωδεστέρα ἁμαρτία, εἰ μὴ ἡ μοιχεία¹⁾ καὶ ἡ πορνεία καὶ ἡ²⁾ τῶν σοδῶμων ἐπικατάρατος· εἰδὼν δὲ θέλει ἐν τούτοις τοῖς ἁμαρτήμασιν ὧν μετανῶσαι, θερμότερον δέχεται³⁾ αὐτὸν⁴⁾ ὁ θεὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς, διότι ἐκ προαιρέσεως ἐστὶ τὸ πάθος, πληθύνει⁵⁾ δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος διὰ τὸν γαργαλισμὸν· εἰδὼν δὲ θέλη τις⁶⁾ ἀποκτεῖναι τὰ πάθη ταῦτα ἐν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐγκρατεῖα, ξηραίνει αὐτά.

2.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα διηγήματα.

Ἔλεγε πάλιν ὁ αὐτὸς ἅγιος μακάριος, ὅτι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἦν πρὸς κύριον τὸν θεὸν προσευχόμενος. εἶτα ἀνέβλεψα⁷⁾ εἰς τὸν οὐρανὸν ἰδὼν, καὶ ἰδοῦ⁸⁾, ἦν ἀνεφωγμένος, καὶ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ οἱ μὲν ἀνῆρχοντο, οἱ δὲ κατήρχοντο, τὰς ψυχὰς ἀναφέροντες. τινὲς δὲ μέλανες καὶ ζοφώδεις ἐν τῷ αἴρι εἶχον περισπασμὸν πολὺν⁹⁾ τοῦ ἀρπάξαι καὶ κατασπῆν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνθίσταντο κραταιῶς καὶ ἰσχυρῶς ὡς σφόδρα μαστιζόντες αὐτοὺς καὶ σῶζοντες τὰς ψυχὰς. βλέπω δὲ πάλιν καὶ ἰδοῦ¹⁰⁾, δύο ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ψυχὴν ἀνθρώπου φέροντες. ὡς οὖν προσέγγισαν τῷ τελωνίῳ¹¹⁾ τῆς πορνείας καὶ τῆς μοιχείας¹²⁾ καὶ ἀνδρομανίας¹³⁾ — ταῦτα γὰρ εἶσι πάντων τῶν τελωνίων αἰσχρότερα· ἐν ᾧ γὰρ πρὸς τὰ ἄνω ἤγγιζον οἱ κατέχοντες τὴν ψυχὴν ἄγγελοι τοῦ θεοῦ — ἤρξατο ὁ ἄρχων τοῦ τελωνίου ταράττεσθαι δεινῶς καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἄγγελους τοῦ θεοῦ· ποίῳ τρόπῳ ὑμεῖς τὴν ψυχὴν ταύτην ἔλαβετε ἡμετέραν ὑπάρχουσαν¹⁴⁾; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτὸν· τί σοι τὸ σόφισμα ἐν αὐτῇ, εἰπέ; λέγει οὖν αὐτοῖς· ὅτι ἕως τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἐπόρευσε, καὶ τὴν σοδομῆν ἁμαρτίαν πολλακίς ἰδίᾳ προαιρέσει ἐργάζετο, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἔκρινε τὸν πλησίον αὐτοῦ λοιδορῶν, καὶ τί οὖν δεινότερον τούτων τῶν ἐγκλημάτων ἔχετε εὐρεῖν ἐν αὐτῷ; λέγουσιν οἱ ἄγγελοι· εἰ καὶ ἦν

1) Corr., cod. μοιχεία. — 2) Ex conii., cod. εἰ. — 3) Cod. δέχεται. — 4) Cod. αὐτό. — 5) Cod. πληθύνη. — 6) Cod. θηλή τῆς. — 7) Emend., cod. ἀναβλέψας. — 8) Ex conii., cod. ἰδὼν. — 9) Corr., cod. πολλήν. — 10) Cod. ἰδὼν. — 11) Corr., cod. τῷ τελωνίῳ (sic). — 12) Cod. μοιχίας. — 13) Cod. ἀνδρομανίας. — 14) Cod. ἡμετέρα ὑπάρχουσα.

θεδουλωμένη ἢ ψυχὴ αὐτῆ τοῖς τοιοῦτοις πάθεσιν, ἀλλ' ἐξέκοψε ταῦτα ἐξ αὐτῆς πρὶν ἢ τὸ τέλος αὐτῆς ἔλθειν. λέγει δὲ ὁ διαβάρολος· οὐχί, οὐκ ἔστι, ὡς λέγετε¹⁾, ἀλλὰ ἀμετανόητος ἐτελεύτησεν ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς, μὴδ' ὄλως παυσάμενος τὰς ἀνομίας· οὐδαμοῦ εὐρέθη ἐξαγόρευσιν ποιησάμενος²⁾ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ πασῶν³⁾, ἢ ἀποχὴν τῶν πονηρῶν ποιησάμενος, ἀλλ' οὕτως ἐτελεύτησε, δοῦλος ὢν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐμὸς συνεργάτης. τότε λέγει εἰς τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ· ἀληθῶς σοι τῷ ἐχθρῷ οὐ πιστεύομεν· ὄλως γὰρ ψεῦδος ὑπάρχεις, ἀκάθαρτε· ἀλλὰ κληθῆτω⁴⁾ ὁ ἄγγελος ὁ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δοθεὶς αὐτῷ εἰς παραφυλακὴν, κἀκείνος φράσει τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔστιν. ὡς δὲ ἐκλήθη ἐκεῖσε, ἦν γὰρ ἀσχολούμενος περὶ τῆς ταφῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ, λέγουσιν⁵⁾ οἱ ἄγγελοι αὐτῷ· εἰπέ ἡμῖν, ἑταῖρε⁶⁾· ἢ ψυχὴ αὐτῆ μετενόησεν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς ἢ συναπέθανεν αὐταῖς; καὶ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς εἶπεν ὁ ἄγγελος· ἀπὸ τῆς ὥρας, ἐν ᾗ κατέπεσαν ἐν τῇ νόσῳ, πρὶν ἢ αὐτὸν βαρυνθῆναι εἰς μνήμη⁷⁾ ἔλθων τοῦ θανάτου, ἤρξατο θρηνεῖν καὶ σακρῦειν, καὶ ἐκάλεσεν ἔλθειν τὸν πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατὰ μόνος ἤρξατο θρηνεῖν καὶ σακρῦειν καὶ ἐξομολογεῖσθαι πάσας⁸⁾ τῷ Θεῷ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, ἐκτείνων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν, κικρῶς στενάζων καὶ ὀδυρόμενος. εἰ οὖν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς ταύτην⁹⁾ τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ, καὶ μάλιστα εὐχόμενος, εἰτ' οὐχὶ δόξα τῇ δικαιοκρίσει¹⁰⁾ αὐτοῦ; ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τοῦ φωτός ἄγγελοι κατεγέλωσαν τῷ διαβόλῳ ἰάσαντες¹¹⁾ αὐτόν. καὶ ὄντως παρῆλθεν ἢ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τῆς παγίδος¹²⁾ τῶν θρηνονόντων. καὶ πάλιν θεωρῶ, καὶ ἐφαίνεται ἑτέρα ψυχὴ· ἦν δὲ φύσει εὐνοῦχος, καὶ κατηγοροῦν αὐτῷ μεγάλως οἱ δαίμονες ἐλέγχοντες αὐτοῦ μιᾶς ἐκάστης ἁμαρτίας κατ' εἶδος καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον, λέγοντες τὰς αὐτοῦ πονηρίας¹³⁾ καὶ πράξεις αἰσχροῦς. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀντέλεγον, δικαιώματά τινα ἔχειν αὐτόν· ἐν τῇ ζωῇ γὰρ αὐτοῦ πολλάκις καὶ πτωχοῖς τι ἐδίδω¹⁴⁾, ἀλλ' εἰ καὶ πονηρόν τι ἐποίησεν, εὐθὺς ἐστρέφετο μετανοῶν, καὶ ὠνείδιζεν ἑαυτὸν καὶ ἐμέμφοτο καὶ ἐστέναζε σακρῦων. καὶ ταῦτα λέγοντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ διεισχυρίζοντο¹⁵⁾

1) Ex conl., cod. λέγεται. — 2) Cod. ποιουσάμενος. — 3) Corr., cod. πάντων. — 4) Cod. κληθεῖτο. — 5) Cod. καὶ λέγουσιν. — 6) Cod. ἑτέρε. — 7) Ex conl., cod. μνή. — 8) Cod. πάντας. — 9) Scilicet ἁμαρτίαν. — 10) Sic cod. — 11) Ex conl., cod. εαπήσαντες(sic). — 12) Cod. παγίδος. — 13) Cod. πονηρίας. — 14) Vocem ex parte extinctam ex conl. restitui. — 15) Cod. διεισχυρίζοντο.

καὶ κατεγέλων¹⁾ μὴ κτερίζοντας²⁾ τοὺς δαίμονας ἀνθιστάμενοι καὶ πείθοντας³⁾, [ὡς]⁴⁾ ἴνα⁵⁾ ὁ θεὸς ἔχει ἐλεῆσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ἔλεγον δὲ πάλιν οἱ δαίμονες ἐνθρονησάμενοι⁶⁾ ἐκ νεότητος αὐτοῦ πολλὰ ἐπράξεν κακά, οἷα οὐκ ἐπρεπον αὐτὸν Χριστιανὸν ὄντα καὶ εὐνούχῳ⁷⁾, πορνεύων, μοιχεύων καὶ μιαιῶν ἐαυτῷ τοὺς τὴν σοδομίην ἁμαρτίαν ἐργαζομένους⁸⁾, πάντας δὲ ὑβρίζων καὶ ὀργιζόμενος καὶ τύπων δεινῶς πολλοὺς φόνους εἰργάσατο. εἰ οὖν πρέπει τούτῳ σωτηρία, λάβετε καὶ τὸν κόσμον ὅλον καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς. σώσατε δωρεάν· ἡμεῖς γὰρ εἰς μάτην κοπιῶμεν. καὶ λέγουσι τότε πρὸς αὐτὸν οἱ ἄγγελοι· προσέχετε ἄθλιοι, διί, ἅπερ ἥμαρτεν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, ἐκ πάντων ἐκείνων ἐξέκοψε καὶ ἀπέστη, καὶ ὁ θεὸς συνεχώρησε ταῦτα· καὶ ἐλεημοσύνας καὶ προσφορὰς διὰ τῶν ἱερέων ἐποίησε πρὸς κύριον τὸν θεόν ὑπὸ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτοῦ. τί οὖν ὑμῖν⁹⁾ δοκεῖ, θηρία σαρκώμενα¹⁰⁾; πρέπει ἐστὶ τῇ ψυχῇ ταύτῃ σωτηρίας τυχεῖν ἢ οὐ; ὁ γὰρ φιλόανθρωπος κύριος ἐκεῖνα κρίνει, ἃ δι' ἐξαγορεύσεως εἰς φῶς οὐκ ἔλθουσιν. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν· πάντα γάρ, ὅσα ἐξομολογήσονται οἱ ἄνθρωποι διὰ ἱερέων ἐν ταπεινώσει πολλῇ καὶ στενωγμῷ ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν καὶ παύσονται τῶν πονηρῶν πράξεων, ὁ ἐλεῆμων θεὸς οὐ λογίζεται τὰς ἁμαρτίας κρύψαντας¹¹⁾ τὸ δοκεῖν ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, πάντας αὐτοὺς κρίνει¹²⁾ ὁ θεὸς καὶ ἐλέγχει καὶ οὐνειδίξει καὶ τῷ πυρὶ δοκιμάζει εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Ταῦτα οἱ ἄγγελοι εἰπόντες κατήσχυον¹³⁾ τὰ πονηρὰ πνεύματα, καὶ οὕτως διέστησαν τῶν ἐκεῖ. καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πύλιν τοῦ οὐρανοῦ. ἐλευθερώθη δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ εὐρέθη σωτηρίας τυχοῦσα παρὰ θεοῦ τοῦ σώζοντος τὸ πλάσμα αὐτοῦ. καὶ ἦν¹⁴⁾ πάλιν ἐτέρα ψυχὴ ἀνεφέρετο, ἥτις¹⁵⁾ ἦν πάνυ εὐλαβὴς καὶ φοβούμενη¹⁶⁾ τὸν θεόν, τὴν ἐλεημοσύνην ἰσχυρῶς ἐπὶ ζωῆς πολιτευσάμενη¹⁷⁾. εἶχε δὲ καὶ ἀγάπην πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἀγνείαν τε καὶ σεμνότητα. ἐνεβρῦκοντο¹⁸⁾ δὲ αὐτῇ οἱ δαίμονες τρι-

1) Cod. καταγέλων. — 2) Corr., cod. κτερίζοντες. — 3) Cod. πήθοντες. — 4) Vocem ὡς uncis inclusam ex conl. addidi. — 5) Conl., cod. ἴς. — 6) Ex conl., cod. ἐνθροινισόμενοι. — 7) Sic cod. — 8) Corr., cod. ἐργαζομένη. — 9) Corr., cod. ὑμεῖς. 10) Ex conl., in codice vox lectu difficilis est. — 11) Ex conl., cod. κρύψας αὐτάς. — 12) Corr. cod. κρίνει. — 13) Ex conl., cod. κατήσχησαν. — 14) Cod. ἴδον. — 15) Ex conl., cod. εἶτις. — 16) Cod. φοβούμενα. — 17) Cod. πολιτευσάμενα. — 18) Cod. ἐνεβρुकούντο.

ζοντες τοὺς δόοντας αὐτῶν κατ' αὐτῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ἔτρεμεν ὀρώσα τὴν ἀγριότητα αὐτῶν, καὶ συνεστειλέτο εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ κατερχόμενοι ἀγγελοι ἐπὶ ἐτέρων ψυχῶν συναπαρτῶντες ἠσπάζοντο αὐτήν. ἐγένετο δὲ ἐν τῇ εἰσελθεῖν τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ κατέχοντας¹⁾ τὴν ἁγίαν ἐκείνην ψυχὴν, ἀπήνησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ κατησπάζοντο αὐτήν χαίροντες καὶ λέγοντες· δόξα σοι, ὦ θεός, ὅτι ἐλυτρώθη ἡ ψυχὴ αὕτη ἀπὸ βράθους κατακτάτου καὶ ἐκ τοῦ θειοῦ θράκοτος· καθ' ὅσον δὲ ἀνέβαινον²⁾ ἐπὶ τὰ ἄνω, τοσοῦτον ἐπικατησπάζοντο αὐτήν πάντα τὰ γάματα τῶν ἀσωμάτων ἀγυλιώμενα· τοῦτο γὰρ ἔχουσιν αἱ ἁγίαι δυνάμεις, τὸ χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι ἐφ' ἐκάστη ψυχῇ σωζομένη. ὅτε δὲ ἐφθάσαν εἰς τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν ἀστραῖον³⁾ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ ἐμακάρισαν⁴⁾ αὐτήν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ ἐξεχύθη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, καὶ ἐπλήσθη ὅλη ἀθανάτου φανὸς καὶ εὐωδίας καὶ ἡδύτητος. καὶ παρεδόθη μιχαὴλ τῇ ἄρχοντι τῆς δεαθήνης, τοῦ κατατάξαι αὐτήν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. καὶ ἰδοὺ⁵⁾ ἄλλη ψυχὴ ἤγετο⁶⁾ ὑπὸ δαιμονίων⁷⁾ εἰς τὰ καταχθόνια ὄξως· ἦν δὲ οἰκέτου τινός, ὅστις ἦν τῇ ὄρῃ ἐκείνῃ σχοινίῳ ἐαυτῶν πνίξας· ἠκολούθει δὲ ὀπισθεν ὁ ἀγγελος αὐτοῦ καὶ ἐκέπιτο ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ καὶ ἔλεγε λυπούμενος· οὐαὶ τοῖς ταλαιπώροις δαίμοσι τοῖς τὰ θειὰ ταῦτα κατεργαζομένοις⁸⁾.

1) Coni., cod. κατέχοντες. — 2) Cod. ἀνέβεινον. — 3) Ex coni., in codice literae αστ tantum certe dignoscuntur. — 4) Cod. ἐμακάρισεν. — 5) Cod. ἰδόν. — 6) Cod. ἤγετο. — 7) Sic cod. — 8) In codice addita est vox ἰδόν, qua p. 100, 2 finitur; deinde p. 101, 1 his incipit verbis: βίος καὶ πολιτεία (sic) τῆς ὀσίας μητέρος ἡμῶν εὐφροσύνης τῆς μετακλήθεισης σμαραγδίου καὶ τῶν αὐτῆς γονέων. Ἐγένετο τις ἐν τῇ ἀλεξανδρείῳ μεγάλη πύλει ἀνὴρ ἐνδοξος ὀνόματι παφνούτιος κ.τ.λ.

VIII.

Historia Lauslaca Palladii

*Helenopolitani episcopi ad codicis Vindobonensis fidem
breviter delineata.*

(Historiam de monachis seculi IV. a Palladio episcopo ad Lausum praepositum scriptam, quam Meursius e codice Palatino edidit, non tantum summo pere depravatam, sed etiam plurimis capitibus alienis refertam esse saepe monuimus. Itaque genuini textus, qui in duobus codicibus Vindobonensibus invenitur, singula capita ad alterius, membranacei, codicis fidem, quocum alter, chartaceus, convenire solet, recensita breviterque delineata adiunximus.)

Historia, quam Palladius de vitis monachorum sanctorumque Patrum composuit, ab epistola ad Lausum praepositum scripta orditur, quae ita incipit: *Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης Λαύσῳ πραιποσίτῳ παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου περὶ βίου διαφόρων ἀσκητικῶν καὶ ὁσίων πατρῶν. Μακαρίζω σου τὴν προαίρεσιν, ὅτι πάντων εἰς τὰ μάταια κεχρηδῶν, ἐξ ὧν οὐκ ὠφελήθησονται, ἀπέθεῖ λόγους οὐκ ἐδομηῖ διδάσκεισθαι θέλεις κ. τ. λ.* Quae epistola legitur inter Opp. Meursii T. VIII p. 337. Quae ibidem p. 340 sub indice: „Vitalae sanctorum Patrum enarratio“ sequuntur, ea in codice sine titulo subiunguntur; namque legimus: *δεῖ γὰρ τὴν κατὰ θεὸν ἀσκουμένην ψυχὴν ἢ μανθάνειν πιστῶς, ἢ οὐκ οἶδεν, ἢ διδάσκειν σαφῶς, ἢ ἔγνω. εἰ δὲ ὁπότερον μὴ βούλοιο, μανίαν νοσεῖ. πολλῶν πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ διαφόρους καιροὺς συγγράμματα καταλειπομένων κ. τ. λ.* *Ἀντίγραφον* vero in codice his verbis finitur: *οὐ γὰρ ὁ τόπος μᾶλλον, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ὁρθῆς προαιρέσεως τῆ τοῦ Χριστοῦ συνεργείῃ, δι' ἧς τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τῆ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ ἐξήσκησαν.* Quae apud Meursium l. l. p. 345 in fine reperiuntur.

Singula vero historiae capita hoc ordine sequuntur:

I.

Περὶ Ἰσιδώρου τοῦ ξενοδόχου¹⁾.

(Meursii cap. I.)

Πρῶτον ταύτων ἐν Ἀλεξανδρίᾳ γέγονα ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατιῇ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει περιέτυχον ἀνδρὶ θαυμασίῳ τὸν τρόπον κ. τ. λ. (Meurs. p. 348sq.). Capitis, quod apud Meursium sequitur, initium cum hoc codicis capite iungitur; nam legitur: σύστημα παρθένων ἑβδομήκοντα. οὗτος φοιτήσαντί μοι νέφοντι κ. τ. λ. (Meurs. p. 349). Finitur autem caput his verbis: καὶ παραδίδωσι με Δωροθέῳ τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ (I. I.).

II.

Περὶ Δωροθέου τοῦ ἀσκητοῦ Θηβαίου.

(Meurs. cap. II.)

Ἐξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ κ. τ. λ. (Meurs. p. 349sq.). Finitur: πίνων; ἐξελεθῶν καὶ δι' αὐτοῦ γεμῆσας (sic) τὸν κάδον καὶ ἐπισφραγίσας τὸ ὕδωρ καὶ εἰπὼν ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτῇ, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ σατανᾶ, αὐτὸς πρῶτος ἐπιεν (p. 352).

III.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου καὶ τῆς ἀγίας Ποταμιαίνης τῆς μάρτυρος λόγοι.

(Meurs. cap. III.)

Ὁ μακάριος Ἰσιδώρος ὁ ξενοδόχος συντετοιχηκῶς²⁾ Ἀντωνίῳ ἀγίῳ καὶ μακαρίῳ³⁾ γραφῆς ἄξιον διηγήσατο πρᾶγμα ἀκηκοὸς παρ' αὐτοῦ κ. τ. λ. (Meurs. p. 352sq.). Finitur: οὕτως ἐξέφυγεν φθασάσης τῆς πίσης περὶ τὸν τράχηλον· πλείστον μὲν οὖν σύστημα χοροῦ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐτελειώθησαν τότε ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, ἄξιοι τοῦ θεοῦ εὐρεθέντες. Quae exstant in fine cap. III et cap. IV initio (p. 353).

IV.

Περὶ Διδύμου τοῦ ἀπὸ δμμάτων τοῦ συγγραφέως.

(Meurs. cap. IV.)

Ἐν οἷς τελειοῦται καὶ ὁ μακάριος Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς κ.

1) Cod. περὶ Ἰσιδώρου περὶ τοῦ ξενοδόχου. — Tituli plerumque in margine codicis scribuntur. — 2) Corr., cod. συντετοιχηκῶς. — 3) Nisi forte scribendum est Μακαρίῳ, ita ut Macarius Antonii discipulus ac minister intelligatur.

τ. λ. (Meurs. p. 352sq.). Finitur: καὶ Ἀθανάσιφ τῷ ἐπισκόπῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὄντι τὴν ἀγγελίαν ἀπόστειλον. σημειωσάμενος οὖν, φησί, τὴν ἡμέραν εὐρεται οὕτως (p. 356).

V.

Περὶ Ἀλεξάνδρου.

(Meurs. cap. V.)

Ὁ μακάριος οὗτος διηγήσατό μοι περὶ παιδίσκης τινὸς ὀνόματι Ἀλεξάνδρου κ. τ. λ. (Meurs. p. 356). Finitur: τῆς δὲ ἐσπέρας καταλαβούσης δοξολογήσασι τὸν δεσπότην ἐσθίω τὸν ἄριον. τὸ δὲ πλεον τῆς νυκτὸς προσκαρτεροῦσα τῇ δεήσει, καὶ τὸ τέλος ἐκδεχομένη πότε ἀγαλῶσα ἐνταῦθα μετ' ἐλπίδων χρηστῶν καὶ σφθῆσομαι τῷ προσώπῳ Χριστοῦ (l. 1.).

VI.

Περὶ τῶν ἐν Νητριᾷ¹⁾

(Meurs. cap. VIII. IX.)

Συντετυχηκώς οὖν πολλοῖς τῶν ἀγίων ἐγὼ καὶ ἐνδιατρίψας τοῖς περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μοναστηρίοις ἐπὶ ἑτη τρία κ. τ. λ. (Meurs. p. 360 sq.). Quae deinceps Meursius sub indice *De Arsisio* habet, ea sine titulo in codice adduntur; legitimus enim: οὐχ ὀμιλεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ αὐτῷ συγκαθέξονται μόνον. οὗτος ὁ μέγας Ἀρσῆσιος κ. τ. λ. (p. 364). Finitur: ἀρχιμανδρίτην γεγοῶτα ἀνδρῶν τρισχιλίων, περὶ οὗ εἰς ὕστερον ἐκ μέρους διηγήσομαι τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα. οὗτος ἔλεγεν καὶ τὸν θεοφόρον Ἀμοῦν τὸν Νητριώτην εἶδέναι καὶ τοιοῦτῳ τρόπῳ βεβιωκέναι (Meurs. cap. X initio p. 364).

VII.

Περὶ τοῦ θεοφόρου Ἀμοῦν τοῦ Νητριώτου.

(Meurs. cap. X.)

Ὁρφανὸς φησιν ὑπάρχων γενεῖσκος κ. τ. λ. (Meurs. p. 364sq.). Supplementum.Cotelevil a Meursio p. 366 adiectum in codice deest, in quo sic legis: δις τοῦ ἔτους ὄρων τὴν μακαρίαν αὐτοῦ σύμβιον. τούτου θαῦμα διηγήσατο ὁ μακάριος Ἀθανάσιος κ. τ. λ. (p. 365). Finitur: ὑπ' ἀγγέλων μετενεχθείς. οὕτως οὖν βιώσας ἐξήκοντα δύο ἔτων τελειοῦται, ὡς τὸν μακάριον Ἀντώνιον ἰδεῖν

1) Sic cod. — Hic titulus generalis non ad marginem, sed in ipso textu legitur.

την ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἀγγέλων ἀναλαμβάνομένην εἰς τὸν οὐρανόν (p. 365).

VIII.

Περὶ Ὡρ.

(Meurs. cap. XI.)

Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νητρίας κ. τ. λ. (Meurs. 369). Supplementum Cotelerii a Meursio p. 372 appositum deest in codice, qui exhibet: *ὀνόματι Ὡρ, ᾧ πολλὴν προσμαρτύρει ἀρετὴν κ.τ.λ. (I. I.). Finitur: οὕτε ἐκτός τῆς χρείας ἐλάλησεν τί ποτε (p. 369).*

IX.

Περὶ Παμβώ.

(Meurs. cap. XII.)

Τούτου τοῦ ὄρους ἐγένετο πάροικος καὶ ὁ μακάριος Παμβώ, διδάσκαλος κ. τ. λ. (Meurs. p. 373 sq.). Finitur: *καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους ἐσχηκέναι τὴν εἰς τοῦς λόγους ἀκρίβειαν (p. 376).*

X.

Περὶ Ἀμμωνίου.

(Meurs. cap. XIV.)

Ὁ τούτου γεγονώς μαθητὴς Ἀμμωνίου ἄμα τρισὶν ἀδελφοῖς ἐτέροις καὶ δυσὶν ἀδελφαῖς κ. τ. λ. (Meurs. p. 377 sq.). Finitur: *οὗ τὸ μνήμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ριγιάζομένους¹⁾ (p. 380).*

XI.

Περὶ Βενιαμίν.

(Meurs. cap. XV.)

Ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νητρίας γέγονεν ἀνὴρ τις θαυμαστός ὀνόματι Βενιαμίν κ. τ. λ. (Meurs. p. 380). Finitur: *τεσοῦτος ἦν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου Βενιαμίν (p. 380).*

XII.

Περὶ Παησίου καὶ Ἡσαίου τῶν ἀδελφῶν.

(Meurs. cap. XVII.)

Παησίος τις καὶ Ἡσαίος οὕτω καλούμενοι ἀδελφοὶ ἐπήρχον πατρὸς ἐμπόρου Σπανοδόμου, οἰκτιρες κ. τ. λ. (Meurs. p. 381 sq.). Finitur: *ὡς ἐπὶ θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον ἄμα ἐστῶτας ἐν τῷ παραδείσῳ (p. 384).*

1) Emend, cod. ριγιάζόμενος.

XIII.

Περὶ νεωτέρου ὄνομα Μακαρίου.

(Meurs. cap. XVIII.)

Νεώτερός τις ὡς ἐτῶν ὀκτώ καὶ δέκα ὄνομα Μακάριος κτήνη νέμων παρὰ τὴν Μάριαν λίμνην παίζων μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν ἀκούσιον εἰργάσατο φόρον κ. τ. λ. (Meurs. p. 385). Finitur: τῶν γὰρ ἀρετῶν αἱ μὲν εἰσι προαιρετικαί, αἱ δὲ περιστατικαί (p. 385).

XIV.

Περὶ Ναθαναήλ.

(Meurs. cap. XIX.)

Ἄλλος τις τῶν παλαιῶν ἀγίων ἐν τῷδε τῷ ὄρει γέγονεν ὄνομα Ναθαναήλ κ. τ. λ. (Meurs. p. 385 sqq.). Finitur: ταῦτα τὰ ἄθλα τοῦ μακαρίου ἀββᾶ Ναθαναήλ καὶ αἱ ἀρεταὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ τὸ περὶ τοῦ ἀοιδίμου βίου αὐτοῦ τέλος (p. 389).

XV.

Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως.

(Meurs. cap. XX. XXI.)

Τὰ κατὰ τοὺς ἀγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας κ. τ. λ. (Meurs. p. 389 sqq.). Finitur: οὕτως ἐσήλθεν εἰς τὴν κέλλαν συντρέψας τὸ σῶμα (p. 409 supra). Hoc caput supra p. 247 sqq. communicavimus.

XVI.

Περὶ Μάρκου.

(Meurs. cap. XXII.)

Περὶ τοῦ ἀγίου τούτου Μάρκου τοῦ μεγάλου ἀσκητοῦ τὸ παράδοξον τοῦτο ὁ θαυμασίος ὄντος Μακάριος διηγήσατο κ. τ. λ. (Meurs. p. 409 in fine). Finitur: ταῦτα ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου Μάρκου ἐσήμανα (p. 409). Etiam hoc caput supra p. 262 sqq. e codice edidimus.

XVII.

Περὶ Μωσέως τοῦ Αἰθίοπος¹⁾.

(Meurs. cap. XXIII.)

Μωσῆς τις οὕτω καλούμενος, Αἰθίοψ τῷ γένει, μέλας, οἰκίτης

1) Emend., cod. αἰθίοπος.

ὕπαρχων κ. τ. λ. (Meurs. p. 413 sqq.). Finitur his verbis: τελευτᾷ δὲ ἐτῶν οὐ ἐν τῇ Σχῆτει, γεγονός καὶ πρεσβύτερος, καταλιπὼν ἑβδομήκοντα μαθητᾶς (p. 417).

XVIII.

Περὶ τῶν ἐν Φέρμῃ ἀγίων¹).

Περὶ Παύλου.

(Meurs. cap. XXIV. XXV.)

Ὅρος ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπάγον ἐπὶ τὴν παντέρημον τὴν Σχῆτιν, ἧ καλεῖται Φέρμη, καὶ ἐν αὐτῷ καθέζονται ἄνδρες ὡσεὶ πεντακόσιοι κ. τ. λ. (Meurs. p. 417sq.). Caput Meursii XXV, quod sequitur, codex eodem hoc capite exhibet; nam ita legis: ὁ δὲ λέγει αὐτῷ. ἐν κώμῃ τινὶ παρθένος τις κ. τ. λ. (p. 420). Finitur: ἡ πλειονας δυνάμενος εἰσεσθαι καὶ μὴ ποιῶν. Id quoque caput p. 265 typis mandavimus.

XIX.

Περὶ Εὐλόγιου καὶ τοῦ λελωβημένου καὶ τῆς κρείττεως τοῦ ἀγίου Ἀπτωνίου.

(Meurs. cap. XXVI. XXVII. XXVIII.)

Κρόνιος μοι διηγήσατο ὁ πρεσβύτερος τῆς Νικίτας (sic) κ. τ. λ. (Meurs. p. 420sqq.) Quae Meursii capite XXVII narrantur, ea codex in hoc capite profert; etenim legimus: οἵτινες παρεγένοντο διὰ αἰτίαν τοιάυτην. οὗτος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς κ. τ. λ. (p. 421 sqq.). Idem de Meursii capite XXVIII valet, quum in codice sic legas: ἐγὼ ἔρμηνεύς γέγονα, τοῦ μὲν μεγάλου Ἀπτωνίου ἑλληνιστὴ μὴ εἰδότες, τοῦ δὲ Εὐλόγιου καὶ τοῦ λελωβημένου αἰγυπτιστῆ²) μὴ ἐπισταμένων, διὰ τὸ εἰδέναι ἀμφοτέρων τῶν διαλέκτους. καὶ τοῦτο δὲ ὁ Κρόνιος διηγήσατο, ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ, ἐν ᾗ τὸν Εὐλόγιον ἀπέλυσεν, διηγείτο ἡμῖν κ. τ. λ. (p. 428). Finitur his verbis: καὶ τῇ μνησικαχίᾳ ἐξακολουθήσασαι (l. l.).

XX.

Περὶ Παύλου τοῦ ἀπλοῦ.

(Meurs. cap. XXIX.)

Διηγείτο ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἰεραξ καὶ ὁ Κρόνιος οὗτος καὶ ἄλλοι πλείονες κ. τ. λ. (Meurs. p. 429 sqq.). Finitur: ταῦτά ἐστι θαύματα τοῦ ταπεινόφρονος καὶ ἀπλοῦ Παύλου καὶ ἄλλα πλείω

1) Hic titulus in textu, alter vero: περὶ παύλου ad marginem scriptus est. — 2) Emend., cod. αἰγυπτιστῆ.

καὶ μείζονα τούτων. δς ἐπεκλήθη ἀπλοῦς παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος (p. 486).

XXI.

Περὶ Στεφάνου τοῦ Αἰβυος.

(Meurs. cap. XXXI.)

Στέφανός τις Αἰβυος τὸ γένος ἐκ πλαιῖου τῆς Μαμαρικῆς καὶ τοῦ Μαρεώτου ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη καθήμενος κ. τ. λ. (Meurs. p. 440 sq.). Finitur: οὕτως ἡμᾶς τοιοῦτοις ὑπομονῆς λόγοις παρακαλέσασθῆριξεν ἐγκατερεῖν τοῖς θλιβεροῖς, καὶ μηδὲν ἐνίξασθαι, εἰ καὶ ἄγιοι τοιαῦτα πάσχουσι θειῶά (p. 441).

XXII.

Περὶ Πάχων.

(Meurs. cap. XXX.)

Πάχων τις ὀνόματι περὶ τὰ ὄ' ἔτη ζήσας κ. τ. λ. (Meurs. p. 436 sq.). Finitur: ἐν πάσιν ἀνθρῖξασθαι με παρατελευσάμενος (p. 440).

XXIII.

Περὶ Ἑλίου.

(Meurs. cap. XXXVI.)

Ἑλλιας τις ὀνόματι ἄριστος ἀσκητῆς σφόδρα γέγονεν φιλοπύρθενος κ. τ. λ. (Meurs. p. 448 sq.). Finitur: ἐπιζήσας δὲ αὐταῖς ἄλλα τεσσαράκοντα ἔτη, ἀπαθῆς διαμείνας, διαβεβαιούμενος τοῖς πατράσιν, δι οὐδέτι ἀνέβη ἐπὶ τὸν νοῦν μου γυναικεῖου πάθους ἐπιθυμία. καὶ ἐν τοιοῦτῳ χαρίσματι ἀπαθειας ὁ μακάριος Ἑλλιας τετελείωται (p. 449).

XXIV.

Περὶ Δωροθέου.

(Meurs. cap. XXXVII.)

Ἄν'1) διεδέξατο Δωροθέος τις ἀνὴρ ἐν χρηστῷ²⁾ βίῳ καὶ ἐμπράκτῳ δοκιμώτατος κ. τ. λ. (Meurs. p. 452). Finitur: οὕτως ἀπροςκόπως ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀναγαίῳ ὁ μακάριος Δωροθέος γεγήρακεν καὶ ταύτῃ τῆς ἀσκήσεως ἀρετῆ τετελείωται (l. l.). In hoc capite textus Meursil a codice valde differt.

1) Ex emend., cod. δ. — 2) Cod. χρίστῳ.

XXV.

Περὶ τῆς παρθένου Πιαμοῦν.

(Meurs. cap. XXXVIII.)

Πιαμοῦν ὀνόματι γέγονε παρθένος, ἥτις πάντα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς ἔζησεν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς μία παρὰ μίαν κ. τ. λ. (Meurs. p. 452 sq.). Finitur: καὶ ἡμᾶς συνεπόδισαν εἰς ἀνατροπὴν μεγάλου κακοῦ (p. 453).

XXVI.

Περὶ Παχώμιου.

(Meurs. cap. XXXIX. XL.)

Ταβέννη ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηβαίδι οὕτω καλούμενος, ἐν ᾧ Παχώμιός τις γέγονε ἀσκητής κ. τ. λ. (Meurs. p. 453 sq.) Caput XL, quod sequitur apud Meursium, eodem codicis capite continetur, in quo haecce legimus: ἐστὶ δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγα μοναστήριον, ἐνθα αὐτὸς ὁ μακάριος Παχώμιος κατέκει, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἔχον ἀνδρῶν ἀριθμὸν α', ἐν οἷς ἐσσι δευτερεύων καὶ διακονητής ὁ φίλος μου Ἀφρόνιος ὁ ὄσιος κ. τ. λ. (p. 456 sq.). Finis hic est: τούτων ἐστὶ καὶ μοναστήριον γυναικῶν ὡσεὶ ὕ, τὴν αὐτὴν ἔχον¹⁾ διατύπωσιν καὶ πολιτείαν ἐκτὸς μελωτῆς. καὶ αἱ μὲν γυναικῆς εἰσι πέραν τοῦ Νείλου, οἱ δὲ ἄνδρες ἀντίπερα τούτων (p. 457 sub fine capitis).

XXVII.

Περὶ τῆς παρθένου τῆς τῆν μωρίαν ὑποκρινομένης.

(Meurs. cap. XLII. XLIII.)

Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένη μωρίαν καὶ δαιμονίαν, προδεμένη κ. τ. λ. (Meurs. p. 460). Caput quoque XLIII Meursii hoc codicis capite continetur, ubi haec inveniantur: καὶ ὑπὸ πολλῶν μωσατομένη. περὶ ταύτης τῆς ὁσιωτάτης τῷ ἀγίῳ Πιτηροῦν παρέστη ἄγγελος κ. τ. λ. (p. 460. 461 sq.). Ita finitur: καὶ ποῦ ἀπῆλθε ἢ ποῦ κατέδυ ἢ ἐτελεύτησεν, οὐδαίς ἔγνω (p. 464).

XXVIII.

Περὶ Προσειδωγίου τοῦ Θηβαίου.

(Meurs. cap. LXXVIII. LXXIX.)

Τὰ κατὰ Προσειδωγίου τὸν Θηβαῖον ἀνδρα δοκιμώτατον καὶ

1) Corr., cod. ἔχοντα.

καρτερικώτατον πολλά μὲν καὶ ἀδιήγητα κ. τ. λ. (Meurs. 537 sq.). Quae capite LXXIX Meursii leguntur, in codice brevissime comprehenduntur his verbis: καὶ εὐθέως ἔτεκε καὶ ἐλάλησε. τοῦτου τοῦ ἁγίου Ποσειδωνίου καὶ προφητεῖαν ἔγνω. διηγείτο δέ μοι ὁ καρτερικώτατος ἀσκητής, ὡς ἄρτου πείραν μὴ ἔχων ἀπὸ μ' ἔτους· μήτε μνησικακῆσέ τινα ἕως ἡμισείας ἡμέρας. ἐν τούτοις τοῦ μακαρίου τὸ πέρας. (p. 540. 541).

XXIX.

Περὶ Σεραπίωνος.

(Meurs. cap. LXXXIV. LXXXV. LXXXVI. LXXXVII.)

Σεραπίων τις ὀνόματι γέγονεν Αἰγύπτιος τὸ ἐπικλεῖν Σινδόνιος¹⁾. παρεκτός γὰρ σινδονίου κ. τ. λ. (Meurs. 541 sqq.). Caput quoque Meursii quod sequitur huc pertinet; nam in codice legis: καὶ δεωκότες τὸ τμήμα τοῦ ἄρτου τὸ νόμισμα ἔλαβον. ἐλθὼν δὲ μακάριος ἐκεῖνος εἰς τοὺς περὶ Λακεδαιμόνα κ. τ. λ. (p. 544 sq.). Neque minus Meursii capita duo, quae sequuntur; nam codex habet: εἰσελθὼν οὖν ἐν Ῥώμῃ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητής περιεργάζετο, τίς ἄρα ἐστὶ μέγας ἀσκητής ἢ ἀσκήτρια ἐν τῇ πόλει. ἐν οἷς Δομουίνῳ (sic) τινὶ γενναίῳ κ. τ. λ. (p. 545), et paulo inferius: μηδέποτε τιμὴ συντυχοῦσα. μαθὼν οὖν αὐτῆς τὸν ὄκλον κ. τ. λ. (p. 545. 548 sq.). Caput finitur: τελευτῆ δὲ ἐτῶν ξ ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τῶν ἁγίων καθευθεῖς²⁾ (p. 549).

XXX.

Περὶ Οὐάλεντος.

(Meurs. cap. XXXII.)

Οὐάλης τις τὸ γένος Παλαιστινός κ. τ. λ. (Meurs. p. 441 sq.). Finitur: ὅτι καὶ ἀρεταὶ ὑπόθεσις γίνονται πτώσεως τοῖς ἀδικήτως αὐτὰς μετερχομένοις³⁾ (p. 444). Hoc caput p. 267 sq. prelo subieciimus.

XXXI.

Περὶ Ἡρώωνος.

(Meurs. cap. XXXIII.)

Ἡρώων τις γέγονεν Ἀλεξανδρείας γειννιῶν μοι κ. τ. λ. (Meurs. p. 444 sqq.). Finitur: ἐνεργῆσαι τῇ πολιτείᾳ μὴ φθάσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας κεκοιμήται (p. 445). Hoc caput supra p. 269 sq. impressum est.

1) Cod. σινδόνιος. — 2) Sic cod. — 3) Cod. μετερχομένας.

XXXII.

Περὶ Πτολεμαίου.

(Meurs. cap. XXXIV.)

Ἄλλος τις πάλιν Πτολεμαῖος ὀνόματι κ.τ.λ. (Meurs. p. 445sq.).
Finitur: *πίπτουσιν ὡσπερ φύλλα (p. 448).*

XXXIII.

Περὶ Χρονοῦ.

(Meurs. cap. XCI. XCII. XCIII. XCIV. XCV.)

Incipit: Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παραπεσόντων ἰκανῶς ἔχει. περὶ δὲ τῶν ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ πάνυ εὐρήσθω. Deinde titulo: Περὶ Χρονοῦ adscripto haec sequuntur: Χρόνιός τις ὀνόματι δορωμένος ἀπὸ Φοινίκης τῆς κόμης πλησίον οὔσης τῆς ἐρήμου κ. τ. λ. (Meurs. p. 560 sq.). *Triā capita, quae apud Meursium subiunguntur, eidem codex capitū vindicat. Nam legimus: οὐκ ἐκτός ἐργου ἰδίων χειρῶν ἔφαγεν ἄρτον. τούτῳ συνῴκει Ἰάκωβός τις κ. τ. λ. (p. 561), paulo post: ὑπῆρχον. μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν κ. τ. λ. (l. l.), postremum: ἐν τῷ καθήκοντι βίῳ· συνέβη γάρ κ. τ. λ. (l. l.).* *Etiam dimidium caput XCV Meursii hic invenitur; nam codex haec exhibet: καὶ ἄλλον ἐρχόμενον ἐκ τῆς Σκήτεως διψήσαντα ἐκλιπεῖν. ἐμνήσθημεν δὲ Στέφανον κ. τ. λ. (p. 561 sq.).* *Finis hic est: ἀποστρεφόμενων τῶν εὐλαβῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιοῦτου στόματος διδασκαλίαν. εἶπεν γάρ, φησί, τῷ ἁμαρτωλῷ ὁ θεός, ἵνα τί σὺ οὐκ διηγῇ τὰ δικαιώματά μου διὰ στόματός σου (p. 565 supra; reliqua capitū verba omittit codex).*

XXXIV.

Περὶ Πιῶρος.

(Meurs. cap. LXXXIX.)

Πιῶρ τις ὀνόματι Αἰγύπτιος κ.τ.λ. (Meurs. p. 557sq.). Finitur: *καὶ πᾶσα παράκλητος (p. 560).*

XXXV.

Περὶ Μουσέως τοῦ Αἰβυος.

(Meurs. cap. XC.)

Μουσῆς ὁ Αἰβυος ἀνὴρ πρῶτατος κ.τ.λ. (Meurs. p. 560). Finitur: *καὶ τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐκείνου ἀρετῆς (l. l.).*

XXXVI.

Περὶ Ἐφραίμ.

(Meurs. cap. CI.)

Τὰ κατὰ Ἐφραίμ τὸν ἀγιώτατον διάκονον τῆς Ἐδεσσηῶν ἐκκλησίας διηγῆσομαι κ. τ. λ. (Meurs. 572). Finitur: κατέλιπε συντάγματα πολλὴν αὐτῷ τὴν ἀρετὴν μαρτυροῦντά (l. l.).

XXXVII.

Περὶ Ἰουλιανοῦ.

(Meurs. cap. CII.)

Ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανῷ τινος κ. τ. λ. (Meurs. 573). Finitur: κατηξιώθη τιμῆς ἕνεκεν χαρίσματος λαμάτων (l. l.).

XXXVIII.

Περὶ Ἀδολτίου.

(Meurs. cap. CIV.)

Ἔγνων πάλιν τινα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὀνόματι Ἀδολτίον κ. τ. λ. (Meurs. p. 576 sq.). Finitur: καὶ θάπτεται (p. 577).

XXXIX.

Περὶ Ἰννοκεντίου.

(Meurs. cap. CIII.)

Τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰννοκέντιον τὸν πρεσβύτερον κ. τ. λ. (Meurs. p. 573 sq.). Finitur: καὶ τὸν δαίμονα ἐξήλασε καὶ τὴν πάρεσιν αὐτοῦ ἴασατο καὶ ὑγιῆ τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἀπέδωκε. τὰ δὲ λοιπὰ τὰ θαυματουργήματα¹⁾ αὐτοῦ παραλείψομαι, ὥστε εἰρημέγων ἱκανῶν ὄντων τὴν τούτου ἐνδείξασθαι ἀρετὴν (p. 576 supra).

XI.

Περὶ Φιλορῶμου.

(Meurs. cap. CXIII.)

Περιετύχομεν ἐν Γαλατίᾳ κ. τ. λ. (Meurs. p. 584 sq.). Finitur ταῦτα τὰ ἄθλα τοῦ μακαρίου Φιλορῶμου καὶ ἐν τούτοις ἡ αὐτοῦ νίκη (p. 585).

XLI.

Περὶ Ἐλπίδιου.

(Meurs. CVI. CVIII. CVII. CIX.)

Εἶδομεν δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα Ἐλπίδιον κ. τ. λ. (Meurs. p. 577).

1) Corr., cod. θαυματουργατα.

Tria capita, quae apud Meursium sequuntur, in codice ita exhibentur: primum legis: *καὶ γέγονεν ἄμπελος ὥστε σκεπάσειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἤλασεν ἀπαθείας, ταριχεύσας τὸ σῶμα κ. τ. λ.*, quae in fine capituli CVI (l. l.) et paulo post initium capituli CVIII (p. 580) extant; postea: *οὐδέ, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον, κατήλθεν ἐκ τοῦ ὄρους, ἕως οὗ ἐτάφη. τούτῃ τῇ ἡμέρᾳ συνετελειώθησαν καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀλέσιος ὁ ἀξιόλογος καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Εὐστάθιος προθύμως τοὺς κατὰ θεὸν ἀθλοὺς τῆς πολιτείας ἐξανύσαντες*, quae apud Meursium in fine capituli CVIII, capite CVII et capituli CVIII initio (l. l.)prehenduntur; denique: *Τούτου τοῦ ἀγίου Ἐλπιδίου γέγονέ τις μαθητὴς ὀνόματι Σισίνγιος κ. τ. λ. (initium capituli CIX l. l.). Finitur: εἰς ἔλεγχον τῶν ἀμεταδότων πλουσίων (finis capituli CIX l. l.).*

XLII.

Περὶ Γαδδανᾶ.

(Meurs. cap. CX.)

Ἔγνω καὶ ἄλλον Γαδδανᾶν Παλαιστινόν κ. τ. λ. (Meurs. p. 581). Finitur: καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀρετῇ ἡ ἐξοδος τοῦ βίου αὐτοῦ (l. l.).

XLIII.

Περὶ Ἠλίας.

(Meurs. cap. CXI.)

Ἠλίας τις ὀνόματι δοκιμώτατος μονάζων κ. τ. λ. (Meurs. p. 581). Finitur: αὕτη ἡ χάρις γέγονεν μετὰ φιλοξένου Ἠλία (l. l.).

XLIV.

Περὶ Σαββατίου κοσμικοῦ.

(Meurs. cap. CXII.)

Σαββάτιος ὀνόματι κοσμικός κ. τ. λ. (Meurs. p. 581 sq.). Finitur: ὥστε τὴν πείναν τοῦ θηρὸς παραμυθήσασθαι (p. 584).

XLV.

Περὶ Σολομῶντος.

(Meurs. cap. XCVI.)

Ἐν Ἀντιόχου τῆς Θηβαΐδος διατριψας κ. τ. λ. (Meurs. p. 568). Finitur: καὶ ἐκμαθὼν πᾶσαν τὴν ἀγίαν γραφήν (l. l.).

XLVI.

Περὶ Δωροθέου.

(Meurs. cap. XCVII. XCVIII.)

Δωροθέος ἐν ἄλλῃ σπηλαίῳ οἰκῶν κ. τ. λ. (Meurs. 568 sq.). Meursii caput XCVIII codex eodem capite complectitur; nam legimus: *ἐγὼ δὲ τοῦτοις ἀρκοῦμαι. οὗτος δὲ ὁ Διοκλῆς κ. τ. λ.* (p. 569). Finitur: *τυγχάνουσα ἡ ψυχὴ ἐν μόνῳ εὐσεβεῖ οὐσα λογισμῷ μετὰ τοῦ θεοῦ ἐστίν* (l. l.).

XLVII.

Περὶ Καπίτων.

(Meurs. cap. XCIX. XCLIV.)

Τούτου τοῦ γενναιοτάτου κ. τ. λ. (Meurs. 569). Deinde capituli XCIX Meursii ultima verba: *διὰ τὸ ἀκμὴν ἀντιπράττειν αὐτῷ τὸ ἐναντίον* (l. l.) hisce excipiuntur: *πρεσβυτέρου τινὸς θυγάτηρ παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐκπεσοῦσα κ. τ. λ.*, quae Meursii capituli XCLIV initio (p. 617) reperuntur. Finis hic est: *Ταῦτα δὲ ἔγραψα, ἵνα γινώσκων, ποίοις κολαστηρίοις πρὸ τῆς μελλούσης τοῦ σκοτεινοῦ πυρὸς τῆς γέεννης καὶ ἐνταῦθα παραδίδονται οἱ τινος συκοφαντεῖν κατατολμῶντες, καὶ εἰς προσευχὰς τὴν ἀθυμίαν ὑποβάλλοντες καὶ τῷ θεῷ προστρέχοντες ποίων τιμῶν καὶ χαρισμάτων καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καταξιούνται* (p. 621).

XLVIII.

Περὶ γυναικῶν.

(Meurs. cap. CXVI.)

Ἀναγκαῖον δέ κ. τ. λ. (Meurs. p. 592). Finitur: *ἐν τοῖς ἄθλοις τῆς ἀρετῆς καὶ σεμνοῦ βίου* (l. l.).

XLIX.

Περὶ Μελάνης μάτας τῆς Ῥώμης.

(Meurs. cap. CXVII. CXVIII. CXIX. CXX.)

Ἡ τρεῖς μακαρία Μελάνη ἡ Ῥωμαία κ. τ. λ. (Meurs. p. 593 sq.). Quae tribus Meursii capitibus sequentibus extant, codex huic capiti vindicat; nam legimus: *καὶ ἐκέλευσεν ἀκωλύτως αὐτὴν συντυχεῖν τοῖς ἀγίοις ἀνδράσιν. αὕτη μετὰ τὴν ἀνάκλησιν κ.τ.λ.* (p. 596), porro: *συνοδίαν μὲ παρθένων συνήγαγεν ἐπὶ 28¹)* ἐκεῖ διαμείνασα *ἔτη. ἢ συνέβη ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροπος καὶ σιβαρώτατος Ῥουφίνος ὁ ἀπὸ Ἰταλίας κ. τ. λ.* (l. l.); denique Meursii capituli

1) Sic cod.

CXIX finem: πᾶσαν δὲ τὴν οἰκουμένην ὠφειλήσαντες (l. l.) excipiunt haec verba: ταῦτα οὖν τὰ κατορθώματα τῆς μακαρίας Μελάνης οὐκ ἔμδν μόνον ἐστὶ διηγῆσασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν τὴν Περσίδα καὶ Βρεττανίαν καὶ πάσας τὰς νήσους οἰκούντων κ. τ. λ., quae paulo post capituli CXIX (p. 597) initium invenis. Finitur: τοῦτοις τοῖς λόγοις πάντας ἐλύσασα ἤγαγεν ἐπὶ τὸν μονήρη βίον. καὶ τὰ ὑπολειφθέντα αὐτῆς πάντα διαπωλήσασα, καὶ τὰς τιμὰς ὑποδεξαμένη ἦλθε πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὰ χρήματα διαδοῦσα ἐντὸς μ' ἡμερῶν ἐν γῆρᾳ καλῶ ἐτελεύτησεν (p. 600). Meursii caput CXX, si confers cum codice, maximore interpositum esse apparet.

L.

Περὶ Μελάνης τῆς νέας.

(Meurs. cap. CXXI. CXXII. CXXIII. CXLV.)

Ἡ δὲ νέα τῇ ἡλικίᾳ Μελάνη ἢ τῆς μακαρίας ταύτης ἑγγόνῃ βίᾳ συζευχθεῖσα ἀνδρὶ πρώτῳ τῶν Ῥωμαίων κ. τ. λ. (Meurs. p. 600 sq.). Meursii caput, quod sequitur, huc pertinet; codex enim ita exhibet: ἄς συνασκητρίας ἐργάσατο. ἔχει δὲ μεθ' ἑαυτῆς συνασκουμένην τὴν ἰδίαν μητέρα κ. τ. λ. (p. 601 sq.). Quae Meursii capite CXXXIII legis, in codice post verba: καὶ δουλίδων (p. 604) breviter ita perstringuntur: αὕτη ἢ εὐθρετος πολιτεία τῆς νέας Μελάνης ταύτης τοῖς τρόποις καὶ ὁ ποτε ἀνὴρ αὐτῆς κατὰ δύναμιν μιμησάμενος καὶ αὐτὸς ἀσκητικῶς ἀγωνίζεται. His ea, quae Meursii capite CXLV extant, codex subiungit, in quo legis: κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, ἐν ᾧ ἢ βαρβαρικῇ θύελλᾳ πορθῆσαι τὴν Ῥώμην ἐπῆλθε, καὶ τοὺς μὲν πεισθέντας τῇ νοθεσίᾳ τῆς μακαρίας Μελάνης ἠχμαλώτισε, συνέβη¹⁾ ἄμα ὀδεύειν ἡμᾶς ἀπὸ Ἀλλίας ἐπὶ τὴν Ἀγυπτον, προέμποντας τὴν μακαρίαν Ἀλβιναν²⁾ τὴν παρθένον ἀδελφὴν Ρουφίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάρχων. ἐν οἷς ἦν καὶ Ἰουβίνος ὁ διάκονος εὐλαβῆς καὶ φιλόλογος, νῦν δὲ ἐπίσκοπος Ἀσκαλωνός· ἐλθόντος οὖν ἐπὶ τὸ Πελοῦσιον καὶ σφοδροτάτου καύματος ὄντος ἔτυχε τὸν Ἰουβίνον χεῖρας καὶ πόδας ὑδατι ψυχρῶ πυγμῇ νίψασθαι. ἐπιστάσα δὲ αὐτῶ ἢ μακαρίτις Φαλβίνα³⁾ κ. τ. λ. (p. 621). Caput hisce finitur verbis: πρακτικαῖς ἐπίσι καὶ θεωρῖαις πνευματικαῖς τῶν ὑπερκοσμίων ἑαυτὴν πτερώσασα τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν τὴν τελειοτάτην καὶ θεῖαν ἀγάπην κατέλαβεν (p. 624).

1) Cod. συνέβη δὲ. — 2) Sic cod. — 3) Sic cod.

LI.

Περὶ Ὀλυμπιάδος.

(Meurs. cap. CXLVI.)

Ταύτης κατ' ἴχνος βαίνοῦσα κ. τ. λ. (Meurs. p. 624 sq.). Finitur: ἔγγυς θανάτου κινδυνεύουσα τοῖς κατὰ θεὸν ἀγῶσιν. καὶ ἐν τούτοις τελευτήσασα δμολογήτρια παρὰ τῶν εὐσεβῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀποδείκνυται (p. 625).

LII.

Περὶ παρθένου.

(Meurs. cap. CL. CLI.)

Ἐν βιβλίῳ Ἰησοῦ τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων κ. τ. λ. (Meurs. p. 629). Meursii caput, quod sequitur, hoc codicis capite concluditur; nam legimus: προσχῶν οὖν ὁ τὰς καρδίας ἐμβατεύων θεός, ὅτι ὀλοφύχως τῆς ἀγγελίας κήσεται, οἰκονομεῖ τι τοιοῦτον. διεγείρει καρδίαν νεωτέρου τινὸς Μαγυστριανοῦ κ. τ. λ. (p. 629. 632). Finitur: καὶ αἰοιδίμων στεφάνων τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἠξίωται (p. 632).

LIII.

Περὶ ἄλλης παρθένου.

(Meurs. cap. CXXXIX.)

Παρθένον οἶδα ἐγὼ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὡς ἐτῶν ὁ', ἣπερ κ. τ. λ. (Meurs. p. 609 sq.). Finitur: καὶ διὰ τὴν ἐμὴν ἀσφάλειαν (p. 612).

LIV.

Περὶ Εὐαγγελίου.

(Meurs. cap. LXXXVIII.)

Τὰ κατὰ τὸν αἰοιδίμον τοῦ Χριστοῦ Εὐάγγελιον καὶ διάκονον, ἄνδρα κατὰ τοὺς ἀποστόλους βεβιωκότα κ. τ. λ. (Meurs. p. 549 sqq.). Finitur: καὶ λέγει τῷ ἀπαγγελλαντι· παῦσαι βλασφημῶν· ὁ γὰρ ἐμὸς πατήρ ἀθάνατός ἐστι. ἐν τούτοις ὁ μακάριος τελευτῆ ποιωνήσας εἰς τὰ ἐπιφάνια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (p. 556).

LV.

Περὶ ἐτέρου τινός.

(Meurs. cap. CLII finis.)

Χρῆ δὲ ἐπὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ ἀπὸ νεότητος ἕως νῦν διηγῆσασθαι. τοῦτον ἐγὼ ἔγνω ἀκριβῶς ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων

κ. τ. λ. (Meurs. p. 636). Finitur: και ἐπὶ ἐκπεσόντα ἐν ἀμαρτίαις, και τοῦτον τοῖς δάκρυσιν εἰς μετάνοιαν ἀγαγόντος. ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ τὸ κατηξιῶσθαι μνημονεῖαν ποιείσθαι τῶν γεγραμμένων ἀγῶων πατέρων (p. 636. 637).

LVL

Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῶ.

(Meurs. cap. XLIV. XLV. XLVI. XLVII.)

Γέγονέ τις Ἰωάννης ἐν Λυκῶ τῇ πόλει κ. τ. λ. (Meurs. p. 464 sqq.). Quae capitibus XLV, XLVI et XLVII apud Meursium narratur, huic codicis capiti insunt. Nam legimus: τυγχάνει και τῆς τῶν ἄλλων ἀπάντων γνώσεως, και ὄρᾳ μυστήρια τοῦ θεοῦ δείκνυντος αὐτῷ και προβλέπει τὰ μέλλοντα, και θεωρεῖ ἀποκαλύψεις ὡς και οἱ ἄγιοι· και δυνάμεις ἐπιτελεῖ, και φίλος γίνεται θεοῦ, και πᾶν αἶτημα παρ' αὐτοῦ λαμβάνει. εἶπε δὲ ἄλλα πολλά περὶ ἀσκήσεως· ἦν γὰρ τις, φησί, μοναχὸς ἐν τῇ πληστον ἐρήμῳ κ. τ. λ. (p. 476 media. 477); postea: παρὰ τοῦ ἐλεήμονος θεοῦ φιλικῶς ἐστερήθησαν· ἦν γὰρ ἕτερος νεανίας κ. τ. λ. (p. 477 sq.); postremo: πᾶν δὲ συμβάλλεται ἡμῖν και ἡ μακροτέρα ἐρημος πρὸς τὴν ἀσκησιν· γέγονε γὰρ τις και ἕτερος μοναχὸς κ. τ. λ. (p. 480. 481). Finis hic est: ἐντελεάμενος γὰρ, ἔφη, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδένα συγχωρεῖν πρὸς αὐτὸν ἀνιέναι, κλίνας τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐτελειώθη, πρὸς θεὸν ἀπερχόμενος (p. 488).

LVII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Βῆν.

(Meurs. cap. L. De Oxyryncho civitate Meurs. p. 641 sq.)

Εἶδομεν δὲ και ἄλλον πρεσβύτερον ὀνόματι ἀββᾶν Βῆν κ. τ. λ. (Meurs. p. 489 sq.). Capitis Meursii hunc finem: Οὕτως και κροκόδειλον ἄλλοτε ἀπεδίωξεν (p. 492) excipit in codice de Oxyryncho civitate historia, quam Meursius velut fragmentum libri, quod *Paradísus* inscribitur, p. 641 sq. typis expressit. Ab edito hoc textu quum codex multum differat, locum integrum prelo subiicere decrevimus. Qui talis est: παρεγενόμεθα δὲ και ἐν δευρίχῳ¹⁾ πόλει τῆς Θηβαΐδος, ἧς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τὰ θαύματα. οὕτως γὰρ γέμει μοναστήρια ἐνδοθεν, ὡς και τὰ τεῖχη καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν μοναχῶν περιέχεται δὲ και ἔξωθεν ἑτέροις μοναστηρίοις, ὡς ἄλλην δοκεῖν εἶναι πόλιν παρὰ ταύτην. και σχεδὸν ἦσαν οἱ μοναχοὶ ὑπὲρ τοῦς

1) Sic cod.

κοσμικούς πολλὰς πλείονες, καὶ μεγίστης οὐσίας τῆς πόλεως οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ αἰρετικὸς ἢ ἄπιστος. τίς δὲ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος ἐξέτιποι τῶν μοναχῶν καὶ παρθένων; πλὴν ὅσον παρὰ τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου ἐμάθωμεν μυρίους μὲν μοναχοὺς εἶναι, διςμυρίας δὲ παρθένους. καὶ οὐκ ἦν ὥρα ἡμερινὴ ἢ νυκτερινή, ἐν ᾗ τὰς λατρείας οὐκ ἐπετέλουν τῷ Θεῷ. τὴν δὲ φιλοξενίαν αὐτῶν καὶ ἀγάπην οὐχ οἶόν τέ ἐστιν ἐξεπεῖν. διεσπάτο γὰρ τὰ παλλία ἡμῶν ἐκ τῶν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς μετελκόντων. καὶ εἶδομεν ἐκεῖ πολλοὺς καὶ μεγάλους πατέρας, διάφορα χαρίσματα ἔχοντας, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ, τοὺς δὲ ἐν πολιτείᾳ, τοὺς δὲ ἐν δυνάμεσι καὶ σημείοις· καὶ τί ἂν τις εἴποι τὴν εὐλάβειαν τῶν δῆμων; ἐώρων γὰρ ἡμᾶς τοὺς ξένους διὰ τῆς ἀγορᾶς παρίοντας καὶ ὡσπερ ἀγγέλοις ἡμῖν προσέχονται (p. 644). His caput codicis finitur.

LVIII.

Περὶ Θεωνᾶ.

(Meurs. cap. LI.)

Εἶδομεν δὲ καὶ ἄλλον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἔρημον ὀνόματι Θεωνᾶν κ. τ. λ. (Meurs. p. 492). Finitur: ἐξῆει δέ, ὡς φησι, νύκτωρ τοῦ καλλίου καὶ ἀγρίοις θηρίοις συνανετρεψάτο (l.l.).

LIX.

Περὶ Ἀπολλῶ.

(Meurs. cap. LIII.)

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἅγιον ἄνδρα ὀνόματι Ἀπολλῶ κ. τ. λ. (Meurs. p. 493 sqq.). Quae de Nicolais in Pascha monachis e longinqua terra allatis ibidem p. 504 leguntur, in codice ita concepta sunt: προσευξαμένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ ἀμὴν εἰπόντων εὐθὺς ἐπέστησαν νυκτὸς ἄγνωστοι ἄνδρες φάσκοντες ἀπὸ τινὸς πλουσίου πόρρωθεν πεμφθῆναι, φέροντες ὄσα οὐδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῶν ἦλθεν, σταφυλὰς καὶ ῥοὰς, σῦκα καὶ κάρυα παρὰ καιρὸν καὶ μελικρητὸν καὶ γάλακτος νεαροῦ στάμνον καὶ νικολάους παμμεγέθεις ἄρτους ἰ καθαρούς κ. τ. λ. Prophetia senis de tribus fratribus Hierosolymis venientibus (cf. supra p. 21 sq.) apud Meursium p. 504 tradita in codice sic exhibetur: ἐφίλουν ἡμᾶς εἰπόντες· ἰδοὺ οἱ ἀδελφοί, περὶ ὧν προεῖρηκε ὁ πατήρ, ἔτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἤξουσι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ Ἱεροσολύμων τρεῖς ἀδελφοί κ. τ. λ. Finitur: τρεῖς δὲ ἀδελφοὺς τοῖς διαλέκτοις τῆς χώρας ἐπισταμένους δέδωκεν ἡμῖν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἁγίους πατέρας δδηγῆσαν-

τας. εὐλογήσας οὖν ἡμᾶς ἐξαπέστειλεν εἰπὼν· εὐλόγησαι ὑμᾶς κύριος ἐκ Σιών καὶ ἴδοιτε τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ· πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν (p. 308 media).

LX.

Περὶ Κόπρι¹). ;

(Meurs. cap. LV.)

Ἦν δέ τις πρεσβύτερος ὀνόματι Κόπρις κ. τ. λ. (Meurs. p. 509 sq.). Finitur: οὐδὲν γάρ, φησί, θαναστατὸν τὸ ἐμὸν ἔργον, ὡ τέχνα, πρὸς τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν πολιτεύμα (p. 512 media).

LXI.

Περὶ Πατερομούθιου.

(Meurs. cap. 644. cap. LV finis.)

Ἦν γάρ τις πρὸ ἡμῶν ὀνόματι Πατερομούθιος κ. τ. λ. Quae, in Meursii Historia Lausiaca ommissa, in Heraclidis *Paradiso* apud Meurs. p. 644 sqq. exstant. Post verba: ἐκ τέχνης καὶ ἰατροὶ ἐνέργουσι, quibus *Paradisi* locus apud Meursium terminatur (p. 649), codex addit: καὶ ὡς ἦν ἐτι ταῦτα διηγούμενος Κόπρις ὁ πρεσβύτερος ἀπονυστάξας εἰς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς ἀπιστίη κ. τ. λ., quae apud Meursium p. 512 media fini capituli LX codicis subiiciuntur. Finitur: καὶ περιφλογοισθεὶς ὅλως ἀτίμως τῆς πόλεως ἐξεῤῥίφη, τῶν δῆμων κραζόντων τὸν πλάνον ζῶντα καύσατε. ἐμὲ δὲ λαβόντες οἱ ὄχλοι εὐφημοῦντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέπεμψαν (p. 513 supra).

LXII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἀνούβ.

(Meurs. cap. LVI. LVII. LVIII. LIX.)

Συνέτυχον, ἔφη, ποτὲ ἀλλήλοις²) τρεῖς μοναχοὶ εὐλαβεῖς καὶ ἀσκηταὶ Σούρος καὶ Ἡσαίας καὶ Παῦλος καλούμενοι ἀπερχόμενοι τὸν μέγαν Ἀνούβ ἐπισκέψασθαι κ. τ. λ. (Meurs. p. 513). Quae tribus sequentibus Meursii capitibus leguntur, in eodem codicis capite continentur. Ubi legimus: διὰ τοῦ ζεύματος, ὁ δὲ Ἡσαίας ἔφη κ. τ. λ. (p. 513), deinde: ἐκάστου τὰς πολιτείας ἐπαγγέλλων. ἔφη δὲ καὶ ὁ Παῦλος κ. τ. λ. (p. 513. 516), denique: μεθαύριον γὰρ πρὸς θεὸν ἀπελεύσῃ. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀββᾶ Ἀνούβ κ. τ. λ. (p. 516). Finitur: καὶ ἀκουόντων πάντων τοὺς ὕμνους (p. 516).

1) Sic cod. — 2) Cod. ἀλλήλους.

LXIII.

Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἑλλήν.

(Meurs. cap. LX. LXI. LXII.)

Ἄλλος δὲ τις πατὴρ ἀββᾶ Ἑλλήν κ. τ. λ. (Meurs. 516 sqq.). Meursii capita LXI et LXII huic codex capiti attribuit; legimus enim: ταῦτα καὶ ἄλλα πλείονα ὁ πατὴρ Κόπρις ὑφηγησάμενος ἡμῶν καὶ φιλοφρονησάμενος ἡμᾶς ἀπέπεμψεν. εἶδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον τοῖς μέρεσι τοῖς ἐν ὠραίοις ἄνδρα δίκαιον ὀνόματι Ἀπελλῆ¹) κ. τ. λ. (p. 520), et paulo post: ἔτι νῦν περιόντων. τί φημι²) ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀδελφός ἡμέτερος Ἰωάννης κ. τ. λ. (p. 520 sq.). Finitur: καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ἑωραχότων (p. 521).

LXIV.

Περὶ Παφνουτίου.

(Meurs. cap. LXIII. LXIV. LXV. LXVI.)

Ἐθεασάμεθα δὲ ἐν τῇ περιχώρῳ Ἡρακλέω[ς] τῆς Θηβαΐδος τὸν τόπον Παφνουτίου τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὃς οὐ πρὸ πολλοῦ ἐτελεύτησε. περὶ οὗ πολλοὶ πολλὰ διηγῆσαντο. οὗτος μετὰ πολλῆν ἀσκησιν κ. τ. λ. (Meurs. p. 524). A Meursii capite LXIV codex ita discrepat, ut vix aliqua verba illius retinuerit. Idem de Meursii capite LXV valet, quod in codice subiungitur; legimus enim: πρὸς τοῦτον τὸν ἀσκητὴν κατελθὼν ὁ Παφνούτιος καὶ ταῦτα μαθὼν παρ' αὐτοῦ νοθετήσας αὐτὸν ἤγαγεν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἐρημον διδάσκων τὴν τελειοτάτην ἀσκησιν. καὶ ὡς (ἰ. οὕτως) τελειώσας αὐτὸν ταῖς ἀρεταῖς πρὸς θεὸν προέπεμψε. μελῶ δὲ αὐτῷ ἐπιθεῖς πολιτείαν ἐδεήθη πάλιν τοῦ θεοῦ δηλωθῆναι, τίς ἐστὶν ἕμοιος κ. τ. λ. (p. 524. 525 sq.). Etiam caput LXVI Meursii ad hoc codicis caput pertinet; is enim exhibet: οὐ μετ' οὐ πολλὸν δὲ χρόνον εἶδε καὶ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὑπ' ἀγγέλων ἐν ὕμνοις ἀναλαμβανομένην· καὶ ἔγνω ὅτι τετελειώται ὁ ἀνὴρ. ὡς δὲ ἐπέμεινεν ὁ Παφνούτιος κ. τ. λ. Finitur: παρέδωκε τὴν ψυχὴν (p. 528).

LXV.

Περὶ Πιτυρίωνος.

(Meurs. cap. LXXV.)

Εἶδομεν δὲ κατὰ τὴν Θηβαΐδα κ. τ. λ. (Meurs. p. 536 sq.). Finitur: διὰ τὸ τὴν ἔξω αὐτοῦ οὕτω τετυπωκέναι (p. 537).

1) Sic cod. — 2) Sic cod.

LXVI.

Περὶ Εὐλωγίου.

(Meurs. cap. LXXVI. LXXII.)

Εἶδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον κ. τ. λ. (Meurs. 537). Capituli LXXVI Meursii caput LXXII in codice subiungitur; in quo legis: προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. εἶδομεν κατὰ τὴν Θηβαῖδα μονὴν τινὰ Ἰσιδώρου τινός κ. τ. λ. (p. 537. 533). Finitar: κατακλιθεὶς ἐκοιμάτο (p. 536).

LXVII.

Περὶ Ἰωάννου.

(Meurs. cap. LXXIV. CLII finis.)

Εἶδομεν δὲ εἰς τὴν περὶχωρον Βαβυλώνας καὶ Μέμφεως πατέρας πολλοὺς καὶ μεγάλους καὶ πλῆθος μοναχῶν παντοίαις ἀρεταῖς κεκοσμημένους. εἶδομεν δὲ καὶ τοὺς Φησαυροὺς τοῦ Ἰωσήφ, ἐνθα τὸν σίτον κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον συνήγαγεν. εἶδομεν δὲ καὶ ἄλλον Ἰωάννην ἐν Αἰόλῳ πατέρα μοναστηρίων καὶ αὐτὸν πολλὴν χάριν ἔχοντα, τὸ τε Ἀβραμιαῖον σχῆμα, καὶ τὸν πάγονα Ἀαρῶν, δυνάμεις τε κ. τ. λ. (Meurs. p. 536). Capituli LXXIV Meursii finem: Θεραπεύσαντα (l. l.) in codice excipiunt haec verba: εἶδομεν καὶ ἄλλους πολλοὺς μοναχοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον πολλὰ σημεῖα καὶ δυνάμεις ἐπιτελοῦντας· ὧν τὸ πλῆθος οὐκ ἐμνημονεύσαμεν, ἀλλὰ ὀλίγα ἀντι πολλῶν διηγησάμεθα. τί γὰρ ἂν τις εἶποι περὶ τῆς ἄνω Θηβαΐδος τῆς κατὰ Σὺνῆν· ἐν ᾗ θαυμασιώτεροι ἄνδρες τυγχάνουσι καὶ πλῆθος μοναχῶν ἄπειρον κ. τ. λ., quae Meursii capite CLII medio (p. 633 sq.) extant. Huius autem capituli, quod ultimum est operis Palladii, finis hic est: ἡμεῖς δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ ἐκραυγᾶσαμεν· Χριστὲ βοήθει. οἱ δὲ Φῆρες ὡς ὑπὸ ἀγγέλων ἀποστραφέντες ἑαυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ ἤκοντισαν καὶ ἡμεῖς δρόμῳ ἐπὶ τὰς Νητρίας¹⁾ ἀπεληλύθαμεν εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ τῷ ἐκ τοσοῦτων κινδύνων ἑυσαμένῳ καὶ μεγάλας θεωρίας ἡμῖν ἐπιδείξαντι (p. 636)· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. τέλος τῆς Παλλαδίου πρὸς Ααῦσον ἐπιστολῆς.

1) Cod. συνῆν. — 2) Sic cod.

IX.

Additamenta critica.

1. Rosweidiana VV. PP. collectionis librum secundum antea graece scriptum fuisse quum supra p. 31 conlicerem, id codicum fide probari nesciveram. Nuper vero *Montefalconii Bibliothecam Coislinianam* (Paris. 1715 fol.) evolvens p. 138 indicem offendi libri graeci, qui codice LXXXIII seculi circiter X continetur, inscripti: *Ἱερωνύμου ἢ κατ' Αἰγυπτίον τῶν μοναχῶν ἱστορία*, cuius capita cum libro secundo omnino ita concinunt, ut omnis dubitatio tollatur. Id quod ei, qui rem accuratius examinaverit, plane apparebit. Hieronymo hunc librum falso attribui, non est quod pluribus dicam.

2. Libro iam typis descripto quum nuper Bruxellis versarer, in *bibliothecae Burgundicae* codice chartaceo Sec. XV in fol., Nr. 15011, fol. 68, 1 literas Macarii supposititias inveni a nobis p. 196 sqq. editas, cuius lectiones variantes hic adicere a re non alienum puto. Praemittitur fol. 67, 2, Nro. 15010 epistola Macarii ab Holstenio T. I p. 21 edita, in codice sic inscripta: „*Incipit epistola beati macharii data ad monachos*. Lignorum copia ingentem excitat flammam“ etc., finitur: „quid prodest quod orat et vigilat? Sicut mercenarius nudus malus evadit, quia scriptum est: Melius est dare quam accipere. Qui legis intellige in domino semper. *Explicit epistola beati macharii abbatis data ad monachos*“ etc. Tum literae istae sequuntur hoc titulo: „*Incipit alia epistola eiusdem macharii abbatis, que tamen in multis magnam convenientiam habet cum predicta epistola*. In primis quidem si ceperit“ etc., finiuntur: „ignescit in saturitate escarum. *Explicit epistola macharii abbatis data ad monachos*“ etc. Quarum lectiones variantes cum nostra editione comparatae hae sunt: **p. 196** l. 13 *seipsum* cod. *Bruxellensis semetipsum*, l. 14 *tunc sciet penitere* cod. *et penitere*, l. 18 *oracionum instanciam et contemptum* cod. *oracionum instanciam et contemptu*, l. 19 *iniurias* cod. *contumelias*, l. 20 *et odio habeat* cod. *ideo habet, diligit* cod. *diligit*, l. 22 *humilitatem* cod. *humiliationem*, l. 24 *peccatum* cod. *delictum*, l. 27 *describat* cod. *describit*, **p. 197** l. 1 *dei* cod. *domini*, l. 4 *multarum navis* cod. *cum multa*

portans navis, l. 6 *expeditior* cod. *expeditus*, l. 10 *domini* cod. *dei*, l. 12 *thesaurizat* cod. *thesaurisat*, l. 13 *domino* cod. *deo*, l. 15 *desiderat presentis vite possidere* cod. *presentis vite desiderat*, l. 20 *multiloquii* cod. *non multiloquium*, l. 23 *lampas* cod. *lampada*, p. 136 l. 2 *animam* cod. *in anima*, colloquia cod. *colloquium*, l. 4 *muliere* cod. *mulieribus*, l. 5. *cottidianum* cod. *cotidianum*, l. 6 *lucratus est oraciones et ieiunia sua* cod. *lucratur*, l. 7 *ab alio acceperit* cod. *acceperit ab alio*, l. 8 *durus et malus* cod. *malus et durus*, l. 9 *quoque* om. cod., l. 13 *somnum* cod. *sompnum*, l. 15 *martyrum* cod. *martirum*, *perhorrescit* cod. *horrescit*, l. 16 *bella* cod. *bellum*, l. 17 *predicare* cod. *predicantem*, l. 19 *et subito libido* cod. *et sopita libido*.

3. Huc addere iuvat lectiones variantes memoratu non indignas, quas enotavi ex elusdem bibliothecae Bruxellensis codice 8780—8792 membr. saec. IX ineuntis 8. ad regulam Macarii ab Holstenio T. I p. 19 sqq. editam. Quae legitur Nro. 8782, vel codicis p. 19, 1, sic inscripta: „*Incipit Regula beatissimi macharii abbati (sic) qui habuit sub ordenatione (sic) sua quinque milia monachorum. Milites ergo Christi*“ etc., finitur: „*Illud etiam addendum fuit, ut intra monasterium arteficium non faciat ullus nisi illi cui fides probata fuerit. quia ad utilitatem et necessitatem monasterii faciat quod potuerit facere.*“ Lectiones autem variantes, antiqua codicis orthographia servata, hae sunt: Holsten. l. l. p. 19, 1. l. l. *taliter* cod. *tales*, l. 2 *componere* cod. *conponere*, *charitatem* cod. *ca-retatem*, l. 3 *in se* cod. *inter se*, l. 4 *continentes* cod. *tenentes*, *Deum* cod. *Dominum*, l. 5. *et ex toto corde* cod. *et ex tota mente et ex toto corde suo*, l. 7 *mites* cod. *mitis*, l. 8 *iniuriosi* cod. *inuidiosi*, l. 9 *irrisores* cod. *inrisores*, l. 10 *presumptuosi* cod. *presumciosi*, l. 11 *sed Deo* cod. *sed ei*, l. 12 *blasphemiam* cod. *blasfemia*, l. 13 *nec dicentes quidquam praeter quod bonum est* cod. *nec dedicere quemquam*, l. 16 *in obedientia* cod. *obediencia*, l. 17 *hilares* cod. *helares*, p. 19, 2 l. 1 *se alio* cod. *ab alio se*, l. 2 *omnibus* cod. *ab omnibus*, l. 3 *contemnat* cod. *reddat*, l. 6 *senioris* cod. *seniores*, l. 7 *murmurando* cod. *murmorandum*, l. 11 *operam fecisse* cod. *fecisse operam*, *in acquirendo* cod. *ad inquirendum*, l. 12 *congaudeas aut* cod. *congaudias nec*, l. 13. *contristeris* cod. *contristes*, l. 14 *secularis* cod. *ad seculum*, l. 15 *delectatio tua* cod. *dilectio vestra*, *cellula* cod. *cellola*, p. 20. 1 l. 1 *fratres tuos*

spirituales cod. *fratres tuos spiritales*, 1. 2 *habere* om. cod., 1. 4 *dominum* cod. *deum*, 1. 5 *omnes* cod. *et omnes*, 1. 6 *confidis* cod. *confides*, 1. 7 *gloriam* cod. *in gloriam*, 1. 9 *otium* cod. *otio*, *sectatus fueris* cod. *secteris*, 1. 10 *affectus*, *ambulans* cod. *inaffatus amboles*, 1. 12 *tuum* om. cod., *et* om. cod., 1. 18 *Matutinoque dicto* cod. *Matolinumque dictum*, *meditationem* cod. *meditem*, 1. 19 *horam* cod. *oram*¹⁾, 1. 20 *extiterit* cod. *exteterit*, 1. 21 *praetermissa meditatione* cod. *pretermisso meditem*, 1. 22 *commune* cod. *communem*, 1. 25 *ut quidquid* cod. *uel quid*, 1. 26 *murmuratione* cod. *murmoratione*, 1. 27 *dicit* cod. *docet*, 1. 28 *murmuraverit* cod. *murmurauerit*, 1. 29 *contentiosus extiterit* cod. *contenciosus exteterit*, *referens* cod. *resedens*, 1. 32 *senioris* cod. *seniores*, *tandiu abstineat quamdiu vel culpae* om. cod., 1. 34 *poenitendo* cod. *penitendo*, 1. 35 *correptus non audeat usquam* cod. *correptus frater non audierit usquem* (sic), 1. 37 *Si quis frater* cod. *Si qui uero de fratribus*, 1. 39 *quicumque* om. cod., *errori consenserit* cod. *errore consinserit*, 1. 43 *paratus fuerit* cod. *qua nihil orationi preponendum est*, *foras* cod. *foris*, 1. 44 *quia nihil orationi preponendum est* om. cod., 1. 47 *tempore* cod. *ut tempore*, *in uigiliis observandis fiunt* cod. *fiunt in uigiliis obseruandum est*, 1. 49 *ne deficient* om. cod., *gravatur* cod. *grauator*, 1. 50 *foras* cod. *foris*, *fabulis occupat* cod. *fabolis occupit*, 1. 52 *quo* cod. *quod*, 1. 53 *legitur* cod. *elegitur*, *aures* cod. *aurem*, 1. 54 *habeant* cod. *habeat*, *observent* cod. *obseruet*, 1. 56 *Hoc etiam attendendum* cod. *Omnes etiam addendum*, 1. 57 *qui* om. cod., 1. 59 *arguenti* cod. *arguentem*, 1. 61 *dicentis* cod. *dicentes*, 1. 62 *Et* om. cod. p. 20, 2 l. 1 *saepius corripitur et non* cod. *sepius correptus non*, 1. 2 *emendaverit* cod. *emendat*, 1. 4 *se* om. cod., 1. 5 cod. *ethinnicus et publicanus*, 1. 11 *exaltet* cod. *exaltit*, *per* om. cod., 1. 14 *ocutum*, *aut inanem dimittas* cod. *oculos inanem relinquant*, 1. 15 *hospite* cod. *hospitem*, 1. 16 *paupere* cod. *pauperem*, 1. 17 *contemnaris* cod. *condemneris*, 1. 18 *omnibus hilarem te* cod. *omnebus te helarem*, 1. 23 *specialiter* cod. *semper*, 1. 24 *aestimes ullos* cod. *ullus estimes esse*, 1. 25 *in cellula* cod. *tui in cellula*, 1. 27 *requirenda e monasterio* cod. *querenda in cellola*, 1. 29 *tales fiant*, *quibus creditur*, *qui timorem in se habere uidentur*, *non qui uerbositatem aut gulam spectantur* cod. *et ita illi quibus credendum est non qui uerbositatem aut gula* (sic) *sectantur*, 1. 32 *quis de seculo ad monaste-*

1) Vox in codice varie scripta; nam p. 20, 1 l. 23 ac saepius *horam*, 1. 41 *oram*, p. 20, 2 l. 43 *hora* legitur.

rium cod. de seculo quis in monasterio, l. 34 introeunti cod. introeunte, l. 35 patefiant. Qui si cod. patifiat. Quod si, l. 36 sustinerit cod. susceperit, suscipiatur in monasterio cod. in cellola suscipiatur, l. 38 aliquam in cellula cod. aliqua, l. 41 continet. Qui si susceptus cod. continit. Qui si apte susceptus, l. 42 quam intulit cod. que intulit¹⁾, l. 43 nec de se ipso cod. de seipsum, l. 44 Nam om. cod., l. 45 in cellulam cod. in cellola, l. 47 habeat in sua potestate cod. in sua habeat potestatem, l. 48 Et si cod. Quodsi, l. 50 penitus accipiat, nisi in veste qua venit cod. penitus nisi ueste in qua uenit, accipiat, l. 51 Quod si casu cod. aut casu, l. 52 haeredium cod. heredum, adire debeat cod. audere debet, l. 53 cod. impulsare, l. 55 fuerat recitata cod. fuerit recetatum, l. 61 postulaverit cod. petierit, l. 63 nequitia et superbia cod. nequitiam et superbiam, p. 21, 1 l. 1 voluerit Dominus cod. mihi placuerit, l. 2 quisquis cod. quis, eum hoc dixisse prius cod. hoc eum loquentem, l. 3 praeposito cod. prepositum, l. 4 et om. cod., l. 5 fratribus resideat, et cod. resedeat fratribus, l. 6 exhiberi iubeat et virgis purgetur et oratio fiat cod. exhibere praecipiat virgis. emendatum oracio fiat, l. 8 Ut si quis sane cod. Quia si quis sanum, l. 9 purgetur cod. purgentur, l. 10 de monasterio exire cod. de cella de qualibet causa scandali exire, l. 11 penitus accipiat, nisi in notatissimo vestimento cod. penitus nisi nugatissimum induatur uestimentum, l. 14 quieti cod. quiiti, l. 15 et filii computantur cod. et ut filii compotabuntur, p. 21, 2 l. 1 et pretiosas splendidasque accipient cod. Aut preciosas spectandas accipiunt, l. 2 in exteriora ibunt tormenta cod. in exteriores tenebras ibunt, l. 3 requiescam cod. respiciam, l. 5 sermones meos cod. uerba mea, l. 6 Quarta et sexta cod. Ita et hoc obseruandum est quod III^a et sexta, infringunt cod. infrangunt, l. 7 Judae aestimantur participes qui Christum tradidit cod. grauem sibi penam adquerunt, l. 9 attendendum cod. addendum, l. 10 cod. artificium, l. 11 ille cuius cod. illi, cui, l. 13 poterit cod. potuerit.

Eadem Macarii regula in eiusdem bibliothecae codice chartaceo recenti manu exarato Nro. 8126 invenitur, ubi praemittitur: „Regula Serapionis Macarii Paphnutii et alterius Macarii abbatis et aliorum XXXIII. Seditibus nobis in unum consilio saluberrimo“ etc., cuius finis est: „et eritis irreprehensibiles in populo Dei Explicit regula Patrum abbatum XXXVIII“ (sic pro XXXIII). Cf. Holst. I, 11—14, 1.

1) Sic codex semper intulit.

4. In codice Nro. 11831 Bibliothecae Burgundicae Bruxellensis Sec. XVII, 4. etiam invenimus *Διηγήματα περὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων*, in quorum fine haec verba leguntur: „*Ex ms. Bibliothecae Augustanae ταύτας τὰς διηγήσεις descripsit fide qua debuit danils davidis ex fratre nepos Hoeschelius Anno S. N. 1664 mense Januario*“. Is, qui codicem descripsit, in schedulae fronti adglutinatae pag. 1 notavit haec verba: *Τοῦ μακαρ. καὶ ἁγιωτάτου Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως πρὸς Λαῦσον πραιπόσιτον διηγήματα περὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων. Ex codice membranaceo Bibliothecae Augustanae. Quod in margine saepiuscule huius apographi compendiose legitur exaratum ση^μ, nihil aliud est quam σημειῶσαι ἢ. e. nota, observā^σ etc.*, pag. 2 indicem capitum latius apposuit. Capita autem graeca illius libri ita se excipiunt: **I.** *Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῶ. Ἐθεασάμεν οὖν ἐν τοῖς ὅροις Λυκῶ τῆς Θηβαΐδος τὸν μέγαν καὶ μακάριον Ἰωάννην ἄνδρα ἅγιον. ἀληθῶς ἐστὶ δὲ πόλις Θηβαΐδος κ. τ. λ. (in cod. p. 1 sqq.).* **II.** *Περὶ Ἡρώου τοῦ ἀκριβοῦς καὶ ἐναρέτου τὸν βίον καὶ κενόδοξου γεινιῶν μοι Ἀλεξανδρέως κ. τ. λ. (p. 30 sqq.),* finitur *μετ' ἄλλας ἡμέρας.* **III.** *Περὶ τῶν Ταβέννησιωτῶν καὶ τὰ περὶ τὸν ἅγιον Παχώμιον. Ταβέννησις ἐστὶ τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι κ. τ. λ. (p. 33 sqq.),* finis: *ἀκοινωνήτους ποιήσας.* **IV.** *Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίας παρθένου. Ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν κ. τ. λ. (p. 40 sqq.),* finis: *καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μυστατιομένη.* **V.** *Περὶ Πιτηροῦμ¹). Περὶ ταύτης τῆς ὁσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ²) παρέστη ἄγγελος κ. τ. λ. (p. 42 sqq.),* finitur: *περὶ τῆς γενναίας ταύτης μακαρίας.* **VI.** *Περὶ Διδύμου ἀπὸ ὀμμάτων καὶ ἐρμηνείας τῶν θεῶν γραφῶν κ. τ. λ. (p. 45 sqq.),* finitur: *καὶ τὴν ἐβδομάδα, καὶ εὐρηται οὕτως.* **VII** *Περὶ Παφνουτίου. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 47 sqq.),* finitur: *τοῦς ἀλλοφύλους εἰς τὸ ἔρος τοῦ δουκᾶ.* **VIII.** *Περὶ τοῦ ἄλλου Παφνουτίου. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ τὸν τόπον Παφνουτίου κ. τ. λ. (p. 56 sqq.),* finis est: *καὶ ἀγγελῶν ἀναλαμβάνομενον ὑμνούστων τὸν θεόν.* **IX.** *Περὶ τοῦ ἐν ἁγίοις καὶ μεγάλου πατρὸς Ἀπολλῶ. Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἅγιον κ. τ. λ. (p. 63 sqq.),* finitur *Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν.* **X.** *Περὶ τοῦ ἐν*

1) Finis huius nominis in codice lectu difficilis est.

2) Nomen lectu difficile est.

ἀγίοις Κόπρη, ἐν οἷς καὶ περὶ τοῦ μεγάλου πατρὸς Πατερμουθίου. Ἦν δέ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ κ. τ. λ. (p. 85 sqq.), finis: τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαισιν. XI. Περὶ τῆς ἀειμνήστου καὶ μακαρίας Μελάνης. Ἦ τρίς μακαρία Μελάνη Σπάνη ἦν κ.τ.λ. (p. 98 sqq.), finitur: ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔχουσα συνοδίαν παρθένων. XII. Ἔτι περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας Μελάνης λόγος ἕτερος τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἀγίας ἐν γυναιξὶ Μελάνης κ. τ. λ. (p. 100 sq.), finitur ἄπρακτα μεταρρύντων ὄψὲ τοῦ καιροῦ. XIII. Περὶ Μελάνης τῆς νεώτερας. Ἐπεὶ δὲ προυπεσχόμην ἀνωτέρω διηγήσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης κ.τ.λ. (p.105 sqq.), finis: καὶ παρθένων καὶ δουλίδων. XIV. Περὶ Πιγγιανοῦ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Ὅμοίως καὶ Πιγγιανοῦ ὃ ποτε ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ τῆς ἀρετῆς σύνεργος κ. τ. λ. (p.109), finis: ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτείας. XV. Περὶ τῆς ὑποδεξαμένης παρθένου τὸν μακάριον Ἀθανάσιον. Παρθένον οἶδα τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἦν ἄλλω βιβλιοθαρίῳ¹⁾ ἐπιγεγραμμένῳ Ἰπολύτου κ. τ. λ. (p.112sqg.), finis: μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τοῦτου φιλανθρωπίας ἡξιώθη. Itaque hoc opus non tam libro collectionis Rosweidianaee secundo cognatum, quam e singulis capitibus Historiae Lausiacaee compositum esse intelligitur.

5. Denique quum de appendicibus ad Apophthegmata a Cotelario edita in bibliotheca Caesarea Vindobonensi asservatis in libro nostro saepius monuerimus, brevem hoc loco notitiam rerum, quae in altera, membranacei codicis, appendice (cf. supra p. 36) continentur, communicabimus. Ubi fol. 141, 2 — fol. 158 narrationes septem leguntur ita inscriptae: I. Διήγησις ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Λαυρήλ. Ἦν τις γέρον ἐν τῇ Σκήτῃ ὀνόματι Λαυρήλ καὶ εἶχε μαθητὴν. συνήκησαν δὲ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ κ.τ.λ. II. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπὸ δμμάτων. III. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ σώφρονος κόρης. IV. Περὶ τῆς πατρικείας μετονομασθείσης εὐνοῦχος. V. Περὶ ἀργυροπράτου²⁾ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Ἦν τις ἀργυροπράτης ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ νεώτερος ὀνόματι Ἀνδρονίκος κ.τ.λ. VI. Περὶ τῆς προσποιουμένης μεθύειν. VII. Περὶ τοῦ Λατόμου. His igitur capitibus codex terminatur. Recentior manus in fine adscriptit: τέλος τῶν ἀποφθεγμάτων καὶ πράξεων τῶν

1) Cod. βιβλιοθαρίῳ.

2) Sic cod.

ἀγίων πατέρων, quae respicere videntur ad vocabula ab eadem manu in folio chartaceo fronti codicis adglutinato scripta: βίβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων συναθροισθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ἀγίων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. Apophthegmata autem, quae codicis fol. 1,1—141,2 leguntur, hoc titulo antiqua manu scripto: βίβλος περιέχουσα Ἀποφθέγματα καὶ πράξεις ἀγίων πατέρων insignita sunt.

Index rerum.

A.

Abraham abbas 130 sq.
Abulpharagius 94.
Aelurion 166.
Agatho abbas 150 not. 1. 151 sq.
Aio abbas 143.
Amatas s. Antonii discipulus 107.
266. 125 sq. 127.
Ammon abbas 3. 101. 136.
Ammon episcopus 166.
Ammonius 91. 166.
amor proximi ceteraque virtutes
quantopere cum amore Dei co-
haereant 210 sqq.
amor vanus rerum terrestrium
224 sqq.
anachoretæ 4 sqq. 156.
angeli custodes 232. 285 sqq.
anima filia regis i. e. Dei 201.
204. sponsa Dei 203. templum
spiritus sancti 203. regina
quippe copulata Deo 204.
Anthemius Imperator 167 sqq.
Antichristus i. e. diabolus 109. 288.
Antoninus Ephesi episcopus 83.
Antonius abbas 5. 41. 54. 57. 91.
92. 95. 96. 98. 100. 103. 107.
110 sqq. 124. 125 sqq. 150. 161
sq. 174. 185.
Aphraates 46.
Apollinaris virgo (Dorotheus) 139.
167 sqq.
Apollo abbas 91.
Apollonius abbas 21. 22.
Apophthegmata Patrum a Cote-
lerio edita 35 sq. 160. a Possino
edita 36 sq. 159. codicum 36 sq.
165 sq. 272 sqq. 316.
Aqua benedicta daemoniaci cu-
rantur 40. 46. 72. 261.
Arsenius 7. 92. 124.

Arsenoita regio 50. 100. 155. 273.
Aspuna 84.
Athanasius 53. 135. 170.
Athenagoras scholae Alexandri-
nae antistes 187.
Augustinus 153.

B.

Bedvini 136.
Benedictus s. 9.
Beniamin abbas Nitriae 176.
Besarion abbas 154.
Blemmyes 83. 84. 101. 102 not. 2.
Βόσχοι 10 not. 2.
bubuli (βούβαλοι) 69. 256. 96.
bucellatum (βουκελάτον) 66. 253.
91.

C.

Cassianus 33 sq. 128 sqq.
Cassiodorus 178.
Cellia seu *Cellulae* 3. 115. 117
164 sq.
cenodoxia 72 sq. 261 sq. 99 sq.
in quo utilis sit 129.
Centuriatores Magdeburgenses 125.
Chrysostomus 83 sq. 176. dialogi
de eius vita scriptor 81 sqq.
collecta (σύναξις) 117.
Columbanus 120.
Constantinus 175.
Consuetudinis oscitantium os signo
crucis muniendi antiquitas 121.
Cronius 106 sq. 266 sq. 157.

D.

daemones, eorum genera 40. 251.
57. varias induunt formas 68
255. 95. 98. 108. 268. 116. 133
sq. 151. pacta cum daemonibus
inita 45 not. 1. 96.

Deo essentia uni nomina multa 204.

Despectio sui quid sit 207.

Diaboli studia eiciendi timorem Dei e cordibus nostris 212sq.

Didymus caecus 33, 187.

Dorotheus v. Apollinaris virgo.

E.

Elephantine 139.

Encomium Macarii Aegyptii ineditum 178 sq.

Epiphanius Hagiolita 180.

Erasmus 125.

eremita 4.

Esaias abbas 143 not. 5.

Eucagrius 8, 32 sq. 91 sq. 92 sq. 111. 118 sqq.

eucharistia illusiones daemonum arcentur et destruuntur 46.

Eugenia virgo 139.

Eugenius tyrannus 21.

Eulogius presbyter 100, 106, 266sq.

Eunomii haeresis 47.

Eusebius 28, 112.

Eustathius lector Caesareae 139.

Euzoius Antiochiae praesul 171.

F.

Famam malam quam facile alicui inurat in qui terrena cogitat 223, huius rei sequelae ib.

Faustus 44, 55.

Fidei expositio antiqua 51, 53 sq. 275.

fiducia genitrix omnium passionum 151.

G.

Glycas Michael 142.

gratiae Dei homini datae 191 sqq.

H.

Helias abbas in Apeliote 176.

Heliodorus frater 122.

Heliopolis in Phoenicia 171.

Heraclides 30, 113, 171, 174, eius Paradisus 13, 15, 16. forte Lauso dedicatus 29 not. 1.

Hero 109, 269 sq.

Hieracitae 47, doctrina eorum haeretica 50, 273 sq. 54.

Hieronymus 33, 99 sq. 121 sq. quando obierit 24.

Hilarion 8 not. 5, 10, 43, 46, 124, 136.

historiae. De Joanne avaro, Macarii Aegyptii ministro 38 sq. 248, 41. De femina, quae instigante iuvene libidinoso a mago in equam mutata a Macario Aegyptio sanata est 39 sq. 249 sq. 41 sqq. 111, 278 sq. De cuniculo ab eodem Macario acto 40, 250, 47. De mortuo ab eodem Macario ad Hieracitam refellendum resuscitato 40, 250, 47 sqq. 111, 165, 177, 275 sqq. De adolescente, qui a daemone vexabatur, ab eodem Macario sanato 40, 251, 56 sq. De puella a parentibus ante ianuam eiusdem Macarii proiecta, ab eodem sanata 60, 111. Eiusdem Macarii exhortatio fratris cuiusdam ad humilitatem ac patientiam 60sq. Alia eiusdem ad fratres admonitio 64 sq. Eiusdem admonitio, in increpandis aliis iracundia commotum sibi ipsum nocere 65, 132, 147, 158. De Macario Alexandrino somnum superare studente 67, 253, 92. De eodem ob culicem, qui ipsum pupugerat, occisum sex menses in palude Scetis sedente 67, 253 sq. 89, 92 sq. De eiusdem visitatione cepotaphii Ianne et Mambre magorum 67, 254 sqq. 88, 89, 93 sqq. 279 sqq. 114. De aspide, quam idem Macarius inde a faucibus prorsus discerpsit 69, 256, 97. De virgine paralytica Thessalonicensi ab eodem Macario sanata 69, 256 sq. Pachomii monasterium ab eodem Macario visitatum 69 sqq. 257 sqq. 98. Eiusdem Macarii propositum, quinque diebus mentem in solo Deo defigendi, tertio die a daemone irritum factum 71, 259, 98. De sacerdote fornicatore funestissimo cancri morbo laborante, quem idem Macarius sanavit 72, 260, 99. De puero a daemone vexato, ab eodem Macario sanato 72, 260 sq. Eiusdem Macarii de Marco abbate, qui ab angelo oblationem de altari accipiebat, narratio

74. 262. 100 sq. 178. De caeco hyaenae catulo, cuius oculos idem Macarius restituit 75. 263. 104 sq. 78. 114. 172. De ramis palmarum, quos Antonius Macario (ministro suo) denegaverat, torrefactis 103. De camelli onera baiulantis phantasmate, quod Macario diabolus obtendit 103. De Macariorum Aegyptii et Alexandrini congressu cum duobus tribunis 103. 114. 153. De uva Macario Alexandrino missa 104. 114. 132. 282. De Paulo monacho Macario Alexandrino conquerente, quod in orationibus faciendis virginem quandem numero assequi non possit 105 sq. 265 sq. De Cronio, qui in coenobio Pispiris. Antonium Macariumque ministrum eius convenit 107. 266 sq. 157. De Valente Macarium Alexandrinum contumelia afficiente 108 sq. 267 sqq. De homine, qui caedis reus, facta a Macario Aegyptio viri occisi ad vitam revocatione, liberatus est 110 sq. 132. De caeco, qui oculis luto, quod a pariete Macarii Alexandrini desumpserat, unctis visum recepit 113. 172. De daemone eundem Macarium ad collectam invitante 116 sq. 132. Macarii Aegyptii expositio, cur acceptarum ab hominibus iniuriarum reminiscendo vim memoriae laedamus, malorum vero a daemonibus infictorum recordatione non laedamus 119. 148. 157. 158. Eiusdem Macarii verbum Euaerio dictum: Umbra contentus esto 120. 153. Eiusdem affirmatio, se viginti annis aqua, pane et somno ad satietatem usque usum non esse 120. 153. Macarii (f. Aegyptii) expositio de daemonibus, qui s. scripturas legentibus somnum immittunt 121. De avaro Nitriae monacho, cuius pecuniam Macarius (f. Alexandrinus) allique patres cum ipso infodiendam esse duxerunt 123. Macarii (f.

Aegyptii) cohortatio monachorum ad leiunia et continentiam 129. Macarius exponit, in quo utilis sit cenodoxia 129. De Moyse abbate ob Macarii (Aegyptii) reprehensionem daemone tradito ab eoque statim sanato 129. Responsum Macarii (Aegyptii) Moysi abbati quiete severe cupienti datum 130. Macarii de tonsore fabula 130 sq. De Macario (Aegyptio) cum fratribus vinum bibente, sed postea pro quovis calice diem integrum aqua abstinate 132. 147. De daemone, qui visitatis fratribus Macario (f. Aegyptio) solum sibi Theopemptum (Theoctistum, Theopistum) fratrem in monasterio favere fassus est 133 sq. 148. 157. 282 sq. De fure, quem Macarius Aegyptius in cella sua deprehendit 135 sq. 148. 157. De revelatione Macario Aegyptio facta, eum virtutem duarum mulierum nondum attigisse 136 sq. 153. De puella gravida a Macario Aegyptio se corruptam esse mentiente 138 sq. 148. De diabolo sola humilitate a Macario (Aegyptio) se vinci fatente 139 sq. 148. 157. De sacerdote ethnico, comitate Macarii (Aegyptii) ad fidem converso 140 sq. De capite sacerdotis gentilis Macario Aegyptio poenas infernorum enarrantante 141 sq. 153. 179. Macarii doctrina de recuperanda salute 143. De duobus adolescentibus Macarium Aegyptium addeuntibus et summa virtute excellentibus 143 sqq. 153. Macarii (f. Aegyptii) doctrina de modo orandi 145 sq. 148. De Macario (Aegyptio), postquam fatigatus oravit, elevato et trans flumen demisso 146. 153. Zachariae abbatis responsum Macario (Aegyptio) datum de opere monachi 148. Macarii Aegyptii de corporis sui ariditate expositio 148. Macarii Aegyptii ultimum Nitriae monachos visitantis verba 149.

Eiusdem Macarii ad monachos, ut multiloquium fugiant, exhortatio 149. Macarii Aegyptii cum s. Antonio congressus 150. De Macario Aegyptio in monumento Terenuthim dormiente 150 sq. Macarii cum Agathone colloquium de periculis fiduciae 151. Macarii narratio de puero a daemone vexato, qui matrem suam portare voluit 152. Macarii Aegyptii vaticinium de devastatione Scetis 152. De filio paralytico a patre ad ostium Macarii (Aegyptii) proiecto, a quo sanatur 153 sq. De Macario Aegyptio mortuum e sepulchro, qui depositum quoddam ubi posuerit indicaret, evocante 154 sq. Eiusdem Macarii de duobus monachis, quos in insula eremi nudos invenerat, enarratio 155 sq. De monacho cum adolescente daemoniaco, qui ad Macarium ut sanaretur venerat, concubante 157. Macarii doctrina, perfectum monachum non posse in passionem cadere immundam 157. 158. Macarius Aegyptius velut deus terrenus in fratribus eminent 158. Petri abbatis relatio, Macarium Alexandrinum aegrotum pastillum, quod petierat, Alexandria attulisse 160. Macarii simplicitas 160. De fratribus Scetis, qui deliquerant, et Macario Alexandrino ab Aegyptio segregato 160 sq. Macarii dictum de nostro in diaboli pauperis impuritatem amore, deque divitis Dei lege repudiata 161. Macarii querimonia, quanta difficultate suae aetatis monachi salutem recuperaturi sint 161. Cur Macarius colloquii sui cum s. Antonio narrationem non ad finem perduxerit, expositio 161 sq. Praeceptum Macarii Paphnutio datum, ne quem laedat neve condemnet, ut nanciscatur salutem 162. Macarius prohibet, ne quis dormiat in cella fratris male au-

diensis 162. Macarii Aegyptii responsum fratribus datum, qui adhortabantur, ut in pagum ascenderet ad refectorem 162 sq. Macarii de ficu, quam puer cum aliis buculas pascens sublatam comederat, lacrimae 163. Macarii (Aegyptii) responsum Theodoro abbati datum de paupertate pulchris actibus praeferenda 163. De Macario Alexandrino cibis abstinente 164. Macarii (Alexandriani) responsum Pachomio datum interroganti, bonumne sit corripere fratres delinquentes 164. De fratre, quem Macarius (Alexandrinus) per quatuor integros menses visitans semper orantem invenit 164. Macarii (f. Aegyptii) perpulchra exhortatio 165. 272. De Macario (f. Aegyptio) puerum utilitatis causa interrogante 166. 273. De Apollinaris virginis cum Macario Aegyptio conversatione 167 sq. De Macariis a Lucio Arianorum episcopo exagitatis et in insulam relegatis 171 sqq. Makrizi de Macariis 180 sqq. Macarii Pispiritani, s. Antonii ministri, ad Posthumium iter 185 sq.

humare, mos corpora humandi quando obtinuerit 49.

humilitas 140.

II.

Iannes et Mambres magi 67 sq. 254. 88. 93 sq. 94 not. 7.

Inhabitatio Dei in Sanctis 199.

Ioannes s. Antonii discipulus et minister 38. 248. 41.

Ioannes Damascenus 142. 179.

Ioannes Hagioelita vel *Hagio-polita* 142. 178 sqq.

Ioannes in Lyco eremita 20. 21. 82. 83. 102.

Ioannes subdiaconus libri sexti VV. PP. interpres 157.

Ioseph abbas 161. 176.

Iob 136. 226.

Isidorus 16. 100. 113. 123. 124. 166. 171. 174. 176.

Iulianus monachus 124.

Iustus episcopus Lugdunensis 167.

L.

latrones in Aegypto creberrimi 136.
Leo Allatius 178 sqq.
Lot abbas 151. 152. 160.
Lucius Arianus Alexandrinae episcopus 16. 152. 170 sqq.

M.

Macarius Aegyptius, eius vitae chronologia 58. 59. eius homillae 233. Opuscula sub eius nomine edita 235. de eo Palladius 37 sqq., Rufinus 109 sqq., Euagrius 119 sqq., Apophthegmata a Cotelario edita 160 sqq.
Macarius Alexandrinus, cellae eius 69. 256. 89. 97. πολιτικός vel urbicus appellatur 103. 104. 105. 109. 160 sq. 164. cenodoxiae cogitationibus vexatur 72 sq. 261 sq. 89. 99 sq. de eo Palladius 66 sqq., Rufinus 113 sqq., Apophthegmata a Cotelario edita 164 sq. Sermo ei falso tributus 242 sqq. obitus 86 sqq.

Macarius Aegyptius et Alexandrinus, de Macariis Hieronymus 121 sqq., Cassianus 128 sqq., liber tertius VV. PP. 132 sqq., liber quintus 147 sqq., sextus 153 sqq., septimus 157 sq., sententiae Aegyptiorum Patrum 158 sq., Apophthegmata a Possino edita 159, Apophthegmata codicum 165 sq., AA. SS. Bollandi 166 sqq., Socrates, Sozomenus, Suidas, Nicephorus Callistus, alii 176 sq. dies, quibus memoria eorum agatur 183 sq.

Macarius s. Antonii discipulus et minister 104. 106. 107. 109. 125 sq. 127. 184 sqq.

Macarius Hierosolymorum episcopus 187.

Macarius iunior 105. 158. 186.

Macarius πολιτικός scholae Alexandrinae antistes 187 sq.

Macarius ptochotrophii Alexandrini praefectus 105. 128. 187.

Macarius Rufini discipulus, Originista 125.

Macedonius 46. 57.

magi 39. 42. 43. 44.

Makrivi 88. 112. 180 sqq.

Malchus, vita eius 136.

Mameluci 97.

Marcella vidua 8 not. 2. 125.

Marcus abbas 74. 262. 100 sq. cum Macario Alexandrino confunditur 76 sqq.

Marina virgo 139.

martyrologia 183 sq.

Maxicum gens 152. 153.

Melania 16. 17. 18 not. 2. 30. 303.

melotes 5. 152.

Menaea Graecorum 142. 183 sq.

Mennas 167. 180.

menologia 183 sq.

metalla Phennensia et Proconensia 171.

metere, mos monachorum, mensis tempore ad metendum se conducendi 155.

Minutoli 93.

monachi Aegypti, eorum severitas 4. 5. numerus 7. infelices quidam 9 sqq. c. not. eorum prodigia quomodo intelligenda sint 11 sq.

monasteria Macariana, eorum status hodiernus 1. antiquus 2. 3. 4. 5. antiquitas 2. numerus 3.

Moses abbas 91. 129. 152. 176.

N.

Nεχρομαντεια 54. 55.

Neocaesarea 171.

Nesteros anachoreta 47.

Nicephorus Blemida 142.

Nicephorus Callistus 178.

Nilus flumen 103. 146.

Nitria 1. 3. 112. 113. 114. 115. 122. 123. 124. 149. 155.

nonna 151.

Numenius Pythagoreus 94.

O.

Oleo sancto infirmi curantur 46. 60. 69. 256 sq.; daemones sanantur 46. 72. 251. varius olei usus 91.

δμοούσιος, de spiritu sancto 51. 275. 53 sq.

Or abbas 30.

oratio Macarii 231 sq. quomodo orandum sit 145 sq. oratio vera quatenam 216. eius fructus ibid.

Origines 93.
Originistae 10. 30. 83. 142.
Orosius 178.
Oxyrynchus 7. 306.
P.
Pachomius 7. 70 sq. 97 sq. 257 sq. 100. 164.
παῖδα ποιητῶν, nomen Macario Aegyptio inditum 38. 177. 248.
Palaemon 98. 100.
Palladius Asponensis episcopus 84.
Palladius Helenopolitanus episcopus 8. 80 sq. fides eius 12. *Historiae* Lausiaca ab eo conscriptae editiones et versiones 12 sqq. genuinus *Historiae* Lausiaca textus 14 sq. *Historia* Lausiaca quando prodierit 24. *Palladii* Hierosolyma itinera 22. 85. *Alexandriam*, *Nitriam* et in *Cellulas* quando venerit 85. quando episcopus ordinatus sit ibid.
Pambus 16. 113. 123. 155. 156. 171. 173. 176.
Paphnutius Macarii abbatis discipulus 75. 203. 102. 162. 163. 167.
Paschasius diaconus libri septimi VV. PP. interpres 158.
passiones non naturales, neque a Deo nobis inditae, sed adventitiae et a natura nostra alienae, a potestatibus nobis oppositis ortae sunt 200 sqq. *Passionibus* non corpus tantum sed anima quoque purganda 201 sq. *passiones* pravae cruci affigendae sunt 204.
Patricius 56.
Patrum vitae a Rosweido collectae, liber secundus 16 sqq. graece scriptus fuit 30 sq. 311. *Historia* Lausiaca antiquior est 24. quae inter librum secundum et *Historiam* Lausiacam intercedat necessitudo 23 sq. liber tertius 34 sq. 146 sq. quintus 34 sq. 153. sextus 34 sq. 157. septimus 34 sq. 158. *sententiae* *Patrum* Aegyptiorum 35.
Paula 8 not. 2. 124.
Paulus in Apeliote 176.
Paulus in Focis 176.
Paulus Pherme montis monachus 105. 265.

Paulus simplex 98.
Paulus Thebaeus 124. eius vita 125 sqq.
paupertas principalis monachorum virtus 163.
Pelagius libri quinti VV. PP. interpres 153.
Petrus abbas 151. 152. 160.
Petrus Alexandriae episcopus 170.
Pherme mons 105. 265. 163.
Philippus Sidensis 187.
Philoromus presbyter 92.
Photius 153. 157.
Pinianus Melantiae iunioris maritus 82.
Pior 166.
Pispir monasterium 106. 260. 107. 127. 150. 161. 176. 185.
Poemen abbas 161. 176.
Poenitentiale 99.
Posthumius 185 sq.
praefecti monachorum quomodo se gerere debeant 208.
proprii quid habeat monachus 207.
Prosper Aquitanus 175.
putei in Aegyptiorum sepulchris usitati 95.

R.

Remooboth 10 not. 2.
Rhodon 187.
ῥόαι 68. 255. 96.
Rufinus 16 sqq. 30. 109 sqq. 122. 171 sq. 176. quando mortuus sit 24. quando et quoties Alexandriae fuerit 19. libri secundi VV. PP. non est scriptor 20 sq. 26 sq., sed interpres 27 sqq., libri tertii nec scriptor est nec interpres 147.

S.

Santabareus monachus 55.
Sarabaitae 10 not. 2.
Sarmata s. Antonii discipulus 127.
Scete eremus 2. 38. 105. 112. 114 sq. 153. in eius monasteriis vitae severitas 39. 249.
scorpiones 97.
Scyrius in Apeliote 176.
Senter 183 not. 1.
Serapion regionis Arsenoitidis 100. 124 (?). 129 (?). eius monachi 155.

Serapion scholae Alexandrinae
antistes 187.
Serapion Sindonita 91.
Serenus abbas 129.
servitia quomodo sint exhibenda
208.
sexarium (ἑξάρης) 67. 253. 91.
Simeon Logotheta 159 not. 6. 160.
235 sq.
Simeon Stilites 9.
Sisois abbas 154.
Sinakh Oasis 45. 90.
Socrates 37. 111 sq. 120. 173.
176 sq.
Sozomenus 37. 79. 101. 104. 106.
114. 124. 171. 173. 177.
Spiridion Cypri episcopus 155.
sportulae 146.
Stephanus Libys 99.
stigmata Christi in corpore se-
ramus oportet 205.
Sulpitius Severus 35. 101 sq.
Suidas 178.
Syene 83.

T.

Tabennesiotae 69 sq. 257. 90. 164.
taciturnitas 149 sq.
Terenuthim 150 sq.

Terraneh 98.
Theodora (Theodorus) 189.
Theodoretus Cyri episcopus 93.
174. 178.
Theodorus abbas Phermae 163.
Theodosius imperator, de eius
morte vaticinium 21.
Theopemptus (*Theoctistus*, *Theo-
pistus*) monachus 133 sq.
Theosebius Cosmetor Antiochenus
73. 262. 100.
Timotheus episcopus 114.
Thomas s. 142.

U.

Uales 9 not. 4. 106 sq. 267 sq.
uncia (οὐνχία) 67. 253. 91.

V.

Valens imperator 32. 175.
Vindemius (*Biximus*) abbas 145.
virtus, Christi data ad obsisten-
dum diabolis 205.
virtutes aequaliter inter se co-
haerent 213 sqq.
virtutes monachorum 197 sq.

Z.

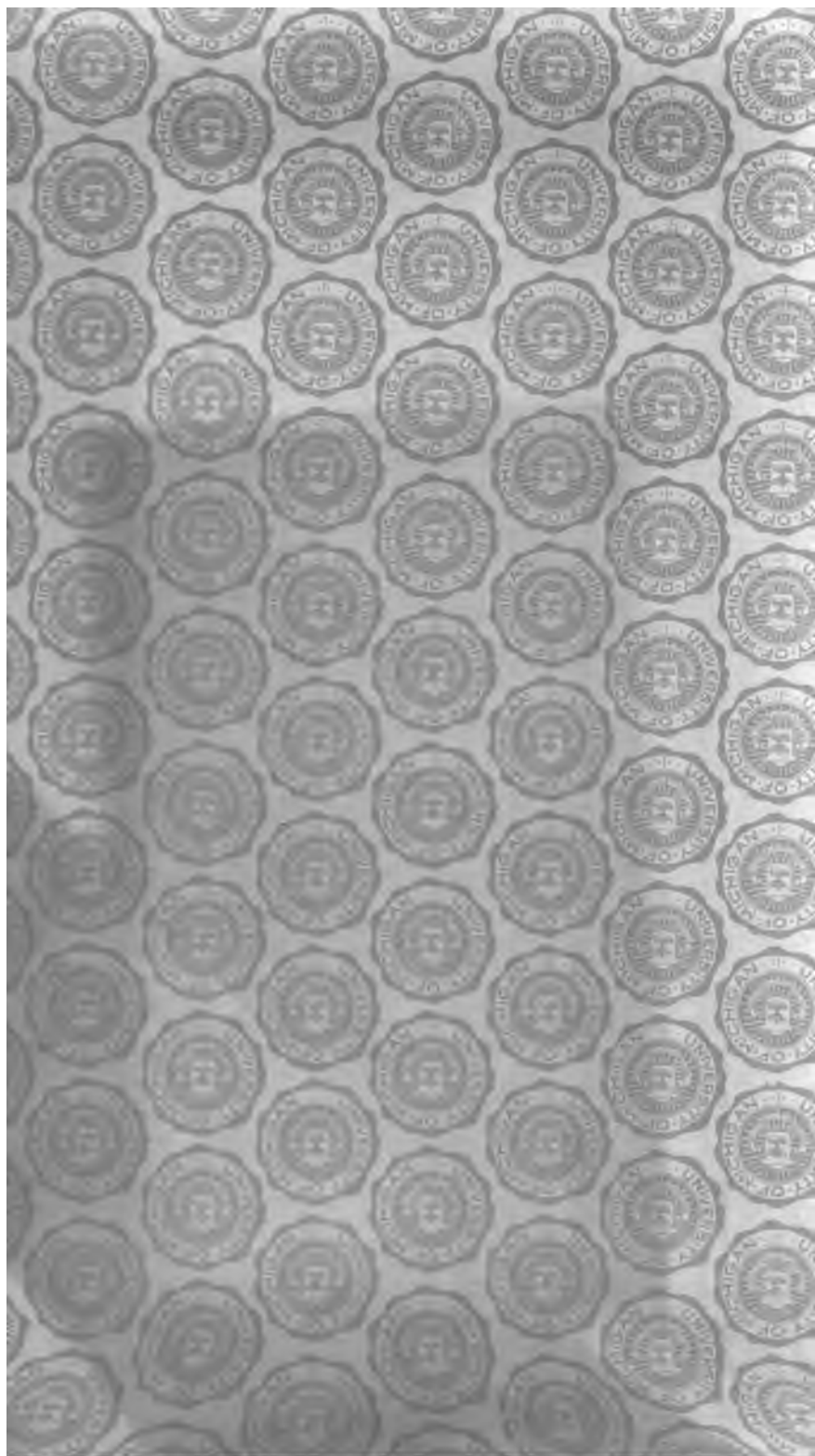
Zacharias abbas 148.

ndob. theol. graec.

theol. graec. 104. (ol. 240.) fol. 53^r.

163.

αριου:~
λω, οτι ο γδ
· διαρισμ
· ω σουμεα -
· ρομα μου δ
· σαμ γιορ ομο ~
· ου και του α
· δμ ατο πομ
· ο ε ζου

A 412086

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 01371 2636

AUG 81 1983

UNIV. OF MICH
LIBRARY

